

Vårt hus på Irland

Vårt hus på Irland TORD WALLSTRÖM

TORD WALLSTRÖM
GONDOLIN

Dagen:

"En fullträff"

Smålands-Posten:

"Ett reseäventyr"

Vestmanlands Läns Tidning:

"Fascinerande"

Nya Länstidningen

"En av de bästa böcker jag läst"

Skånska Dagbladet:

"En mental upplevelse"

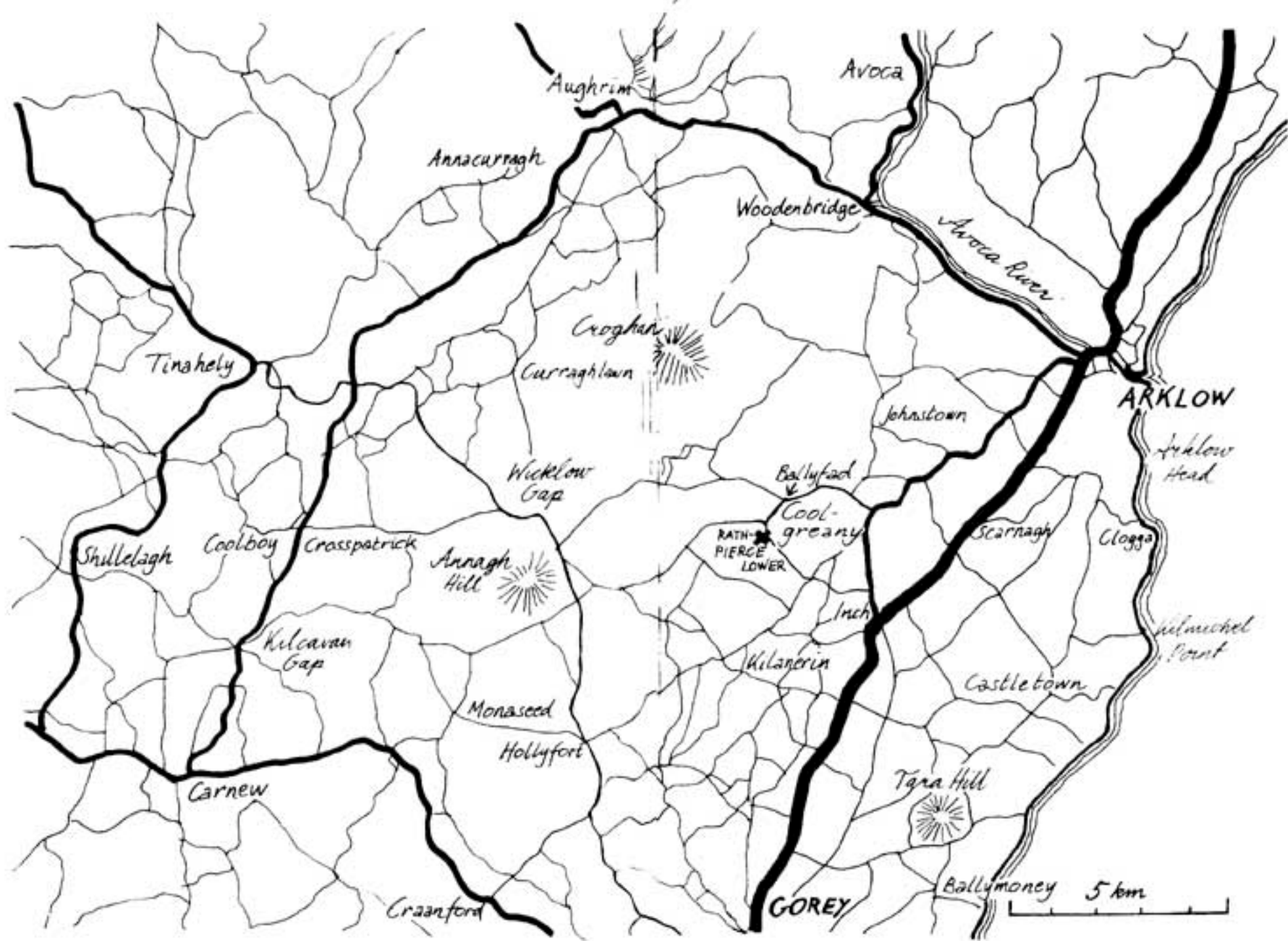
Sydsvenska Dagbladet:

"Personlig, kunskapsrik"

Nerikes Allehanda:

"En kärleksförklaring till Irland"

Tord Wallström

Vårt hus på Irland

Teckningar av Peter Wallström

Böcker av Tord Wallström:

Andarín. Resa i Centralamerika. Norstedts 1953
Gryning. En bok om Zambia. Norstedts 1965
Biafra. Norstedts 1968
Frihetskrig eller fåtalsrevolt? Norstedts 1969
Drömmen om en ö. En resa till Maldiverna. Norstedts 1973
Bergen är våra enda vänner. Ett reportage från Kurdistan.
Norstedts 1975 SE KURDISTAN 1974 I LÄS EN BOK
Vattenrymden. Söderhavet 200 år efter kapten Cook.
Norstedts 1977
Jerusalemsfararna. Norstedts 1981 FINNS I LÄS EN BOK
Svenska upptäckare. Bra Böcker 1983
Rastagänget. Norstedts 1983
Guldgrävarna. Svenska äventyrare i Alaska. Wiken 1986
Potatiskorv och pionjärer. Mat och människor i Amerikas
svenskbygder. Wiken 1988
Fyrfota upptäckare. Hundarna som erövrade världen.
Streiffert 1989.
Följ med till Australien. Carlssons 1992
Vi på Jorden. Möten med människor och miljöer. Wiken 1993
Atlantens öar. Bra Böcker 1995.
Handbok för skeptiker Vidskepelser och villfarelser. Gondolin 1999
Öar i solen. Kakao 2000
Då hon dog. Gondolin 2006 FINNS I LÄS EN BOK

Innehåll

Sex irländska år 5
Våra världar 8
Hur vi hittade huset 20
Var nya hembygd 31
Den obefintliga brunnen 42
Vi ordnar julkalas 50
En familjehistoria 68
Vår vän Richard 92
Richards viinkrets 105
Byggmästaren 121
Bönderna i Ballyfad 131
Bingen och Boffen 154
Kvinnoklubben 169
Gorey, Arklow och Dublin 178
Vår trädgård och andras 192
Vår vän Willie 203
En resa västerut 212
De tre prästerna 224
Protestanterna 235
Annie och hiskopen 248
Trolltyg 260
Våra gäster 268
Förändringen 278
Fyra författare 287
Våra fåglar och andra djur 305
Epilog 317

Sex irländska år

*Denna bok tillägnas
min livskamrat Eivor*

Sent på eftermiddagen stänger jag för sista gången den breda grönmålade järngrinden mellan de båda grovhuggna stenstolparna. Jag står en stund och ser ner över gårdsplanen.

Vildäppelträdet vi fick av Seamus har klarat sig bra och de gula klängrosorna vi planterade vid stenladans gavel har tagit fart.

Vildvinet täcker alltmer av boningshusets grårappade väggar. Det stora glashuset är nu nästan tomt. Vi packade in så många vi kunde av pelargonierna, begonierna och de andra krukväxterna i flyttbilen. Men vinrankan har börjat skjuta nya skott där inne och kommer att ge en god skörd, som vi aldrig får smaka. Och penningträdet, som växte till en stor buske, blommande med små vita femuddiga stjärnor, står kvar liksom monsteran med sina väldiga, håliga blad – den producerade ett år en avlång, doftande frukt.

Jag ser ut över den lilla platån, där jag planterade ”irländspalmer”, det vill säga *Cordyline indivisa*, som jag hade drivit upp från frön – där kommer om några år, tänker jag, att växa en ståtlig, tropisk palmlund. Och jag betraktar utsikten över

den lilla dalen och lyssnar till stillheten.

Vi kör sedan bort på den smala vägen, förbi kröken med Bolgers lilla hus och fru Carrolls idylliska täppa, förbi Seamus och Dolores moderna villa på kullen och deras omsorgsfullt skötta trädgård, förbi Paddy Murphys ängar där hästar och får betar och förbi Ballyfads kapell och kyrkogård och det lilla postkontoret, där Pat Cullen bor med sin ständigt växande familj. Vi kommer så småningom ut på riksväg 11 och styr mot Gorey.

Farväl Rathpierce Lower och Ballyfad!

Det är sex år sedan vi flyttade dit, nästan på dagen. Vi hade förälskat oss i den gamla tvåvåningslängan av sten, den vildvuxna trädgården med de bastanta bokarna och alla rester av murar och husgrunder, landskapet med åkrar och ängar, lundar och skogar, kullar och berg. Vi ville bo där en tid.

Alla dessa öden och alla dessa människor... De var en del av vårt liv.

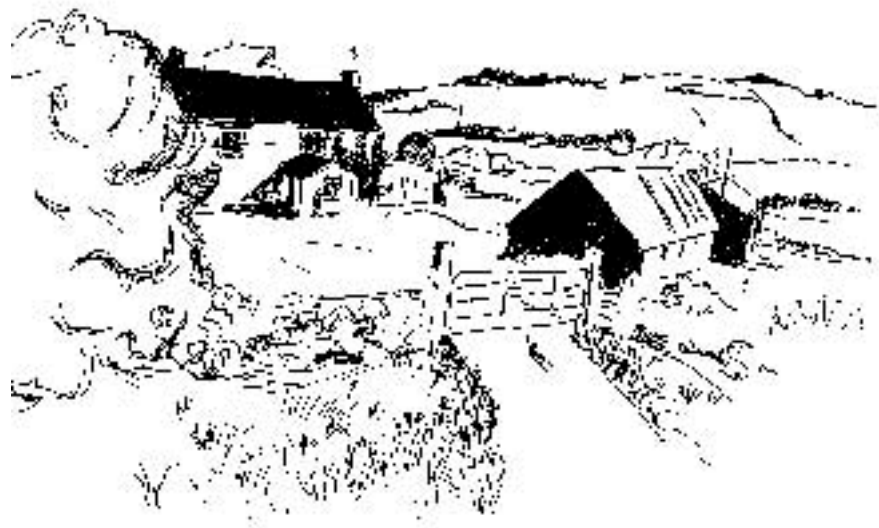
Vi passerar Enniscorthy och Wexford, vi kör ombord på färjan i Rosslare. Bilen är fullpackad med prylar, som blev kvar då flyttlasset hade gått. Och våra huvuden är fulla av minnen – plötsligt, som då man slår igen en bok, har alltsammans, det som var vårt liv på Irland, blivit minnen.

I baksätet sitter Zillah, den irländska vattenspanieln som bodde hos oss nästan hela tiden. Och Molly, den lilla svarta katten som Eivor hittade vilsen på vägen i mörkret för bara

några månader sedan. Hoppas de kommer att trivas i Sverige.

Vi ser kusten försvinna akterut. Farväl Irland!

Jag tänker att jag borde berätta om vårt hus och vår by, om livet på Irland. Jag har ju min dagbok... inte alla dagar men i varje fall en gång i veckan gjorde jag anteckningar. Om jag bläddrar i den och om Eivor hjälper mig kanske jag kan få en smula reda i minnena.

Våra världar

Vi var uppe på Croghan. Gick inte långa vägen genom skogen utan klättrade rakt upp. Zillah var med, där var inte många får så hon kunde springa lös. Vidunderlig utsikt. Vårt hus ses alldeles tydligt i bokdungen. Hittade en stor och helt vit sten av kvarts, som jag bar ner – Eivor tyckte jag var stollig – och lade den vid dammen. Skrev en bit om vårt hus.

Vi lever i många världar, de små världarna och de större. Det är väl så för oss alla, men särskilt här på Irland. Vår minsta värld och den viktigaste för oss, eftersom den är helt och hållet vår egen, är huset där vi bor och trädgården.

Det är ett gammalt hus, ingen vet riktigt hur gammalt men i varje fall mer än hundra år. Det har två våningar med halvmeter tjocka stenväggar, men vi tror att det från början var bara en våning eftersom den övre våningens väggar inte är fullt så tjocka och rummen där alltså en aning större.

Man ser inte särskilt många hus av det slaget. På engelska kan det inte kallas *a House*, eftersom det inte är tillräckligt stort för det – med *House* menar man i regel en pampig

mangårdsbyggnad omgiven av en stor och lummig park och en ståndsmässig entré ute vid vägen med höga grindstolpar, järnsmidda grindar och helst också en liten grindstuga (ibland är de entréerna överdrivet skrytsamma och står inte alls i proportion till det hus man hittar bakom trädridån, om man vågar sig in genom grindarna). Det är emellertid inte heller alldeles rätt att kalla vårt hus *a cottage* ("en stenstuga") eftersom en sådan har bara en våning. Det rätta är, säger vår vän Gordon som brukar veta vad han talar om, att benämna det *a two story cottage*, "en två-våningars stenstuga".

Fasaden mot söder, trädgårdssidan, som egentligen är framsidan, är helt i natursten. Eftersom stenarna är av alla tänkbara sorter, former och färger är den väggen mycket vacker. Alla dessa stenar måste ha tagits från marken runtomkring. Åkrarna är fortfarande fulla med mindre stenar, sedan de stora bumlingarna släpats undan eller använts till murar. Där finns både svart granit, vitglänsande kvarts, porös sandsten och många andra stenarter som vi inte känner namnen på. Eftersom urberget, som huset till stor del vilar på och som kommer i dagen på ett par ställen, är av en annan sort – en sprickfylld, svart bergart – kan man undra hur alla dessa mångfärgade stenar har hamnat här. Det skedde under någon av istiderna, då stenar och klippblock flyttades runt och avlagrades i glaciärtungorna. Det har varit två istider på Irland och dessa har präglat landskapet.

Trädgårdstfasaden har sju fönster, tyra på övre våningen, tre på den nedre och de är alla, liksom den grönmålade dörren, inramade av tegel. Ett av fönstren är olikt de andra både i storlek och utförande. Någon som tidigare bott här fick förmodligen tag i det fönstret billigt och då det inte riktigt passade i gluggen knackade han helt sonika bort en del av tegelinramningen. Det ser inte särskilt vackert ut men det bidrar ju till att göra huset unikt. Fönstren på den sidan består av en stor ruta och en mindre öppningsbar glugg på översidan, och

detta är förmodligen inte riktigt stilenligt. Från början satt där den typ av fönster, som är delade på mitten så att den undre halvan kan skjutas upp bakom den övre då man vill vädra. Varje del hade två rutor. Men sådana tillverkas inte längre eftersom det är så gott som omöjligt att få dem dragfria.

På fasaden sitter tre stora korsförsedda ankarplattor av järn. De är fästa med väldiga muttrar på stänger som går rakt genom huset till liknande plattor, som finns på den motsatta fasaden men är dolda av puts – plattorna och stängerna sattes dit då huset byggdes för att hålla ihop väggarna stadigt.

Kring dörren har vi placerat en enkel järnspaljé, som håller uppe två kraftiga klängrosor av gammal sort, och på stenhyllorna framför ett par av fönstren har Eivor planterat pelargonier i avlånga keramiklådor som vi har skaffat från Italien. Från badrummet går avloppet på utsidan av väggen i ett plaströr, som vi har försökt dölja genom att måla det grått.

Taket är av mörkgrå skifferplattor och huset har två skorstenar av tegel.

Den motsatta fasaden, gårdssidan mot norr, är helt annorlunda. Den är nämligen liksom de fönsterlösa gavlarna rappad, stenarna har täckts. Rappningen är stark och välgjord – den har inblandade stenflisor som gör strukturen grov. Den har inte målats men är ljus grå eftersom man blandat cementen med kalk. Vi har byggt till en förstuga.

Gårdsfasaden har sex fönster som är olika dem på andra

sidan, de har annorlunda form och består av smårutor i vad som kallas georgiansk stil. Alla fönster har enkla glas. Det går att sätta in förseglade dubbelglas, men det är dyrt och inte särskilt snyggt. I stället har vi hittat på ett enkelt sätt att placera dit innanfönster under vintern: vi har låtit skära till stora glasskivor som vi fäster med tejp.

Vid husets övre gavel finns ett litet pannrum, bara en kub med ett platt tak av betong. På nedre sidan, som vetter mot dalen, har vi ett stort konservatorium, det vill säga ett glashus. I det frodas växtligheten året om och det är bara under de tre värsta vintermånaderna som det är för kallt för att dricka kaffe där – fast ibland, när solen skiner, går det då också.

Vi har installerat ett par högtalare i glashuset. Att sitta där en sommarkväll och lyssna på Pink Floyd eller Pavarotti hör till livets ljuvligheter.

Det finns ytterligare ett par hus på tomten och de inramar delvis den svagt sluttande gårdsplanen. Den gamla stenladugården fungerar nu som tvättstuga, arbetsbod, förrådslokal och – den nedre delen som har flera takfönster – som ateljé åt vår son Peter då han kommer hit från Sverige och målar. Nedanför stenladugården och sammanbyggd med den har vi gäststugan. Den är det senaste tillskottet. Längst ner finns ett stenskjul som vi har till soprum och vedbod, och intill det en ruin – två höga stenväggar, som delvis är bevuxna med murgröna.

Vi har aldrig riktigt mätt upp hur stor vår tomt är, men vi tror att den är närmare ett tunnland inklusive en bit på andra sidan stenladugården och gästhuset, som vi har köpt till av Bushe. Då vi kom fanns på södra sidan av boningshuset en gammal trädgård och vi har inte ändrat mycket på den. Där finns många pittoreska stenmurar, en del stora stenhällar och ett par delvis sönderslagna stentrågar. Mot tomtens nedre del bildas en terrass. Just i kanten växer ett gammalt lagerhaggträd med en tjock och knotig stam och ständigt gröna, glänsande blad. Där finns också några stora fuchsiabuskar.

Den bortre delen av trädgården avgränsas med en stenmur och en trägrind. Där har vi ett hallonland, flera bärbuskar och fyra små äppelträd. Vi har planterat ett plommonträd och ett päronträd och vi har en liten köksträdgård. Övre delen är en gräsmatta, som vi försöker klippa och ansa. Nedre delen liknar mest en vildvuxen äng, där fåglar och småkryp trivs.

Området nedanför huset var från början ett stort snår av hagtorn, björnbärsbuskar och nässlor. Vi har röjt och rensat, byggt några stenmurar och en terrass med utsikt över dalgången och anlagt ett par små dammar.

Det allra bästa i vår trädgård är bokarna. De är gamla och högresta och de växer i en rad längs muren mot vägen och vidare i en vinkel ner mot dalen. De är tio stycken och dessutom finns där en stor lind, ett par sykomorer, en ask och en liten kastanj.

Vi har planterat en björk, som ser ut att trivas bra, och fem popplar i en rad.

Bokarna talar ständigt med oss och under vinterstormarna dånar de ibland väldigt starkt. Vi älskar våra bokar och skulle inte kunna tänka oss att bo här om inte de funnes till vår glädje och vårt skydd. Därför kallar vi ibland vårt ställe för *Beachgrove*, Boklunden.

Men många äldre bybor kallar det fortfarande *Tom Murphy's Place* och vi har ingenting emot det. Tom Murphy var en ungkarl som bodde här för några decennier sedan och vi har haft besök av hans brorson John, en välbeställd affärsman i Dublin som tillbringade många barndomssomrar hos sin onkel och som berättat för oss hur det såg ut då. Husets exteriör har inte ändrats särskilt mycket med undantag för fönstren, men invändigt såg det annorlunda ut. I köket fanns en gammaldags öppen eldstad med skorstenen rakt upp och en fläkt som vevades – det var lille Johns uppgift att sköta vevningen. Tom Murphy hade kor, svin, höns och ankor och han åkte till kyrkan i Ballyfad med häst och trilla. Han var en lång och stilig karl, kraftig och rakryggad och hans allra bästa vän var hästen som han inte kunde förmå sig att slakta fastän den blev gammal och stapplig. När hästen slutligen dog av ålderdom var också Tom gammal och levde bara några år efter det.

Vår tomt är en liten del av ett område som kallas Rathpierce

Lower. Rathpierce Hill är den delvis skogklädda höjden mellan vårt ställe och Croghanberget. Så gott som alla namn häromkring är av iriskt ursprung och "Rathpierce" borde stavas "Rath Phiarais" (med "iochtarach" för "lower", det vill säga nedre)."Rath" betyder "ringskans" och det lär finnas lämningar av en sådan gammal befästning någonstans, men vi har inte hittat dem. Det var vid en lantmåteriförrättning omkring år 1840 som det brittiska kartverket bestämde att alla iriska namn skulle stavas på engelska. Resultatet blev i många fall förvirrande och stavningen stämmer inte alltid överens med uttalet. Dun Laoghaire, den förstad till Dublin dit färjorna från Holyhead går, uttalas till exempel "Donliri".

Rathpierce Lower omfattar större delen av den lilla dalgångens östra sluttning från vägen, som passerar vårt hus, och ner till bäcken i dalens botten. Varken dalen eller bäcken har något namn. Rathpierce Upper är ett

andområde litet högre upp på sluttningen i norr.

Det är ungefär en halv kilometer till de närmaste grannarna: Bolgers, som bor i ett litet hus vid vägkorsningen i nordlig riktning, och O'Connors, som har en gård på andra sidan. Bolgers hus skymtar vi taket av, O'Connors lador och boningshus, som ligger lägre än vårt hus, ser vi från trädgården. Ägogränserna är ibland förbryllande och Bolgers har adressen Oulart, av det iriska ordet "Abhallort", som betyder äppelfält.

Den lilla väg, som passerar vårt hus och av äldre Ortsbor

ibland kallas ”New Line”, är en förbindelseled mellan två större vägar. Den är så smal att två bilar inte kan mötas annat än vid grindöppningar och på andra bredare ställen men som nästan alla småvägar på Irland är den asfalterad. Det är så att vägen räknas in i de angränsande markområdena – vår tomtgräns går mitt i vägen, som vi sålunda äger hälften av. Seamus, som har fälten ovanför oss, äger den andra halvan.

Men det innebär lyckligtvis inte att vi är skyldiga att underhålla vägen. Vi bör hålla den ren från nerblåsta kvistar och sådant, men vi behöver inte laga *the potholes*, det vill säga väggroparna. Det gör potthålspatrullen, som kommer puttrande med en självgående traktorskopa ett par gånger om året. Skopan är fylld med makadam, som öses i hålen och sedan binds någorlunda med flytande asfalt. Det dröjer sedan inte särskilt länge förrän nya gropar bildats – riktigt hur det går till är svårt att förstå och det är inte heller möjligt att förutspå groparnas lägen, men vid det här laget består vår väg nästan enbart av ifyllda potthål. Vi har egentligen ingenting emot de gropar som bildas alldeles utanför vår tomt för de tvingar ju bilisterna att ta det försiktigt. När potthålspatrullen närmar sig hör vi den i regel på långt håll och det är ett nöje att se hur effektivt karlarna arbetar. Traktorskopan körs av en liten fetlagd man, som verkar fastvuxen vid den och alltid har en stickad mössa långt nerdragen över öronen oavsett vad det är för väder. Runt omkring maskinen går två karlar och skyfflar

makadam medan den fjärde kommer efter med asfaltsprutan, som går på hjul och är kopplad efter skopan. De rör sig längs vägen i lagom gångtakt och inget potthål undgår dem.

Rathpierce Lower är en del av byn Ballyfad, på iriska *An Baile Fada*, som betyder ”långsträckt bebyggelse”. Det är en liten by med utspridda gårdar. Den enda ”tätbebyggelsen” är egentligen kyrkan och det lilla skolhuset och postkontoret i familjen Cullens hus, dit vi har litet mer än en kilometer. Vi kan inte se kyrkan från vårt hus eftersom den ligger bakom en mjukt formad ås, men vi kan höra klockringningen om vinden är nordlig.

På sluttningarna i norr, som slutar i vackert rundade och delvis skogklädda bågar, ser vi ytterligare några gårdar, och västerut, på den motsatta sluttningen av vår lilla dal, kan vi följa livet väl, i synnerhet om vi använder kikaren.

Detta – allt det vi ser från vårt hus – är vår större värld, i vilken vi blir alltmera hemmastadda. Men där ingår också ett vidare område, till exempel byn Coolgreany med lanthandel, bensinmack, postkontor, cykelaffär och två pubar. Coolgreany lär betyda ”En plats som solen lyser på” och underligt nog tycks det stämma, för nästan alltid då man ser Coolgreany på avstånd från någon höjd vilar den i ett särskilt ljus. Det är annars ingen särskilt vacker by. Den består av en överdrivet bred aveny, som sluttar ner mot en smal stenbro över en bäck. Gatan kantas av några blomrabatter, som man varje vår gör

tappra försök att snygga till men som sedan snabbt fylls med ogräs och skräp. Coolgreany har ingen kyrka – folket där förefaller inte vara särskilt religiösa. Men de som vill kan ta sig några kilometer till den mycket mindre byn Johnstown, där det finns en nybyggd kyrka med modern arkitektur.

Kilanerin, dit det är ungefär lika långt som till Coolgreany, är egentligen en trevligare by, men det är ändå så att Coolgreany blivit ett slags ”centralort” för oss och andra i Ballyfad. Fast då vi ska veckohandla eller uträtta ärenden till exempel i banken tar vi bilen till någon av de små städerna Arklow och Gorey.

Vyn från huset domineras av våra båda berg: Tara Hill, ett rundat kustberg i söder, och Croghan, en

bergstopp formad som en vulkan i norr. Många gånger varje dag kastar vi blickarna upp mot Croghan, som ständigt växlar färg och karaktär under dagarnas och årstidernas lopp. Ett par gånger har vi varit uppe på toppen, där landskapet påminner om svensk fjällnatur, och beundrat den makalösa utsikten. Nedanför oss i söder ser vi då vår lilla värld, vårt hus och vår bokdunge, och vi ser vår något större värld med Ballyfad, Coolgreany, Arklow och Gorey.

Norrut avtecknar sig Wicklows böljande berg så långt ögat når – det är vår ännu större värld: Irland. Bakom horisonten ligger Dublin och ännu längre norrut Nordirland. För varje

dag lär vi känna också den världen allt bättre, Irland vår ö i Atlanten.

Och härifrån, från Croghans topp, kan vi också få en glimt av den stora världen. På andra sidan Irländska sjön kan vi ana Wales och England och hela Europa. Vi följer noga vad som sker också i den världen eftersom vi förutom de två irländska TV-programmen också får in de fyra engelska kanalerna; det är inte alla i trakten som gör det men vi kan rikta TV-antennen snett förbi Tara Hill rakt mot sändarna i Wales.

Fullmånkvällar eller klara stjärnkvällar, då rymden välver sig över dalgången, inser vi att det finns ännu fler världar.

Hur vi hittade huset

Litet kyligt, ingen sol men heller ingen blåst – man känner att våren har kommit, egentligen är det redan sommar. Har rensat i trädgården och planterat ett par lurviga granar, som vi köpte hos holländaren i Cappagh. Eivor har varit i Dublin, tog bussen.

Vårt år på Irland började i april – vi hade lagt oss till med en ny tideräkning. Det berodde på att vi flyttade dit i slutet av mars, vårt nya liv inleddes med månaden april.

Vi hade aldrig varit på Irland då vi bestämde oss för att fira nyår där. Irland är inte ett ställe man i allmänhet väljer till semestermål vid den tiden på året, då regn och blåst hör till det vanliga och dagarna är lika korta som i Sverige på vintern – åtminstone förefaller det så, men det kan inte stämma riktigt för tittar man på en europakarta finner man att Dublin ligger på ungefär samma breddgrad som Hamburg.

Vi bodde på det berömda Shelbourne Hotel i Dublin och bokade in oss på deras nyårgala. Vi serverades sega köttbitar och lyssnade på en irländsk *entertainer*, som berättade historier på en obegriplig dialekt. Lokalen var packad av folk och

nyårsryan våldsam. Utanför var det lika livligt, för vid Mansion House, borgmästarens residens om hörnet, invigdes Dublins 2000-årsjubileum.

Sedan gav vi oss av på en rundresa med en hyrd liten bil. Vädret var förfärligt och vi såg därför inte alltid särskilt mycket av landskapet, men vi hade börjat fantisera om att flytta till Irland och det var ju i så fall bra att uppleva landet under den minst angenäma årstiden.

Vi for söderut på riksväg 8 till Cashel, där vi såg den imponerande Rock of Cashel med sin mäktiga katedralruin i silhuett i solnedgången, och fortsatte till Killarney, för vi ville gärna besöka den berömda Kerryhalvön. Lough Leane, den största av Killarneysjöarna, var översvämmad: vattnet stod meterdjupt på vägen ner mot Ross Castle, som vi alltså inte fick se. Vi letade oss runt halvön med många pauser för att

beundra berglandskapets överdådiga palett av skimrande färger, ibland med en lysande regnbåge som accent. Och vi såg ut över havet, skymtade de ensliga Skelligklipporna, där Sankt Finian grundade ett kloster på 600-talet, och de litterärt kända Blasketöarna, som är obebodda sedan 1953.

Vi stannade en stund i den lilla staden Sneem och gladdes åt de välskötta husfasaderna, målade i olika färger, och körde sedan förbi Dinglehalvön och Tralee med kurs mot Limerick, som vi nådde i ett strilande regn. Vi tog in på ett ovanligt svampigt *bed & breakfast*-ställe och körde på morgonen i fortsatt ösregn mitt på huvudvägen mot Dublin ner i en grop, djup som ett avgrund – vänstra framhjulet deformerades.

Vi övernattade så på ett trivsamt bondgårdspensionat i närheten av Kilcullen, en liten ort i County Kildare strax väster om Wicklowbergen – det är ett av de många distrikt på Irland som präglas av hästuppfödning. När vi satt vid brasan och pratade med värdfolket råkade vi nämna att vi nog skulle kunna tänka oss att köpa ett ställe på Irland. Det visade sig att en fastighet med namnet Lios Cluain eventuellt var till salu inte långt därifrån och nästa morgon for vi dit för att titta.

Det var ett stort och högbyggt hus med en jättelik matsal och några salonger på nedre botten, flera sovrum en trappa upp – och köket i den fönsterförsedda källarvåningen, i vilken det också fanns bostäder för tjänstefolket. Markägorna var inte särskilt stora – de bestod av en vacker park med ståtliga

träd, några betesängar och ett trädgårdsland på baksidan, tillräckligt om man ville odla sina egna grönsaker och ha några hästar och får. Det begärda priset var förvånansvärt lågt, omkring 800 000 kronor, men det var inte något i den klassen vi hade tänkt oss. I motsats till andra svenskar, som vi senare träffade på Irland, hade vi inga drömmar om att leva herrgårdsliv.

Trots det miserabla vädret hade det varit en trevlig resa, rik på upplevelser. Vi fann irländarna vänliga och öppna och vi trivdes med dem. Vi kunde ju någorlunda tala samma språk som de, även om vi ibland hade svårigheter med dialekterna.

När vi hade kommit hem skaffade jag fram en lista över irländska fastighetsmäklare och skrev till några av dem. Det började droppa in husbeskrivningar. Vi fick en viss erfarenhet av irländsk bostadsstandard då vi tittade på prospekten och ibland tyckte vi oss känna lukten av fukt och mögel redan då vi öppnade kuverten. Men vi var tillbaka på Irland inom ett halvår – vi flög då charter till Cork, dit det går sällskapsresor från Sverige, och hyrde åter en bil.

Vi hade tagit kontakt med några av de mäklare, som vi bedömt som mest aktiva, och gjort upp en resrutt som först förde oss via Kinsale längs sydkusten till Clonakilty, där det fanns en mäklare som ständigt annonserade i engelska *The Sunday Times* och inriktade sig på att sälja till utlänningar. Vi

togs genast till två sällsamma miljöer, först en mörk och tätvuxen lövskog någonstans i inlandet. Det skulle vara omöjligt att hitta tillbaka dit, det var glest mellan husen, ingen by låg i närheten, det var av allt att döma en döende bygd och det hus vi visades hade länge varit obebott. Det hade en märklig arkitektur, dominerad av ett halvrunt torn. Det kan tänkas att stället för länge sedan hade skapats av någon excentrisk engelsman, pensionerad efter lång militärtjänst i Indien, men det var nu hemvist endast för spöken ur den lägre medelklassen.

Vi hälsade därefter på hos en pensionerad engelsk officer och hans hustru, vilka bestämt sig för att flytta tillbaka till andra sidan Irländska sjön efter att ha ägnat några år av sitt liv åt att sammanfoga vad som ursprungligen varit en pytteliten stenstuga med ett bastant gammalt fähus. De hade av detta lyckats skapa en hemtrevnad som var så kompakt att man knappast kunde röra sig utan att riva ner någon hylla full med rysch och pysch eller slå skallen i en takbjälke – på övre botten gick det inte att gå rak.

Vi fortsatte en vända ner mot Skibbereen, en marknadsstad nära Irlands sydspets, och till en liten ort med det säregna namnet Castletownshend. Irlands sydligaste del är populär bland turister och klimatet påstås här ibland vara i det närmaste tropiskt. Detta är naturligtvis en överdrift men antalet soltimmar är i varje fall flera än i norr.

En mäklare i staden Mallow, som ligger mitt i landet mellan

Cork och Limerick, hade skickat oss en beskrivning med en färgbild av ett anslående hus i regencystil, till vilket hörde en stor, muromgärdad trädgård. Huset ägdes av en läkarfamilj, som hade bott där länge men också hade hus i Dublin, dit de nu skulle flytta för gott. Fastän vi genast gjorde klart för dem att vi knappast kunde spekulera på huset visade de oss gästfritt runt i en veritabel labyrint av rum och trappor, korridorer och verandor – och inte bara salonger med slitna golv av finaste träslag utan också de mest förtjusande små skrymslen. Men allt var i behov av renovering, att hålla denna härlighet i skick skulle kräva kilovis med kitt och hundratals liter målarfärg varje år. För att inte tala om all den eldningsolja, som skulle slurpas upp av den ålderstigna värmepannan. Det finns gott om sådana hus i Mallow, som förr var känt som en brunnsort och kallades ”Irlands Bath”.

Vi styrde norrut i förvisningen att om vi skulle flytta till Irland måste det vara till ett ställe inom räckhåll från Dublin, inte i *The South*, det vill säga grevskapen Cork, Kerry eller Limerick och inte heller i *The West* med Galway, Connemara och County Clare, där naturen är karg och regnstormarna driver in från Atlanten.

Fastän ön Irlands landyta (84 421 kvadratkilometer, varav republiken 70 283) är bara omkring en femtedel av Sveriges är skillnaderna mellan de olika landsdelarna utpräglad, inte enbart vad gäller topografin utan i lika hög grad, fast mera

svårbeskrivbart, beträffande människornas kynne. Liksom i Sverige har man gjort försök att decentralisera administrationen genom att flytta en del av regeringskontoren ut i landet. Och då ett stort atlantflygfält skulle byggas förlades det till Shannon i Limerick som ett medvetet och till att börja med lyckosamt försök att gynna näringslivet i den landsdelen. Men Dublins dominans har ändå blivit allt starkare, Shannon vållar numera enbart problem, och konstlade försök att styra utvecklingen genom att till exempel förbjuda direkta atlantflygningar från Dublin till Amerika – planen tvingades länge mellanlanda i Shannon – är dömda att misslyckas. Trots att kulturlivet är förbluffande rikt även ute i landet är det ofrånkomligt att Dublin dominerar också på det området.

Innan vi lämnade Irland hade vi ändå hittat två hus, som upptog våra tankar och som vi inredde och möblerade i fantasin. De låg båda inte långt från Arklow på östkusten, ungefär mitt emellan Dublin och Wexford. Det ena hette Coolalug. Säljaren, Noel Kelliher, var en man i 35-årsåldern, som flyttat dit från Dublin. Han hade studerat arkitektur och historia och tillhörde den generation, som stått på barrikaderna på 60-talet... men i Dublin blev det inget utpräglat studentuppror utan mer av ett försök att hejda den stadsplanemässiga vandalisering som präglade staden under flera decennier och medförde att ovärderliga kulturhistoriska kvarter brutalt revs ner för att ge plats åt kontorskomplex.

Man väntade inte ens tills arkeologerna blivit färdiga med utgrävningen av den unika vikingastaden. I ren desperation hade Noel köpt en hundraårig men rejält byggd stenstuga i en flack dalgång mellan byarna Aughrim och Tinahely i Wicklowbergens sydligaste delar. Han hade ägnat flera år åt att restaurera huset med stor finess och fantasi och lyckats utnyttja utrymmet maximalt. Det fanns till och med ett *minstrel gallery*, det vill säga ett slags inomhusbalkong som normalt hör hemma i betydligt större byggnader.

Nu hade Noels hustru, som av allt att döma var familjens *bread-winner* (försörjare), fått en chefspost på ett medicinföretag i Schweiz och Noel var i färd med att köpa en förfallen lantgård någonstans i Frankrike.

Det andra huset var – som läsaren säkert redan räknat ut – Rathpierce Lower. Vi hade haft kontakt med en mäklarfirma i Arklow, Allman & Redmond. Julie Allman var en nitisk, självsäker och korrekt affärskvinna, Colm Redmond hennes närmast tölpaktige och ständigt babblande make. Colm tog oss omedelbart ut på en visningstur i sin Rover och körde på vägar där vi efter några år skulle bli lika hemmastadda som i vår barndoms kvarter men som då var oss helt främmande – vi visste inte namnet på den by, där vi svängde tvärt till höger (det var Coolgreany) och inte heller på den lilla kyrkan mitt emot ett idylliskt postkontor (Ballyfad). Han körde in på en

smal väg och sedan ner på en gårdsplan: vi var vid Rathpierce Lower.

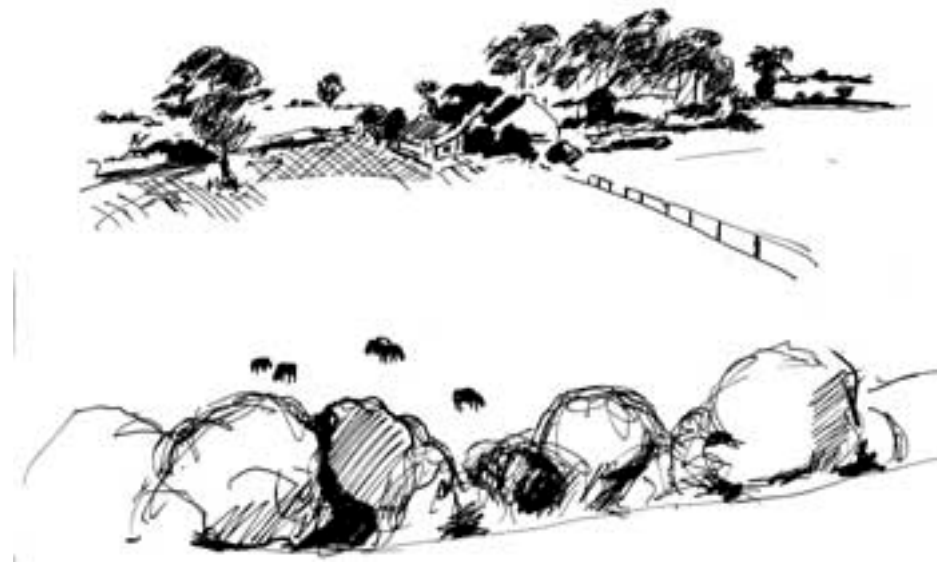
Huset beboddes då av familjen Mosse, som var kväkare. Det finns sedan århundraden tillbaka en grupp kväkare på Irland. Många av dem är fortfarande knutna till mjölnarnäringen, den typiska kväkarspecialiteten, så också Mosses. De hade köpt huset tre år tidigare, då Jim Mosse arbetade på Brendans limpbageri i Arklow. Då detta lades ner övertog Mosse en gammal vattenkvarn i Bennetsbridge, County Kildare, och var nu i färd med att renovera den och få igång verksamheten (något som han efter några års hårt arbete lyckades väl med: Mosses ”stenmalda” mjöl och Mosses kakmix sågs då på hyllorna i de flesta större matbutiker). Hustrun och barnen bodde kvar i Rathpierce Lower i väntan på att huset skulle bli sålt.

Vi stannade inte särskilt länge. Vi beundrade stenfasaden och utsikten – det var en vacker plats och det skulle kanske kunna bli ett fullt beboeligt hus. Det begärda priset var 40 000 pund (vilket vi långt senare upptäckte var åtminstone 5 000 för mycket). Vi bad om betänketid och reste hem.

Om vi lyckades sälja vår villa i Sverige till hyfsat pris borde vi ha råd med en renovering. Vi tittade på bilderna vi tagit, ritade och funderade.

Och i slutet av oktober samma år var vi på Irland för tredje gången. Vi kom en kväll med färjan till Rosslare och styrde

norrut på den gamla kustvägen – när vi passerat Gorey steg månen upp rakt framför oss som ett väldigt rödgult klot. Och dagen efter betalade vi handpenningen till Julie Allman. Colm Redmond visade oss vägen till vårt hus på Irland. Vi hade tagit med oss en trädgårdsmöbel från Sverige, några madrasser och en del husgeråd, och vi eldade i den öppna spisen med bråte som fanns i a högar utanför den gamla stenladan. Kvällen var kylig och alldeles stjärnklar. På efternatten lyste fullmånen starkare än vi någonsin hade sett och bittida på morgonen satt tuppen och gol på gräsmattan utanför köksfönstret – när Mosses flyttade hade han vägrat följa med. Vi fick honom inkvarterad hos grannbonden men vi vet inget mer om hans öde.

Vår nya hembygd

Tog en cykeltur med Zillah, hon gillar verkligen att springa. Hittade en ny runda, förbi Ballyfad och sedan in i skogen – där går en grusväg, stängd med grindar. Mycket vacker och omväxlande skog med väldiga lövträd, granar och cypresser av olika arter och snår av järnek och björnbär. Och en liten bäck.

Rathpierce och Ballyfad hör till Kilanerins församling, det vill säga enligt den katolska kyrkans indelning. Inom *Church of Ireland*, den protestantiska kyrkan, är gränsdragningen annorlunda, Ballyfad räknas till Inchs församling i Arklows pastorat. De till ytvidden minsta enheterna är de katolska församlingarna, de protestantiska är i regel större eftersom det finns så få protestanter.

Den statliga indelningen är en annan – vi bodde i norra delen av Wexford *county* (grevskap) och hörde till Gorey kommun. Grevskapen motsvarar de svenska länen. I en irländsk postadress anges alltid grevskapet, till exempel "Co Wexford" (vilket vållade en del missförstånd – svenskar trodde ibland

att det var detsamma som ”c/o”, att vi alltså var inneboende hos familjen Wexford, och tänkte kanske på den sympatiska kommissarien i Ruth Rendalls deckarserier). Eftersom postnummer saknas (liksom naturligtvis personnummer!) är countybeteckningen nödvändig. Det finns många orter med samma namn, ibland även i samma county. Av registreringsskyltarna kan man (liksom för länge sedan i Sverige) se varifrån bilen kommer, till exempel WW för Wicklow och WX för Wexford. Dessutom kan man utläsa hur gammal bilen är, för de första två siffrorna anger tillverkningsåret.

Wexford är till ytan mindre än Blekinge och har 102 500 invånare. Det finns också fyra stora provinser eller landskap på Irland, Ulster, Connacht, LeinsAter (där vi bodde) och Munster, men de benämningarna används, förutom Ulster (Nordirland), nästan bara i väderleksrapporterna.

Kilanerins församling har omkring 1 000 invånare. Den katolska församlingskyrkan är en stilren byggnad i sandsten, granit och marmor. Den började uppföras 1865, men det spetsiga tornet tillkom först vid senaste sekelskiftet. Som alla irländska kyrkor har den undan för undan försetts med nya prydnader, bland annat ett målat glasfönster, skänkt av en ortsbo som hade hittat en guldgruva i Rhodesia.

Kyrkoherden bor intill kyrkan. Vi såg aldrig till honom och Ballyfadborna besöker hans kyrka endast vid större helger och begravingar: de har sin egen präst och deras helgedom är

kyrkan i Ballyfad, som är äldre än församlingskyrkan – den byggdes i början av 1800-talet men renoverades och utökades 1899. Den är en avlång, spartansk byggnad med en gråkall och dyster interiör, egentligen ett kapell fast Ballyfadborna säger *The Church*. Kyrkklockan hänger i en holk ovanför ingången. Det finaste med Ballyfadkyrkan är utsikten bort emot Tara Hill och Irländska sjöns vattenblänk vid horisonten. Pat Cullen berättade efter en särskilt skimrande dag att han hade sett Wales därifrån. Men det var bara vid enstaka tillfällen då luften var exceptionellt klar, vart tredje år eller så, som man kunde skåda så långt.

Varje kväll hölls andakt i kyrkan men mest välbesökt var den vid begravingarna. Vissa perioder var det begraving var och varannan vecka. Den lilla planen framför skolan var då alltid full av bilar. En begraving på Irland är en viktig händelse. Alla som har haft den minsta kontakt med den avlidna möter upp, inte av nyfikenhet eller tvång utan för att hedra den döda och visa de efterlevande sitt deltagande och sin respekt.

När man reser på Irland kan man inte undgå begravingarna. I Arklow hände det ofta att man mötte begravingståg på väg från kyrkan till begravningsplatsen i utkanten av staden. De måste passera den trånga Upper Main Street, där genomfartstrafiken då avstannade. Möter man ett begravingståg hör det till god ton att stanna, korsa sig och böja huvudet. I alla butiker längs vägen släcks fönsterbe-

lysningen och köpenskapen avstannar.

En gång när jag bilade till Connemara plockade jag i närheten av Roscrea upp en liftare, en mager och gänglig karl i enkla kläder och med en plastpåse som enda bagage. Han skulle till Portumna på begravning. Den avlidna var, förstod jag, en avlägsen släkting. Vi kom till Portumna i sista minuten, samlingen vid kyrkan hade redan börjat, och min reskamrat försvann snabbt i mängden. Efteråt vankas givetvis rikligt med mat och dryck. Han var nog inte den enda som utnyttjade denna födkrok – varje irländare kan säkerligen hitta tillräckligt många gamla släktingar för att få sig ett gott mål mat åtminstone en gång i veckan livet ut.

Mittemot kyrkan i Ballyfad, på andra sidan vägen, finns ”The Grotto”, en konstgjord grottoliknande konstruktion av ett slag man ofta ser på Irland – de har kanske tillkommit efter modell av den heliga grottan i Lourdes, en populär vallfartsort för irländska pilgrimer. Ballyfads ”grotta” byggdes 1954 av frivilliga krafter. Den försågs med blåmålade järnräcken, cementgjutna blomsterurnor och givetvis en kolorerad Mariafigur.

På flera håll i landet var det för några år sedan vanligt att Mariastatyer av det slaget började bete sig underligt: de rörde på sig. Ibland blev de väldigt oroliga och i Courtmachsherry på sydkusten måste församlingsprästen hålla fast sin Maria i över en timme för att hindra henne från att falla ner. Det

rapporterades också om Mariastatyer som blinkade eller rörde sina händer. I Ballyfad har inga sådana underverk observerats men skulle det ske i framtiden kommer jag omedelbart att misstänka Pat Cullen.

Kilanerins församling var i ett tidigare skede uppdelad i två socknar, Kilcavan och Kilninor. Ingen av de kyrkorna finns kvar, men i Kilninor (på iriska Cill Naounuir = ”De nios kyrka”, nio bröder var begravda där) finns en intressant gammal kyrkogård. Den ligger mitt emellan Peter Bushes lagårdsbacke och Richard Millers vildvuxna trädgård vid Glebe House (som ursprungligen var Kilninors prästgård) och eftersom den är omramad av en tät fyrkant av urgamla och mycket höga cypresser av en ovanlig art såg vi den tydligt snett över dalgången från vårt hus. Nedanför kyrkogården finns Mariakällan, vars vatten forsar ur ett järnrör vid dikeskanten och aldrig riktigt sinar ens under de längsta torkperioder. Vägen vidgar sig där litet och till höger hänger de sneda mosstäckta järngrindarna till Richard Millers trädgård. Kyrkogården når man via en kort backe innanför höga stenmurar. Det gamla hänglåset på grinden kan lätt öppnas utan nyckel men det är enklare att kliva över på en stenstätta bredvid och man dimper då rakt ner i sagornas värld och in i den irländska historien.

Kilninorkyrkogården är en av sevärdheterna i trakten, fast få människor känner till den – den tycks vara en av Ballyfads bäst bevarade hemligheter. Vi tog våra svenska gäster med dit

för att ge dem ett minne av den dunkla, påträngande mystik som är speciell för Irland.

Helst bör man besöka Kilninor i skymningen, då härskar där en trolsk för att inte säga spöklik stämning. Det ryktades om att några häxor, som påstods bo i ett kommunalt radhus i utkanten av Coolgreany, höll en svart mässa där för något år sedan och de kunde knappast ha hittat en lämpligare plats. De urgamla gravstenarna lutar åt alla håll där de sticker upp ovanför det höga gräset och några av de mäktiga stenhällarna ligger på sned som om de döda hade försökt ta sig upp.

Gräset brukar slås en gång om året: till den 8 september, då Ballyfadborna enligt tradition samlas där till kvällsandakt (i varje fall gjorde de så under fader Sinnotts dagar – jag vet inte hur det blev sedan han lämnade bygden). Förvånansvärt nog finns också några sentida gravar, ibland prydda med blommor, och det händer fortfarande med långa mellanrum att folk jordas där vid sidan av sina förfäders ben.

Sitter man på en gravsten i Kilninor och njuter av stillheten kan man snart inbilla sig höra mummel från underjorden. Platsen är en utmärkt vallfartsort om man vill få en inblick i traktens historia. Den historien domineras av två legendomspunna våldsamheter: upproret 1798 och vräkningarna 1887.

Upproret var ett av många rätt illa organiserade försök att bli av med de engelska överherrarna. Det var egentligen avsett att omfatta hela Irland. England låg i krig med Frankrike och de radikala irländska oppositionella hade tänkt utnyttja den situationen (liksom de senare också försökte dra fördel av engelsmännens bekymmer under både första och andra världskrigen). Sedan en stor del av ledarna gripits i en arresteringsvåg kom storupproret emellertid av sig – i stället blev det en revolt som begränsades till Wexford.

Upproret bottnade i jordhunger, höga skatter, en kris för jordbruksnäringen och mycket annat. En del av ledarna var

präster men också inom prästerskapet rådde tydligen delade meningar: församlingsprästen i Kilanerin och hans pastorsadjunkt sände på sina 1 360 församlingsbors vägnar en petition till den engelske vicekungen, där de förklarade sin ”oföränderliga kärlek till hans heliga majestät kung Georg III” och lovade stötta hans regering med sina liv. Man kan fundera om bakgrunden till den skrivelsen. Var Kilanerinprästerna ett slags quislingar? Hade de mäktiga engelska godsägarna tvingat församlingsborna att skriva på? Eller vände man sig till vicekungen endast för att förskona bygden från våld och elände – ja, det kanske är det troligaste.

På en kulle i Gorey finns ett minnesmärke över prästen Redmond, som betraktades som en av 1798 års hjältar: han dömdes nämligen till döden och hängdes av engelsmännen. Men när kommunstyrelsen i Gorey planerade att satsa 8 000 pund på att restaurera monumentet inför 200-årsminnet av revolten lade en lokalhistoriker fram bevis på att prästen i själva verket hade varit en trogen anhängare av brittiska kronan. Hans enda insats under revolten var att uppmana upprorsmännen att stoppa plundringen av Lord Mountnorris gods i Camolin. Han hängdes av misstag.

På den gamla begravningsplatsen i Kilninor vilar en del av de Ortsbor, som deltog i upproret, men det dominerande monumentet är ett keltiskt kors med inskriptionen:

”Helgat till minnet av John Kinsella från Croghan, som då

han försvarade sitt hem och sitt land av kulorna från Jordägarnas Försvarsförbund skändligen dräptes den 28 september 1887 i det 64:e året av sin levnad.”

På 1840-talet hade Irland drabbats av potatispest med svår hungersnöd som följd. Över en miljon människor dog av svält och farsoter och omkring tre miljoner räddade sig genom att emigrera till Nordamerika. Befolkningen, som hade varit över åtta miljoner, minskade drastiskt. Under de följande decennierna bildades flera nya frihetsrörelser och småbönderna, som oftast levde som statare och arrendatorer under ständiga vräkningshot, började opponera sig mot de stora jordägarna. 1879 bildades *The Land League*, en motståndsrörelse mot jordherrarnas övervåld.

I Ballyfad, som hörde till Brookes herrgård, förklarade arrendatorerna i december 1886 sin beslutsamhet att vägra betala orimliga hyror ”medan vi samtidigt förklarar vår villighet att betala den hyra som det kraftiga prisfallet på jordbruksprodukter gör det möjligt för oss att betala”. Kapten Hamilton, som förvaltade godset, lät sig inte nöja med det beskedet. Med hjälp av sin privata styrka på 12 man och med skydd av omkring 100 konstuplar inledde han den 7 juli en vräkningskampanj.

Torparfamiljerna värjde sig med alla tänkbara medel, barrikaderade sig i sina stugor, spikade för dörrar och fönster, hällde kokande vatten över angriparna och kastade ruttna ägg.

Men övermakten var för stor – undan för undan avhystes den ena familjen efter den andra: Patrick Kehoe i Glenog med hustru och fem smådöttrar, Daniel McDonald och hans familj, Matt Redmond, Patrick Greene och John Kavanagh, Croghan (området nedanför bergstoppen), med hela familjen och sin 88-årig far... Bara hos Terence D'Arcy i Rathpierce, där en 80-årig farmor låg sjuk i sängen, gjordes ett temporärt uppehåll i kampanjen, men nästa dag blev det en långvarig kalabalik hos Eilliam Graham, Croghan, som värjde sig hårdnackat tillsammans med sina tre bröder, sin dotter och sin moster – de försågs slutligen alla med handklovar och togs till fängelset i Wexford.

Dödsskjutningen inträffade då 18 reservpoliser anlände till Michael Kavanaghs gård (alldeles på andra sidan vår dalgång) beväpnade med 15 revolverar, två repetergevär och en bakladdare. Hos Kavanagh hade tio tidigare vräkta familjer fått nödbostäder i skjul och lador. De samlades vid grinden. En av dem var John Kinsella, som hade beväpnat sig med en högaffel, och det var när han i ilskan slog den mot grinden som han träffades av ett revolverskott och föll död ner vid sin son Miles fötter.

Skottet hade avlossats av jordägarens ombud George Freeman, som anklagades för mord men senare frikändes vid tinget i Wicklow, där alla utom en av de 23 jurymännen var antingen jordägare eller jordförvaltare.

De allra flesta av de vräkta familjerna kunde efter en tid flytta tillbaka till sina torpställen, och sedan den liberale engelske premiärministern William Ewart Gladstone lyckats genomdriva en ny irländsk jordlag stärktes arrendatorernas ställning – orimliga hyror kunde överklagas i domstol och vräkning var inte längre ett hot.

I juli 1987 firades hundraårsminnet av vräkningarna med ceremonier i Ballyfad och Coolgreany under medverkan av fredspristagaren Seán MacBride (denne, som avled 1988, var son till den färgstarka skådespelerskan och patrioten Maud Gonne; hans far, majoren John MacBride, avrättades efter påskupproret 1916). På båda ställena avtäcktes stenplattor till minne av de vräkta. I de flesta fall bor deras ättlingar ännu kvar på de små gårdarna, fast numera med full äganderätt. Men här och där i republiken kan man hitta enkla minnesmärken, resta av de vräktas efterlevande på platser där gårdarna för länge sedan försvunnit – en sådan sten står vid en vägkant i närheten av Croghan.

Genom att gå till attack mot en gårdsgrind med en högaffel blev John Kinsella Ballyfads hjälte och hans gloria kommer aldrig att blekna. På sätt och vis är han en typiskt irländsk hjälte, liksom också upproret 1798 och vräkningarna 1887 är typiska för den irländska historien.

Den obefintliga brunnen

Har eldat upp en massa bråte som fanns i stenladan och börjat röja upp i nedre delen av trädgården. Där är mest brännässlor och björnbärssnår. Hittar bitar av trasiga redskap och annat som jag tar vara på. Massor av gamla flaskor, en del mycket vackra. Seamus kom som han lovat med stora traktorn och släpade bort potatismastodonten. Vet inte vart han tog den.

Det är krångligare att köpa hus på Irland än det är i Sverige. Man måste ha en juridiskt kunnig person till hjälp. Vi anlidade advokaten Tarrant, som hade sitt kontor vägg i vägg med mäklarfirman Allman & Redmond och var en skrytpelle och pratmakare av högsta rang. Han uppträdde i enkla brottmål och var vid de två tillfällen vi träffade honom oerhört jäktad. Men han samlade så småningom in den försvarliga lunta av allehanda dokument, intyg och andra handlingar, som behövdes för att köpet skulle kunna fullföljas, och bevakade våra intressen någorlunda – med ett undantag: han borde ha agit bättre reda på hur det var med vattenförsörjningen...

Mäklaren Colm Redmond erbjöd sig att skaffa oss en byggnadskunnig karl, villig att ansvara för renoveringen – denne hette Martin Redmond och var en spensligt byggd man i 30-årsåldern, av allt att döma skötsam och pålitlig. De båda var, betygade Colm, inte släkt. Detta var dock, visade det sig så småningom, en av hans många smålögnar: unge Martin var en av hans kusiner. Inte för att det nu spelade någon roll, men om vi vid det laget vetat bättre hade vi säkert anlitat en annan byggare. Martin var visserligen förvånansvärt händig men alls inte någon yrkesman vare sig det gällde snickeri eller mureri – det var med andra ord bäddat för kaos och att detta inte blev totalt kan vi tacka försynen för.

Martin infann sig på avtalad tid och vi gick igenom vad som skulle göras åt huset, vilka väggar på övre botten som skulle rivas, hur vi ville ha badrummet klätt med kakel och hur golven skulle beläggas på nedre våningen: brädgolv på cementen i de båda gavelrummen, stora rödbruna klinkerplattor i köket. I den gavel som vette ner mot dalen hade Mosses låtit sätta in ett fönster. Vi ville i stället ha en dörr.

Martin förklarade sig kunna klara allt detta och gav efter en dags betänketid ett pris, som föreföll rimligt. Vi skaffade kredit på Bolands i Arklow, varifrån Martin kunde rekvirera det han behövde.

Under vår tid på Irland blev vi trogna kunder hos Bolands. Det var en järnhandel av ett slag, som knappast längre finns i Sverige. Där såldes inte bara spik och skruv och verktyg utan också husgeråd, tapeter och nästan allt det som behövs i ett hem. Och dessutom virke, sten och alla vanliga byggmaterial. Det fanns ett liknande etablisseman i Gorey, Cormack's, och båda hade en stor stab av expediter med uppgift att hålla reda på detta enorma sortiment. Under våra år på Irland blev vi bekanta med dem alla, både i Arklow och Gorey.

Martin kompenserade sin bristande yrkeskunskap med knepiga men inte alltid snygga lösningar som vi kom att kalla för Martinlösningar, men när det gällde den nya köksinredningen fick vi kontakt med några verkliga mästare: Ryans Furniture i Clonattin utanför Gorey. Efter ett antal år i England hade Andrew Ryan kommit på idén att tillverka kvalitetskök på Irland och startat ett familjeföretag där också makan och dottern arbetade. Han hade byggt en snickerifabrik och ett visningsrum. Han kom genast för att ta sig en titt på det gamla köket och diskutera planlösningen. Ett par dagar senare presenterade han sitt förslag, som hade ritats upp av dottern och var alldeles förträffligt. Vi beställde ett kök i ask med så

många skåp och arbetsbänkar det fanns plats för.

Då vi ordnat med detta for vi till Sverige. Det närmade sig jul. Per telefon höll vi sedan kontakt med Martin, följde byggenskapen någorlunda och gav nya direktiv när det behövdes. Vi fann att arbetet gick långsamt. Men Martin hade ju god tid på sig och borde gott och väl hinna få allt klart tills vi skulle anlända med vårt flyttlass. Med Martins hjälp anlätade vi den unge rörmokaren Mayden i Coolgreany att installera centralvärme med en radiator i varje rum.

I början av februari började vi planera flyttningen. Allt såg ut att ordna sig väl. Men under ett par veckor upphörde kontakten med Martin – ibland var hans telefon i olag, när jag ringde, ibland var han inte hemma. När jag äntligen fick tag i honom hade han ett obehagligt meddelande: husets vattenförsörjning var bruten!

– Bonden som arrenderar marken nedanför har tagit bort pumpen, fyllt igen brunnshålet och plöjt upp hela fältet, sa Martin. Mayden har satt in centralvärmerna men vi måste ju ha vatten för att prova systemet. Jag har talat med Tarrant, har han inte ringt?

Nej, advokaten Tarrant hade inte hört av sig och när jag nästa dag ringde både honom och Julie Allmond hamnade jag i en svårhanterlig härva. Alla skyllde på alla. Läget nu var alltså att vi var på väg att flytta in i ett hus, som inte hade vatten, inte ens en brunn.

Gården hade ursprungligen försörjts med vatten från en bäck, som kom från en källa på höjden i norr och hade runnit genom ett hörn av tomten. Den fortsatte längs sluttningen bort emot O'Connors hus och ett stycke till, innan den utmynnade i det större vattendraget i dalgångens botten. Men när ägorna för omkring 20 år sedan köptes av Dick Fanning, en välbärgad karl som hade mark litet varstans, grävde denne helt sonika ner bäcken i ett plaströr under marken. Det röret, som också försåg O'Connors med allt vatten, gick ett tiotal meter nedanför vår tomtgräns men det var ändå därifrån huset hade fått vatten via en pump. Fanning, som var en girig karl, hade för övrigt helt omvandlat landskapet på dalslutningen. Där var tidigare enbart betesmarker och gott om buskar och små träd, nu fanns bara två träd och en kort häck kvar.

Vi hade anat att det var något lurt med vattenförsörjningen. I Allman & Redmonds huspresentation angavs att "fastigheten har egen brunn", men vid vårt första besök hade Colm Redmond inte kunnat peka ut brunnen – Den måste finnas någonstans! – och det var inte förrän vi köpt huset som vi blev varse att det inte alls fanns någon brunn utan en nedgrävd bäck. Rent bäckvatten är emellertid minst lika hälsosamt som brunnsvatten och när vi fick vattnet analyserat visade det sig vara utmärkt, bortsett från en del ofarliga kolibakterier.

Jordbruksmarken arrenderades det året av familjen Conroy på Mullaun House tvärs över dalgången och det var när de

skulle till att plöja som de upptäckte pumphuset, inte större än en hundkoja, dit det gick en provisorisk elledning. Fanning hade aldrig brytt sig om att plöja det hörnet av fältet, där en mastodontmaskin, stor som en skördetröska, stod och rostade sönder. Det var en potatisupptagningsapparat som Fanning hade importerat för ett tiotal år sedan men omedelbart kört sönder – marken var alldeles för stenig för sådana nymodigheter och lämpade sig inte särskilt väl för potatisodling. Maskinen hade lämnats åt sitt öde – den var, påstods det, för övrigt aldrig betald – och den vållade oss en del förtret innan den alltid tjänstvillige Seamus ingrep och släpade bort den.

Det var inget tvivel om att vi hade rätt till bäckvattnet, menade Michael O'Connor som jag rådgjorde med i telefon. Det hade ju också han. En lösning var att installera pumpen på min sida om tomtgränsen – han erbjöd sig att göra det och att ansluta den till röret nere på fältet. Detta visade sig fungera väl.

Under vår första sommar på Irland började vattnet sina och även O'Connors hade problem i sin ända av röret. Vi ringde till bröderna Donahue, brunnsborrhare i Hollyfort dit det bara var någon halvmil. De hade mycket att göra den sommaren, men en lördagmiddag kom de brakande in på gården med sin borrhmaskin. Efter hårt, intensivt och imponerande effektivt arbete hade de på några timmar borrar sig 30 meter rakt ner i berget, installerat sänkpump och hydrofor och därmed ordnat

vattenförsörjningen vid Rathpierce Lower alldeles ypperligt. Brunnsvattnet var visserligen av något sämre kvalitet än bäckvattnet, det innehöll litet för mycket natrium, men det smakade inte illa och ingen brunn som borrats av bröderna Donahue har någonsin sinat.

Du måste, betonade jag för Martin, göra jobbet klart tills vi kommer dit. Vi har ju alla möblerna med oss då, kan vi inte flytta in här vi ingenstans att ta vägen.

Men Martin klarade inte den stressen – han hade, förklarade han, fått svåra magsmärtor och inte kunnat arbeta på två veckor. Dessutom var det en del annat trassel. Golvbrädorna han hade beställt hade sågats två tum för korta och det skulle ta ett par veckor att få nya, försåvitt vi inte kunde nöja oss med *white deal*, det vill säga irländsk gran, i stället den *red deal*, importerad furu, som vi hade beställt... OK, låt gå för *white deal*.

Vi kom med flyttlasset på påskdagen det året och Martin var inte färdig – han kom farande i sin lilla bil och sa sig ha två dagars arbete kvar, skulle få hjälp av sin morbror. Vi magasinerade en del i stenladan och vi hade vår måg och dotter och son till hjälp att reda ut röran, annars hade det inte gått.

Trägolven var inlagda men inte slipade – och när Martins morbror dagen efter körde igång en hyrd golvslip var han på vippen att slipa sig rakt igenom plankorna. I matrummet fanns

alltsedan dess en ordentlig svacka under matbordet. Köket var så gott som klart med Andy Ryans perfektionistiska skåp och bänkar... och faktiskt hade Martin lyckats lägga in de vackra klinkerplattorna någorlunda jämnt. Det fanns vatten i kranarna och oljeeldningen fungerade.

Jag betalade Martin den överenskomna summan. Räknar man den tid han tillbringat i huset kan timpenningen inte ha varit hög, men jag hörde senare av ortsbor, som med nyfikenhet och förundran iakttagit vad som pågick vid Rathpierce Lower, att aktiviteten inte hade varit särskilt hög. Ett halvår senare stötte vi på Martin, då vi var på en utflykt till Motte Stone, som är ett väldigt flyttblock på en av de högsta kullarna mellan havet och Avocadalen. Han stod och hängde vid grinden till en idyllisk liten gård och vi stannade och hälsade. Han hade nyss köpt stället. Byggmästare blev han aldrig.

Vi satte igång med att måla väggar och lackera golv, flyttade in i ett rum i taget. Efter några veckor kände vi att vi var hemma.

Vi ordnar julkalas

Julparty i går kväll. Fullt hus, mycket prat och trivsamt stämning men Paddy var den ende som uppskattade glöggen, de andra föredrog kaffe till pepparkakorna.

Då första julen närmade sig fick vi för oss att ordna ett party för grannarna och lära dem dricka glögg och äta pepparkakor. Våra barn skulle fira jul hos oss och vi bad dem ta med sig fem flaskor julglögg och två burkar pepparkakor. Russin, mandel och kryddor kunde vi köpa billigare på Quinnsworth i Arklow. Vi bestämde oss för en lämplig mellandag och skrev en inbjudan till *Swedish Christmas Party with Glogg*, som vi lämnade till de närmaste grannarna och ytterligare några som vi hade lärt känna..

Det var Jim och Mary Bolger borta i vägskalet och Tom och Eileen Byrne uppe på backen. Mike O'Connor hade vi kommit litet på kant med men vi kunde inte undgå att bjuda honom och Barbara. Vi inviterade Seamus och Dolores, Lew och Bettina, Mrs Carroll och Paddy Murphy med sin fru Kathryn. Pat Cullen var pigg på att komma och dessutom hade

vi träffat en av dem som bodde precis på andra sidan dalen – Dick Kavanagh, en reslig och sympatisk ungkarl som tillsammans med två systrar drev föräldragården. Vi hade mött Dick bara ett par gånger men vi kunde se varandras gårdar över däliden och vi tyckte det var särskilt roligt att han kom. Det är märkligt hur en liten dalgång med ett vattendrag i botten kan delas i två separata delar mellan vilka folk nästan har ögonkontakt med varandra men sällan möts, eftersom det ju inte går några vägar på tvären.

Alla kom utom Bernadette, Pats fru, som måste vara hemma och passa barnen. Alla hade klätt upp sig och var till att börja med rätt högtidliga men väldigt nyfikna på ”Tom Murphys hus” och dem som nu bodde i det. De flesta hade varit där någon gång tidigare, men det var alltså på Tom Murphys tid och de hade inte kunnat tänka sig att där kunde bli så fint och modernt som de tyckte att vi hade det.

Vi upptäckte att vi hade gjort ett misstag med glöggen. Så gott som alla ballyfaddare av den äldre stammen är nämligen helnykterister, något som måste vara ovanligt i en irländsk by. Det finns ingen godtemplarförening nu men för några decennier sedan var det tydligen ett slags väckelse i byn, påverkad av en nykterhetsrörelse med namnet *The Pioneers*, och de som då avlade nykterhetslöfte i kyrkan var fast beslutna att hålla det till döddagar – åtminstone utåt, för visst fanns det en och annan whiskeyflaska hemma i kommoderna.

Även om vi inte hade spetsat glöggen kunde vi ju inte förneka en viss procent alkohol och därför valde de flesta kaffekannan. Mrs Carroll bad emellertid att få receptet på glöggen. Jim och Mary Bolger drack två koppar var. Och Paddy Murphy gillade den så skarpt att han blev kvar i köket, där glöggpannan stod på värmning, och såg till att han fick koppen fylld så snart han slurpat ur den. Han hade för övrigt funnit en själsfrände i vår dotter Ylva och pratade hästar med henne hela kvällen.

De övriga karlarna samlades i matrummet medan kvinnfolken drog sig in i vardagsrummet och alla tycktes trivas alldeles ypperligt. Den som ordnar ett party på Irland behöver aldrig vara rädd att gästerna ska få långtråkigt – de underhåller sig själva.

Vi firade flera jular på Irland, men bjöd inte in ”pionjärerna” till något nytt kalas. Vi fick andra vänner som bättre uppskattade svenskarnas vilda julseder och lärde sig både ”Haj tamtegozar sla i glasen” och ”Helan gor” så gott som utantill.

Men Ballyfadborna återgäldade till fullo den gästfrihet vi visat på julpartyt. Vi hade genast blivit välkomnade till byn – aldrig någonsin upplevde vi en tillstymmelse till aversion, i stället blev vi upptagna i gemenskapen och gjorde vårt bästa för att delta i de årligen återkommande evenemangen, i varje fall de som var av världslig art. Dessa var inte särskilt många

men de blev liksom de kyrkliga helgerna bekräftelser på årstidernas skiftningar. När man i mitten av juli såg att Pat Cullen hade letat fram den roulettsnurra han i sin tidiga ungdom tillverkat av ett cykelhjul (eller kanske han hade ärvt den av sin far) för att reparera och olja den visste man att det snart var högsommar, att det var dags för Ballyfads *Field Day*. Många byar hade sådana Field Days, men Ballyfads var särskilt populär. Den hölls på ett fält inte långt från kyrkan. Där restes några enkla salutält för servering av te och försäljning av kakor, tårtor och mycket annat som kvinnorna bakat. I ett stånd såldes i regel porslin, som man hade fått till skänks av porslinsfabriken i Arklow, i andra såldes lotter. Förutom Pat Cullens roulett fanns gott om andra roligheter: hästskokastning, styrkeprov, kast med boll mot plåtburkar. En stor rottweiler drog omkring barn i en kärre. Och Jim Bolger hade tagit fram sin speciella lotteritavla, som hade ett målat rutnät täckt med bitar av svart plast. Sedan man betalat 50 pence drog man bort en lapp och hittade då eventuellt ett nummer som kunde ge vinst – jag vann en gång en begagnad damhandväska med två portnycklar i. Jag lät den gå vidare till nästa års lotteri.

Till Ballyfads *Field Day* hörde också en del fasta programpunkter. Alla traktens samlare av gamla tändkulemotorer och andra antika maskiner ställde upp och visade sina klenoder i full gång. Där pustade och skramlade också en urmodig

lokomobil som drev ett gammaldags tröskverk. Lokomobilen hörde hemma någonstans i Kilanerin och kom körande förbi vårt hus för egen maskin. Vidare ordnades en hundutställning, där traktens finare jyckar visades upp i en ring och belönades med kokarder och band, men Zillah var aldrig med.

Hela inkomsten, som varje år var betydligt över 2 000 pund (omkring 22 000 kronor) gick så gott som utan avdrag till ett särskilt ändamål. Under många år hade man samlat pengar för en tillbyggnad av den lilla skolan – under våra år uppnådde man det uppställda målet, 40 000 pund, och sedan staten satsat lika mycket genomfördes bygget.

I oktober var det vedauktion på platsen framför skolan. Byns skogsägare bidrog då med traktorlass av sågad och huggen ved, som uteslutande kom från lövträd och var av bästa kvalitet. Också det var ett populärt arrangemang och folk kom ända från Arklow för att förse sig med vedbränsle. Även denna inkomst gick givetvis till något gemensamt ändamål, exempelvis nya gardiner i samlingssalen.

Senare på hösten, då det började närma sig jul, var det dags för ett *American Tea-party*. Detta ordnades på så sätt att ett antal damer tog ansvaret för var sitt bord, till vilket de bakade kakor och tårter i mängd och sedan inbjöd ett antal personer, vanligen omkring 20, som var och en betalade en summa för kalaset. Ballyfad samarbetade med Kilanerin om dessa tillställningar, som hölls i en stor danshall, litet avsides belägen

i närheten av gamla vägen mellan Gorey och Wexford. Det var så gott som obligatoriskt för alla Ortsbor att delta – flera hundra personer samlades. Baren var givetvis öppen hela kvällen och det var dans till stor orkester. Vi var med ett par gånger, inbjudna till May Hegartys bord som alltid slog rekord när det gällde överflödet av *teabracks*, sandwiches, delikata muffins, mjuka och hårda småkakor och tårter av flera sorter.

Våra närmaste grannar norrut var Bolgers. Det var knappt en halv kilometer dit. Vägen gjorde två tvära kurvor och anslöt till den större Ballyfadvägen i ett T-kors. Just i det hörnet bodde Bolgers i en liten stuga. De tycktes vara ett omaka par: Mary var magerlagd och litet snipig till utseendet, Jim storvuxen med kulmage. Hans speciella kännemärke var hatten. Den var av en lustig Fleksnes-typ och liksom fastvuxen på skulten – han hade den på sig både ute och inne. Vi undrade om vi någonsin skulle få se honom utan hatt och tänkte att han kanske flintskallig. Men på julpartyt tog han faktiskt av sig hatten och inte var det något fel på hans hårväxt.

Mary och Jim var snälla, oförargliga och rättskaffens människor som levde stillsamt och förnöjt. Mary var en av de första vi mötte i byn – vi hade just flyttat in då hon kom på vänskapsvisit tillsammans med Mrs Carroll och lämnade över några blommor.

Jim var då arbetslös – han hade två år tidigare permitterats

från konstgödsselfabriken i Arklow och de hade det knapert. Men han fick snart jobb som sopåkare. Han körde omkring med en lastbil och hämtade sopcontainrar åt en firma i Gorey och tömde dem på tippen vid Gorteen. Han passerade vårt hus vid 17-tiden varje dag och vi lärde oss snart känna igen skramlet från bilen. Familjen hade också en Ford Fiesta, som de gjorde utflykter med på söndagarna.

r *cool* i ordets mest positiva betydelse, det vill säga orubbligt lugn och samlad. Han var nog den coolaste vi träffat. Det var litet svårt att konversera med honom eftersom han talade en utpräglad dialekt, men bara genom sitt väsen spred han trivsel omkring sig.

Bolgers hade två barn, Paul och den ett par år yngre Migela. Båda var adopterade. Vi gladdes åt den harmoni som tycktes råda i familjen. Bolgers höll sig gärna för sig själva, lämnade sällan hemmet. Centralpunkten var köket, utbyggt på baksidan men inte särskilt stort. Där var spisen alltid varm och i regel stod TV:n på. Barnen hade var sitt rum i den lilla vindsvåningen, föräldrarna sov förmodligen i det enda rummet på nedre botten. Bolger skötte väl om det lilla huset. Ett år försågs det med nytt tak och målades i mörkgrå färg. På baksidan fanns en äng, där några får betade ibland, och vid sidan av huset lades varje höst upp en jättelik trave ribbved, som Bolger sedan kapade i lagom längder för spisen.

Mary höll sig med flera katter. De flesta av dem hade helt

enkelt slagit sig ner där – hon älskade katter. Familjen hade också en söt liten yorkshireterrier, men hade svårigheter att hålla den i styr – en dag blev den till Migelas förtvivlan överkörd på vägen. Det fanns dessutom en kanin, men den rymde en dag och kom skuttande in på vår gårdsplan. Det var en tjock och klumpig figur, som på kaninens vis inte gjorde annat än åt gräs och maskrosblad. Då Bolgers erbjöd oss att ta hand om den fick den stanna och bodde något år hos oss, där den kom väl överens med Zillah, tills den en dag dog av ålderdom och begravdes i vår trädgård.

Vi följde barnens uppväxt. Paul hade läshuvud. I Ballyfadskolan hade han varit en av de bästa eleverna och när han sedan började i *secondary school* i Gorey utmärkte han sig som en stor begåvning. Han fortsatte på *college* i Waterford och siktade på att bli läkare. Dottern, däremot, var inte lagd för studier. Hon började snart umgås med pojkar – alldeles för tidigt, tyckte vi – och var bara 15 då hon blev med barn. Men Bolgers och den ett par år äldre barnafaderns föräldrar redde upp situationen – barnet föddes till en liten värld av kärlek och omsorg, det fanns ännu plats i stugan.

Esther Carroll bodde snett över vägen från Bolgers och hennes stuga var inte mycket större men byggd i modernare stil med en liten altan framför ingången. I motsats till fru Bolger, vilkens försök att pryda upp trädgården med ett par runda rabatter inte lyckades särskilt bra, hade fru Carroll en

frodig liten täppa, full av rosor, pelargonier och sommarblommor. Tomten gränsade till det nya prästbostället vilket passade henne bra, eftersom hon var varmt religiös utan att vara någon fanatiker. Hon hade sju syskon och fadern, som var snickare, hade tidigt blivit änkeman. Barnen hjälpte varandra, de äldre tog hand om de yngre.

Esther hade haft kontakt med svenskar redan i sin barndom. Dessa hade tillbringat en sommar med att leta guld på Croghanberget under ledning av en ingenjör:

– De bad far om hjälp med en del snickeriarbete och han arbetade åt dem hela tiden. De bodde i Coolgreany men ibland hälsade någon av dem på hemma hos oss och hade godsaker med sig åt oss barn. Vi tyckte det var väldigt spännande med dem, som kom så långt bortifrån. Att de inte hittade något guld är en annan historia men jag vet att ingenjören fortsatte till Sydamerika, kanske han hade bättre tur där.

Dessa svenska guldgrävare, som varit i trakten någon gång under mellankrigstiden, hade gjort ett starkt intryck på flera ortsbor, särskilt pubägaren Rafferty i Coolgreany. Varje gång jag träffade honom envisades han med att sjunga några strofer ur en visa, som han påstod sig ha lärt sig av dem som barn. Eftersom han knappast hade någon sångröst – han var däremot duktig på att spela dragspel – och dessutom för det mesta väl fylld med öl lyckades jag aldrig klara ut vare sig orden eller melodin.

Esther gifte sig med Fred, som arbetade vid mejeriet i Inch, och fick tre pojkar och fyra flickor. Fred dog något år efter det vi kommit till trakten – han hade inte ens fyllt 60. Efter en tillbörlig sorgeperiod tycktes Esther leva upp och trivas gott med sitt änkeliv – alla hennes barn månade också om henne och kom ofta på besök. Hon hade sett till att de fått utbildning. Äldste sonen Peter, kock till yrket, hade hus och familj utanför London. Den yngste, Declan, skötte i flera år finanserna åt en elegant semesterby i Algarve, Portugal, och arbetade därefter på ett företag i Arklow. Även för mellansonen Miles hade det ordnat sig väl, trots att han för ett tiotal år sedan råkat ut för en tragedi. Han skulle just gifta sig och hade byggt ett hus i Ballyfad, då han en kväll körde onykter från puben och skadade en person. Han fick en chock som han hade svårt att komma ur, fästmän försvann och han var ensam i sitt nya hus. Det tog flera år för honom att repa sig, men mittemot postkontoret i Arklow, där han arbetade, fanns en delikatessbutik med en söt och behaglig expedit med namnet Eve – det tände mellan henne och Miles, de gifte sig under vår tid i byn och fick en liten tös.

De fyra döttrarna var hemmafruar men nöjde sig inte med det utan var alla duktiga i att skaffa sig extrainkomster. Fru Carroll hade stor anledning att känna stolthet över sin barnskara. Ett par gånger om året besökte hon sin son i England och medan Declan bodde i Portugal fick också han årliga besök. En gång tog han modern på en tur till norra Portugal

och vallfartsorten Fátima. Hon följde också varje år med en bussresa till Lourdes i Frankrike och medan maken levde gjorde de två resor till Rom och andra platser i Europa. Ingen i Ballyfad var mer berest än Esther Carroll och inte många var så toleranta mot oliktankande och hade så liberala åsikter som hon. Inför omröstningen om skilsmässa sa hon till exempel:

– Vill irländarna ha skilsmässa så ska de också få det. Man ska inte pracka på andra sin egen religion och tro att den är den enda rätta.

Fru Carroll hade gått i lära hos en sömmerska i Coolgreany. Hon var känd i hela Wexford för sin skicklighet att klä om soffor och fåtöljer. Medan maken levde anordnade de båda kurser i möbelrenovering och eleverna visade sedan upp sina alster i församlingshuset. Man häpnade över de antikviteter som fanns i bondgårdarna och som tack vare makarna Carrolls kurser nu kom i bruk på nytt. Fred brukade reparera och polera träytorna medan Esther svarade för stoppning och klädsel, men efter hans död klarade hon allting själv. Hon sydde naturligtvis också sina kläder och köpte fina tyger under sina utlandsresor. Hon hade en nätt figur och var svag för draperingar. Hon visade ofta Eivor sina nya kreationer och bad om råd om knappar och kjollängd. Sina eleganta klänningar bar hon i kyrkan.

Esther Carrolls hus hade från början haft tre rum och kök men genom utbyggningar åt olika håll hade Fred utökat det med badrum, ett par sovrum och ytterligare ett kök med

diskbänk, spis och frysskåp. Där var en stor röra och mitt i alltsammans stod symaskinen och de möbler som väntade på ny klädsel. Esther hade ett finrum, som var så fullt av möbler att knappast någon fick plats, och ett vardagsrum där hon brukade sitta vid TV:n på kvällarna i en rokokostol tillsammans med sina två små hundar, en vid axlarna och en i knät. Också det rummet var överlastat med möbler och mattorna låg i flera lager.

Man hörde aldrig någon säga ett ont ord om Esther Carroll. Hon var alltid glad och vänlig, hon skötte blomsterarrangemangen i kyrkan, hon hade tid för en pratstund vid grinden när man passerade, och hon älskade sitt hus, sin hembygd, sina barn och sina festliga små hundar.

En gång anförtrodde hon Eivor att hon hade fått två arv. Först en villa i Ferns efter en kusin – hon sålde den och fick bra betalt. Sedan efter en gammal ungarl uppe vid Croghan – det upptäcktes att hon var enda släkting och han lämnade en gård på 20 tunnland efter sig. Också den var lätt att sälja, eftersom bonden intill ville åt marken, men Esther var inte dummare än att hon bjöd ut gården och kunde få ett pris som hon var nöjd med.

– Du är ju rik! utbrast Eivor. Vad ska du göra med alla de pengarna?

Då log Esther Carroll underfundigt och svarade:

– Jag ska nog resa litet mer. Det vore roligt att få se litet av

Sverige som jag varit nyfiken på sedan guldgrävarna var här och bjöd på godis.

Från vägskalet där Bolgers och Mrs Carroll bodde ledde vägen ner mot dalbotten, som här var ganska trång, och sedan vidare uppför den motsatta slutningen, där Bushe och Richard Miller bodde. Fortsatte man vidare kom man så småningom ut på en större väg, som gick mellan Gorey och Tinahely. Nätet av småvägar var tätt och under alla åren upptäckte vi ständigt nya avkrokar också i det nära grannskapet och körde då och då vilse.

Längst nere i dalen, där det lilla vattendraget passerade under en bro, låg en liten stuga och i de täta buskagen skymtade också en husvagn och några skjul. Vi hade ingen kontakt med den familj som bodde där och det föreföll som om detsamma gällde de övriga i Ballyfad. Den enda familjemedlem vi ofta såg var hustrun, en liten ljushårig kvinna som man nästan alltid mötte någonstans på vägen mot Coolgreany. Hon arbetade nämligen med städning hos doktor Liddy, traktens läkare, och gick till och från arbetet till fots. Ibland kom hon också förbi vårt hus och en dag, då vi var nyinflyttade, hälsade hon på.

Hennes make var så gott som osynlig i byn. Han var mycket äldre än hon och vistades av allt att döma alltid inomhus. Det fanns åtminstone fem barn i familjen och ett par av pojkarna bodde hemma. En av dem, som var i tonåren, hade en sommar fått arbete hos kommunen med att rensa häckarna längs vägen

förbi vårt hus – vi såg honom nästan varje dag sitta och röka i någon buske men kunde knappast märka någon förändring på häckarna.

Vid ett tillfälle fick vi en märklig kontakt med maken. Han knackade sent en kväll på dörren och frågade efter sin hustru – hade tydligen blivit orolig över att hon inte kommit hem, var rädd för att något hade hänt henne. Jag tog med honom i bilen för att söka efter henne på vägarna i omgivningen. När vi slutligen gav upp och jag lämnade honom på hans gårdsplan kom hustrun snabbt vandrande i mörkret och undrade arg som ett bi vad det var han hade för sig. Det var enda gången jag såg honom och eftersom det var mörkt har jag inget annat minne av honom än en småväxt, mager och skröplig karl med skrovlig röst. Det var svårt att föreställa sig honom som den ungdomliga och raska kvinnans make. Vi fick så småningom klart för oss var hon hade varit den kvällen och vad hon hade för ärenden alla andra kvällar, då vi såg henne vandra vägen fram – hon träffade karlar som bättre kunde tillfredsställa henne än maken. Det visste hela byn om men det tog sin tid innan rykten om sådana intimiteter nådde våra öron och det var säkert inte något man talade särskilt mycket om och ingenting man klandrade henne för. Men jag undrar fortfarande hur det kom sig att gubben den där enda kvällen fick för sig att han skulle ta reda på vart hon egentligen tog vägen då hon gick på promenader i skymningen.

Tom och Eileen Byrne, som bodde med sina två barn i en villa av standardmodell (en *bungalow*) på en höjd vid vägen i söder, kom vi mycket nära och det gällde i synnerhet Eileen. Hon var typisk för de unga irländska landsbygdskvinnor som samtidigt som de aldrig kan tänka sig att bryta de starka familjebanden eller överge de traditioner de medfört från sina föräldrahem ändå är nyfikna på omvärlden, vetgiriga och angelägna om att leva mer i nutiden än i det förgångna. Ofta lever de tillsammans med män som är orubbligt tröga i sitt tänkesätt och saknar både ambitioner och visioner.

Tom var ingen duktig arbetskarl, han var helt enkelt lite lat, men han gjorde det som skulle göras och månade på sitt sätt om familjen. Hans främsta karaktärsdrag var att han var så snäll – han tycktes vara helt ur stånd att säga emot någon. Det innebar att han riskerade att utnyttjas av andra, framför allt av sina skrupelfria grannar Bingen Doyle och Mike O'Connor. Eileen hade emellertid tagit som sin uppgift att försvara Tom mot all ondska – det var hon som ingrep när Mike till exempel lät sina getter tugga i sig gräset på Toms sida av häcken eller när Bingens fårscock blandade sig med Toms kreatur.

De hade låtit bygga huset då de gifte sig. På platsen fanns bara några rester kvar av en tidigare bebyggelse. Tom hade växt upp inte långt därifrån och fått ärva en jordbit efter sin mor, som hade ärvt den i sin tur. Det hade, berättades det, tagits för givet att Tom skulle få ärva ett jordbruk efter en

barnlös moster men det var i stället en granne som fick det efter att ha förmått mostern att ändra sitt testamente. Förvecklingar av det slaget var vanliga och barnlösa äldre kvinnor med jord behövde aldrig riskera att bli bortglömda på sin ålders höst.

Toms jordbit var inte särskilt stor. Han hade byggt ett enkelt plåtskjul på andra sidan vägen. Han födde upp kreatur och han odlade korn på ett par fält nere mot bäcken, men marken var delvis vattensjuk och skördarna blev inte mycket att räkna med. Den enda tillgång av värde han hade var ett grustag. Alldeles intill gården fanns en höjd, som helt bestod av grus och sand. Tom ägde en del av den och började exploatera den med en grävmaskin. Vi såg grustaget från vårt hus och kunde genom åren notera hur Tom grävde sig allt längre in mot ägogränsen, där sluttningen blev allt brantare. Han skötte sitt grustag väl och när tillgången började sina hade han kunnat betala lånen på huset. I motsats till många andra började han då förbereda att lägga igen grustaget för att någorlunda återställa landskapet. Boffen Doyle, som ägde resten av grushöjden, hade grävt en del fula hål som förvandlats till soptippar och fortfarande användes för olaglig avskrädestippning. Det var typiskt för kommunstyrelsen i Gorey att den höll ett vakande öga på Toms grustag men lät Boffen, som var en totalt omöjlig person, bära sig åt hur som helst – att vara snäll lönar sig lika dåligt på Irland som annorstädes.

Det föreföll omöjligt för en ung familj att existera på en så liten gård, i synnerhet sedan grustäkten tagit slut, men Tom och Eileen tycktes klara sig bra. De hade inga fina möbler, Toms bil var skraltig och de åt den enklaste irländska husmanskost, mest kål och fläsk. De roade sig bara några gånger om året, då Tom tog med Eileen till någon pub där det var danskväll. Att de klarade ekonomin berodde på att Eileen fått ett så gott som fast arbete i en butik för gratulationskort, som en av hennes systrar öppnat i Gorey.

Brian och den ett par år yngre Sarah var förtjusande men särpräglade barn. Eileen ägnade nästan all sin strävan åt dem. Brian var liten till växten – förmodligen skulle han som många andra pojkar ränna i höjden då han kom i tonåren. Han var en aning lillgammal, vilket säkerligen berodde på att han var så intelligent. Han yttrade sällan ett ord utan att först tänka över det noga och han kunde ibland göra slagfärdiga kommentarer som kom de vuxna i hans omgivning att baxna. Om Mike O'Connor kom och bad Tom att få låna en skiftnyckel kunde Brian säga rakt på sak:

– Jag tycker inte du ska låna Mike skiftnyckeln för han lämnar aldrig tillbaka det han lånar.

Det var ibland komiskt rörande att se hur den lille Brian hjälpte pappan med sysslorna på gården – det verkade som om Brian var den som ledde jobbet.

Sarah var mörkhårig som sin mamma och mycket söt. Också

hon umgicks med vuxna på jämbördig fot och sa vad hon tyckte om saker och ting. Hon var nyfiken och vetgirig, säker i korken och alltid på alerten.

Brian fick en del problem i skolan. Han kom att råka i onåd hos lärarinnan. Eileen hade stora bekymmer för det och rådgjorde ofta med oss. Hon kom för övrigt till oss med alla sina problem – säkerligen var vi de enda i byn hon kunde tala fritt med. Men hon hade också ett starkt stöd i sina systrar och hon besökte minst en gång i veckan sin mor i föräldrahemmet på Tara Hills sluttning utanför Gorey.

Eileen höll oss också underrättade om vad som pågick hos O'Connors. Hon hade ingen egen telefon utan lånade deras när hon behövde och kunde därför ge oss regelbundna lägesrapporter om livet i den gård som låg på sluttningen ungefär mitt emellan oss. Hon var i ständig fejd med Mike O'Connor, som lade sig i hennes uppfostran av barnen och till exempel anklagade henne för ansvarslöshet därför att hon inte hängde på dem religiösa amuletter, som skulle skydda dem mot allt ont.

– Sköt du ditt och låt mig vara i fred, sa Eileen. Du har ju inte lyckats särskilt bra med dina egna barn.

O'Connor och hans familj ger stoff för ett särskilt kapitel – det följande.

En familjehistoria

Alla i byn har sått sina fält utom O'Connor. Då Tom påpekade att det snart var för sent att så fick han svaret:

– Det spelar ingen roll. Det kommer ändå inte att växa något så länge de fortsätter mörda ofödda barn.

Hon hade nog rätt, gamla fru Cullen. Hon kände sina pappenheimare, visste vad hon talade om.

Det var första gången vi träffade henne. Vi hade just köpt huset och hon bjöd oss på whiskey i sin lilla salong. Hon sa:

– Akta er för O'Connors, som blir era grannar. Ha ingenting med dem att göra. De är inga bra människor.

Hon gav ingen närmare förklaring och vi tog det inte riktigt på allvar. Vi hade redan hälsat på hos O'Connors och fann ingenting fränstötande hos dem. Det måste ligga något personligt agg bakom fru Cullens varning för familjen, menade vi – något som hade hänt för länge sedan och som hon aldrig kunnat förlåta. Och hur som helst: Vi måste ju stå på god fot med våra grannar, hur skulle det annars bli! När sedan

vattentillförseln brutits var det ju Michael (Mike) O'Connor som räddade situationen genom att ansluta ledningen och koppla in pumpen. Han föreföll vara en hygglig människa.

Familjen O'Connor hade kommit från Australien för ett tiotal år sedan. Mike hade varit 18 år i Queensland, där han träffat sin hustru Barbara. De fyra äldsta barnen Chris, Monica, Rosie och Patrick var födda i Australien, de två yngre pojkarna Justin och Michael i Irland. De båda flickorna hade varsitt barn, Rosie en flicka, Monica en pojke, men ingen av dem var gift. Monica höll ihop med en pojke från Tullow men barnets far var en amerikan som hon hade träffat på Irland några år tidigare. Rosies flicka var bara två år gammal. Monica bodde hemma bara tidvis, den yngre Rosie hade aldrig flyttat hemifrån. Chris mötte vi bara vid ett tillfälle innan han gav sig av tillbaka till Australien.

Barbara berättade en gång om den tydliga kaotiska flyttningen från Australien och hur de kommit till Mikes föräldrahem. Vi fick aldrig veta den egentliga bakgrunden till uppbrottet – det föreföll illa genomtänkt att plötsligt lämna Australien, där det på den tiden fanns gott om arbetstillfällen och stora framtidsmöjligheter, och ge sig av till en liten gård på Irland. Men det hängde väl samman, tänkte vi, med att Mike som många andra irländare var så fäst vid sin hembygd att han inte kunde vara borta ifrån den. Senare fick vi höra att Mike hade tvingats lämna Australien: att han hade gjort sig omöjlig

och kördes på porten. Mikes egen version var att han hade hotats till livet av ”kommunisterna”.

Mike och hans familj flyttade helt sonika in i föräldrahemmet, där modern bodde tillsammans med en äldre ogift son – fadern var död sedan många år tillbaka. Det var Mikes bror som ägde gården, som han ärvt av fadern. Han tyckte synd om de hemlösa och lät dem överta huset. Själv flyttade han tillsammans med modern till ”vårt” hus som stod tomt. Modern kunde för övrigt inte på något vis dra jämnt med Barbara. Gamla fru O’Connor nämndes alltid med glädje och respekt av de bybor som hade känt henne. Hennes hus hade alltid varit pyntat och fint med blommor och nystrukna gardiner i fönstren – det är lätt att förstå att hon inte stod ut med det virrvarr som utbröt då Mike kom. Man berättade att hon aldrig mer satte sin fot i sitt gamla hem. Då hon insjuknade och togs om hand av en syster i Gorey flyttade äldste sonen till sin syster, som var nybliven änka och behövde hjälp på sin gård i Rathrum. Också han nämndes med respekt i byn – han var i mycket Mikes raka motsats. Det var för övrigt han som hade byggt ”grottan” mitt emot Ballyfadkapellet.

Barbara talade ibland om Australien, Queensland och Brisbane, där hon hade växt upp, och det var tydligt att hon gärna skulle vilja återvända dit men att hon bedömde den tanken som orimlig. När jag skulle resa till Brisbane för några reportage gav hon mig telefonnumret till sin mor. Jag ringde

modern, hälsade från dottern och pratade en stund. Jag förstod att hon beklagade dotterns öde och betraktade svärsonen Mike som en omöjlig människa.

Mike var en knotig och kantig karl i 60-årsåldern med skarpa men regelbundna anletsdrag. Det som särskilde honom från andra irländare var hans blick, som man aldrig kunde möta men där man kunde ana en inre eld. Barbara var något år yngre än maken. Hon hade förmodligen varit mycket söt som ung och fastän hon hade åldrats alltför snabbt, lagt på hullet och för länge sedan tappat intresset för sitt utseende hade hon fortfarande en viss behaglig charm.

Under några år såg vi Mike förändras till en fullgången fanatiker med flammande ögon, alltmera kutryggig och lik en gammal get. Medan Barbara förvandlades till en kuvad, viljelös och olycklig kvinna, groteskt fet men ändå nästan osynlig.

Med stigande förundran läste jag John McGaherns mästerliga roman *AMONGST WOMEN*, då den nyss hade kommit ut. Den utspelar sig i västra Irland, förmodligen i McGaherns hemcounty Leitrim som är ett av republikens fattigaste områden, och den handlar om en egensinnig gammal patriark vid namn Moran och det helvete han skapar för sin hustru och sina tre döttrar och två söner. Det är en familjehistoria som innehåller allt det som präglar det irländska landsbygds-samhället – människorna fanns ju runt omkring oss i Ballyfad! Det jag läste i boken utspelade sig med endast några

detaljförändringar på vår granngård, Moran var O'Connor och många av romanens bifigurer kände jag igen på pricken. Att läsa en roman på det sättet är en sällsynt upplevelse. Jag lånade boken till Dolores, den enda i byn som hade något intresse för världslig litteratur, och bad henne läsa den – hon höll med mig: visst kunde det vara Ballyfad.

Vi promenerade ibland på O'Connors ägor, som sträckte sig uppför dalsluttningen och över på andra sidan höjden mot Ballyfad; det fanns där en sällsamt pastoral däld med ett idylliskt gammalt stenhus, som varit obebott i flera decennier men var så bastant byggt att det envist vägrade rasa ihop.

Redan första veckan vi bodde i vårt nya hus inträffade en tragedi hos O'Connors: Rosies baby, som vi bara hade sett en

gång, dog hastigt i hjärnhinneinflammation. Då jag fick budet erbjöd jag mig att stå till tjänst med vad som behövdes. Mike hade rest till sjukhuset i Wexford med Rosie. Barbara och Monica bad mig om skjuts till Gorey, dit barnet skulle föras för svepning. På det sättet kom jag att övervara en ceremoni i ett sovrum hemma hos begravningsentreprenören (som också drev en blomstrande kafeteria i Gorey). Medan vi undfägnades med te och kakor i ett stort och obehagligt mottagningsrum i källarvåningen, inpyrt av död och sorg, hade barnet klätts i en vit klänning och låg liksom sovande på en bred säng. Vi var sedan med på begravningen i Ballyfad. Mike höll, tillsynes oberörd och utan tårar, ett välformulerat tal och den lilla kistan sänktes sedan i graven.

Då vi berättade om våra problem och om hur det först och främst gällde att få huset beboeligt genom att måla och reparera väggar visade det sig att sonen Patrick kunde bistå oss. Han hade just kommit hem från England, där han under några månader arbetat på byggen tillsammans med äldre brodern Chris. Han hade vantrivts oerhört och liksom många andra irländska pojkar med samma erfarenhet bara stärkts i den aversion mot det engelska som grundläggs redan i föräldrahemmet och i skolan genom det ständiga ältandet av gångna tiders oförrätter. Patrick behövde nu jobb, menade fadern, han kan hjälpa er måla.

Så blev det också: Patrick gjorde det mesta av målningen.

Han arbetade hos oss i två veckor och vi betalade honom tre pund i timmen. Han hjälpte oss också med några andra saker: göt ett ordentligt cementlock till avloppstanken, kom med traktorn, försedd med en jordfräs, för att anlägga ett grönsaksland. Vi gladdes oss över Patrick, som vi trodde skulle bli oss till stor nytta. När vi senare talade med Mike om våra planer på att bygga en förstuga framför köksdörren sa han: Det kan nog Patrick göra, för han är van vid byggjobb nu. Mike beställde hem en del virke och Patrick kom och mätte upp grunden för förstugan, men sedan blev det inte mer. Patrick hade högre ambitioner än att vara gårdskarlar hos oss. En gång då vi möttes ställde Mike O'Connor en fråga, som gjorde mig undrande:

– Du känner väl till att det pågår ett folkmord som är många gånger värre än vad som hände under nazisttiden?

Jag förstod inte genast vad han menade, hade ännu inte lärt mig att de militanta abortmotståndarna jämför abort med *The Holocaust*, judeutrotningen.

– Jag menar mordet på hundratusentals ofödda barn, förklarade O'Connor.

Jag lyckades snabbt byta ämne, insåg att O'Connor när det gällde abortfrågan var en fanatiker av den sort man bör undvika att ge sig in i diskussion med. Han var också, visade det sig, antisocialist och eftersom vi kom från ett protestantiskt, socialiststyrt land med legaliserad abort hade han säkerligen

redan från början sina dubier om oss. Men samtidigt kände han en respektblandad nyfikenhet.

Familjen O'Connor – i varje fall Mike, Barbara och de båda småpojarna – för alltid till mässan i Ballyfad. Pojkarna tjänstgjorde som korgossar och O'Connor läste så gott som varje söndag texten och tog över från den lille fader Sinnott så ofta han kunde. Hans ungdomsdröm hade, berättades det, varit att själv bli präst.

I kyrkan och vid möten och sammanträden uppträdde O'Connor belevat. Han gav då intrycket av en världsman, mån om att lägga sina ord rätt. Hemma var han en normal småbonde som pysslade med sina får och getter, klädd i lumpor. Då jag en gång kom för att fråga honom om en sak hittade jag honom i ett mörkt och lerigt lagårdsskjul, där han var i färd med att sveda en nyslaktad gris med en blåslampa, en helvetisk syn.

Men också som lantbrukare skilde sig O'Connor tydligt från sin omgivning: han odlade nämligen organiskt, något som alla andra Ballyfadbönder stod främmande för och betraktade med roat tvivel. Sanningen var emellertid att den organiska odling han tillämpade inte hade mycket med den seriösa miljörelsens idéer att göra utan mera grundades på mystiska teorier om månens och stjärnornas inflytande. OConnors sädesfält prunkade av tistlar och annat ogräs. Vi kunde följa färgskiftningarna på ett av hans fält, som låg på andra sidan bäcken, och det tycktes vara så fullt av tistlar att vi undrade

hur det skulle kunna skördas.

Getflocken var O'Connors specialitet. Inga andra bönder i trakten hade getter. Getmjölk ger betydligt högre vinst än komjölk, men svårigheten är att finna avsättning för den. Under vissa perioder kunde O'Connor leverera getmjölk direkt till en snabbköpsbutik i Gorey och hittade tydligen också andra avnämare. Barbara försökte sig på att göra getost men smaken blev så frän att ingen ville äta den godvilligt.

O'Connor skötte getterna själv – ingen i hans familj ville ha något med dem att göra. Getter är trevliga och lättskötta husdjur, men de är svåra att inhägna. Eftersom O'Connors ägor endast var kringgärdade av vildvuxna häckar och halvt nedrasade stenmurar var getterna ofta på rymmen. Tidvis kom de nästan varje dag över till Condrens fält nedanför vårt hus, där gräset växte grönt och frodigt. Vi skulle ha låtit dem hållas om det inte varit för Zillah. Hon hade större delen av fältet som sitt revir och tålde inga inkräktare. Om hon fick syn på getflocken jagade hon prompt iväg den. Så snart de tagit sig över på sin sida kom hon lufsande hem, tillfreds med livet. Hon skötte denna självpåtagna uppgift med bravur, höll flocken samlad och tillät ingen get att bryta sig ur. Hon skulle säkert, om hon hade fått chansen, ha utvecklats till en suverän vallhund.

Värre var att getflocken ett par gånger tog sig över stenmuren och in i vår trädgård. Vi fick syn på dem i tid och

jagade snabbt iväg dem med Zillahs hjälp. Då de en dag hade tagit sig in på Seamus välskötta betåker blev skadan värre. I vetskapen att O'Connor inte kunde förmås att sätta upp ett riktigt stängsel kostade Seamus själv på det – till O'Connors förtjänst bör dock sägas att han hjälpte till med att slå ner stolparna...

När jag efter någon månad på Irland insjuknade i malaria (jag hade varit på en resa i Papua) och togs in på sjukhuset i Wexford stod vi ännu på god fot med O'Connors. Barbara besökte Eivor nästan varje dag och var på alla sätt söt och rar. Vi gladdes åt denna grannsämja, som i varje fall när det gällde Patrick och Barbara var helt genuin. Men snart inträffade två olustiga episoder, som äntligen kom oss att inse att gamla fruCullen hade haft rätt när det gällde Mike O'Connor.

Det var först den sorgliga historien om hundvalpen. Medan jag låg på sjukhus hade Eivor skaffat Sally. Det var en av O'Connors valpar – när Eivor såg henne kunde hon inte motstå henne. Hon var en vanlig irländsk vallhund, en Wicklowcollie, men föreföll sällsynt intelligent och tillgiven och var dessutom fint tecknad med ett rart litet ansikte. Vi hade talat om att skaffa hund, men hade inte tänkt oss en vallhund: Sally var dock exceptionell och när jag kom hem från sjukhuset och träffade henne blev också jag förtjust i

henne. Hon sov i en kartong i köket och Eivor pysslade om henne som om hon hade varit en baby.

Valpen måste givetvis avmaskas – O'Connor erbjöd sig att göra det. En kväll bjöd vi över Barbara och Mike på te – meningen var att Mike då skulle sköta avmaskningen. Han ville göra det omedelbart. Till Eivors förskräckelse tog han helt sonika med sig Sally ut för att ge henne en injektionsspruta – vi hörde hur hon skrek till och när Barbara kom in i köket meddelade hon att valpen fått injektionen men sedan sprungit sin väg.

Jag fick genast tag i Sally ute i trädgården – hon tydde sig till mig för att få skydd och jag lyckades lugna henne. Jag tog med henne in och satte ner henne på golvet – men i nästa ögonblick upptäckte vi hur hon hade krupit in i ett hörn och var illa sjuk med starka frossbrytningar. Jag tog upp henne och satte mig ute i trädgården med henne i knäet – Eivor var översiggiven och O'Connor sökte frenetiskt få tag på veterinären i telefon.

Jag försökte lugna den lilla valpen: – Du klarar det! Du klarar det! men frossan blev allt svårare, hon var på väg att dö. Veterinären var inte hemma men O'Connor menade att vi ändå skulle åka dit – Eivor satte sig i baksätet med valpen i knäet, men vi hade knappast kommit ut genom grinden förrän Sally var död.

Mike och Barbara hade gett sin andra valp en likadan

injektion innan de åkt hemifrån – de for nu hem för att se till den. Vi lade Sally på hennes filt och bestämde oss för att genast begrava henne i trädgården. Det hade blivit mörkt men vi fann en plats, där jag kunde gräva en djup grop. Vi lade ner Sally och täckte graven med en liten stenhäll.

Det tog lång tid för Eivor att komma över chocken. Hon menade att O'Connor helt enkelt hade mördat valpen genom oförlåtligt slarv. Det visade sig att O'Connors andra valp, som hade döpts till Tiger, var dödssjuk då de kom hem, men på något sätt klarade den sig.

När jag talade med O'Connor i telefon några dagar senare erkände han att han hade gett valpen en alldeles för stor dos av avmaskningsmedlet. Monica, som kom på besök efter någon vecka, var djupt upprörd och till och med Justin uttryckte sin ilska över faderns oförstånd: han hade gett valpen samma dos som han brukade ge fåren! Det som hänt spred sig snabbt i byn, men ingen var det ringaste förvånad: Det är typiskt för O'Connor, sa man, han gör ständigt sådana misstag, kan inte klara någonting.

Vi skaffade snart en ny valp, Zillah, den irländska vattenspanieln som ännu är hos oss.

Och så var det Eivors sammandrabbning med Mike O'Connor om de ryska kvinnorna.

Barbara hade bjudit in oss till te en kväll, enkom för att vi

skulle få träffa ett annat par som flyttat till Irland på äldre dar: Lew och Bettina Conway. Det var både den första och den sista tebjudningen hos O'Connor – vi trängdes i det obeskrivligt röriga köket och Barbara gjorde sitt bästa för att duka fram kakor... och getost. För henne var det, förstod vi, ett krampaktigt försök att bryta isoleringen, att kanske få umgängesvänner. Hon kände Bettina från landsbygdskvinnornas förening i Inch, där de båda på den tiden var styrelseledamöter.

Conways visade sig vara trevliga människor, som vi snabbt blev goda vänner med. Lew var född på Irland men emigrerade till USA i 20-årsåldern. Han hade arbetat på ett universitetslaboratorium. Bettina var engelska till börden och hade yrkesarbetat hela sitt liv, de hade inga barn. De hade bott i Syd-Carolina men som många irlandsamerikaner ville Lew hem till Irland vid sin pensionering och köpte stället i Inch, ett vitt hus med för Irland ovanlig snickarglädje omgivet av en vacker park och några ängar, där Lew roade sig med att föda upp får. De hade varit tre år längre än vi på Irland.

Ett par månader efter tragedin med Sally bjöd Conways oss på te tillsammans med O'Connors. Eivor, som hade börjat avsky O'Connor, var inte beredd att någonsin förlåta honom för vad han gjort med valpen, men vi ville ju gärna träffa Conways och tackade givetvis ja. Efter middagen beredde vi oss på en trivsamt stund framför brasan... men på något sätt

lyckades O'Connor komma in på sitt favoritämne, abort, och en allt häftigare diskussion blev följden. När jag försökte föra samtalet in på nöden i världen och de redan födda barnens rätt till ett liv utan svält förklarade O'Connor fullständigt känslolokalt att han aldrig skänkt en penny till någon "ulandsinsamling" eftersom alltsammans ändå slarvas bort och går till vapen". Då han uttalade sig nedlåtande om Rysslands kvinnor – fortfarande på tal om abort – blev Eivor alldeles perplex av ilska och kunde inte annat än beteckna O'Connors argument som *stupid*. Det ordet kom O'Connor att explodera – högröd i ansiktet och med flammande ögon förklarade han att han inte längre ville vistas i vårt sällskap utan tänkte gå hem. Lew och Bettina lyckades övertala honom att stanna, men under resten av kvällen var stämningen minst sagt dämpad.

Det är omöjligt att föra en diskussion med människor av O'Connors typ eftersom deras referensramar ej går att angripa med logik. När det gäller abort kan de inte hänvisa till Bibeln eftersom det ämnet inte alls behandlas i den, men för O'Connor vägde andra källor betydligt tyngre: till exempel jungfrun av Fátima eller "uppenbarelserna" i Medjogorje, Bosnien, där han hade varit på pilgrimsfärd strax efter det vi lärde känna honom.

Själv var jag trots allt beredd att acceptera O'Connor för vad han var – ett exempel på hur religiös fanatism kan få en människa att förlora all sans. Jag såg honom närmast som ett

studieobjekt – som en romanfigur. Men jag tvingades också inse att människor av hans sort kan vara störande för sin omgivning: det utbrott vi fick bevittna hemma hos Lew och Bettina var säkert inte ovanligt för honom.

Några gånger ringde Eivor till Barbara och försökte få henne att titta in då hon ändå gick förbi, men hon kom aldrig – hon visade sig sällan utanför gårdsplanen och aldrig i Ballyfad.

Förhållandet mellan O'Connor och församlingen i Ballyfad blev ständigt allt sämre och fader Sinnott, som befann sig mellan två eldar, hade det inte lätt. Mike hade fått i sitt huvud att mässan borde hållas på latin, accepterade inte den påvebulla som tillät användandet av folkets språk. Han utsatte Sinnott för ett olidligt tjat om detta och fick allt tätare utbrott när han diskuterade med församlingsborna som var evigt trötta på hans tirader. Det gick så långt att han vid ett möte, då det syndiga i att arbeta på söndagar dryftades, hotade med skottlossning: de söndagsarbetande borde skjutas med gevär.

Till allas illa dolda lättnad slutade han så att besöka kyrkan i Ballyfad – i stället tog han varje söndagsförmiddag bilen till en kyrka i Dun Laoghaire, där mässan fortfarande hölls på latin. Oftast måste Barbara följa med. O'Connors hade efter det så gott som inget samröre med byborna. Småpojken hade satts i privat gammalkatolsk skola först i Dublin och sedan någonstans i county Monaghan – ingen kunde förstå hur

O'Connor kunde ha råd att betala skolavgifterna, men det sades att han gjorde det in natura genom att leverera potatis och fårkött till skolan.

Den siste familjemedlem vi hade närmare kontakt med var Justin, som redan från början hade besökt oss då och då för att se på TV, ibland tillsammans med Lill-Mike, och fortsatte med det då pojkarna en del veckohelger var hemma från skolan. Hos O'Connors fanns ingen syndfull TV. Justin blev så hemmastadd hos oss att han gick raka vägen in i vardagsrummet och satte på TV:n, och vi lät honom hållas. Han var en trevlig pojke men hade det litet lismande och opålitliga drag, som kan märkas hos barn som tidigt får lära sig umgås med hyckleri, känslökyla och oresonlighet. Detta präglade i ännu högre grad den ett år yngre Mike, som inte hade broderns förmåga att dölja det. Säkert hade O'Connor inte haft en aning om var de höll till då de var hos oss – när de plötsligt slutade komma berodde det på att han upptäckt det och förbjudit det.

Det var uppenbart att O'Connors dröm var att båda pojkarna skulle bli präster. Men redan under åren i Ballyfadskolan hade de gjort sig kända bland kamrater och lärare som ett par små ligister och på den katolska internatskolan gjorde de inga framsteg.

Fastän de var våra närmaste grannar hade vi sedan ingen kontakt med O'Connors och såg dem sällan. Vi visste bara genom hörsägen vad som hände i huset nere i backen.

Till O'Connors karaktärsdrag hörde att han lätt drog upp stora planer men sedan var oförmögen att fullfölja dem. Nästan allt han företog sig slutade därför i sammanbrott. Han försökte sig en tid på att vara försäkringsagent. Under några månader for han runt i bygderna, uppklädd i kostym och vit skjorta och med en flott dokumentportfölj. Men också detta tog ett tvärt slut: han fick sparken. Det är knappast tänkbart att han lyckades värva en enda försäkringstagare – i varje fall inte i Ballyfad med omnejd. Han hade den irriterande vanan att lägga sig i folks göranden och låtanden och försöka bestämma över deras liv, vare sig det gällde husbyggen eller barnuppfostran. Han var alltid den som visste bäst och krävde att alla skulle dela hans åsikter. Strax efter det att han återvänt från Australien och blivit lantbrukare hade han lyckats duperat Goreyavdelningen av Jordbrukarnas förening att välja honom till ordförande. Han avsattes eftertryckligt ett år senare då man upptäckte att han spenderat omåttligt med pengar på en mängd omöjliga projekt och täta resor till Dublin.

Det enda han höll fast vid med orubblig envishet var anti-abort-kampanjen. Då och då reste han till England för att demonstrera utanför abortkliniker, ofta i sällskap med någon av småpojarna eller Barbara. Han greps av polisen ibland och åtalades, men varje gång lades åtalet ner och engelsmännen släppte honom med en varning – hellre det än att ge honom fri tillgång till en rättegångssal för antiabortpropaganda. Då han

vid ett tillfälle väntade på att bli kallad till England för förhör lade han sig till med skägg – han skulle då, menade han, knappast kännas igen på de videoinspelningar som han utgick ifrån att polisen hade. Med tiden hade han skaffat sig ett veritabelt Mefistofolos-skägg, som egentligen passade hans typ väl.

Med hjälp av sin gamle skolkamrat *The Guardians* lokalredaktör i Gorey såg O'Connor till att det kom in rapporter om hans eskapader. Han tilläts att fritt skryta över hur många ofödda barn han räddat till livet. Det var en kväljande läsning, som gjorde oss upprörda, och en gång skrev vi till *The Guardians* redaktör och bad honom upphöra med att ge O'Connor sådan textreklam och i varje fall sluta använda ord som *genocide* (folkmord) om den i England fullt lagliga aborten. Vi fick inget svar men det verkade möjligen som om Mike efter det gavs mindre spaltutrymme.

Med en häpnadsväckande enfald släppte irländska radion fram hans insändare och inlägg – det gällde i synnerhet Wexfords lokala radiokanal och riksradians pratkanal, där O'Connors framträdanden var legio. Hans skenhelighet hade inga gränser – han kunde till exempel säga att de som använder kondomer inte kommer till himlen och inte heller barn som föds utom äktenskapet. Han fick svar på tal ibland.

Abortdebatten hölls ständigt vid liv i republiken. Den tog särskild fart genom "fallet X", en tragisk historia om en 13-

årig flicka, som förbjöds av högsta domstolen att resa till England för att få abort sedan hon blivit med barn genom våldtäkt. O'Connor vädrade morgonluft. Inför Maastricht-omröstningen fick han hjälp av en pensionerad irländsk präst och av ett par kvinnor från USA. Enligt antiabort-rörelsens förvridna synsätt var ett ja till Maastricht detsamma som ett ja till abort.

När jag en dag träffade Mrs Carrolls son Miles som var ute för att affischera för Maastricht, bad jag honom sätta en affisch med texten JA TILL EUROPA på telefonstolpen utanför vår grind, vilket han gjorde. Nästa dag hade O'Connor spikat upp ett plakat med RÖSTA JA TILL LIVET, NEJ TILL MAASTRICHT på samma stolpe, men det var inte en av de avskyvärda affischerna med bilder av aborterade barn. Vi lät den sitta kvar i vetskapen att ingen i Ballyfad ändå skulle rösta mot Maastricht för denna affischs skull och att många till och med skulle rösta ja mot sin övertygelse bara för glädjen att gå emot O'Connor.

Det blev ett otvetydigt ja till Maastricht; i Goreydistriktet med en förkrossande majoritet. En besviken O'Connor uttalade i *The Guardian* att Irland hade sålt sin själ till djävulen. 1992 ställde han upp i parlamentsvalet som partilös – hans program var ”frihet och rättvisa åt alla, inklusive de ofödda barnen”. Han fick hjälp av några fanatiker från England och USA och drev sin valkampanj i hela Wexford. Han parkerade en husvagn

i Gorey, delade ut antiabortbroschyrer och orerade i högtalare. Han fick några hundra röster men bara en i Ballyfad (Richard Miller erkände senare att det var han som hade lagt den).

Den irländska antiabort-rörelsen innehöll flera militanta fraktioner, men också bland dem tycktes O'Connor ha gjort sig omöjlig: de insåg att hans stil snarast gynnade deras motståndare och lät honom aldrig få något avgörande inflytande. I stället hade O'Connor lyckats få kontakt med den mest ökända amerikanska ”Pro Life”-rörelsen och bildat en irländsk avdelning med namnet *Pro-Life Rescue*, givetvis med sig själv som ordförande. Han samlade in pengar utanför kyrkorna, oftast med hjälp av utkommenderade familjemedlemmar.

Under ett par månader bodde en amerikansk präst från antiabort-rörelsen hos honom – vi mötte honom inte men förundrades över hur han kunde stå ut i O'Connors alltmer fallfärdiga hus. Under ett par månader bodde där också en ung flicka i väntan på att föda: O'Connor hade ”räddat” henne utanför en abortklinik och lyckats övertyga föräldrarna att överlämna henne i hans ”vård”. Vi såg inte skymten av henne heller – hon lämnade aldrig huset.

Eileen berättade en gång att hon hade träffat Mike genom att hans kor kommit över på Toms fält och Toms kor dagen efter rymt över till O'Connors ägor. Eileen var med och motade dem tillbaka och gick sedan före Tom och Mike och hörde på

deras samtal. Det handlade naturligtvis om abort: O'Connor har absolut ingenting annat i huvudet. I veckor hade han försökt få kontakt med Pdraigh Flynn, den nye justitieministern, för att protestera mot något regeringsbeslut, som han ansåg omoraliskt. Nu hade han hört att Flynn var i Wexford på ett möte, ringde dit och fick beskedet att ministern just återvänt till Dublin. O'Connor kastade sig i bilen, körde till Gorey och tog ställning vid trafikljusen i en hörna där de två vägarna från Wexford möts. Då han såg en regeringslimousin närma sig tryckte han på fotgängarknappen och tvingade sålunda ministerbilen att stanna. Den överrumplade Flynn vevade ner rutan och måste snällt höra O'Connor lägga ut texten.

O'Connors båda döttrar, som vi knappast hade träffat, levde helt skilda liv. Efter barnets död fortsatte Rosie att bo hemma men hade en tid arbete som barnflicka hos en familj i Gorey. Ett jobb som sjukvårdsbiträde i Dublin lämnade hon efter bara några veckor. Ett giftermål med det avlidna barnets far hade aldrig varit aktuellt, men efter några år träffade hon en annan ung man – de gifte sig och efter bröllopet emigrerade de till Australien.

Den äldsta dottern Monica levde ett oroligare liv som ensam mor. Hon hade fortfarande kontakt med barnets far och besökte honom en gång i Amerika. Hon existerade på det rätt generösa statliga bidrag som ges åt ensamstående mödrar. Hon

var en komplicerad natur. Hon gav å ena sidan intrycket av att vara intelligent, självständig och medveten men tycktes också vara starkt påverkad av sin fars åsikter, trots att hon avskydde honom. Hon bodde i Dublin och kom endast sällan och hälsade på i föräldrahemmet, och då i regel under de dagar då Mike var i England för att rädda ofödda barn. Monica var ständigt tillsammans med sonen Declan, även då hon var ute på liftarturer i landet, och hon vägrade skicka honom till skolan: sa sig uppfostra honom själv. Pojken, som på det viset förnekades all normal kontakt med andra barn, blev alltmera odräglig.

Den äldste sonen Chris for till Australien för att arbeta på byggen i Sidney men återkom efter några år. Han hade fått arbete i Waterford och meningen var att han skulle gifta sig med en irländsk flicka. Det talades en hel del om det och dag för bröllopet hade bestämts, då det plötsligt sköts på framtiden. Enligt vad som sades i byn hade flickans föräldrar blivit så chockade, då de mötte sina presumptiva släktingar, att de inhiberat bröllopet – det blev emellertid verklighet något år senare och de nygifta for till Australien.

Dessförinnan hade Barbara besökt sin döende mor i Australien – alla var förvånade över att Mike tillåtit det och man räknade med att hon skulle ha förstånd att stanna för gott. Hon blev borta sju månader, vilket var längre än vad som hade beräknats. Hon hade haft ett arbete. Barbara återkom

så före julhelgen utan att ha förändrats på något annat sätt än att hon blivit ännu fetare, utan att ha fått ett uns av den självkänsla som alla väntat att hon skulle utveckla då hon blivit fri från Mike. I fortsättningen var hon än mer osynlig, visade sig aldrig utanför gårdsplanen.

Patrick bodde hela tiden kvar hemma. I byn gjorde han sig känd som duktig och arbetsam. Tidigt på morgnarna gav han sig av för att mjölka korna hos Condren vid Arklow, men eftersom fadern ägnade gården allt mindre intresse blev det Patrick som tog över ansvaret för den. Patrick gick sällan i kyrkan – däremot träffade vi honom ett par gånger på Toss Byrnes pub. Liksom systrarna skaffade han snabbt barn till världen. Modern var en flicka från Coolgreany och det var ingen tillfällig förbindelse: några månader innan vi lämnade Irland blev det ett storslaget bröllop. Då hade farbrodern skrivit över gården på Patrick. Den hade aldrig tillhört Mike, trots att denne talade om den som ”min gård” – den ägdes ju av hans äldre bror som hade flyttat till systemen i Rathrum. Varken brodern eller systemen visade sig någon gång i Ballyfad. Då systemen dog ryktades det om att hennes egendom skulle säljas och att den äldre brodern tänkte komma tillbaka och köra ut Mike ur huset. I stället blev det alltså så att Patrick fick ta över egendomen, som med omkring 60 hektar var en av de större i byn. Patrick byggde en liten villa uppe vid vägen och det gamla boningshuset fick bli undantagsstuga åt Mike och Barbara.

På det sättet hade under de sex åren ändå tre av barnen lyckats finna en framtid – Rose och Chris i Australien, där de var födda, Patrick vid gården som han säkert med tiden skulle driva upp till en mönstergård. Också Monica stadgade sig så småningom och gifte sig med en ung lärare, som hon umgåtts med från och till.

För Justin och Lill-Mike var framtiden osäkrare. Justin hade liksom sin äldre bror fått mycket stryk – Lill-Mike som utseendemässigt var en avbild av sin far hade kommit lindrigare undan. Justin var bara 16 år då han räknades bland stamkunderna på puben i Coolgreany. Men båda pojkarna skaffade sig småjobb och vi tänkte att det nog bara var en tidsfråga innan också de skulle göra varsin flicka med barn och gifta sig. På det viset tycktes alla i familjen utom den stackars Barbara ha lyckats undkomma Mikes destruktiva inflytande och skapa sina egna liv.

Vår vän Richard

Richard hade fått nya påslakan i vackra pastellfärger av sina systrar. När Margaret skulle tvätta dem bad han henne försöka tvätta bort färgen så att de blev vita – han kan inte sova på färgade lakan, klarar inte av sådana nymodigheter.

Njutna i små portioner och med goda nypor salt är det få människotyper som kan ge ett sådant innehåll åt livet som engelska excentriker. Vi kände redan några, bland dem John Symonds i London, författare och dramatiker. Han vistas tidvis i Japan och har av någon svårförklarlig anledning fascinerats av Sverige, men han avskyr Irland. Då han fick höra om våra planer att flytta till republiken avrådde han bestämt:

– Där går det inte att bo – de är inte civiliserade. Där finns inte ens en anständig pub. Det skulle aldrig falla mig in att resa till Irland.

Ändå tycks det vara så att en stor del av de engelska excentrikerna har bosatt sig i Irländska republiken, där de kan följa sina vanor ännu mera ostörda än i hemlandet och där det

dessutom finns gott om gamla slott och herresäten som knappast lämpar sig för ett normalt liv. En av dem var Richard Miller, som bodde i Glebe House snett över dalgången och blev en av våra bästa vänner. Han hade den självironi, som utmärker många människor av hans typ och är det som till sist gör det möjligt att umgås med dem. Man kunde ibland tycka synd om honom – att han blivit den han var berodde på hans uppfostran, som aldrig riktigt hade förberett honom för livet. Men han hade själv valt att bo i Glebe House, hade tydligen bestämt sig för att bli kvar där under resten av sin levnad och värjde sig för övrigt med nästan ursinnig envishet mot dem som någon gång försökte påverka hans liv genom goda råd. Han var alls inte någon enstöring, tvärtom hade han en stor vänkrets, reste mycket, följde noga med vad som hände i tiden och hade en encyklopedisk kunskap om irländsk historia och politik. Han hade ingen TV men lyssnade ständigt på BBC i radion och läste flera engelska dagstidningar. Det gick att tala med honom om så gott som vad som helst, men ett problem var att han alltid hade så mycket att säga, så många åsikter att ge uttryck för att han blev en dålig lyssnare.

Richard hade för ovana att sitta och rulla en av sina mörka hårtestar runt fingret som om han ville förvissa sig om att håret fanns kvar. Han var ungefär av medellängd och hade en aningen rundnätt kroppsform men var noga med att inte lägga på hullet. Då han besökte oss gick han alltid till fots båda

vägarna, en sträcka på flera kilometer. Att han lätt drabbades av förkylningar berodde väl på hans till vardags rätt enformiga kosthåll och att han aldrig höll huset ordentligt uppvärmt under kalla och fuktiga vintrar.

Hemma på Glebe House var Richard alltid iförd en tjock ylletröja med hål på armbågarna, ett par bruna manchesterbyxor och flanellskjorta (på vintern) eller nylonskjorta (på sommaren). Han ägde ytterligare ett par manchesterbyxor som han tog på sig när han åkte bort. De var av dyrbar kvalitet och så gott som outslitliga, det var bara färgen och formen som ändrades med åren. Richard köpte ytterst sällan kläder, men då han gjorde det räknade han med att de skulle räcka livet ut. Han ägde även en beige kostym med väst, som han tog på sig när det var partydags. Då ändrades också hans sätt – han blev ”Party-Richard” som med elegans draperade sig mot en spismantel eller en dörrkarm. Han drack flitigt ur sitt glas och konverserade belevat till höger och vänster. Hans förråd av samtalsämnen sinade aldrig.

Richard hade aldrig haft någon fast anställning och inget stadigvarande yrke men han presenterade sig med rätta som ”ett slags journalist” – skribent hade varit en mera passande benämning. Han var allt annat än produktiv, men några av de manuskript han visade mig var lysande essäer. Han behärskade sitt engelska modersmål till fulländning och var känslig för

ordens nyanser. Strax före vår flyttning till Irland hade han vistats några månader i Sydafrika – bakgrunden var ett försök att komma över ett upplöst förhållande med en kvinna, som han hade varit djupt fäst vid. Den analys han gjorde av förhållandena i Sydafrika vid en tid, då en fredlig utveckling föreföll otänkbar, var träffsäker och logisk. Han specialiserade sig på nationalekonomi och skrev tidvis krönikor om den irländska fastighetsmarknaden för en månadstidskrift, men det projekt han ägnade sig mest åt under ett par år var *Edmund Burke Foundation*.

Edmund Burke (1729–1797) var en brittisk statsman och politisk tänkare, vilkens teorier fortfarande har full aktualitet och ofta nämns i debatten. Han växte upp i Dublin, där han gick på Trinity College innan han flyttade till England. Han var konservativ men ändå i hög grad framstegsvänlig och han förespråkade bland annat en vidsynt och tolerant politik gentemot Irland. Hans produktion av skrifter och debattinlägg är omfattande. I vår tid har hans tankar ägnats särskilt ingående studier av en annan berömd irländare, Conor Cruise O’Brien. Att grunda en forskningsstiftelse med Edmund Burkes namn var en briljant idé och Richard kunde med sitt engagemang för konservativ politik ha varit rätt man att leda den... om det inte hade varit för hans brist på förmåga att planlägga, genomföra och hålla ordning. Ändå gjorde han under de åren en beundransvärd insats. Knappast någon av hans vänner och

ingen i byn visste det, men *Edmund Burke Foundation* var inte enbart ett av Richards fantasifoster. Han hade lyckats skaffa en del internationella kontakter och han arrangerade ett par seminarier på ett hotell i Dublin.

Ett år upptogs Richards tankar helt av ett annorlunda projekt: han hade börjat skriva en roman. Han visade mig aldrig något av det han skrivit men berättade ofta om det. Det var så vitt jag förstår en kärleksroman och Richard hade redan från början grunddragen av intrigen klara för sig. Men då han hade börjat skriva fann han snart att de romanfigurer han skapade alltmer tog kommandot över handlingen, något som många författare säger sig ha upplevt. Han fascinerades av detta och tillbringade, föreföll det, veckor i den fiktiva värld hans plötsligt uppenbarade fantasi skapade. Men utan närmare förklaring övergav han också författarambitionerna och talade inte längre om sin roman.

I sina åsikter var Richard orubbligt konservativ. Vi hade skilda meningar om mycket. Vissa frågor undvek vi sorgfälligt och dit hörde religionen. Richard var protestant sedan födseln men genomgick under den tid vi kände honom en religiös kris. Avgörande var att Church of Ireland med förvånansvärd snabbhet och utan några våldsamma diskussioner beslutade tillåta kvinnlig prästvigning. Richard opponerade sig envist – före den synod, som skulle fatta beslutet, skrev han till biskopen i stiftet och förklarade att han skulle bli tvingad att lämna

kyrkan, vilket han också gjorde: ”Om kvinnor skall tillåtas officiera nattvarden kan jag inte se något skäl till att brödet och vinet inte utbyts mot kaffe och chokladbiskvier. Om en del av gudstjänsten kan ändras varför kan då inte också en annan?”.

Redan då hade Richard flera katolska kontakter. Han reste ofta till Nordirland, där han vistades i ett kloster i Enniscillen och han hade också lärt känna en katolsk ordensbroder i USA, som en dag kom och hälsade på hos honom några dagar. Jag hade ett intressant samtal med den unge amerikanen.

Richards föräldrar hörde till den grupp benhårt konservativa engelsmän, som flydde från sitt hemland strax efter andra världskriget, då Labourpartiet hade tagit makten i Storbritannien under ledning av Clement Attlee och en serie nationaliseringar genomdrevs. Hellre än att tillbringa resten av sina liv i ett socialistiskt land gav de sig av till republiken där de kunde inbilla sig leva ett friare överklassliv utan att helt behöva släppa kontakten med moderlandet. Många av dem återvände så småningom till England, sedan Tories åter tagit ledningen. Det gjorde också Richards föräldrar.

Hans åldriga mor, som han besökte ett par gånger om året, bodde i ett stort hus i södra England. Hans äldre bror var journalist i London. Den äldre system, som var ogift, hade en gård i södra England och födde upp Connemaraponnyer, den

yngre var gift med en amerikan och bodde i London men var också hon expert på denna hästras. I regel passade systrarna på att se till lillebror i Glebe House då de var på väg hem från den årliga hästmarknaden i Clifden. Deras omsorg om brodern var rörande.

Richard, som hade tillbringat en stor del av sin barndom på Irland, blev alltså kvar där. Släkten Miller var av allt att döma välbärgad och man kunde tro att Richard hade det betydligt bättre ställt än han ville göra sken av och att den sparsamhet han ständigt visade prov på knappast var befogad.

På ett överraskande sätt kom jag i kontakt med ett fascinerande avsnitt av Richards släkthistoria. Då jag berättade för honom att jag planerade en resa till Kap Verde, en ögrupp som få människor känner till, visade det sig att Richards farfars far hade byggt upp en förmögenhet genom kolhandel och länge varit bosatt i Mindelo på ön São Vicente i Kap Verde. Richard hade forskat en del om det och hade tänkt resa dit någon gång. Eftersom jag skulle till Mindelo lovade jag honom att skaffa informationer om den engelska verksamheten, i synnerhet Millers.

Mindelo är Kap Verdes viktigaste hamn. Den ligger strategiskt till för sjöfarten mellan Europa, Sydafrika och Indien och omkring år 1850 upprättade engelsmännen där en kolbunkringsstation för de kungliga postångarna. Flera privata kolbolag etablerades under de följande åren och pionjärer var

bröderna Thomas och John Miller. Kol fraktades från Cardiff och Newcastle till Mindelo. För hela arkipelagen blev detta den största investeringen någonsin och Mindelos storhetstid pågick tills ångmaskinerna byttes ut mot dieselmotorer.

Mindelo har fortfarande en tydligt engelsk karaktär. Kolbolagens anläggningar har övertagits av det statliga oljebolaget och är i stort sett oförändrade. En av de gamla bogserbåtarna på redde hette *John Miller*. Jag tog en serie bilder och talade med en del äldre karlar, som hade arbetat för Millerbolaget. När jag kom hem rapporterade jag allt detta för Richard men råkade också säga att han mycket väl kunde ha avlägsna släktingar i Kap Verde. John Miller hade nämligen sammanlevt med en kvinna från Kap Verde-ön São Nicolao:

– Han hade en hel drös av söner och döttrar, som fick sin utbildning i England, sa jag, och man kan hitta namnet Miller på flera gravstenar i Mindelo.

Richard blev helt tyst och till min förvåning frågade han aldrig mera om Kap Verde och ville inte se på mina bilder. Jag antar att tanken att han kunde ha släkt på São Vicente aldrig hade föresvävat honom och att han helst ville stryka ett streck över den historien.

Några år före vår flyttning till Irland hade Richard köpt Glebe House. Det hade länge stått obebott, var inte direkt förfallet men i stort behov av en omfattande renovering. Det låg i en

stor, vildvuxen trädgård med en del väldiga buskage av lagerhägg och rhododendron och några gamla träd. Innan trädgården blivit så förvuxen måste man därifrån ha haft en vacker utsikt över dalgången. Byggnadens exteriör var inte särskilt pompös och Richard kom aldrig så långt att han öppnade huvudentrén, vars vackra stentrappa delvis doldes av ogräs och buskar. Den som kom för att hälsa på måste i stället köra bilen uppför en backe runt huset till bakgården och där klättra nerför en mossig och hal trappa.

Sedan man hade bultat ordentligt på den omålade köksdörren och lyckats få kontakt med Richard blev man insläppt i köket, men gjorde bäst i att snarast fortsätta ytterligare några trappsteg neråt och genom en korridor till entréhallen. Denna hade vackra proportioner, där var högt i tak och en illa medfaren men stilfull trätrappa ledde upp till ovanvåningen. På båda sidor av hallen fanns vackra rum. Det ena var under flera år tillbommat, det andra hade Richard tagit i bruk som mottagnings-, vardags- och studierum och det var det som först blev någorlunda färdigt. På övre botten fanns två stora badrum, där gammaldags badkar i jätteformat stod mitt på golv av breda plankor. Där fanns också några sovrum.

Som arbetsrum använde Richard inget av dessa rum utan i stället ett trångt kyffe under trappan med ett fönster mot den igenvuxna trädgården. I hela huset rådde en förfärlig röra men allra värst var det i arbetsrummet, där en gammal dator var

gömd bland travar av papper, manuskript och böcker.

Renoveringen av Glebe House var ett evighetsprojekt. Eftersom Richard var ytterligt opraktisk och inte ägde ens en såg eller en hammare var han helt hänvisad till lejd arbetskraft. I stället för att anlita välrenommerade yrkesmän vände han sig till folk som arbetade svart och ofta utan skrupler utnyttjade hans godtrogenhet. Detta fick åtminstone i ett fall olyckliga konsekvenser. En 70-årig elektriker från Coolgreany gick omkring i huset i flera månader. Richard litade helt på honom och betalade honom en summa då och då efter överenskommelse. Men så berättade snickaren, som också ibland arbetade i huset, att han hade kommit på gubben i färd med att stjäla pengar. Richard gillrade en fälla och tio pund försvann mycket riktigt ur en plånbok. Det var säkert inte några stora summor som saknades, fast Richard uppskattade det till 300 pund. Men han skulle aldrig kunna bevisa någonting och hade egentligen sig själv att skylla – han hade nämligen för vana att strö sedlar och mynt omkring sig överallt i huset. Richard var först beredd att låta saken bero, eftersom mannen hade dåligt hjärta och kunde befaras tuppa av om han blev anklagad för stöld. Men efter en tid kunde Richard ändå inte låta bli att begära de förmodat stulna pengarna tillbaka och var oförsiktig nog att göra det skriftligen. Resultatet blev att han genom elektrikers advokat hotades med åtal för ärekränkning.

Den centrala platsen i Richards materiella liv var köket på husets baksida. Det fungerade också som pannrum och soprum och dominerades av ett stort bord, där specerier, konserver, frukt och andra inköp från Quinnsworth i Arklow förvarades. Utöver den befintliga oljepannan lät Richard där installera en väldig vedpanna. Periodvis tillbringade han en stor del av sin tid med en motorsåg i trädgården, där han røjde undan buskagen. Hans goda handlag med motorsågen var förvånande med tanke på att han knappast kunde slå i en spik. Virket kapade han i lagom längder och förvarade i uthuset. Vintertid eldade han uteslutande i vedpannan men eftersom veden var sur och han dessutom brände sopor och skräp beckade pannan snart fullständigt igen av sot och aska. Följden blev att hela huset inpyrdes av sot och detsamma skedde med Richard själv – när han kom på besök hos oss kändes sotlukten genast då han steg in i farstun. Själv hade han blivit immun mot den.

Att Glebe House inte fullständigt dränktes i sopor, skräp, böcker, gamla tidningar, smutsiga kläder och allt det Richard släppte omkring sig var söta lilla Margaret Clares förtjänst. Hon var sedan några år tillbaka Richards städhjälp och eftersom hon också hjälpte oss var vi informerade om vad som försiggick i Glebe House. Richard hade gjort sig helt beroende av Margaret och insåg att han inte skulle klara sig utan henne. Eftersom hon var gift betraktade han henne som ”ofarlig” – han skulle inte kunna tänka sig att ha en ogift tjänsteflicka,

något som han menade ofelbart skulle ge upphov till rykten i byn.

Några gånger, då vintervädret var ovanligt ruskigt, gick Richard i ide – när Margaret kom för att städa var alla fönsterluckor tillbommade och först sedan hon bultat och ropat en god stund lyckades hon få kontakt med honom.

En sommar vurmade Richard för trädplantering. Han for till holländaren i Cappagh och köpte plantor av bok, ek, lind och andra lövträd

– Om ingen kommer att minnas mig för något annat, sa han, hoppas jag i alla fall att någon skall säga: ”Under sin levnad planterade han många träd”.

Då och då ordnade Richard cocktailparties. Ibland var det välbesökta tillställningar, då han ringde runt till alla sina vänner och folk kunde komma långväga ifrån. Hans julparty några veckor före jul blev för varje år alltmer omfattande – trängseln var, som han själv beskrev det, värre än i Tokyos tunnelbana under rusningstid.

Men ibland var det enklare bjudningar där oftast enbart vi och Michael och Joan Boaden var bjudna. Det gick alltid till på samma sätt: man visades till salongen, som länge var det enda användbara rummet. Där fanns inga andra möbler än en gammal nedsutten soffa, en sliten fåtölj och ett bord, där Richard då dukat upp några flaskor vin, en pava gin och några

skålar med potatischips, som han själv tullade flitigt på. Vi lärde oss att klä oss väl eftersom han aldrig kom på tanken att göra en brasa i den vackra öppna spisen. Några gånger bjöd Richard också på middag. På matsedeln stod alltid grillad kyckling, som han hade inköpt färdig och serverade med grönsaker och hårdstekt potatis.

Då han hörde att vi hade gäster från Sverige hände det ofta att Richard bjöd in till ett drinkparty och på det sättet fick också våra svenska vänner en oförglömlig inblick i anglo-irländskt umgängesliv. Vi förberedde dem i regel noga på vad de hade att vänta sig, men de var ändå ibland rätt konfunderade – originaliteten var för stark för dem, miljön alltför suggestiv och säregen.

Richards vänkrets

Stort julparty hos Richard, mycket folk, ett förfärligt surr. Han hade fått Margaret och hennes syster att servera drinkarna, iklädda kort svart kjol och vit blus. Anya var där, förstås, Boadens, major Groughan, Persephone, mor och dotter Hesse och en massa andra festliga människor.

Richard Miller umgicks inte med allmogen i Ballyfad. Förutom hans granne Bushe var vi de enda han träffade där. Han hade aldrig varit inne på det lilla postkontoret, uträttade alla sina ärenden i Arklow eller Gorey.

– Jag vill inte bli inblandad, förklarade han. Jag trivs med att bo på Irland men jag vill inte bli *inblandad*.

En av irländarnas svagheter var enligt Richard deras bristande respekt för privatlivet. Han ville att byn skulle veta så litet som möjligt om hans privatliv. Det hände att han frågade:

– Vad säger de om mig?

– Inte mycket, svarade jag. De tycker väl att du är en underlig kuf men vet egentligen inte vad de skall tro.

Richard hade i stället en annan stor vänkrets och genom att

vi inlemmades i den fick vi en irländsk erfarenhet som berikade våra liv och sträckte sig långt utanför Ballyfad. Denna oförlikneliga *Circle of Friends* kommer vi aldrig att glömma.

En av de första vi lärde känna var Anya von Gosseln.

Richard hade bjudit hem oss på en drink då hon kom svepande, klädd i svart slängkappa, svarta byxor, mörka glasögon. Hon talade med mörk stämma och hade en svag centraleuropeisk brytning – hon gjorde ett exotiskt intryck. Vi kom mest att tala om konst – hon var gallerist. Vi fick också nära kontakt med hennes mor Liese. De bodde i Bunclody i floden Slaneys dalgång nedanför Blackstairs Mountains, en sagolikt vacker men inte särskilt hög bergsrygg på gränsen mellan grevskapen Wexford och Kilkenny. De var av en preussisk adlig ätt, och både modern och dottern var födda på ett pampigt slott i Ostpreussen, som familjen förlorade vid den ryska erövringen. Anya hade bott på Irland under en period redan på 1950-talet. Förhållandevis många tyskar har, tycks det, sökt sig till Irland under åren efter andra världskriget – de lockas säkerligen främst av naturen men kanske också av att de i Irland, som förhöll sig neutralt under kriget, inte riskerar att mötas av den motvilja som kan vålla dem obehag i forna fiendeländer.

Anya hade varit gift två gånger, senast med en man som med hennes hjälp gjort sig en förmögenhet på ett konstgalleri i Hamburg. Vid skilsmässan flyttade hon tillbaka till Irland.

Liese hade kommit till Irland senare. Hon ägde fortfarande en villa i Tyskland, som hon hyrde ut. Hon hade kvar en liten del av den forna förmögenheten – huset i Bunclody, Morandi Lodge, var fullt av antikviteter, gamla konstföremål och framför allt en imponerande samling äkta mattor. Det var ett stort hus i ett plan med många utbyggnader, men som alla hus av denna typ kostsamt att hålla i stand. Anya inredde den ena hälften av det till konstgalleri och hade utställningar, där hon bland annat visade Warhol och Penck. Hon hade vidsträckta internationella kontakter och hade på något sätt lyckats förmå den kände tyske skulptören Ulrich Rückriem att göra en installation av huggna och slipade stenblock i en plåtlada som byggts särskilt för det ändamålet på Huntington Castles ägor. Underligt nog var detta konstverk ringa känt, omnämndes inte i några turistbroschyrer och visades normalt inte för allmänheten.

Liese var en vänlig och intelligent kvinna i 70-årsåldern. Hon bistod ständigt Anya, var duktig i matlagning och olika slag av handarbete och såg också till att den stora trädgården hölls någorlunda i skick. I en inhägnad bakom huset bodde en åsna, som hon en gång hade fått till skänks, och hon hade också en lurvig hund som vaktade huset väl. Liese hade haft en dramatisk levnad med mycket tragik och jag ångrar att jag inte kom mig för att be henne berätta sin historia, dela med sig av sin livsvisdom. En dag var det för sent för det: efter en

kort tids sjukdom avled Liese på ett sjukhus i Dublin. Hon begravdes på den protestantiska kyrkogården i Bunclody, långt från den barndomsbygd som alltid måste ha levt i hennes tankar. Anya och modern stod varandra mycket nära, kanske därför att de hade många gemensamma upplevelser, och Anya hade svårt att klara förlusten. Hon övervägde att flytta till Kanada där hennes före detta man bodde, men kunde inte förmå sig att sälja Morandi Lodge.

– Friheten, sa hon, då jag frågade henne vad som var speciellt med Irland. Det finns inget friare land i världen än Irland.

Det var den friheten – friheten att vara sig själv, friheten att ha sina egna åsikter, friheten att slippa överdriven inblandning av myndigheter och friheten från petiga regler – som Anya uppskattade mest av allt och det var också den frihetskänslan som kom så många individualistiska utlänningar att bli bofasta i Irland. Bara i Bunclody fanns en hel samling av dem – bland dem Joey Silver, en stormrik homosexuell jude, som köpt ett anrikt hus och rustat upp det med överdådig lyx. Han byggde till och med en synagoga på gården. Han ägde bland annat en av världens största samlingar av antika snusdosor.

Men de allra mest bisarra av Anyas och Richards vänner var ändå folket på Huntington Castle, där vi en nyårsafton hade en upplevelse av rent surrealistisk art.

Huntington Castle är ett litet och halvt förfallet slott, som

dominerar den lilla byn Clonegal vid Derry River, en biflod till Slaney. Det är byggt som en medeltidsborg och har därför förekommit i flera filmer. Det ägs sedan många århundraden tillbaka av familjen Robertson. Där bodde Baron Strathloch, alias Lord Richard Robertson, och hans syster Olivia, vilka disponerade den äldre och mest förfallna delen av slottet, och Robertsons son David Durdin, som med sin familj hade den andra nödtorftigt moderniserade delen. Robertsons hustru hade avlidit några år tidigare och det berättades om hennes ståtliga begravning, då hon hade förts i procession genom Bunclody i en glaskista.

Richard Robertson hade varit präst i den anglikanska kyrkan men för länge sedan uteslutits sedan han å det allvarligaste hade avvikit från den rätta tron. Mellan honom och den ogifta system Olivia var banden starka och det var Olivia som fört brodern på villovägar: hon hade fått en serie ockulta visioner, som uppenbarade för henne att Gud är en kvinna. Richard, som forskat i egyptisk mytologi, insåg att det var gudinnan Isis, Den Stora Modern, som visat sig och han skapade med systemns hjälp en egen religion, som utgick från den mysteriekult kring Isis och Osiris vilken redan romarna ägnade sig åt. Huntington Castle blev sålunda ett religiöst centrum och allmosor från Isis anhängare, som fanns i många olika länder och tycktes vara särskilt talrika i USA, blev en inte föraktlig inkomst. Vid midsommartid hölls hemlighetsfulla

ceremonier, då översteprästen Richard och översteprästinna Olivia klädde sig i fantastiska dräkter.

Isis-templet, som var inrymt i Huntington Castles källare, visades ibland för intresserade och med Anyas rekommendation vågade vi oss dit en nyårsafton. Våra barn gästade oss och vi var fem i sällskapet, då vi svängde in på den stensatta borggården. Det hade redan börjat skymma, vilket gjorde mystiken allt djupare. I huset märktes inga livstecken, men då vi hade bultat på porten kom en trött och darrig man och öppnade – det var lord Robertson själv och han släppte in oss, trots att timmen egentligen var alltför sen, och tog oss på en guidetur genom slottsgemaken. Några rum var sparsamt upplysta med svaga fotogenlampor, andra saknade helt belysning. Robertson beskrev gamla tavlor, som vi endast kunde skymta svagt i dunklet. Atmosfären var så spöklikt överklig att vi höll oss tätt tillsammans och vi har alla en ögonblicksbild som vi när som helst kan framkalla på näthinna:

Robertson låter oss under rundvandringen titta in i den salong, som används som privat vardagsrum – i skumrasket skymtar vi några stora skåp, bastanta bokhyllor, bord täckta av virkade dukar, tunga gardiner för fönstren. En pigg gammal tax hoppar ner från en länstol för att hälsa oss välkomna. Ungefär mitt i rummet står en bullig divan med ryggen vänd mot oss. Medan Robertson fortsätter sin lågmält malande föreläsning reser sig en sällsam skepnad upp ur divanen och

stirrar på oss med burleskt vindande ögon – det är översteprästinna Olivia själv.

Robertson ledde oss utför en trång och brant trappa ner till källarvåningen och vi trädde in i Isis-templet. Han visade först den heliga brunnen – det är den gamla slottsbrunnen, ett cirkelrunt hål i stengolvet, som fått denna upphöjelse. Han klämde sedan till med en hammare på en lång mässingsstång, som hängde i taket – med en väldig klang började den sjunga och fortsatte med det i det oändliga. Alla källarskrymslen var fyllda av underliga föremål, ljusstakar, mässingsskålar, bjällror, gåtfulla ornament och otydbara inskriptioner och varje rum tjänade ett särskilt ändamål som bara Robertson visste. Föremålen var, tycktes det, hämtade från all världens religioner, många måste vara komna från Österlandet, andra var förmodligen inköpta på någon auktion eller loppmarknad på närmare håll. I det centrala rummet visade han oss ett slags altare, kring vilket Isis trogna lärjungar avses sitta på puffar och på en lång kudde, utformad som en orm. Den kudden hade, sa Robertson, skänkts till templet av Brigitte Bardots syster!

Robertson beskrev noga betydelsen av de viktigaste föremålen, som alla hade någon funktion i kultens utövande – det var nästan omöjligt att uppfatta hans mummel men vi lyssnade med djupt allvar, rörde oss försiktigt och gav akt på varandra för att ingen av oss skulle dabba sig och ådra oss Isis

vrede och översteprästens vedervilja. Först en stund efter det att vi kört därifrån brast förtrollningen och vi kunde högljutt glädja oss över denna irländska erfarenhet.

Joan och Mike Boaden bodde i Tinnabaun, som låg i en liten dalgång alldeles nedanför Croghanberget. Man kunde gå dit från Richards hus över ängar och genom en vildvuxen skog, men bilvägen kom från andra hållet: en smal och gropig grusväg, som följde ena kanten av dalgången utefter den strida bäck, som rann upp någonstans på Croghanslutningen, så småningom passerade Inch och mynnade vid kusten. Boadens gård låg vid den vägens slut och ibland då det regnat var det inte lätt att ta sig dit med bil. Det var en pastoral idyll där fåren betade på gröna ängar nere vid bäcken och skogen på slutningen bildade en tät ridå.

Joan och Mike hade växt upp och träffats i Dublin. De kom båda från välbärgade familjer med vida vyer, de hade för övrigt varit i Sverige i unga år. Mike, som var flera år äldre än Joan, hade då de träffades redan hunnit med mycket i sitt liv men det var nog få av hans ungdomsvänner som väntat sig att han skulle bli fårfarmare i norra Wexford – inte heller troddes väl Joan, en typisk stadsflicka, klara av det hårda livet på landet. Joan var liten till växten men hade en proportionerlig figur, vackert blont hår och blå ögon. Mike, som var huvudet högre än hon, hade mörkt hår, som börjat tunna ut, och ett välansat skägg.

Tinnabaun var, då de kom dit, ett förfallet ställe. Boningshuset var mycket litet. Richard Miller hade inte ord nog att beskriva det arbete de lagt ner – de hade gjort så gott som allting själva. Joan var på intet sätt Mike underlägsen när det gällde byggnadsarbete och grovjobb. Då vi kom till trakten hade de hunnit bygga till en tvåvåningslänga med sovrum på nedre botten och ett stort och vackert vardagsrum med en härlig öppen spis på övre våningen, där man hade utsikt över nejden. Köket var kvar i den ursprungliga stugan men denna skulle enligt planerna rivas för ett nybygge. Ett stenskjul, som var sammanbyggt med huset, förvandlades av Mike till ett trivsamt TV-rum.

Fastän deras gård varken var större eller bördigare än någon annan i trakten lyckades familjen Boaden upprätthålla en ”protestantisk” levnadsstandard, som både andligt och materiellt låg ett steg över det vanliga. Grundvalen för detta var ett ihärdigt arbete. Korn och vete odlades på några fält men gården lämpade sig bättre för fårskötsel. Eftersom Mike under långa perioder försökte få in pengar genom att åta sig byggnadsjobb i trakten var det främst Joan som ansvarade för fåren. Periodvis hade hon upp till tusen får på ängarna. På våren klippte hon dem. Hon hade också ett 20-tal biffkor förutom höns, ankor och gäss. När gässen skulle slaktas gjorde hon det själv. Joan hade ett stort grönsaksland som täckte nästan hela familjens behov. Hennes arbetskapacitet var obegripligt

stor. Hon hann också ysta ost till försäljning – eftersom de inte hade egna kor köpte hon då mjölken av en granne. Hon bryggde vin och bakade och skötte de flesta inköp. Hela gårdens verksamhet vilade på henne. Det enda arbete hon hatade var städning – för det hade hon hjälp ett par dagar i veckan. På något sätt hann Joan också följa vad som hände i det irländska kulturlivet och hon läste mycket.

Mike var en pratsam och självmedveten person, som behärskade många hantverk. Han var också en kunnig jordbrukare. Men det föreföll ändå vara Joan, som såg till att familjens tillvaro inte rasade samman. När det gällde de båda barnen, Imogen, som var på internatskola i Waterford, och den yngre Peter, som gick i skola i Arklow, sparade Mike och Joan inte på någonting – Imogen hade sin egen ridhäst och Peter körde en sommar runt i markerna på en fullt utrustad motorcykel i pojkstorlek.

Om det nu var en naturromantisk livssyn som kommit Joan och Mike att flytta ut på landet hade det, vilket de erkände, inte blivit riktigt som de hade drömt. De kunde knappast leva på det de själva producerade utan var beroende av extrainkomster från Mikes byggjobb. Det skulle gå mycket bättre, menade Mike, genom samarbete – han hade en plan att starta ett kooperativ med alla småbönderna i den lilla dalen som delägare. Endast på det sättet, menade han, skulle man kunna driva ett effektivt och vinstgivande jordbruk. Men han

insåg att den tanken aldrig skulle gå att genomföra, irländska bönder är inte lagda för samarbete.

Joan och Mike hade en stor vänkrets och de ordnade ofta fester, då huset fylldes av intressanta gäster från när och fjärran. Till en del hade deras vänkrets kommit att sammanfalla med Richard Millers, men den bestod också av många andra. Julkalasen på Tinnabaun blev en tradition. Gästerna började droppa in vid 7-tiden på kvällen och allt flera anlände ända fram till midnatt – ett 80-tal personer kunde trängas i den lilla stugan.

Varje år gjorde Boadens minst två resor – till Schweiz för att åka skidor och till Grekland för att bada och lapa sol. När vi var bortresta bodde Zillah hos dem. Hon inledde då med att köra ut de tre katterna och höll ett strikt avstånd till gårdens egna hundar, som inte tilläts komma över tröskeln. Men Boadens accepterade hennes manér och hon blev särskilt god vän med Peter. Hon väntade på att han skulle komma från skolan, sedan försvann de ut på ängarna där de i timmar rasade runt i vilda lekar.

Kör man västerut från Ballyfad uppför den dalsluttning där Richard Miller bor kommer man in i en av de många labynter av småvägar, som är så karakteristiska för Irland, och passerar nedanför Annagh Hill, 150 meter lägre än Croghan men liksom det ett ”heligt” berg. Man kommer genom byn

Crosspatrick (där det nästan alltid var begravning då vi körde förbi kyrkan) och sedan till en plats med det märkliga namnet Coolboy (som är ganska vanligt och finns på flera håll – det är givetvis av keltiskt ursprung och har ingenting med ”cool boy” att göra). Coolboy är mest känt för sin pub, som har namnet *The Silver Moon* och arrangerar populära dansaftnar. I *Coolboy House*, som en gång varit säte för den lantpatron som dominerade trakten, bodde några av Richards vänner som också blev våra: ”The Hesses”, som bestod av Eitna, hennes bror Walter och hennes dotter Brenda.

Eitna var en behaglig liten kvinna med kortklippt rödskiftande hår i en lugg över ena ögat. Hon hade arbetat på Aer Lingus, det irländska flygbolaget, och varit gift med en amerikanare med vilken hon hade dottern Brenda, som var i 40-årsåldern. Brenda var storvuxen och mycket korpulent, hade blek hy och ett enormt rött hårburr – mor och dotter var sålunda ytterst omaka. Medan Eitna var lättsam och trevlig att umgås med hade Brenda svårt att få nära kontakt med människor, trots att hon gjorde uppriktiga försök. Hon tycktes ha resignerat över sin kroppshydda. Det sades att hon några år tidigare hade kört ihjäl en människa med bil och aldrig kunnat komma över tragedin. Eitnas bror, som också bodde i huset, hade varit pilot i Royal Air Force men var nu alkoholiserad. Han höll sig mest för sig själv. Efter sin pensionering hade Eitna med Brendas hjälp börjat handla med antikviteter och

hon var kunnig på området. Tillsammans drev de en antikbod i Bunclody.

Coolboy House var mycket stort där det låg i en sänka nedanför byn. Vi hade blivit bjudna på middag tillsammans med Richard, som visade oss dit. Vi kom in i en mörk och kuslig hall och åt sedan måltiden i en matsal. Det fanns ingen annan belysning än stearinljus på det jättelika bordet. Fastän de bott där något år hade Eitna och Brenda inte hunnit packa upp – väggarna i matsalen var belamrade av lådor, kartonger och målningar täckta med skynken. Vi var sedan flera gånger på besök i Coolboy och tröttnade aldrig på den bisarra miljön. Eitna och Brenda for ständigt på auktioner för att köpa in antikviteter och placerade en hel del av dessa i hemmet. Varje vrå var full av fantasieggande föremål. Golven täcktes helt av slitna mattor, många av dem säkerligen värdefulla. Det stora köket på baksidan, det rum där nästan allting försiggick till vardags, saknade skåp – specerierna stod på bänkar, skänkbord och hyllor. Även det stora matbordet var helt belamrat av burkar och husgeråd. Maten lagades på en Agaspis, som också försåg huset med värme. På gården fanns vagnslider, lagård, stenlador och andra bodar kvar sedan den tid då Coolboy House varit lantbruk och det fanns också en trädgård, där Brenda planterat massor av gammaldags rosor som hon lät växa fritt.

Eitna och Brenda gästade oss några gånger – brodern

lämnade däremot aldrig sin kammare i Coolboy – och vi möttes också då och då hos Richard. Vi gladdes åt vänskapen med dem, men en sak bekymrade oss. Eitna hade ett par lyckliga hundar, en irländsk setter och en jycke av blandras. Settern vållade henne en del problem eftersom den gav sig till att jaga får på grannbondens fält. Värre var dock att Brenda fick för sig att skaffa en irländsk varghund och sedan lät den bli ett föremål för både sin modersinstinkt och sitt fördolda kontaktbehov. Hunden var så gott som alltid instängd i hennes sovrum. Den hördes ibland göra våldsamma försök att bryta sig ut. Vi såg ingen annan råd än att kontakta djurskyddsföreningens ombud i Gorey, som gjorde ett besök i Coolboy och lyckades få Brenda att förstå att hunden måste få komma på en kurs för att lära sig det som hundar bör kunna. Förhoppningsvis fick den sedan leva ett normalare hundliv.

Hon var av ”fin” irländsk familj och hon hade ett illustert namn: Persephone Lavinia FitzGerald. Men det var ingenting tillgjort eller märkvärdigt med Persephone – tvärtom var hon en av de mest okonstlade människor man kan tänka sig, men samtidigt en ung kvinna med stora svårigheter att finna sig tillrätta i en prosaisk värld. Hon skulle ha passat väl i rollen som den Persefone, gudinnan Demeters dotter, som i den grekiska mytologin våldtogs av Hades och fördes ner i underjorden.

Persephone hade en svada utan motstycke, hon var full av idéer – projekt hon ville genomföra, jobb hon hoppades få. Hon var, då vi mötte henne på ett party, i färd med att starta en PR-firma – hon åtog sig att ordna fester och presentationer för företag. Hon hade ett stort kontaktnät – hennes tjocka adressbok var hennes dyrbaraste ägodel. Men detta var en högst osäker inkomstkälla och hon levde ständigt med kassan så gott som tom. Hon råkade dessutom hela tiden ut för trassel – togs av polisen för rattonykterhet, fick allt som satt löst på sin gamla Morris Minor stulet, hotades av fordringsägare. Hon var i ständig fejd med sin mor som hon avskydde alltsedan sin kaotiska barndom, som hon tillbringat i flera europeiska länder eftersom fadern varit diplomat. En gång, då Persephone varit på föräldrahemmets vind och hämtat en gammal stol som hon var i stort behov av, skickade modern polisen på henne.

Den enda av hennes anhängare, som sökte ge henne sitt stöd, var av allt att döma hennes morbror Garret FitzGerald, tidigare Fine Gael-ledare och premiärminister. Fastän han själv förlorat en förmögenhet i en finanskrasch hjälpte Garret henne, då hon blivit husvill, genom att köpa ett litet radhus vid Saint Albans Road, en gammal arbetarstadsdel inte långt från Dublins centrum. Det hade bara två rum och ett litet kök men Persephone flyttade in med obruten entusiasm, glad över att äntligen ha fått en fast punkt i tillvaron. Under en tid fick hon arbete som försäljare på en berömd vinfirma och ägnade sig

helhjärtat åt det, men det var bara en tillfällig anställning.

En av Persephones drömmar var att köpa sig ett litet hus någonstans i Wicklow eller norra Wexford. Hon hade i dessa trakter en stor vänkrets, som delvis sammanföll med Richards. Hon gav sig då och då iväg med sin lilla bil och hälsade ofta på hos oss och andra. I gengäld ordnade hon själv partyn i sitt lilla hus – hon älskade att samla människor omkring sig och bjuda på sig själv.

Det var något utmärkande för de flesta av Richards vänner att de var människor som liksom han själv vägrat att forma sina liv efter konventioner, att de var uppfyllda av framtidsplaner som de envist sökte förverkliga och att de var oberörda av motgångar och bakslag. Kanske finns det flera människor av den typen i Irland än i något annat land.

Byggmästaren

I går kväll kom Mick Murray, byggmästaren, hit för att bestämma takkonstruktionen på gästhuset. Vi hade olika idéer om den, men Murray accepterade min beskrivning av hur jag hade tänkt mig det: ett svagt sluttande yttertak, som skall kläs med galvaniserad plåt precis som stenladugården, och ett innertak med synliga takbjälkar. Han tänkte en stund, och jag har lärt mig att inte störa honom då han tänker men betraktar honom då med spänning och kan se hur han gör en konstruktionsritning i sin hjärna, bedömer hållfastheten, exteriörens utseende, tidsåtgången och priset på materialet.

– Det blir bra, sa han sedan. Det är inte så jag skulle ha byggt det, men det blir bra det här också.

Våra första tre år på Irland präglades av en nästan oavbruten byggenskap.

Först var det nödvändigt med en förstuga, en *porch*. Köksdörren, som vette mot norr, var endast nödtorftigt tätad. Vinden ven rakt in, ibland med ett fasligt tjutande.

– Jag känner några i Gorey som skulle kunna bygga förstugan, sa Jim Bolger. Jag ska tala med dem.

Jim var alltid att lita på och en kväll svängde en liten skåpbil in på gården – det var Séan och Bob. Séan var en kraftig och rundnätt man och så vitt vi förstod den huvudansvarige, men han talade en så utpräglad dialekt att det var nästan omöjligt att förstå honom. Bob fungerade som tolk eftersom hans tungomål var mera begripligt. På något vis påminde de om Helan och Halvan. De granskade min skiss, tog sig en funderare och kom med ett bud: 700 pund (7 000 kronor) för arbetet, varvid jag givetvis skulle stå för materialet. Det var inte mycket att fundera på. På överenskommen tid dök de sedan upp och började gräva och gjuta grunden.

Förstugan murades av enkel hålsten och det var ett misstag – den skulle ha byggts med dubbla stenar och ett mellanrum med frigolitskivor, då hade den blivit varmare och mindre utsatt för fukt. Vi fick tag på ett fönster av så gott som samma mått och typ som de övriga på den sidan av huset och Bob murade en ram av rött tegel kring det, exakt likadan som på de andra fönstren, och försåg det med en gjuten fönsterbräda.

På taket lade vi konstgjorda *new slades*, fast vi borde ha försökt skaffa gammaldags skifferplattor i stället. Bolands hade en dörr som passade precis och den installerades med öppning utåt. Detta var en nymodighet på Irland, där alla ytterdörrar öppnas inåt. Vi köpte en portklapp av mässing i England men

lärde oss att då det klappade på porten öppna försiktigt, för gästerna stod alldeles intill dörren i tron att den skulle öppnas inåt och riskerade därför att få en smäll i pannan.

Till slut putsades ytterväggen med en blandning av stenflis, cement och kalk – Bob visade sig vara expert på det och den fick samma kulör och struktur som den övriga putsade väggen på huset, ingen kunde se att vår *porch* var ett nytillskott.

Nästa vår var det dags att ta itu med den gamla stenladuården. Det stora plåttaket var alldeles sönderrostat och då det stormade fladdrade plåtarna och förde oväsen. Vi tog kontakt med Mick Murray, Ballyfads egen byggmästare.

Murray var en ovanligt högre karl för att vara irländare. Han ingav stark respekt genom sitt lugna och eftertänksamma sätt. Det var en glädje att ha med honom att göra. Han var sparsam med prat och tänkte sig noga för och han gjorde alla sina kalkyler i huvudet, antecknade sällan de mått han tog, litade på sitt minne när det gällde sådana saker. Detta var, lärde jag mig, typiskt för irländska yrkesmän.

Murray tittade på stenladugården och mätte upp den på ett ungefär. Efter ett par veckor kom han med ett anbud, pränat för hand på en blankett med tryckt huvud. Det slutade på 42 000 kronor.

Det var Murrays 22-åriga son Declan som gjorde det mesta av arbetet och vi trivdes med honom. Så gott som varje förmiddag kom han under ett par veckor körande med den

lilla gröna lastbil, som han hade ansvaret för, lastade av det byggnadsmaterial han haft med sig och jobbade sedan träget och utan långa pauser.

Det var fyra barn i familjen Murray – Declan hade en äldre och en yngre syster och en yngre bror, en pratsam och lillgammal pojke som ibland kom och hälsade på hos oss. Alla utom husfadern själv var välfödda och runda, ständigt utsatta för den matälskande moderns alla omsorger. Trots sin ungdom hade Declan lagt sig till med en del egenheter, som man aldrig kunde ta miste på. Han gick till exempel alltid

klädd i en stickad luva, nerdragen över öronen, och han gillade att arbeta till popmusik. Han vred upp volymen på bilradion och ställde dörrarna på vid gavel. Också senare, när han arbetade på prästens hus i backen, hörde vi popmusiken strömma ut över nejden. Egentligen var Declan byggnadssnickare, han hade gått på snickarskola i Waterford, men som hjälpreda åt fadern hade han lärt sig de flesta specialiteter i byggnadsbranschen, även murning och rörmokeri. Här och där på murkrönen ristade han in året och sina initialer i cementen.

Mick själv såg vi inte till förrän virket till takstolarna levererats. En kväll kom han då med Declan till bygget och de satte upp dem tillsammans. Sedan kom takläggaren, en liten karl som var känd för sina alkoholproblem och därför periodvis inte arbetade på veckor, men som lyckligtvis höll sig nykter då han klättrade omkring på tak.

Innan plåtskivorna läggs på spänns ett stålträdsnät ut på längden mellan takstolarna, detta för att hålla uppe den tjärpapp som rullas ut som extra skydd mot kondensdropp. Det jobbet tog takläggaren knappt en dag men oturligt nog tillbringade han resten av den veckan och följande vecka på puben och eftersom det samtidigt kom en häftig storm, som vållade stor skada i skogarna och på en del byggnader i trakten, blåste en stor del av takpappen all världens väg. När takläggaren visade sig igen gav detta honom dock inga bekymmer. Den

tjärpapp som fortfarande kunde användas lades tillrätta och några nya rullar täckte resten. Med Declans hjälp hade han snart spikat fast alla plåtskivorna.

Det var inte stilvidrigt att lägga plåt på stenladugårdens tak. Korrugerad, galvaniserad plåt har funnits så länge på Irland att det kan räknas som ett traditionellt takmaterial. De nymodiga svarta plattor som avlöst skifferplattorna kan betecknas som smaklösa men inte plåttaken, som när de oxiderar tillräckligt och inte längre är lika blanka kan målas i lämplig färg, oftast i grönt men vi målade vårt grått för att inte stenladugården skulle bli alltför framträdande.

Declan grävde sedan ut golvet. Det fanns gott om rutten halm, väl brunnen gödsel och en massa skräp. Nedre delen av ladugården hade använts som fähus, i den övre delen hade hönsen hållit till. En förmiddag levererades färdigblandad betong till golvet direkt från grustaget på vägen till Johnstown. Sedan Declan spikat ihop en dubbeldörr, snickrat till fönsterramar och satt in stora glasskivor i de gluggar, där det tidigare hade varit dörrar, var det färdigt.

Vi hade redan då vi köpte huset räknat ut att vi skulle bygga ut det med ett *conservatory* på den nedre gaveln, som vette åt sydväst. Mick Murray betraktade mina skisser av ett enkelt och rakt glashus med tak av korrugerade plastskivor. Snickaren i Arklow kunde, menade han, bygga träramarna

och de skulle göras av vanlig *red deal*, och inte av teak eller mahogny, vilket skulle bli alldeles för dyrt.

Sedan grunden murats kom Tom Byrne med fyra traktorsläpplattor matjord. Leveransen blev rätt problematisk eftersom släpet måste backas upp på några stockar och det inte bar sig bättre än att en av dessa brakade av på mitten. Sedan hakade vagnspipen upp sig och Tom och hans medhjälpare måste sätta i gång att skyffla för hand från det sluttande flaket tills jorden lossnade och rasade ner som ett skred – Tom rasade naturligtvis med.

Så kom de tre träramarna, som var större än vi hade föreställt oss men också mera välgjorda, fint avfasade, kraftiga och stadiga. Under den följande veckan fullbordade Declan jobbet genom att spika fast takskivorna av korrugerad plast, sätta in glasfönstren, täta mot väggen med en remsa bly, som täcktes med murbruk, och sätta upp en takränna och ett stuprör. I maj månad var vårt uterum inflyttningsklart och vi kunde börja plantera!

Mick Murray var lik många andra irländska yrkesmän i så måtto att han när han äntligen var klar med ett jobb inte hade någon brådska att ta betalt för det. Folk kunde vara skyldiga varandra pengar i årtal. Borgenären kom inte med sin fordran förrän vid något tillfälle, då han hade bruk för pengarna. En innestående fordran uppfattades som nästan lika säker som pengar på banken.

Förstugan, stenladugårdens renovering och konservatoriet var alltså klara och egentligen kunde vi ha nöjt oss med det. Men något borde göras åt ruinen nedanför stenladugården. Där låg tidigare, fick vi veta, gårdens mejeri och man kunde fortfarande se lämningar av maskineriet. Utanför hade det funnits en hästvandring, som via ett kugghjul och järnaxlar drivit en smörkärna, men nu fanns bara en kraftig stenstolpe kvar. Den tjocka gavelväggen stod kvar liksom en del av en sidovägg, men den borte väggen var så gott som nedfallen. Efter en utbyggnad för toalett och duschrum skulle ruinen, räknade vi ut, kunna förvandlas till en gäststuga.

Tomtgränsen gick enligt kartan längs efter stenladans borte vägg och det steniga och vildvuxna området mellan den och sädesfältet tillhörde alltså inte oss utan Peter Bushe. Men han sålde oss en remsa på omkring 10 gånger 40 meter för ett generöst pris varav nästan hälften var kostnader för lantmäteriet och laglig registrering. I uppgörelsen ingick att Bushe skulle svara för ett stängsel längs den nya tomtgränsen, vilket han också gjorde.

Jag rörde ut ruinen, vilket var ett spännande jobb. Dels hittade jag rätt mycket intressant järnskrot och en hel del fina gamla flaskor som vi samlade på och dels upptäckte jag att det under omkring tre decimeter jord och mull fanns ett golv av väldiga naturliga stenplattor, så kallade *flagstones*. Vi bestämde oss för att ta vara på dem och använda dem för det nya golvet.

Efter någon månad skickade Mick en grävmaskin för att vräka bort resterna av den nedfallna stenväggen och gräva grunden för de väggar, som skulle nybyggas och för septiktanken. Med veckolånga uppehåll kom två murare på besök. De jobbade effektivt och duktigt men eftersom de också hade andra och för Murray betydligt viktigare arbeten på gång dröjde det länge innan de var färdiga. Ovanför ingångsdörren skulle vi, menade de, placera en stor avlång, huggen sten, som legat inne i ruinen. Murray hade tittat på den stenen och bedömt den som alltför tung att lyfta upp. Men murarna hade en annan uppfattning. Med hjälp av en tillfällig hantlangare satte de igång att flytta stenblocket med handkraft. De lyckades på något vis få upp det på den rankiga byggnadsställning de spikat ihop, men att få det på plats ovanför dörrgluggen var omöjligt. Förgäves försökte jag få dem att ge upp projektet och fylldes av skräck då de utmanade ödet till det yttersta. Närsomhelst kunde byggnadsställningen braka sönder och någon av dem hamna under blocket.

Det återstod endast att be Seamus om hjälp. Jag fick dem att avbryta ödesutmaningen, för till Seamus och förklarade situationen för honom. Inom en kvart kom han med sin bulldozer och på mindre än tio minuter hade han lyft stenen på plats.

Episoden med dörrstenen var, tror jag, typisk för en egenhet i den irländska nationalkaraktären: oförmågan att acceptera

ett hopplöst läge eller ge sig inför en omöjlig uppgift. Man kan dra en parallell med Sinn Fein och IRA, som med orubblig envishet fortsätter kämpa för Nordirlands återförening med republiken trots att kravet stöds av bara en minoritet av folket.

Mick hade trassel med andra byggen. Folk skulle flytta in – alla låg på honom och bråkade. Och Declan hade vid det här laget skaffat sig en flickvän och var inte alls att räkna med på samma sätt som förr. Det dröjde åtta månader innan gäststugan äntligen var klar. Vi utrustade den med ett elektriskt ”minikök”, kylskåp och en del andra saker. Jag monterade in en liten men effektiv kamin av märket Waterford och en brasa i den värmde gott. Vi var stolta över vår gäststuga med det fina gamla stengolvet.

Bönderna i Ballyfad

Seamus har lagt några billass kalk uppe på sitt fält och jag frågade honom om jag fick ta några säckar till trädgården – det gick förstås bra och jag körde dit med Saaben och försåg mig. Det är en mörkgrå typ av kalk, som enligt Seamus innehåller mer magnesium än den vita. Den kostar 12 pund per ton. Åkrarna måste kalkas med jämna mellanrum och likadant är det förstås med våra trädgårdsland. De är väl dränerade genom att det finns så mycket sten och kalken urlakas snabbt. Bushe strödde ut kalk på sina fält förra året men inte alla bönder bryr sig om att göra det, de tycker det är för dyrt. Men du får väl tillbaka pengarna vid skörden? frågade jag. Ja visst, sa Seamus, mer än väl.

Seamus och Dolores Conroy hade fälten på sluttningen ovanför vår tomt, på andra sidan vägen. Från övre våningen såg vi en del av ägorna och även deras vita tvåvåningsvilla. Vi lade märke till det huset redan första gången vi for förbi och trodde då att där bodde något rikt stadsfolk, eftersom

villan hade en säregen arkitektonisk finess: den smala infällda altanen framför entrédörren var inramad av ett par cirkelformade öppningar, som förde tanken till medelhavsländerna. Att boningshuset också omgavs av en stor och välansad trädgård men tycktes sakna uthus gjorde att man inte kunde tro att det var en bondgård. Det var det alltså – men å andra sidan var Seamus ingen ”vanlig” Ballyfadbonde.

Seamus var född på Mullaun House, en av traktens större egendomar som tidigare hade ingått i ett ännu större jordagods med arrendatorer och torpare. Ägarna till dessa gårdar betraktas av de andra byborna som ett slags överklass. De gårdar som sålt av så gott som all sin mark köps gärna av utlänningar eller folk från Dublin med gott om pengar. Ballyfad House var ett sådant hus. Den ursprungliga byggnaden hade rivits för många år sedan och där fanns nu ett nyare hus med krampaktigt originell stil. Det låg litet vid sidan av vägen och beboddes, sas det, av en rik fransk journalist, som inte hade någon kontakt alls med ortsbefolkningen. Familjen hade ett hembiträde som skickades att uträtta ärenden utan att kunna göra sig förstådd. Inte ens Pat Cullen, som annars höll reda på de flesta, visste egentligen någonting om fransoserna på Ballyfad House.

Mullaun House, däremot, fanns kvar i så gott som ursprungligt skick, välskött och omgivet av ladugårdar och stora, fula men praktiska hölador av korrugerad plåt. Det låg på andra sidan vår dalgång och vi såg det nedanför Bushes

gård och den gamla kyrkogården vid Kilninor. Från vägen kunde man bara skymta huset i slutet av en pampig uppfart med vita grindstolpar, ansade gräsmattor och en allé.

En augustidag brann en av höladorna på Mullaun House – det var en av de stora händelserna i byn under vår tid. Vi kunde se branden tydligt från vårt hus och framåt kvällen gav jag mig av dit för att möjligen hjälpa till – det kunde jag inte, för där var redan massor av folk och brandmän från både Gorey och Arklow. Elden begränsades men ladan och allt höet kunde förstås inte räddas – det glödde och rykte ett par dagar. För Conroys var inte detta någon kännbar förlust – de hade väl försäkrat. Redan efter ett par månader hade en ny lada byggts på samma plats.

Många av gårdarna ändrar markareal hela tiden. Ägorna decimeras genom arv men samtidigt köps och säljs mark bönder emellan. Var och en försöker öka arealen så mycket som möjligt för att kunna efterlämna jordbitar till sina söner. Äldste sonen ärver barndomshemmet med tillhörande mark. Seamus far, som ärvt Mullaun House efter sin far, köpte så mycket mark han någonsin kunde under sin levnad. Han hade ägor i grannbyarna och flera mil bort i Camolin på vägen mot Enniscorthy, där en av sönerna brukade jorden.

Mr Conroy senior, en artig och vänlig man, träffade vi bara ett par gånger före hans död, men Seamus talade ofta om honom och det fanns en nära kontakt mellan de båda, liksom

mellan alla i familjen: de hade alla samma intressen, strävade efter samma mål och rådgjorde alltid om lantbruket.

Seamus äldste bror John fick vid faderns död överta omkring 100 tunnland, varav en mindre del var bete. På sin mark lät han bygga en stor och elegant enplansvilla inte långt från föräldrahemmet, där modern bodde kvar. Han hade två barn, ett var en flicka – han behöver inte dela marken på två.

Seamus hade egentligen drömt om att bli *publican*, det vill säga pubvärd. Säkerligen med tanken att ta honom ur den villfarelsen ordnade hans förståndige far praktikjobb åt honom på en pub i England och efter ett halvår hade Seamus fått nog av det. Han gick i stället några år på lantbruksskola. Ödet hade bestämt att också han skulle bli bonde: han kunde ta över en gård i byn. Hans mor hade ärvt egendomen. Under många år hade hon bistått den tidigare ägaren, som var ungkarl och saknade arvingar. Varje dag gick hon till honom med mat och ju orkeslösare han blev desto mera outhärlig blev hon för honom – lönen för mödan var gården och naturligtvis hade hon räknat med det.

På det sättet var det sörjt för alla de fyra bröderna Conroy: den äldste övertog föräldragården, den näst äldste hade fått en gård i Camolin, Seamus hade till att börja med 30 tunnland i Ballyfad, som han utökade med arrenderad jord och snart i det närmaste fördubblade. Och den yngste brodern var välbeställd butiksinnehavare i Gorey: han hade, säkerligen med

faderns hjälp, öppnat en möbelaffär som gav god vinst.

Conroys drev sina lantbruk som ett slags kollektiv, ovanligt på Irland. Få bönder i trakten hade andra jordbruksmaskiner än kanske en gammal Landrover och en traktor – många, till exempel Tom Byrne, hade inte ens det. I alla jordbrukets skiftningar måste de hyra maskiner från privata maskinstationer, som drevs av större och mer affärsmedvetna lantbrukare. Dick Fanning, som tidigare ägt vårt hus och den mark som hörde till det, hade gjort sig en förmögenhet på det sättet. När det var dags att skörda säd eller betor lejde småbönderna ut hela skörden och betalade ett fast arealpris, som var ganska högt. De miste på det sättet möjligheten att själva bestämma skördedagen eftersom de måste rätta sig efter när maskinerna var lediga och kunde förlora stora pengar om de efter en tids torka inte kunde få hjälp med bärgningen förrän det hade börjat regna igen.

Men familjen Conroy hade inga sådana problem. De hade en imponerande maskinpark: moderna traktorer, en av traktens finaste skördetröskor och till och med en stor grävmaskin. Varje höst kom skördetröskan brakande förbi på andra sidan häcken ovanför vårt hus – i regel sent på kvällen sedan säden hade torkat hela dagen. Strålkastarna spelade över fältet och slåttern klarades snabbt med ett febrilt, koncentrerat arbete. Inom någon dag kom så halmbindaren, en förbluffande maskin som drogs av en traktor, räfsade upp alla stråna och lämnade

av dem i stora runda balar, hårt packade och knutna. Balarna låg sedan utspridda på stubbåkern och det var en glad tid för Zillah: hon tränade hinderlöpning genom att hoppa från den ena till den andra.

Det ursprungliga boningshuset på Seamus gård låg i en svacka, skyddat för stormarna. Det var ett litet tvåvåningshus från början av seklet med den omålade, släta och med tiden stenhårda rappning som kännetecknar sådana hus. Seamus och Dolores hade aldrig bott där men Seamus höll huset i skick och använde det till förvaring av konstgödsel, ved, sprutningsmedel och annat sådant. Utanför huset växte ett väldigt apbrödsträd, ett av de äldsta och största på Irland, och södra husväggen täcktes av röda klängrosor.

Seamus hade gjutit en stor gårdsplan helt i betong. Den var omgiven av flera stora hallar, där han fick plats för lantbruksmaskinerna, kunde förvara ensilaget under svart plast, då det var den tiden, och lagra säden – den lades upp i en av hallarna där det fanns en sädestork. Också på det sättet hade Seamus en fördel gentemot sina grannar: han kunde behålla säden länge och sälja den när priset var fördelaktigt i stället för att, som de flesta andra, leverera den direkt från skördetröskan utan hänsyn till betalningen.

I en länga vid gården fanns stallet. I regel hade Dolores tre eller fyra hästar, som betade i hagar inhägnade med elstängsel.

Hon inriktade sig på att få fram goda galopp- och hopphästar.

Seamus och Dolores skilde sig från alla våra övriga grannar. Den som mötte dem skulle inte ta dem för en irländsk bonde och bondmora – Seamus såg kortvuxen och litet spenslig ut och bar guldbågade glasögon som en manschettarbetare. I verkligheten var han lika stark som till exempel Willie Cosgrave och ingen kunde slå honom när det gällde att plöja upp åkern med en bred traktorplog eller manövrera grävmaskinen.

Dolores var slank och mycket vacker. Hennes brunsvarta raka hår var klippt tvärt av vid öronen och hon hade en lugg som gick ner över de mörka välvda ögonbrynen. Hennes ögon var också mörka och hennes blick lugn, stadig och vaksam. Hela hennes person utstrålade jämvikt och klokhet. Ingen kunde lyssna som Dolores och då man berättade något för henne inflikade hon med jämna mellanrum ”*Really!*” som en bekräftelse på att hon lyssnade noga. Hon skrattade sällan men hade aldrig långt till ett leende.

Dolores kom från en familj av storbönder i Enniscorthy. Hon hade liksom Seamus hög utbildning från college – hon hade läst ekonomi medan Seamus läste både franska och latin. Innan de gifte sig arbetade Dolores på Dublins fastighetskontor men strax före bröllopet, då hon var 21 år, hade hon råkat ut för en olycka: blev påkörd av en rattfyllerist och fick sitt ena knä förstört. Trots sju operationer kunde ortopederna inte

återge henne full rörelseförmåga och särskilt vid väderombyte hade hon ont. Hon hade svårt att gå, i varje fall längre sträckor. Men hon körde sin specialutrustade bil utan svårigheter. Hon hade funnit sig i sitt öde.

Dolores ägnade sig helt åt att sköta sitt hem. Allt lyste skinande rent och blankt. Hon var något av perfektionist och det märktes framförallt i trädgården. Nästan alla bönder i trakten tycktes fullständigt sakna intresse för trädgårdsodling – kanske hade de aldrig tid med sådan ”lyx”. Men trädgården framför det vita huset där i backen var så minutiöst ansad att de som gick förbi måste stanna en stund och beundra den genom de utsirade trägrindarna. I väster skyddades den av en över två meter hög häck av Leylandcypress, som klipptes till kompakt täthet. Många träd av olika arter hade planterats och med tiden kommer där att vara en vacker lund. Dolores rosenrabatter var överdådiga liksom hennes stora rabatt av olika slags blommande ljung som är svår att odla men som hos Dolores frodades året om i dämpade färgkaskader. Hennes stolthet var utomhuskamelian, som på några år växte närmare två meter. Den blommade i februari och trotsade väder och vind, lyste illande rosaröd när allting annat i trädgården låg i vintervila.

Köket var samlingspunkten – det var rymligt och välutrustat, där fanns både en elspis och en ny Agaspis. Dolores tillbringade sin mesta tid där. Hon älskade att baka kakor –

hennes spongetårtor var formidabla.

Så ofta hon hade tillfälle åkte Dolores till föräldrahemmet i Enniscorthy och nästan varje söndag åt hon och Seamus middag där. Hon hjälpte sin mor med sömnad. Alla hennes egna gardiner var fodrade, hon klarade sådant avancerat syarbete med glans. På Irland är fodrade gardiner ett tecken på hög samhällsklass. I stugor och arbetarbostäder hänger vanligen tunna, halvt genomskinliga nylonggardiner, alltid vita. Hos välutbildat folk är de av helfodrad engelsk kretong, gärna storblommiga eller med stora fantasimönster i skarpa färger. Heltäckningsmattor är också viktiga och hos Dolores fanns mjuka mattor överallt utom i köket och köksfarstun, i diskreta färger och fläckfria. Där kom ingen direkt in från leriga åkrar och vägar.

Dolores var lika vänlig mot alla men umgicks inte med vem som helst. Under de sju år hon bott i Ballyfad hade hon aldrig besökt Cullens lilla butik och postkontor – hon postade sina brev i Gorey. Naturligtvis gick hon och Seamus i mässan, men bara på lördagkvällar, det fick räcka.

Seamus slet från tidig morgon och ibland till långt in på natten på sina fält. Han hade en speciell förmåga att räkna ut när det var bäst att plöja, så och skörda och eftersom han drev sitt lantbruk så rationellt hade han ett förspår till andra bönder, som kanske hade både större och bättre jordar än han men inte kunde få ut tillnärmelsevis lika mycket av dem. Ibland

promenerade jag med Zillah över kullen till gårdstunet – det var ett nöje att se hur fint och välordnat där var och om Seamus var i närheten tog han sig en kort paus, pratade om lantbruket och svarade på mina frågor. Men ibland gick jag i stället tvärs över fältet rakt till villan, där jag nästan alltid fann Dolores i köket – det var lika nöjsamt att sitta vid bordet en stund och prata om livet i byn, om trädgården och om det som var aktuellt i press, TV och radio. Det blev dock då mest Dolores som frågade – hon ville veta allt om vad vi sysslade med och höra senaste nytt från Sverige.

Bröderna Cullen, gamla Mrs Cullens söner uppe vid kapellet, var irländska bönder av en mera vanlig sort. Vid faderns död för många år sedan hade gården delats mellan dem. Den äldre brodern John hade byggt en ordinär villa ett stycke bort på en betesmark – det var ett trist grått hus alldeles utan utsmyckning men hade fin utsikt och kunde ha varit omgivet av en vacker trädgård, men där var inte en enda buske planterad och bygget hade aldrig blivit riktigt färdigt. John hade sina ekonomibyggnader på andra sidan vägen alldeles vid vägskalet. När korna skulle på bete gick flocken tvärs över vägen och sedan tillbaka i kvällningen för att mjölkas. Följden var att asfalten täcktes av dynga och modd – det gällde att köra försiktigt vid slipprigt väglag.

John hade ”mjölkkvot”, det vill säga avtal om mjölkleverans

till ett mejeri, något som ansågs vara till stor fördel och som hade betydelse för gårdspriset vid en försäljning. Det var Johns utarbetade hustru Mary som hade hand om korna – hon sågs varje dag i vägskalet med en spann i handen. Kornas skötsel var hustruns lott på alla smågårdar.

Pat Cullen bodde i ett gammalt hus mittemot kyrkan. I samma byggnad inrymdes det lilla postkontoret, som också var diversehandel. Pats maka Bernadette var ständigt i verksamhet – inte nog med att hon skulle sköta hushållet och andra gårdssysslor, efter Mrs Cullens död tog hon också hand om postkontoret och den lilla butiken. Och hon födde barn i jämn följd – på vägen framför postkontoret lekte i regel en skara glada småpojkar. Bernadette var alltid lika vänlig och pigg på att prata. Och butiken gjorde hon snabbt om till ett varuhus på åtta kvadratmeter, stöttade upp de skrangliga hyllorna, installerade en frysbox, försåg bygden med allt det nödtorftiga, till exempel cocacola i stora plastflaskor, mjölk, tvättmedel, blöjor, cigaretter och ammoniakdoftande ägg från den egna hönsgården. Samt det livsviktiga salta och feta fläsket, som förvarades på disken och hämtades av kunderna på fredagar.

Pat var en småväxt men kraftig karl med krusigt svart hår. Han var inte stort mer än 40 år gammal men hade knappast några tänder kvar. Han rakade sig en gång i veckan, då han skulle gå till lördagsmässan, och hade därför nästan alltid svart

skäggstubb. Vi såg honom mest klädd i stövlar och arbetskläder. Han var skojfrisk och full av en härlig självironi och det var roligt att prata med honom. Han insåg att vi som utlänningar hade en del svårigheter med hans dialekt. Därför talade han extra tydligt och avslutade varannan mening med: *"Do you read me?"* (Fattar du?).

Pats fallfärdiga ekonomibyggnader låg bakom huset. Han ägnade sig åt fårskötsel och uppfödning av biffkor men hade också några stora odlade fält just på andra sidan vår dalgång. Han hade där två gårdar, som låg öde och som egentligen tillhörde makan som hade ärvt dem av en morbror. Pat sågs ofta braka fram med traktorn på den smala väg som ledde till de gårdarna och begränsades av så höga torvmurar att den mest liknade ett dike. Han odlade vissa år korn på fälten men lejde något år ut dem för kontraktsodling av sockerbetor. Efter skörden släpptes fåren ut och fick gå där tills det allra sista av stubben och de nya höstskotten eller betbladen ätits upp. Vi hade god utsikt över dessa fält och kom att hålla uppsikt över dem för Pats räkning. Om vi såg att O'Connors getter brutit sig in där och härjade i Pats sädesfält var vi kvickt på telefonen.

Pats ägor på andra sidan bäcken var en spännande miljö. En av ödegårdarna var ett rappat stenhus i två våningar. Det var förvånansvärt väl bibehållet trots att det stått obebott i över ett decennium, till och med fönsterkarmarna var som nya. Pat avslöjade för oss var han hade gömt nyckeln och vi fick gå in

och titta när vi ville. Interiören var oförändrad och där fanns den stora öppna härden kvar i köket. Trädgården var full av buskar och blommor och växte efter några år igen så tätt att det var omöjligt att ta sig igenom snåren. Ladugårdsbacken var ständigt översvämmad av en bäck. Den andra ödegården var en "modernare" men därmed också sämre byggd envåningslänga som hade börjat förfalla. Till den hörde en fruktträdgård, där vi på höstarna brukade plocka några korgar äpplen eftersom ingen annan tog reda på dem.

Eftersom så många av invånarna i Ballyfad under våra år dog och begravdes började det bli brist på gravplatser och kyrkogården måste utvidgas. Åt vilket håll detta än skedde måste det bli på familjen Cullens mark, för på ena sidan låg ju skolan och på de andra tre Cullens stora äng, där Pat i regel hade får på bete och John ibland släppte ut sina kor. Underhandlingar om inköp av ett tunnland inleddes sålunda med Pat, som fuller väl insåg sitt överläge och inte hade för avsikt att sälja en jordbit till underpris hur många poäng detta än skulle ge honom i himmelriket. Markpriserna hade vid det laget börjat gå upp och normalsumman låg på mellan 3 000 och 4 000 pund per tunnland, men Pats sista bud var 12 000. Seamus Conroy och Peter Bushe utsågs att gå runt i husen och försöka samla in pengar, vilket var en hopplös uppgift eftersom alla var gramse på Pat för att han var så girig. Jag vet inte hur affären avslutades.

En annan av Ballyfads personligheter var Paddy Murphy, som hade sin gård ungefär mittemot Seamus, på andra sidan vägen. Han var en kraftig karl, gav ett fyrkantigt intryck både vad gällde kroppsformen och ansiktet. Han brukade hemgården. Bostaden var en grå tvåvåningsbyggnad från början av seklet. Den hade länge varit i behov av en ordentlig renovering – man kunde även av utsidan förstå att det dröp av fukt utefter väggarna därinne. Stallet var nästintill sammanbyggt med boningshuset. Paddy var först och främst hästuppfödare och på backarna framför gården betade hästar av olika färg och form. Men detta var en högst osäker näringsgren. För 20 år sedan hade Paddys hästar inbringat stora vinster, men det var nu länge sedan han hade haft några framgångar. Inte ens de värsta bakslag på galopptävlingarna kunde dock få honom att tappa tron på sig själv och sina hästar.

Paddy var en gemytlig man. Han stannade ibland och pratade en stund, då han kom ridande förbi vår gård på någon häst som behövde motioneras. Då han ett år hade släppt sina får att beta på Seamus stubbåker uttryckte jag mina farhågor för att Zillah skulle börja jaga dem. Men Paddy visste bot för det: han tog hand om Zillah och gav henne en lektion som hon inte glömde – promenerade helt enkelt lugnt omkring med henne en halvtimme mitt i fårskocken och fick henne på det sättet att tappa intresset för de lurviga djuren.

Det var svårt att förstå att det under hans jovialiska yta låg

ett hetsigt temperament som vållat honom stora problem alltsedan han i sin ungdom orsakat en människas död i ett kroggräl i Coolgreany. De hade gått ut på gatan för att göra upp och Paddy fällde antagonisten med sitt första slag – mannen föll baklänges och slog huvudet i en sten. Han dog på vägen till sjukhuset. Underligt nog gick Paddy fri i den följande rättegången och ännu efter 30 år ryktades det om att domaren hade mutats. Sanningen lär ingen få veta, för Paddy själv talade aldrig om händelsen, men det var nog så att domaren rättvist bedömt den som en olycka.

Paddys hustru Kathryn var en storvuxen kvinna, alltid rar och vänlig och stolt över sina barn, två söner och en dotter. Makarna tycktes passa väldigt bra ihop och Paddy var starkt beroende av henne – hon var, sades det, den enda som kunde tas med honom då han fick sina temperamentsutbrott. Då hon drabbades av bröstcancer blev Paddy djupt skakad. Hon kom alltför sent till läkare och det blev operation och påföljande strålbehandling. Hon höll modet uppe och föreföll frisk under några år. Hon arbetade hårt på gården och fastän familjens ekonomi var i gungning uppehöll hon skenet utåt. Men sjukdomen slog till på nytt, det blev ideliga sjukhusvistelser och Kathryn blev allt blekare.

Vid den tiden bodde fortfarande dottern och yngste sonen kvar på gården, där de arbetade med hästarna. De tycktes trivas med det men hade svårt att komma överens med fadern. Äldste

sonen hade tidigt gett sig av till England för att komma bort från Paddy. Då dottern hade träffat en hästkarl i södra delen av Wexford gav sig också hon av – i byn talade man om det och tyckte att hon borde ha stannat hemma och hjälpt sin sjuka mor. Vid det laget visste man att Kathryn hade fått skelett cancer. Huset förföll alltmer, det blev färre hästar i hagen, bara en av sonens hästar inbringade då och då en del pengar.

Eivor, som hade fått god kontakt med Kathryn, besökte henne. Hon pratade om trädgården hon inte orkat sköta och allt annat hon hade velat ordna och som hon skulle ta itu med nästa vår, för när hon nu fick medicin skulle hon nog bli bra... Men tre dagar senare togs hon åter in på sjukhuset och efter ytterligare några dagar var hon död.

– Jag förstår inte hur jag ska klara mig en enda dag utan Kathryn, hade Paddy sagt till alla som ville höra på.

Kyrkan var fullsatt vid begravningen. Först hade det varit likvaka hemma hos familjen. En sådan pågår nästan hela natten och både släkt och vänner sluter upp. Vi var inte med på begravningen men Paddy kom hem till oss enkom för att be oss delta i den minnesstund, som hölls i kyrkan en månad efter dödsdagen. Efter andakt i kyrkan samlades alla i Ballyfads *community hall*, där det serverades te vid långbord. Det var en värdig tillställning.

Yngste sonen var ännu kvar hemma och med honom stod

Paddy på god fot – tanken var väl att han så småningom skulle överta gården. Men knappt ett år efter hustruns död drabbades Paddy åter av en katastrof: sonen körde ihjäl sig i en svår kurva vid Ballykilty House. Han hade varit på en pubruna i Coolgreany och höll alldeles för hög hastighet. Alla i byn tyckte synd om Paddy. Han stretade vidare och lyckades övertala äldste sonen att flytta hem från England. Detta var i och för sig lägligt. Sonen hade hamnat i ett misslyckat äktenskap, han hade alltför ung gift in sig i en indisk familj utan att till fullo inse vad det innebar: hustruns alla syskon och andra släktingar vistades oftare i hans hus än hemma hos sig. Det blev skilsmässa och sonen ryckte nu in på gården – men det fungerade bara i några veckor. Paddys hetsiga humör visade sig igen, då han hade kommit över sorgen – sonen flyttade och skaffade sig byggjobb.

På kort tid hade sålunda Paddys hela värld rasat samman. Han var ensam kvar i det fuktdrypande huset. Dottern sågs aldrig till, hon hade säkerligen fullt upp av egna bekymmer och i Ballyfad tycktes hon vara glömd. Alla undrade hur det skulle gå för Paddy. Men han gav inte upp. Han fortsatte arbeta med sina hästar och han fick idén att skaffa hjälp – annonserade i *Farmers Journal* efter en hästintresserad flicka. Han fick svar från en ung australiska, som tydligen hade strandat i Limerick och tog nästa buss till Gorey. Paddy hade bara utlovat en ”provttjänstgöring”, men innan han visste ordet av hade flickan installerat sig för gott i dotterns rum, glad över att ha

fått någonstans att bo. När hon efter ett par dagar började möblera om i rummet blev Paddy desperat, körde flickan till puben vid Inch där hon fick inkvartera sig en natt och gav henne en lagom slant för att hon skulle kunna ta sig därifrån. Det var en typiskt irländsk nutidsepisod – den vinddrivna unga kvinnan som kom till en ensam änkling i en oföränderlig irländsk by och där trodde sig ha funnit den stadga hon letat efter.

Det sista vi hörde om Paddy var i ett av Dolores brev:

”Paddy Murphy har förnyat sitt intresse för kvinnor. Vi hade vår *Ballyfad social* på Woodenbridge hotell för två veckor sedan och Paddy trädde in med en vacker kvinna (bäst klädd och bästa dansösen på festen) och placerade henne vid bordet mellan fader Cahill och mig. Paddy berättade senare för mig att hon var den tredje kvinna han hade gått ut med den veckan. Han tar en del av dem till *ballroom dancing*. Så, Tord, jag tror du fick Eivor ut ur Irland i sista minuten, för vilken tänkbar kvinna som helst löper stor risk att fångas in av Paddy.”

Det stora fält, som ursprungligen hade hört samman med vårt hus och till vilket vår trädgård gränsade på tre sidor, hade just innan vi flyttade in delats mellan Seamus Conroy, som

övertog ägorna nedanför, och Peter Bushe, som köpte fältet på nordvästsidan. Tillsammans satte de upp ett rejält stängsel med bastanta gamla järnvägssliprar som stolpar längs slutningen ner till bäcken.

Peter Bushe kom därmed att bli vår granne, men hans gård låg på andra sidan dalen. Bushe var också Richards granne och Richards beskrivning av honom som en god granne visade sig vara alldeles riktig. Bushe var en liten tandlös man med glasögon, ständigt i verksamhet. Han hade knappast något annat än jordbruket i tankarna. Han hade två söner och hans livsmål var att göra gården tillräckligt stor för att den skulle kunna delas mellan dem – det var därför han hade utökat ägorna. Den äldre sonen, en odrägligt stöddig typ, hade fått arbete som auktionist vid kreatursmarknaden i Ashford. Den yngre skaffade sig då han fyllt 16 omedelbart på något sätt en motorcykel och var nära att köra ihjäl sig då han krockade med en kamrat på en smal byväg – han hade ingen hjälm men klarade sig ändå som genom ett under med några blessyrer och en hjärnskakning, kamraten undkom ännu lindrigare.

Bushe började omedelbart nyodla den lilla våtmark som fanns vid bäcken längst nere på fältet – røjde bort buskagen med grävmaskin, vräkte undan de största stenarna och försökte göra marken planare. På det sättet försvann ytterligare en bit av det naturliga landskap, som för inte länge sedan dominerat den lilla dalgången. Bushe menade sig ha vunnit ett par

tunnland åkerjord men marken visade sig vara alltför sumpig och det växte i fortsättningen mest ogräs på remsan längs bäcken. Jag brukade promenera där med Zillah och noterade med tillfredsställelse hur naturen omedelbart startade en återerövring – det fanns ingen möjlighet för Bushe att hålla växtligheten borta. Lyckligtvis behöll han den stora lind, som växte på en stenkulle nära vårt hus, och en ek som fanns mitt på det bortre fältet.

Bushe odlade några år korn på en bit av sitt fält, men marken var stenig och skörden blev dålig. Gräset växte desto bättre och marken utnyttjades som bete. Bushe såg till sina djur bättre än de flesta. Vi hade stor glädje av både kor och får, som kom fram till vårt staket i kvällningen för att få litet mänsklig kontakt eller studera den underliga hunden.

Seamus behöll sin del av det ursprungliga fältet endast några månader – han fick tillfälle att köpa en annan ungefär lika stor markbit som låg bättre till för honom. Han erbjöd först oss att köpa fältet nedanför vår tomt. Detta var ett frestande anbud eftersom vi då skulle ha skapat oss en alldeles perfekt äga med huset och trädgården i ena hörnet. Men priset var högt, omkring 500 000 kronor. Bushe hade gärna velat köpa också denna bit men hade inte råd. Han kom med förslaget att vi skulle köpa den för att sälja den till honom efter några år då han trodde sig ha kunnat ordna finansieringen. Det var i och för sig ett hedrande förslag: Bushe trodde som många andra i

trakten att vi hade så gott som obegränsat med pengar och därför gärna kunde göra honom den tjänsten.

Vi fantiserade om vad vi skulle kunna ha gjort av dessa omkring 100 tunnland, som låg på södersluttningen ner mot den porlande bäcken: det kunde med tiden ha blivit en underbar naturpark med träd, buskar, blommor och en liten sjö.

Att på det sättet bli erbjuden att köpa ett angränsande jordstycke var, i varje fall enligt Richard Miller, något alldeles enastående. Det finns ingenting, påpekade han, som har så stort värde för en irländare som ett stycke jord. På den irländska landsbygden har man fortfarande den syn på jorden som visas i den prisade irländska filmen *"The Field"*.

Men vi måste nöja oss med det paradiset vi redan hade i vår trädgård och tackade därför utan att tveka nej till anbudet. Seamus sålde snart åkern för ett hyfsat pris till Mr Condren, en bonde som hade sin gård i närheten av Arklow. Han var en jordbrukare av en annan sort än våra grannar, men också han var en vanlig typ på den irländska landsbygden: småkapitalisten som utnyttjade alla möjligheter att berika sig men ibland lät sin gnidighet spela sig spratt. Det var svårt att förstå vad Condren skulle med denna jordbit till om inte till annat än att avvakta ett tillfälle då han kunde sälja den med förtjänst. Det dröjde bara ett par månader innan vi åter erbjöds marken genom en mäklare han anlitat. Det är tänkbart att han hade köpt den med tanke att snabbt sälja den vidare till de rika utlänningarna

och tjäna sig en hacka på den affären, och Seamus hade säkert låtit honom förbli i den villfarelsen.

Condren var inte populär i bygden och inte heller vi var särskilt glada över vår nye markgranne. Liksom Dick Fanning drev han en maskinstation. Han plöjde omedelbart upp fältet och sådde korn, men bara någon vecka senare kom ett slags stenplockningsmaskin farande och började med stort muller och rasslande rensa fältet från det övre laget av stenar, de flesta i storlekar från en apelsin till en fotboll. Det verkade ju vara en alldeles galen ordning, först sådd och sedan stenplockning.

Infarten till fältet var genom en grind nära gränsen mot O'Connors, men till vår förargelse vräktes all den upplockade stenen av i hörnet alldeles utanför vår stenmur – det var lätt att tro att den platsen valts för att ställa till förtret för oss. Stenhögarna växte så höga att de hotade att blockera utsikten mot Tara Hill. Seamus, som tycktes ha dåligt samvete gentemot oss för att han sålt marken till Condren, erbjöd sig att framföra våra klagomål och stenhögen byggdes därefter mer på bredden än på höjden. Den blev liggande där något år innan Condren sålde den till ett vägbygge, men under tiden hade en hel del av stenarna hamnat i vår trädgård, där de kom väl till pass för murbyggen och reparationer.

Den största förtreten vållade oss Condren genom att bryta tillförseln av vatten från den nedgrävda bäcken. Genom att O'Connor täppt till röret i sin ända hade det i regel varit

tillräckligt tryck i ledningen för att ta vattnet ett par meter upp till vår tomt, där jag använde det dels till att vattna trädgården och dels till ett litet vattenfall vid en av dammarna. Condren upptäckte att ledningen läckte på vissa ställen där det blev sumpiga fläckar på hans fält och öppnade den därför i borte änden – trycket försvann och därmed också vår vattentillförsel. Jag rådfrågade advokaten i Gorey i ärendet – vanligtvis brukar vattenrätter bevakas noga och det var, menade jag, för det första knappast lagligt av Fanning att ändra bäckens lopp och gräva ner den och inte heller rätt av Condren att ”stjäla” vattnet från oss. Sådant brukar vålla långvariga rättsliga tvister i alla länder och advokaten svarade med en lång promemoria där han redogjorde för olika typfall. Det avgörande var dock att Fanning då han grävde ner bäcken själv ägde det hus som nu var vårt och det var därför ingenting att göra åt saken.

Condrens första kornskörd på fältet blev så dålig att han i fortsättningen föredrog att odla vall på marken. Gräset skördades två gånger om året för att tas till ensilage och det var häpnadsväckande hur frodigt det blev – O'Connors getter hade glada dagar.

Då och då gick rykten i byn om köpare av Condrens jordbit. Men i och med Bushes och Seamus förvärv av nya åkrar hade jordhungern i Ballyfad avtagit – alla hade nu precis så mycket mark de behövde och ingen ville betala något ockerpris för Condrens bit. När vi gav oss av hade han den ännu kvar.

Bingen och Boffen

Snåljäpen Bingen var här och tittade på det gamla badkaret som vi hade rivit ut, och några andra prylar som han hade tänkt sig till sitt nybygge. Råbarkad karl, hade svårt att förstå vad han sa men fick honom att begripa att han inte kan mon-tera in det gamla karet i ett nytt badrum. Förresten har jag lovat det till Declan som nog tänker sälja det till någon bonde som vattenho åt kreaturen.

Hade vi ärende till Arklow eller Gorey tog vi i regel vägen över Inch. På ett ställe går den smala genväg vi då använde tätt förbi Bingens gårdsplan. Bingen betraktade vägen som sin privata eftersom han hade sina ägor på båda sidor om den. Men den är allmän och han kunde inte stänga av den. Den var som många småvägar på Irland livligt trafikerad. Där passerade sopbilarna som skulle till tippen vid Gorteen, lastbilarna från Toms grustag, mjölkbilar och andra transporter.

Bingens rätta namn är William Doyle, men alla kallade

honom ”*The Bing*”. Hans bror John, som bodde strax intill, kallades ”*The Boff*”. Men när vi talade om dem försvenskade vi öknamnen till Bingen och Boffen.

Bingens gård ligger i en liten svacka och vi lärde oss att köra förbi försiktigt. Det var en av de skräpigaste platserna i trakten. Bingen brydde sig aldrig om att rensa sina vägkanter. Taggbuskar och avbrutna kvistar nådde långt ut i körbanan.

Då vi passerade huset kunde vi nästan alltid se några av Bingens många djur. Ofta stod en sällskaplig häst eller två och tittade som om de sökte mänsklig kontakt och var det regn och rusk kunde vi inte låta bli att ömka dem, för de hade ingenstans att söka skydd. Ibland kom några får som var på rymmen och Bingens stora feta grisar kunde närsomhelst bestämma sig för att gå över vägen: de hade företrädesrätt. När Bingen och hans bruna hund, som såg ut som en liten björn, var ifärd med att flytta hela fårskokken till något annat magert bete var det bara att stanna, liksom då flocken av kor var på väg hem för att mjölkas. Men detta är vanligt på Irland, man kan möta får och andra kreatur också på stora vägar.

Det gick an med alla de husdjuren men så gott som alltid sprang också någon äcklig råtta över vägen – råttorna tycktes ha ett övergångsställe alldeles intill Bingens gård. De var på väg i riktning mot den gyttjiga lagårdsbacken. Tvärs över den värsta skräphögen hade Bingens fru sin klädlina.

Av denna beskrivning kan man dra slutsatsen att Bingen var

en fattiglapp, men så var det inte alls. Han räknades tvärtom till de mera välbärgade i trakten. Problemet var hans snålhet. Han hade, sades det, ärvt den egenskapen efter sin far. Modern, som tvingades leva med snålheten i hela sitt äktenskap och överlevde sin make tog sin revansch, då hon skrev sitt testamente. Hon föreskrev en storståtlig begravning och det var bara för Bingen och hans syskon att rätta sig efter det. Man talade fortfarande om den begravningen:

– Hon skulle ha den dyraste kistan med den elegantaste inredning begravningsentreprenören någonsin hade levererat och hon skulle ha en ovanligt stor bukett av blommor på kistlocket. Vid begravningskalaset skulle bara de allra mest överdådiga smörgåsar och påkostade bakverk serveras. Ingen hade upplevt maken till begravning!

Bingens gestalt präglades av orubblighet, hårdhet och nästan krampaktig envishet. Han var storväxt och kraftig, alltid klädd i gummistövlar. Hans grovhuggna ansikte inramades av gråblonda hårtestar. Ett av hans sätt att göra plånboken fetare var att föda upp hästar. Dessa gick ute på de leriga och utbetade ängarna i alla väder. Många av dem var olyckliga krakar med oviss framtid. De var ändå inte direkt svältfödda eftersom Bingen såg till att de hade hö och halm att tugga, men han hade alldeles för många djur. Somliga menade att Bingen var en kunnig hästkarl, som visste vad han gjorde,

men hans rykte var i dalande och på hästmarknaden i Kilkenny nådde hans krakar sällan över bottenpriserna. Dolores berättade en gång hur Bingen försökt sälja hopphästar, som var så spattiga att de knappast kunde kliva över en tröskel. Många av dem gick förmodligen till slakt.

Bingens hustru var en resignerad liten kvinna, utarbetad och med skarpa linjer i ansiktet, särskilt kring munnen som förmodligen sällan drogs till ett leende. Vi såg henne ibland på lagårdsbacken eller då hon föste korna till och från mjölkningen. Då vi var nyinflyttade kom hon en gång in på gårdsplanen för att hälsa oss välkomna, men hon lämnade annars sällan hemmet, förutom då hon veckohandlade och en gång om året, då hon besökte en syster i Enniscorthy. De båda barnen Michael och Sandra såg vi gå förbi på väg hem från skolan i Ballyfad, men ibland hämtade fadern dem med sin lilla blå lastbil. Med den sågs familjen också ibland vara på väg till och från kyrkan, då de alla fyra satt hopträngda i förarhytten. Man kunde ta det som en bild av familjelycka.

Då vi kom till bygden bodde Bingen och hans familj i ett litet hus som verkade fallfärdigt. Det var det också, för en vacker dag då vi kom förbi hade det försvunnit. Det visade sig att Bingen till allas förvåning äntligen hade insett att huset var obeboeligt: han var ifärd med att uppföra ett nytt, givetvis med hjälp av murare och andra hantverkare. Det nya huset byggdes på det gamlas grund. På Bingens ägor finns några

vackra kullar, som skulle vara lämpliga som byggnadstomter, men Bingen hade bestämt sig för att inte flytta ens en meter – kanske sparade han en del på det, eftersom de befintliga vatten- och avloppsledningarna kunde användas.

Det blev inte någon vanlig enplansvilla utan ett stilrent tvåvåningshus med smårutiga fönster. Till allas förvåning kom huvudingången att vetta rakt mot vägen, där trappsteget stack ut en bit – men det spelade egentligen ingen roll eftersom den ingången nästan aldrig användes.

Medan bygget pågick bodde familjen i en skamfilad husvagn, som parkerades ute på gården. Den ställdes sedan på ett fält och var dömd att långsamt blåsa sönder och ruttna bort. Där hamnade också den blå lastbilen, sedan Bingen ersatt den med en begagnad röd Landrover med släpkärra. Vi hade då i ett par år kunnat följa hur ett av familjens tidigare åkdon successivt växte igen och blev en del av en häck av björnbärssnår – man kunde till slut bara ana dess former som på en fixeringsbild. Men detta var en vanlig syn kring smågårdarna. Man körde bilarna tills de stannade för gott och lämnade dem sedan åt sitt öde. Det var på något vis fascinerande att se hur dessa tingestar av plåt och plast sakta bröts ner och upptogs i naturens kretslopp på samma sätt som kullblåsta träd i skogen.

Det tog lång tid innan Bingens nya hus var inflyttningsklart.

– Huset blev alldeles för dyrt, berättade Mrs Doyle en gång för Eivor. 20 000 kostade det och än har vi ju inte målat

invändigt! Aldrig blir det färdigt heller. Hantverkarna bara lovar och lovar. Men jag lyckades övertyga honom (hon menade maken) om att vi behövde nya sängar och det har vi fått alla fyra!

Bingens hela värld var hans skräpiga gårdsplan, hans smutsiga får, svinen, kreaturen och hästarna – till omgivningen tog han ingen hänsyn. Han höll sig med en stor flock får, som flyttades mellan de olika ängarna, dock aldrig förrän de hade ätit så rent att det inte fanns en torva kvar. Eftersom han ansåg att nya stängsel var en kostsam överflödighet var fåren ofta på rymmen. Inhägnaderna bestod av vildvuxna häckar av ärttörne och hagtorn. I gluggarna hade Bingen nödtorftigt tätat med kvistar eller gamla bräder och lastpallar.

Särskilt utsatta för Bingens förrymda får var Tom och Eileen, som hade ägorna gränsande till Bingens största fårbetesfält, vilket till stor del bestod av en övergiven gammal grusgrop, fylld med bråte.

– Bingen tror inte på stängsel, konstaterade Eileen.

Enligt irländsk hävd har man skyldighet att stänga inne sina djur men ingen plikt att stänga ute andras. Det var sålunda Bingens åliggande att se till att hans får inte gick över till Byrnes ägor, men Tom Byrne hade för länge sedan gett upp försöken att få honom att begripa det. Eileen hade gärna velat plantera en del buskar och blommor på sin lilla tomt, men de

litet fumliga försök hon gjorde ramponerades snabbt av Bingens får.

Det verkade som om Bingen betraktade det som något alldeles naturligt att hans får betade på andras ägor och faktiskt hade satt det i system. Från på vintern, då allt bete var magert och de bönder, som hade någon känsla för sina djur, såg till att de fick hö som tillskott, höll Bingen kvar sin flock på fältet så länge att de började svälta. I den situationen hittade de alltid ett sätt att bryta sig ut och ge sig på vandring. Det hände att Eileen bara såg får kring villan, när hon vaknade på morgonen. Hon drev dem då med Toms eller barnens hjälp tillbaka längs vägen och de kom aldrig så långt som förbi oss. Men det enda raka, sa jag – och Eileen höll med – vore att driva dem åt andra hållet, upp mot byn och kyrkan. Det fina gröna gräset på kyrkogården skulle ha varit dem väl unt, men om de hittades där skulle Bingen kanske få sig en minnesbete.

Det hade gått mer än ett år sedan Bingen lånade Toms gödselspridare – den blide Tom hade resignerat och visste att han aldrig skulle få se den igen.

– Sedan kom Mike O'Connor och skulle låna den, berättade Eileen. Då får du hämta den hos Bingen, sa Tom. Men Mike kom tillbaka arg som ett bi och meddelade att gödselspridaren var trasig – det var nästan som om han anklagade Tom för det! Det blev jag som fick gå över till Bingen – det var något lager han hade kört sönder, men han bryr sig inte om att reparera

det, gödselspridaren står i en backe hos honom och rostar sönder. Han är sådan – det går inte att tala med honom, han bara flinar. Jag kan inte förstå varför vi skulle ha en sådan otur att hamna mellan två så dåliga grannar: Bingen på den ena sidan, Mike O'Connor på den andra!

Så var det historien om Bingens get. Den hade i årtal tytt sig till Toms kreatursflock. Varje gång den tagits hem till Bingen kom den tillbaka till korna:

– Det är en konstig get, sa Eileen. Den tror den är en ko.

Tidigt en vår fick geten en killing. Den höll fortfarande till bland korna men tog väl hand om killingen och de var mycket rara tillsammans.

En dag kom Lill-Michael O'Connor till Eileen och fräste:

– Ni får ta hand om geten och killingen! De går bland våra getter och vi vill inte ha dem där. Det är ju en bock!

– Men snälla Michael, sa Eileen. Du vet mycket väl att det är Bingens get och killing. Du får tala med honom om det!

– Då slaktar vi killingen och äter upp den, sa Michael.

– Det kan ni väl ändå inte göra! menade Eileen. Inte kan ni väl slakta den lilla killingen. Det är ju inte er.

Men en dag var geten ensam bland Toms kor. Och ingen visste säkert vad som hade hänt, men allt talade för att killingen hamnat i O'Connors köttgryta. Bingen brydde sig inte om det.

Och Boffen sa:

– Mike O'Connor kan man ju inte tala med. Han är inte riktigt klok.

En vacker sommardag i juni drabbades Bingen och hans familj av en av de grymmaste tragedierna i byns historia. Vi fick veta vad som skett redan efter en halvtimme, då May Hegarty stannade vid grinden med sin gröna bil:

– Doyles pojke har blivit ihjälkörd!

Kära nån! Hur gick det till?

May, som just hade kommit från Doyles, kunde berätta:

– Det var skolavslutning i dag, men pojken var inte med, han hade fått ledigt för att hjälpa sin pappa med något. En av Willie Cosgraves bröder, Bingens barndomsvän, kom med en traktor och skulle köra genom grinden in på gården. Pojken sprang före för att öppna och tänkte väl skoja litet: han hoppade framför traktorn. Cosgrave fick inte stopp på den.

May gjorde korstecknet och hämtade andan.

– Det var väl nåt fel på bromsarna. Pojken skrek ”Du kör ihjäl mig, du kör ihjäl mig” och sedan förlorade han medvetandet.

Vi hade ofta sett honom gå till skolan tillsammans med sin yngre syster. Han höll henne alltid i handen och de var så söta tillsammans. Några dagar tidigare hade vi pratat med pojken – han frågade oss om några lamm som rymt och som han var ute och letade efter. Det var en lugn, tystlåten pojke. Han skötte

sig fint i skolan, men han hade som de flesta andra tidigt börjat hjälpa fadern i jordbruket och tyckte om det.

Fru Doyle hade varit i skolan på avslutningen. Hon fick besked om olyckan då hon var på väg hem.

– Tack och lov slapp hon se någonting, sa May. När hon kom hem var pojken på väg till sjukhuset, han dog i ambulansen.

Inget dödsfall på länge, kanske aldrig någonsin, hade drabbat byn så hårt. Vid begravningen efter några dagar var kyrkan så full att många stod ute på kyrkogården. Fader Sinnott besökte familjen varje dag och många andra kom till Doyles för att försöka trösta dem. Också vi gick över med en blomma.

– Det var fjärde gången det hände Doyles, berättade Eileen. De har förlorat fyra barn nu.

– Fyra barn!

– Två barn har hon förlorat vid födseln. En fyraårig pojke försökte man rädda med en hjärtoperation. Han hade ett klaff-fel, men han dog. Och nu är fru Doyle för gammal för att skaffa flera barn.

Livet gick vidare – efter någon vecka var allt som vanligt.

– Egentligen är det så, sa Eileen en dag då hon var särskilt arg på Bingen, att om han hade reparerat Toms gödselspridare i stället för att låta den stå och bli förstörd skulle aldrig olyckan med sonen ha inträffat. För det var när han hade anlitat Cosgrave för att sprida gödsel, som pojken blev påkörd.

Det gick bara några månader innan nästa tragedi i bygden.

En lada full med halmbalar förintades i en eldsvåda på vägen mellan Gorey och Courtown. Två åttaåriga pojkar, som bodde i ett par villor på andra sidan vägen, saknades, först då brandmännen gick igenom brandresterna hittades de.

Alldeles för många barn omkommer i olyckor på den irländska landsbygden. En flicka dödades av en bil då hon sprang över vägen vid Camolin... En pojke drunknade i floden Barrow vid New Ross... En nioåring sögs ut med en våg i Courtown och försvann...

Mellan Bingen och hans tre år äldre bror Boffen tycktes det knappast finnas någon kontakt – man såg dem aldrig tillsammans. Boffen var kortare än brodern och inte lika kraftig. Han såg ändå tjock och rultig ut därför att han bytlade på sig ordentligt vare sig det var sommar eller vinter. Han gick mest omkring i en gammal utsliten oljerock. Eftersom knapparna var borta höll han ihop den med ett blått rep, knutet kring midjan. Efter ett par år noterade vi att han hade bytt ut oljerocken mot en svart kavaj, men också den saknade knappar så repet var kvar.

Boffen var en av de första bybor vi träffade. Det var när vi just hade köpt huset och bodde där en vecka. Sent en kväll kom vi körande på en väg men hade tappat orienteringen och saktade in för att fråga oss tillrätta, då vi såg en karl komma bärande på en stor trädgren.

– Å! sa karlen, alltså Boffen, och stack huvudet långt in genom bilrutan. Ni är det nya folket i Tom Murphys hus!

Ibland mötte vi Boffen då han kom vandrande längs vägen för att se till sina får, som han i regel hade i en backe bakom Tom Byrnes grusgrop. Då stannade vi till och växlade några ord med honom. Han frågade om vi trivdes och vi föreslog att han skulle komma och hälsa på, men han kom aldrig – hans värld sträckte sig inte längre åt det hållet än till Tom Byrnes ägor och han sågs aldrig i Ballyfad, gick aldrig längre än till sin fårbacke.

En dag när Eivor var ute och promenerade med Zillah mötte hon Boffen på vägen och frågade om hon fick gå på hans land.

– Visst får du det, se bara till att hunden inte jagar fåren! sa Boffen och lyste upp, lycklig över att någon fann nöje i att gå på hans kullar. Han följde med på promenaden och berättade om den lummiga ravinen, om grävlingen och rävarna han såg ibland, om bäcken med sitt klara, rena vatten. Är det inte vackert här!

Den lille skäggige Boffen tittade upp och log:

– Du får gå på mitt land hur ofta du vill!

På söndagsförmiddagarna, då jag och Zillah brukade åka till Inch för att hämta tidningen, mötte vi i regel Boffen som kom gående på vägen med en herdestav i handen och i sällskap med sin hund på väg att se till sina får. Men så kom flera söndagar i rad, då jag saknade honom. Fåren var kvar i backen,

men ingen såg längre till dem och några av dem haltade och hostade. Jag frågade Tom vad som hänt med Boffen.

– Han är naturligtvis på fyllan, sa Tom.

Boffens liv kunde ha varit helt annorlunda. Han hade goda utgångspunkter – hans snåle far hade lämnat en mindre förmögenhet efter sig. Eftersom Boffen var äldst blev det han som övertog föräldragården – Bingen ärvde i stället sin gård av en farbror. Boffen fick dessutom ärva en egendom i Avocatrakten av en släkting. Men då systrarna hade gift sig och flyttat till England och Bingen också bildat familj blev Boffen ensam kvar – han hade aldrig hittat någon kvinna och kanske heller inte sökt särskilt ihärdigt. Han trivdes bäst på puben.

– Han har supit upp allt han äger och har, sa Tom. Så snart han får pengar super han upp dem på Toss Byrnes pub. När han är full skrattar han våldsamt, ingen vet vad han skrattar åt. En gång skrattade han så att byxorna ramlade ner. Ibland kan man se honom sova ruset av sig ute på gårdstunet, det är en eländig syn.

När Boffen övertog föräldragården fanns mer än hundra kreatur – han sålde dem alla och söp upp pengarna. Han lånade pengar av banken med Avocagården som säkerhet, men betalade aldrig någon ränta... banken sålde gården för 27 000 pund, vilket var mindre än Boffen var skyldig.

Ett par gånger om året fick Boffen pengar för sina får, men

varje gång var detta inledningen till en period av ständigt rus. Boffen gick omedelbart med pengarna till Toss Byrnes. Han var först på puben vid öppningsdags och sist ut ur dörren på kvällen. Han var pubens säkraste kund: varje gång fårbidraget, som är cirka 300 kronor per djur, utbetalades från EG-fonden, visste pubvärden att pengarna skulle gå så gott som direkt i hans kassa.

Boffens hus, föräldrahemmet vid en sällan trafikerad väg ett stycke från Bingen, var nu förfallet. Man kunde se gardinerna hänga i trasor i fönstren. Taket läckte och de få som hade haft ärende in i stugan berättade att golvet så gott som alltid var översvämmat.

Men logar och lador på den lilla gården var bättre underhållna. Under de korta nyktra perioderna ägnade Boffen tydligen mer intresse åt sina djur än åt sig själv. Men då han super, hur går det då med djuren?

– Fåren får klara sig på egen hand, sa Tom.

Och hunden?

– Den hänger väl med honom på puben och får ett köttben då och då, så den går det ingen nöd på.

Boffen var en av de ensamma, utestängda människor, av vilka det fanns så många på Irland. Ingen brydde sig om Boffen. De karlar han träffade på puben betraktade honom enbart med löje. Hans syskon skämdes över honom. På den irländska landsbygden är familjebanden starka, men kring varje familj

byggs en mur och de som hamnar utanför som Boffen är tillspillogivna. Alla visste att Boffen höll på att supa ihjäl sig, att han var djupt olycklig och levde i misär, men ingen hade en tanke på att försöka hjälpa honom.

Hade Boffen träffat en kvinna skulle hans liv ha gestaltat sig annorlunda. Han skulle säkert ha blivit en bra familjefar. I motsats till Bingen hade Boffen nämligen ett känsligt drag som fyllde oss med vemodsblandad sympati – men bara oss främlingar, bland byborna var han avskriven som ett hopplöst fall.

Bingens nya hus blev aldrig riktigt färdigt. Gårdsplanen blev ständigt allt skräpigare. Backarna runtom fylldes av alltmera skrot. Får, kalvar och hästar betade det korta gräset. Grisarna bökade i leran.

Den murade grindstolpen, ramponerad av traktorn som dödade Michael, blev aldrig lagad.

Ibland såg vi Sandra vandra förbi vårt hus, på väg hem från skolan. Hon växte fort. Hon tycktes sorgsen, hade inte längre någon att hålla i handen.

Boffens stuga rasade ihop för gott, taket blåste bort i en storm. Det sades att han bodde i en gammal husvagn han hade fått tag i.

Kvinnoklubben

Eivor är på I.C.A.-möte i kväll. De håller till i samlingsalen vid kyrkan och skulle ha ett program om blomster-arrangemang. Eivor försökte få med sig Eileen dit men hon hade ingen lust. Dolores är inte heller med. Men de flesta kvinnor i Ballyfad tycks vara föreningsmedlemmar.

Gamla fru Cullen blev allt skröpligare. Reumatismen krökte henne och hon hade svårt att gå. Ändå bemötte hon alla med samma goda humör och flödande ordsvall.

Hon var född på västra Irland och utbildades till lärarinna. Hon fick tjänst i Ballyfad men träffade snart Cullen och gifte sig.

– På den tiden fick en lärare inte vara gift, så jag måste sluta, berättade hon. Jag fick två pojkar och två flickor och när postkontoret öppnade här blev jag föreståndare.

Hon vägrade i det längsta att sluta på den posten. Fastän hon var så stapplig att hon inte kunde stå upprätt utan att luta sig mot disken fortsatte hon att ta sig dit så snart det kom någon kund - letade fram frimärkena ur pärmerna, klistrade dit

dem på breven och stämplade dem med en gammal järnstämpel medan hon pratade oavbrutet. Efter hand ryckte dottern May in för att hjälpa henne. Under sin sista sommar satt hon ofta i en länstol utanför kontoret för att få chansen till en pratstund med de förbipasserande.

Framåt hösten blev hon svagare. Hon låg några veckor till sängs i sin kammare ovanpå postkontoret, ett litet rum med snedtak, en stor byrå med spegel, ett par stolar och ett sängbord. Sonhustrun Bernadette tog väl hand om sin svärmor

där hon låg liten och rynkig under ett blommigt täcke och doktor Liddy i Coolgreany besökte henne varje dag. Hon var 83 år, då hon somnade in för gott, nöjd och tillfreds med sitt liv.

An Post, det irländska postverket, hade vid det laget inlett en ”moderniseringsprocess”, och lade fram planer på att stänga de mindre postkontoren på landsbygden. Man framkastade till och med förslaget att alla postabonnenter skulle skaffa sig *brevlådor*, men detta väckte genast en så stark opposition att det skrinlades. Vi var de enda i trakten som höll oss med brevlåda. Brevbäraren skall naturligtvis, menade man, komma in i köket med posten - inte kan man lägga den i en låda ute vid vägen, då kan ju någon stjäla breven! Också indragningen av postkontor sköts på framtiden och Ballyfadposten fick vara kvar. Bernadette tog över ansvaret.

I Coolgreany fanns ett aningen större postkontor, skött av fröken Barrett, en alldeles förtjusande liten dam i 80-årsåldern, som förmodligen varit där i nästan hela sitt liv och inte ändrat vare sig inredning eller rutiner på ett halvsekel. Det var en lisa för själen att besöka hennes kontor för att posta brev. Men också fröken Barrett började bli krasslig och måste få hjälp ibland och en dag flyttades postkontoret in i Shorts butik. De små postkontoren på Irland är i regel inhysta i en lanthandel. Så är det också i Inch, där lilla Mrs Pierce har en blomstrande liten butik med postdisk, brevlåda och bensinmack alldeles

vid vägskalet. Hon har skött den i så gott som hela sitt liv samtidigt som hon fostrat sju barn – maken var, sades det, en oduglig suput som tillbringade större delen av sin tid på den närbelägna puben. Hon blev tidigt änka och har nu stor glädje av sina barn. Två av pojkarna har emigrerat till USA; en av dem äger hästdroska i Central Park, New York, och Mrs Pierce var och hälsade på flera gånger. Yngste sonen tog allt större ansvar för butiken, men ibland träffade man också andra medlemmar av familjen Pierce bakom disken. Det var nästan alltid öppet och på söndagsmorgnarna hämtade man sina engelska och irländska söndagstidningar där.

Lördagsmässan i Ballyfadkapellet var inte bara en religiös samling utan också en betydelsefull social sammankomst. Efter riterna i den dystra kyrkolokalen träffades nämligen byborna ute på kyrkbacken där allt som timat under den gångna veckan avhandlades. Eftersom vi inte deltog gick vi miste om en del intressant skvaller men informerades i regel i efterhand då vi mötte någon av byborna.

Det vanliga i många irländska byar av någorlunda storlek är nog att karlarna, när de nödtorftigt har skrubbat sig rena om nävarna och ätit kvällsvarden, ger sig av till puben för en *pint*. Men Ballyfad är annorlunda. Där finns ingen pub och det är inte heller behov av någon sådan. Jag vet inte hur karlarna fördriver kvällarna. Förmodligen sitter de framför TV:n och glor. De umgås inte särskilt mycket med varandra, träffas bara

då och då i vägkorsningar och på dikeskanter.

Kvinnorna, däremot, hade sin egen klubb. Det var Ballyfads lokalavdelning av *I.C.A.*, uttytt *Irish Countrywomen's Association*, de irländska landsbygdskvinnornas förening, republikens största kvinnoorganisation. Antalet medlemmar i lokalavdelningen var omkring 20. Äldst var Mrs Fanning, 83, och yngst Mary Dorsey, 26, mor till fyra småbarn. Det var svårt att rekrytera unga kvinnor:

– De pratar bara handarbeten och sånt intresserar mig inte, sa Eileen som själv knappt klarade av att sy i en knapp.

Några yngre kom i alla fall med, bland dem en blond och storvuxen flicka, Grace. Hon blev snabbt vald till sekreterare och försökte gjuta nytt liv i föreningen. Man ville dock hålla fast vid det gamla och de viktigaste samtalsämnen förblev handarbete, blomsterarrangemang, matlagning och bakning. En gång om året arrangerades en utflykt. Det var för de flesta kvinnorna i Ballyfad enda gången de kom längre än till Gorey, där de varje fredag handlade mat och sedan gick på konditori för att träffa systrar eller kusiner och skvallra en stund. Fredagar och lördagar var det fullpackat i Goreys fyra *coffeeshops*.

En orsak till att de unga kvinnorna var svårfångade för föreningen var att de hade småbarn som de inte kunde lämna. Inte alla män ställde upp som barnvakter, sådant betraktades som fruntimmersgöra. De kvinnor som inte hade en syster

eller en kvinnlig kusin inom räckhåll kunde aldrig gå hemifrån.

Ballyfads I.C.A. höll sina möten i församlingshuset vid kyrkan. Detta bestod av en teatersalong med högt i tak och uppbyggd scen. Men eftersom den salen måste användas som lektions- och gymnastiksal åt skolbarnen var den inte alltid ledig för föreningsmöten – kvinnoföreningen höll därför i regel till i det lilla köket. Det fanns ingen värmeledning men vintertid kopplade man på ett urmodigt elektriskt element. Alla satt fullt påklädda på iskalla stolar i en ring mitt på golvet runt elementet och trängseln bidrog till att så småningom höja rumstemperaturen. Utefter väggarna stod en gammal gasspis, en diskbänk, ett porslinsskåp och ett stort bord. Hela detta möblemang hade skänkts av bybor när de själva köpt nytt.

Förhandlingarna gick alltid snabbt. Protokollen lästes upp och justerades noggrant. Kassören redovisade den ekonomiska situationen och kungjorde vem som hade skänkt dagens lotterivinster. Alla köpte en lott för ett pund och den som hade tur vann en bunt brevpapper, en marmeladburk, ett par grytlappar eller något annat billigt. Lotteriet finansierade kvällens förbrukning av el och gas och helst skulle det bli litet över. Några ekonomiska bidrag från riksförbundet räknade man aldrig med. Visserligen gick större delen av medlemsavgifterna dit men ingen tänkte på att undersöka vad pengarna egentligen

användes till. Överhuvudtaget ifrågasatte man aldrig någonting.

En punkt på föredragningslistan gällde i regel inbjudan till någon baknings- eller matlagningstävling. Sådana anordnades kontinuerligt av avdelningarna i distriktet. De som vunnit de flesta priserna ställde sedan upp i riksmästerskap. Man kunde ägna minst en timme åt att dryfta vem som skulle representera Ballyfad i en tävling om till exempel ”bästa och godaste morotskakan”. Eivor ingick en gång i den panel som skulle avsmaka och bedöma morotskakor och hedrades med en beställning av en sådan till nästa klubbmöte. Hon hade aldrig bakat morotskaka och för att rädda sitt rykte köpte hon en hos den tyske bagaren i Arklow, som var specialist på den sortens bakverk. Konstigt nog märkte ingen att det var en köpekaka.

I december fick föreningen besök av någon kunnig charkuterist, som gjorde i ordning en kalkon med fyllning och tillbehör. En kurs i blomsterarrangemang ordnades vartannat år. Vid bröllop, begravningar och helger dekorerades kyrkan generöst av församlingens kvinnor, som i regel hade lärt sig den konsten på I.C.A. Det hände också att distriktssköterskan kom för att dryfta kvinnors problem, men eftersom åhörarna inte var vana att diskutera sådana intima saker måste hon ta det försiktigt och några frågor ställdes aldrig.

När kvällens program var avklarat återstod te-stunden. Hela kvällen hade den jättestora vattenvärmaren stått på gasspisen

och sjudit. Det var en ljuvlig känsla att få omsluta tekoppen med stela fingrar. Det stora fula bordet hade på ett ögonblick förvandlats till ett festbord med vit nystruken duk, nästan helt täckt av stora fat som dignade av bakverk. Medlemmarna hade ägnat en stor del av dagen åt att baka scones, muffins, kaffekaka, fruktkaka, gräddtårta och äppelpaj och göra i ordning sandwiches med pålägg av skinka och ost. Men på en halvtimme var faten så gott som tömda. Under ett otroligt tjattrade hjälptes alla sedan åt med disken innan de gav sig hem i mörkret.

Ballyfads I.C.A. hade en gång startats av gamla Mrs Cullen och det var nu hennes dotter May Hegarty som var den drivande kraften i föreningen. May var ofta i Ballyfad men hon bodde inte där utan i en nybyggd villa vid Dublinvägen inte långt från Gorey. Maken Patrick var yrkeslärare i Bunclody. Hans hobby var att samla fonografer, trattgrammofoner och andra antika musikmaskiner som han demonstrerade på *field days* i bygderna och han hade också ett stort lager av gamla grammofonskivor, stenkakor, de flesta med klassisk musik. Han förvarade dem på övre botten i ett övergivet hus på Pat Cullens ägor och sålde till andra samlare i hela världen. Paret hade två pojkar och två flickor.

May hade varit på I.C.A:s kurshem och lärt sig olika slag av handarbete, såsom hur man tillverkar fjärilar av nylon-

strumpor, miniatyrträd av mässingstråd och pärlor eller en fotpall av en stor burk, klädd med skumplast och tyg. Dessa färdigheter lärde hon ut till medlemmarna. Hon deltog själv varje år i flera handarbetstävlingar och tog hem fina priser.

May var liten till växten och ordentligt överviktig, men hon hade en enastående energi och var full av idéer. När hon drabbades av bröstcancer och opererades på Saint Vincent-sjukhuset i Dublin påverkade detta inte på något sätt hennes goda humör. Hennes största bekymmer, då hon kom tillbaka hem, var att det var så trångt på kvinnokliniken:

– Patienterna får vänta i timmar! Professorn har lovats ytterligare en avdelning, men det fattas inredning och apparatur. Det behövs mycket pengar. Jag måste försöka hjälpa till. Jag ska ordna ett teparty!

Det var typiskt inte bara för May utan för de irländska kvinnorna i allmänhet att hon, då hon upptäckte att det saknades resurser i sjukvården inte anklagade staten eller politikerna utan i stället tog itu med problemet själv. Inbjudan till hennes teparty spreds snabbt i bygden via telefon och djungeltelegraf. Grannarna hjälpte till med serveringen och folk strömmade till i tre timmar och hade trevligt tillsammans. Varje gäst betalade en frivillig summa till den nya kvinnokliniken. När May räknade ihop kassan hade hon 7 000 kronor. Därtill kom minst 500 kronor på ett lotteri och alltsammans skickade hon till professorn i Dublin.

Gorey, Arklow och Dublin

Eivor lämnade skor för lagning hos en skomakare i Gorey. Han heter Patrick Leacy, är 83 år och sitter sedan 1926 i en liten skrubb nästan utan dagsljus och gör skor på beställning för 130 pund per par. Skorna håller i minst 20 år. Han har gjort skor till både påven och premiärministern. Visade kort på sina 12 barn, barnbarnen hade han tappat räkningen på.

Det är lika långt, ungefär åtta kilometer, till Gorey och till Arklow och vi kom att känna oss hemma i båda dessa städer. De är olika till karaktären; Gorey en köpstad i inlandet, Arklow en hamnstad som grundades av vikingar vid Avocaflodens mynning. Eftersom de ligger i olika *counties* är det ringa kontakt mellan dem, de är liksom vända åt skilda väderstreck. Ville vi hålla oss underrättade om vad som hände i dem båda måste vi köpa två ortstidningar, *Wicklow People's* Arklow-upplaga på torsdagar och *The Guardian's* Gorey-edition på fredagar, men fick då delvis samma läsning eftersom de tillhörde samma koncern. Med särskilt intresse

läste vi de detaljerade rättegångsreferaten. Till exempel om hur John Rushe från Croghan View ovanför Ballyfad dömdes till två månaders fängelse villkorligt för att han hade attackerat Adrian Mordaunt, Inch, under en dansafton på Hoynes hotell, och Johns maka Alice fick böta 30 pund för att hon vid samma tillfälle givit Elizabeth Power, Croghan, ett blått öga.

Gorey har inte mer än omkring 3 000 invånare men är en förbluffande livlig småstad. Stadsplanen är traditionell: en bred och rak huvudgata, *Main Street*, korsad av smala gränder i ett rutnät, men ingenstans på jordklotet har jag hittat en så liten stad med en sådan storstadskaraktär som Gorey. Det märkliga är dessutom att det råder samma trafik kaos oavsett tiden på dygnet.

Detta är förmodligen förklaringen till att Gorey är den minsta stad i Irland, där man kan avlägga körkortsprov. Gorey måste kort sagt vara en nitisk körkortsinspektörs eldorado. Ändå valde jag naturligtvis Gorey för min uppkörning när jag själv skulle byta mitt svenska körkort mot ett irländskt. Jag tog så lätt på saken att jag kuggades – något som allvarligt rubbade min självtillit. Men vid andra försöket gick det bättre: jag hade då lärt mig de speciella knepen och luskat ut de två rutter bilinspektörerna ständigt valde och som jag provkört tills jag kunde dem utantill. Att klara ett irländskt körkortsprov är en bedrift. Men att klara det i Gorey smäller ännu högre.

De flesta Ballyfadbor räknade Gorey som ”sin” stad och i

Gorey fanns också myndigheterna, till exempel polisstationen där vi varje år måste lämna in våra pass för att få nya uppehållstillstånd instämplade. Längs Main Street och några av sidogatorna finner man ett övermått av små men välsorterade butiker i så gott som alla branscher – man kan få tag i allt man behöver och en hel del därutöver. Det finns givetvis också ett otal pubar och många hantverkare.

Det var nästan ständigt marknad i Gorey, huvudgatan var kantad av salustånd. I flera år försökte kommunstyret utan resultat få dem flyttade till den *Market Place* som låg litet vid sidan om. Ett par gånger om året ordnade man ”festival”. Då byggdes en musikestrad mitt på huvudgatan, som stängdes av för all trafik – bilar, bussar och långtradare fick bäst de kunde ta sig förbi på smågator. Ja, Gorey var ett festligt ställe!

Ändå blev det så att vi oftare valde att åka till Arklow, där fanns nämligen en stor och ultramodern livsmedelshall som vida överträffade vad vi hade varit vana vid i Sverige. Vi hade många vänner i Arklow. Slaktarpojkarna, som alltid såg till att vi fick de bästa köttbitarna tillskurna precis som vi ville ha dem. Den tyske bagaren, som bakade så underbara limpor. De alltid lika tjänstvilliga damerna på Bank of Ireland. Mary O’Loughlin, den skickliga optikern, Ann-Mari O’Farell, vår husläkare.

Och Kavanagh & O’Reilly, bilmekanikerna... De höll till i en verkstad bakom en mack i utkanten av stan och jag hade

första gången stannat där av en ren ingivelse. I den ena lokalen hade de en mekanisk billyft, i den andra en liten hydraulisk kran. De förvarade alla verktyg på plaststolar och på oljiga trähyllor längs väggarna. Åldersskillnaden mellan Kavanagh och O’Reilly var åtminstone 20 år, men de hade ett sällsynt harmoniskt samarbete. När det gällde vår Saab var det oftast O’Reilly, den yngre, som såg till att skaffa reservdelar, vilket några gånger var besvärligt, och Kavanagh som åtog sig reparationen. Kavanagh var klädd i en oljig vit overall och betraktade bilar som levande varelser – han uppträdde mer som en kirurg än som en bilmekaniker och kunde i regel lokalisera fel enbart genom att lyssna. Men också O’Reilly var fullfjädrad bilmekaniker och båda hade den yrkeskärlek som är vanlig på Irland, oavsett yrket. En dikesgrävare eller en avloppsrensare har, både i sina egna och andras ögon, precis samma yrkesstatus som till exempel en bankdirektör eller en dataexpert och ägnar sitt arbete samma allvar och intresse.

Arklow delas i två stadsdelar genom floden. Den gamla stadskärnan ligger på den sluttande södra stranden. Liksom i Gorey går genomfartstrafiken på riksväg 11 rakt igenom staden. Den passerar ån på en lång bro och följer efter en besvärlig korsning den backiga, smala och krokiga huvudgatan. En förbifart är planerad men för den behövs en ny bro ett stycke inåt landet och det är därför ett stort och tidsödande projekt. Det är ett under att all denna fordonstrafik kan passera detta

nålsöga utan andra stockningar än under de korta stunder då bussen stannar vid hållplatsen eller då ett begravningsståg är på väg från den katolska kyrkan, som ligger mitt i centrum. De två poliserna i staden har ingen tid för trafikdirigering och en parkeringsvakt, som kommunen anställt på prov, fick snart sluta sedan han hade visat sig vara alltför nitisk.

Arklow's hamn angörs inte bara av fiskebåtar utan också av tämligen stora fraktfartyg som lastar gödning från ortens dominerande industri, en konstgödsselfabrik som ligger ett stycke uppefter floden och är ett omdiskuterat miljöhot. I hamnområdet finns också en del industrier, bland annat en välkänd porslinsfabrik som numera ägs av japaner.

Precis som Gorey har Arklow sina fester: blomsterfestival, musikfestival och vattenfestival, då vikingar utkämpar sjöslag på floden. I flera år firades också den amerikanska nationaldagen, den 4 juli, med en ståtlig parad längs huvudgatan – det var ägaren av en hamburgerbar med namnet ”Yankee Doodle” som hade tagit initiativet men arrangemanget upphörde då han gick i konkurs.

Väster om vägen mellan Arklow och Gorey ligger Wicklow-bergens södra *foothills* (nedre höjder), som domineras av Croghanberget och Annagh Hill. Det är en vidunderlig syn, ständigt växlande i väder och ljus men alltid lika vacker. Varje gång vi körde längs vägen gladdes vi åt att vi bodde där uppe på kullarna, att det var vår plats på jorden.

Öster om vägen utbreder sig en annorlunda terräng. Det är omkring fyra kilometer till kusten, ett svagt böljande landskap med många bäckar, skogspartier och spridda gårdar men bara en liten kyrkby, som bär det stolta namnet Castletown. På flera ställen kan man köra ut till kusten, som under hela sträckningen från Arklow till Wexford växlar mellan sandstränder och tvärbranta svarta klippformationer. Vi gjorde ofta utflykter dit för att njuta av havet – till Kilmichael Point, där det finns en väldig ruin av en gammal kustbevakningsstation. Zillah kunde sträcka ut över gräsklädda sanddyner och hedar högt ovanför de brusande vågorna. Eller till någon av

sandstränderna, fulla av spännande vrakgods och finslipade mångfärgade stenar. Det finns gott om sjöfågel på otillgängliga klipphyllor och flera gånger såg vi sälar löga sig i vågorna.

Tara Hill, som vi såg från vårt hus, är ett vulkaniskt kustberg, 254 meter högt och nästan helt klätt av skog. Det ägdes en gång av den store keltiske skalden Dubhtach men skall inte förväxlas med den Hill of Tara, som ligger i County Meath och nu är en obetydlig jordkulle men en gång var ett betydande kungasäte.

Vid kusten några kilometer från Gorey ligger Courtown, ett litet fiskeläge som har förvandlats till en populär semesterort med liv och rörelse sommartid. Följer man den gamla kustvägen mot Wexford passerar man oavbrutet små byar med namn som Riverchapel, Ballygarrett, Kilmuckridge och Blackwater, vilka alla – precis som Ballyfad – lever sitt eget liv, har sin egen karaktär.

Väljer man i stället N11, riksvägen som också är Europaväg 1, söderut kommer man längre in i landet och passerar först det gamla biskopssätet Ferns, som en gång var huvudstad i konungariket Leinster men numera har bara några hundra invånare. Man kommer så ut i floden Slaneys dalgång och når Enniscorthy, en pittoresk, trivsamt och livfull stad byggd på det ställe dit Slaney är segelbar. Den domineras av en välbevarad normandisk borg från 1200-talet med torn i alla fyra hörnen. På Vinegar Hill (Ättikskullen) utanför Enniscorthy utkämpades

1798 ett fältslag, då 500 upprorsmän mejades ner av en övermäktig engelsk styrka. Ända sedan dess har Enniscorthys invånare en speciell förkärlek för det franska – de irländska rebellerna hade nämligen nära kontakt med fransmännen som också skickade trupper till deras hjälp. 200-årsminnet av franska revolutionen firades i Enniscorthy med en gestaltning av Bastiljens stormning. Den gamla borgen fick göra tjänst som bastilj och en stor del av stadens invånare, klädda i tidstroga dräkter, medverkade i ett spel, som skrivits av en lokal förmåga. Det var en ytterst illusorisk tillställning och krutröken låg länge tät över borgen. Det mest kända evenemanget i Enniscorthy är annars den årliga jordgubbsfestivalen då man väljer en jordgubbsdrottning.

N11:an följer därefter Slaney till dess breda och natursköna mynning och residensstaden Wexford (omkring 12 000 invånare), liksom Arklow grundad av vikingar som seglade in i alla lämpliga vikar. Ett kvarter innanför hamngatan och kajerna löper en trång och vindlande huvudgata, kantad av pubar och butiker. Wexfords hamn är en vidsträckt havsbukt, skyddad av ett par uddar och med ett rikt fågelliv; i trakten finns också några fågelreservat.

Vi var då och då i Wexford och hade ibland ärenden till Enniscorthy, bland annat för att gå på hundkapplöpningar, men oftare ställde vi utflykterna norrut, upp i de sagolika

Wicklowbergen med alla dess höga vidder, skogar, undangömda dalar och dramatiska raviner. De är 3 000 miljoner år gamla och det största sammanhängande bergsmassivet på Irland. Vi brukade köra runt Croghantoppen och kom då ner till Aughrim, där de två strömdragen Ow och Derry rinner samman till Aughrim River som sedan förenar sig med Avocafloden vid Woodenbridge. Genom en liten dalgång med ovanligt frodig växlighet kom vi så till *Military Road* (militärvägen), byggd av ett skotskt regemente år 1800 för att komma åt en grupp upprorsmän som hade sökt skydd i de oländiga bergen. Den går över höjder med makalösa utsikter, först till Glenmaluredalen, känd för sin sköna natur, och efter ytterligare några ryggar till Glendalough (de två sjöarnas dal), som är ett av Irlands äldsta kulturminnesmärken. Eremiten Caemghen, sedermera Sankte Kevin, grundade på 500-talet ett kloster som blev en religiös högborg och överlevde många plundringar innan det slutligen ödelades och avfolkades år 1398. Där finns ett av de rundtorn, som var typiska för de irländska klosterstäderna, och en välbevarad liten stenkyrka. Urgamla gravstenar lutar åt alla håll på den förvildade kyrkogården.

På små vägar över bergen kan man sedan fortsätta till Dublin, men då vi hade ärende dit körde vi huvudvägen närmare kusten. Ofta tog vi dock i stället bussen eller tåget. Tågresan erbjöd nya vyer – järnvägen har en annan sträckning, gör först en lov

inåt landet längs Avocadalen till Rathdrum och följer sedan kusten från Wicklow förbi Greystones, Bray och Dun Laoghaire till Connolly station.

Vi for till Dublin tillsammans då vi hade ärenden dit för att handla sådant som vi inte kunde få tag på i Arklow eller Gorey – till exempel knäckebröd, svensk ost och kaviar. På Drury Street låg *Swedish Food Company*, startat av två aktiva svenskor, gifta med irländska bröder. Några gånger såg vi musiker på *The Point*, en jättestor teater inrymd i ett tidigare

magasin på North Quay. Men oftast for vi till Dublin var för sig eftersom vi inte ville lämna hunden ensam och huset obevakat. En sådan dagstur var vederkvickande. Det var trevligt att ströva omkring på egen hand i staden utan att riskera att tappa bort varandra i folkvimlet.

Och Dublin är verkligen en stad att *ströva* i. I den centrala delen finns på ungefär en kvadratkilometer livliga affärsgator, vackra torg, historiska byggnader

ga bankpalats. Det är Irlands pulserande hjärta. Men skalan är mänsklig – inga hus för höga, inga gator för breda, trafiken tidvis stark men aldrig fullt så hektisk som i andra storstäder. Gatunätet i Dublin följer inte några geometriska regler och därför är det lätt att irra bort sig, i synnerhet om man kör bil, men i den centrala delen kom vi snart att känna oss hemma.

Ofta började vi vandringen på St. Stephen's Green, en nio hektar stor inhägnad park med blomsterplanteringar och ett par dammar. Därifrån går man norrut antingen på Grafton Street, som är en gågata med många gatumusikanter och ett brokigt folkliv eller på Dawson Street med Mansion House och några stora boklådor. Inte långt därifrån ligger Leinster House, parlamentshuset som byggdes 1745 som stadsresidens åt hertigen av Leinster.

Grafton Street mynnar i College Green, Dublins livligaste gatukorsning med Bank of Ireland och huvudentrén till Trinity College. Via Westmoreland Street kommer man så till floden

Liffey och över O'Connellbron, som mestadels är full av gatuförsäljare, till O'Connell Street, Dublins breda paradgata. Bland många vackra byggnader märks huvudpostkontoret, där 2 000 revoltmän under påskupproret 1916 höll stånd en vecka mot en brittisk armé, som sköt sönder delar av centrum. Längs O'Connell Street går numera den årliga *St. Patrick's Day*-paraden och under vår tid på Irland hölls också flera jättelika demonstrationer för fred i Nordirland. Här på Liffey's nordsida finns också några gågator och livliga gränder och överallt hittar man pittoreska pubar och restauranger.

Eivor besökte då och då Royal Dublin Societys stora mässhallar, där man ordnar utställningar av olika slag och den årliga *Dublin Horse Show*. Själv tillbringade jag många dagar i Trinity Colleges bibliotek, inte med att studera den berömda *Book of Kells* i *The Old Library* utan med att läsa om atlantiska öar och annat i något av de nyare biblioteken. Med stilfulla byggnader, kullerstensbelagda gårdar och stora gräsytor är universitetsområdet en avskild oas i Dublins centrum, som en annan värld. Där inne bakom murarna hörs stadslarmet endast som ett stilla brus.

Vår trädgård och andras

I dag har det mest regnat men i går var det soligt. Vi var i Arklow och köpte några plantor, astilbe, alyssum och en ginstbuske. Vi planterade och rensade sedan hela dagen. Det frodas verkligen i trädgården. Eucalyptusträden jag sådde för två år sedan skjuter i höjden alldeles fenomenalt, ett av dem är snart två meter högt.

Visst är det märkligt hur djupt en plats, där man tillbringat en betydelsefull del av sin levnad, kan etsa sig in i minnet – så skarpt och tydligt att man under resten av sitt liv kan se den framför sig i alla detaljer. Ett hus, en gård, en by, ett stadskvarter. Eller en trädgård, kanske framför allt en trädgård där man har grävt och planterat, rensat och krattat – man minns varje träd och buske, varje sten och tuva.

Trädgården vid Rathpierce Lower hade en särskild karaktär genom att den låg i en svag sluttning, där nivåskillnaden hade utnyttjats till terrasser och avsatser, och genom att den inramades av hundraåriga bokar och stenmurar. Den gav ett lika spännande intryck åt vilket håll man än vände blicken och

det fanns obegränsade möjligheter att planera och dekorera med blommor, buskar, träd, dammar och murar. Vi var båda nybörjare när det gällde trädgårdsodling men vi greps av dess fröjder. Vi lärde oss av misstagen och vi såg alla trädgårdsprogram i TV, både de irländska och de engelska. Vi avundades de prunkande paradis som demonstrerades men kunde så småningom belåtet konstatera att vi själva hade lika fina rabatter.

Egentligen bestod trädgården av fyra eller fem delar och det blev så att ansvaret för dem fördelades mellan oss. För ”paradträdgården” framför husets vackra söderfasad svarade Eivor. Området nedanför var vildvuxet och snårigt, men också där fanns en del gamla murar och husrester – det blev ”min”

trädgård. I den kunde jag gräva och böka bäst jag ville. Jag byggde en liten men djup damm nedanför en stor sten och ordnade ett litet vattenfall. Jag anslöt en slang till vår ursprungliga vattenförsörjning från rörledningen nere på fältet och under en tid porlade det ständigt i vattenfallet. Det tog slut i och med att den förbaskade Condren tog bort trycket i röret, men jag fick ändå vatten till dammen genom ett ledningssystem som förde regnvattnet från stuprören dit via en tunna och en liten bassäng vid glashuset. Vattnet sipprade sedan vidare ner till trädgårdens djupaste del. Jag grävde mig där ner i en skreva i den bergsrygg som gick snett över tomten och som huset stod på. Det blev en naturlig göl och över den lade jag som en bro en tjock askgren, som blåst ner. Ett stycke från dammen reste Willie Cosgrave och jag tillsammans en över två meter hög stenstolpe, som legat vid stenladan. Willie kallade den "Saint Patrick" och jag hängde upp järnskrot i den. Det var sådant vi funnit under grävandet, mest delar av en gammal skördemaskin och vad som förmodligen hade varit en fin landå.

Att driva upp växter, särskilt perenner, från frön är spännande och givande. Vi läste frökataloger från pärm till pärm och vår favorit var den från Chiltern Seeds i Cumbria. Det är en långsmal bok utan de färgbilder som kännetecknar de större fröfirmornas tryckalster men i gengäld med en lockande text. Den anonyma katalogförfattaren ägnar var och en av de

tusentals frösorterna samma inspirerande intresse. Arterna är ordnade efter de latinska namnen, som vi lärde oss att stoltsera med. När den lilla kartongen från Chiltern anlände blev det snart fullt på alla fönsterbräden och några frölådor placerade vi i torkskåpet där varmvattentanken gav värme. Eivor specialiserade sig på ovanliga pelargonier och började med en storblommig rosa sort, som ännu finns med bland de många färger hon drivit fram. Men dessutom odlade hon petunier, tobaksblommor och begonier. Vi hade litet olika uppfattning om odling. Jag vurmade för det vildvuxna och var inte så noga med att hålla efter ogräset. Eivor ville ha ordnade och välansade rabatter.

Jag hade fått för mig att göra "min" trädgård en smula tropisk till naturen. I en del fall misslyckades jag totalt – de peruanska apelsiner jag hade bespetsat mig på såg jag till exempel aldrig skymten av i sålådor. Av sex stora bananfrön vi köpt i Florida grodde tre. Men mest fascinerad var jag av mina eucalyptusfrön. De var av arten *viminalis*, som kallas *Manna Gum* och beskrivs som den snabbast växande av alla eucalyptus: "upp till 9 fot om året och 30 fot eller mer på fem år". Eftersom just *viminalis* odlas med framgång på 800 meters höjd i Wales borde den trivas också i vår trädgård. Eucalyptusfrön är så små att de knappast syns, men av ett sådant litet frö kan det bli ett träd som är det högsta i världen – över 100 meter. När jag andra året satte ut tre

eucalyptusplantor i den bortre delen av trädgården började de omedelbart söka sig mot höjden med en häpnadsväckande fart.

Ibland besökte vi plantskolor. Varje gång vi var i Dublin kom vi hem med några nya växter i kofferten. Men det fanns plantskolor också på närmare håll. När det gällde träd for vi till Cappagh utanför Aughrim, där en holländare skapat ett växtparadis i en skyddad liten dalkjusa. Vi köpte bland annat en *Metasequoia*, som är ett av världens äldsta träd. Det troddes vara utdött eftersom det bara påträffats i fossil, men 1941 hittade man ett levande exemplar vid ett tempel i Kina. Sedan dess har släktet, som hör till barrträden och har bara en art, *glyptostroboïdes*, spritts till England och därifrån till parker världen över. Man vet ännu inte riktigt hur stort ett sådant träd kan bli.

I en liten svacka bakom en stor sten planterade jag en *Phormium tenax*, nyazeeländsk flax, som på några årtvecklade sig till en präktig buske, större än jag hade drömt om. Det är en agaveliknande växt med långa, spetsiga blad som växer upp direkt från roten. På Sankt Helena lärde jag känna denna sällsamma buske, vars fibrer används till snören – på denna avlägsna atlantiska ö var flaxodling en gång den främsta inkomstkällan. Också på Tristan da Cunha längst nere i Sydatlanten växer inplanterad *phormium tenax*. Den bildar höga, täta snår som fungerar som vindskydd.

Att på det sättet flytta plantor mellan länder och världsdelar

kallas ”antipodiskt utbyte” och var något Daniel Carl Solander och Joseph Banks ägnade sig åt då de var med kapten Cook i Söderhavet 1769. Men det kan ha sina risker. Jag kunde inte motstå frestelsen att så några frön av *Impatiens roylei*, som en god vän skickat mig från Sverige. Den kallas ibland på svenska ”jättebalsamin”, men har på engelska flera mera målande benämningar: *Policeman's Helmet* (polishjälm), som speglar blommornas utseende, eller *Jumping Jack* (Hoppande Jöns), som syftar på växtens utstuderade sätt att sprida sina fröer: kapslarna exploderar då de vidrörs och kastar ut fröerna över en vid yta – går man genom ett bestånd av växten, som blir över meterhög, efter frösättningen uppstår veritabla kulsprutesalvor. Växten kommer från Himalayas sluttningar men introducerades i England 1839 och har där blivit ett av de värsta ogräsen. Det är en attraktiv växt med rosa och violetta blommor i klasar, men den har en tendens att sprida sig okontrollerat och man kan se den längs flodbäddar i England. Jag hade inte sett den på Irland, men om jag i framtiden upptäcker en åbrink där, full av *Jumping Jack* kommer jag kanske att få dåligt samvete.

De irländska vintrarna är i regel milda – bara enstaka morgnar låg frost i gräset, ishinnor på dammarna och tunn snö på Croghans sluttningar. Vi upplevde endast en vinter med ett par dagars snöfall och köldgrader som varade ett par veckor. Januari och februari är emellertid dystra månader – den tiden

borde man, sade irländarna själva, befinna sig någon annanstans. Väderförändringarna är då inte så snabba som sommartid. Under långa perioder kommer lågtryck och stormar in från Atlanten i en ström som aldrig tycks sina. Det ena ovädet avlöser det andra och det ständiga blåsandet kunde bli irriterande. Men våren kom tidigt och de flesta somrar är varma och sköna med solsken och regn i lagom proportioner. Därför är trädgårdsodling på Irland mer givande än i Sverige.

Vi planterade rosor av alla sorter och färger. Dahlior prunkade, hibiskus och hortensia frodades. Pelargonier i krukor och fönsterlådor blommade från tidig juni till sen oktober.

Det finns talrika ståtliga trädgårdar på Irland och de lockar inte bara tusentals utländska turister utan också många irländare. Till Powerscourt, som ligger i Enniskerry strax söder om Dublin, går de flesta sight seeing-bussar. Trädgården började anläggas på 1700-talet men har utökats och omvandlats många gånger. Det stora hus, som byggdes 1740, ödelades genom en brand 1974 men även de granitmurar som finns kvar är imponerande och från den vidsträckta terrassen har man utsikt bort emot Sockertoppsbergets karakteristiska profil. Men för blomstervänner är *National Botanical Gardens* (botaniska nationalträdgårdarna) i Glasnevin, Dublin, och Talbot Gardens vid slottet Malahide norr om Dublin mera givande.

Mount Usher Gardens i Ashford, Wicklow, har många ovanliga träd, välansade rabatter och frodigt blommande buskage längs Vartryån. Trädgården har skapats med tanken att försköna det naturliga landskapet i stället för att omvandla det och den är lika spännande året om; vi besökte den många gånger. En annan ovanlig naturträdgård fann vi i Altamont nära Slaneyfloden.

Gigantiska bokar och ekar, ända till 200 år gamla, växer vid Avondale House, den irländske nationalisten Charles Stewart Parnells (1846–1891) hem i närheten av Rathdrum. Och vid New Ross i södra Wexford öppnades 1968 *The John F. Kennedy Arboretum* till minne av den mördade presidenten, vilkens förfäder bodde i Dunganstown i närheten. Parken drivs av skogsvårdsstyrelsen och där finns omkring 4 500 olika arter av träd och buskar.

Men de största naturupplevelserna hade vi i ett par så gott som bortglömda trädgårdar på nära håll. I blomningstiden (maj–juni) gjorde vi varje vår en utflykt till ”Rhododendronskogen” längs en vindlande liten väg på sluttningen mot Avocafloden. En hemvändande lord fick 1888 för sig att skapa en sådan rhododendronträdgård som han hade sett på Himalayas nedre sluttningar. Sedan dess har buskarna växt till träd och förvildats. De bildar ett hav av färger. Ibland fortsatte vi till Meetings of the Waters, den sköna plats, där floderna Avonmore och Avondale rinner samman och Thomas

Moore 1807 skrev en odödlig dikt, och över bergen till Kilmacurra. Långt innanför en hög stenmur döljer sig där vad som en gång var en av Irlands praktfullaste trädgårdar. Egendomen, som härstammar från 1690, var i starkt förfall redan då den 1975 övertogs av staten. Efter decennier av vanhävd har trädgården förvildats och förväxt, men detta ger en sällspord möjlighet att studera hur trädgårdsväxter formar sig då de får frodas fritt. Där finns några kolossala träd, bland annat en magnolia och några ovanliga cypresser. En art väldiga rhododendronbuskar bildar en tät allé och kring en stor rund damm växer gigantiska bestånd av den rabarberliknande *Gunnera manicata* med kvadratmeterstora blad.

Grevskapet Wicklow kallas i turistreklamen ”Irlands trädgård” och i juni ordnas där en trädgårdsfestival, som pågår några veckor och då inte bara visningsträdgårdarna utan också en del privata trädgårdar är tillgängliga för allmänheten. ”*Open garden*” (öppen trädgård) är för övrigt ett populärt arrangemang också under andra tider på året.

Det var inte nödvändigt att ha någon särskilt praktfull trädgård för att visa upp den på det sättet – folk kom ändå, i synnerhet som det i regel vankades te och kakor och fanns plantor till försäljning. Gordon och Margaret på Plattenstown House visade sin trädgård några somrar. Den var inte stor och rik på arter, men där fanns i varje fall ett par sevärdheter: den

lilla dammen med guldfiskar, som Gordon var mycket stolt över, och ett särskilt stort exemplar av den blommande klängväxten *Tropaeolum speciosum*.

Den allra vackraste trädgården i vår bygd var ändå den vid Ram House i Coolgreany. Av den omkring 2 000 kvadratmeter stora tomt, som omgav det före detta polishuset, hade Lola och Godfrey Stevens skapat en trädgård så full med blommor och buskar att den liknade en djungel. Lola, som var född i Argentina, tillbringade nästan all sin tid i trädgården, flyttade om växter, byggde pergolor och konstruerade vattenfall i den lilla bäcken.

När Lola i juni varje år öppnade sin vackra järngrind strömmade människor till från hela Irland. Naturligtvis tog Lola inträde och hon serverade också te och kakor. Överväldigade vandrade besökarna runt i detta blomsterparadis, där clematis slingrade sig som lianer i träden och klängrosor täckte murar och väggar. Folk kunde stå i grupper och beundra en växt och prata om den i långa stunder:

– Titta en *Macleya*! Jag har inte sett en sådan sedan jag var i min mormors trädgård.

– Min moster hade en, men den dog plötsligt och vi undrade vad som hände med den.

– Att det går att få den så stor! Jag har aldrig sett en så hög förut.

Vår vän Willie

Margarets svåger kom med sin stora lastbil och vräkte av ett lass grus på gårdsplanen – väldigt bra grus som Willie Cosgrave och jag hade hittat i Caseys grustag utanför Gorey. Willie kom farande på eftermiddagen och började köra ut det med skottkärran. Han ville inte ha någon hjälp, var klar på ett par timmar.

Då Mick Murray hade fullbordat gästhuset återstod att röja upp den nya markbit vi hade köpt av Bushe. Där låg ett par stenhögar, som hade plockats från fälten, gamla stubbar och rötter efter träd som måste ha haft ansehliga dimensioner och resterna av en gammal självbindare. Att ge sig på denna terräng med hacka och spade var inte särskilt lockande, men den alltid tjänstvillige Seamus ingrep. En förmiddag kom han med sin grävmaskin och började vräka undan stenar och jämna ut marken. Det mesta av bråtet lämpade han upp på Bushes överväxta torvmur ett stycke bort. Sedan han lämnat av några traktorskopor jord, som han hämtat någonstans, återstod bara att kratta den nya planen och så gräs. Vi planterade så

småningom en häck och tre bokar och fick ett vildäppelträd av Seamus. Bushe satte upp ett fint staket av nät och taggtråd, som höll hans får och kreatur borta.

Men eftersom gästträdgården, som vi kallade den, hade en svagare lutning än Bushes fält var det nödvändigt att bygga en nära två meter hög stengrund vid den nedre tomtgränsen så att där bildades en altan.

– Jag ska tala med Cosgrave om det, sa Seamus. Han är duktig på att bygga stenmurar.

Det var på det sättet vi kom i kontakt med Willie Cosgrave, som blev vår trädgårdstomte och allt-i-allo och dessutom en trogen vän.

Willies hem var ett stilrent gammalt stenhus i närheten av vägen mot Kilanerin. Längre in ligger Borleagh House, som förr var ett av de större jordagodsens, men Willie är inte av storbondeklass utan hör till de fattiga, så gott som jordlösa daglönarna. Han har elva syskon. Fadern arbetade ihjäl sig för många år sedan och systrarna hade gift sig och flyttat hemifrån. Ett par av bröderna bodde kvar hemma och modern, som närmade sig de 70, skötte hushållet. Willie var i regel hemma någon gång varje dag, då han arbetade tillsammans med bröderna. Men han strävade efter ett självständigare liv och hyrde därför, då han fick möjlighet, något kyffe i trakten som han kunde betrakta som sitt eget. En tid var han inneboende

hos en gubbe i ett ruckel uppe vid Wicklow Gap.

Familjen Cosgrave hade inte mycket mark. De försörjde sig på att föda upp får och slaktdjur på lappar som de arrenderade av bönderna. Ett par av Willies bröder hade ibland om hösten sina får antingen på Seamus betfält, som de rensade från blast efter skörden, eller på en av Tom Byrnes magra ängar där de utfodrades med betor sedan de ätit upp vartenda grässtrå.

Willie var en kraftig karl, tunnhårig på hjässan, tänderna gula av rökning, litet rund om magen men stark som en ox – fast kanske ändå inte riktigt så stark som han inbillade sig: han hade ringa uppfattning om tyngden på saker och ting och kunde förhoppningsfullt ge sig i kast med stenbumlingar som han knappast kunde rubba från marken. Han hade lärt sig själv att bygga stenmurar och anlätades då och då för detta. Han byggde nu vår stenmur på en vecka för hundra pund och det var en fröjd att se honom i arbete. Han valde ut lagom, inte alltför stora stenar, som det fanns gott om i den stenhög Condren hade lagt upp alldeles utanför vår tomtgräns, passade omsorgsfullt in dem och tätade med jord. Denna enkla konstruktion blev alldeles tillräckligt hållbar och skulle med tiden förstärkas ytterligare av slingrande rötter.

Det gamla hönshuset, som bestod av en stenmurskvadrat försedd med ett rostigt plåttak, hade vi tänkt renovera närmast och Cosgrave åtog sig det jobbet. Sedan vi hade röjt ut det och rivit taket reparerade han väggarna och räknade ut hur

mycket plåt som behövdes för det nya taket. En förmiddag kom han med sin lilla släpkärra efter bilen och vi gjorde en expedition till Gorey för att köpa träbalkar och takplåtar.

Cosgrave hade då en gammal gul Ford Escort, som var rostig och illa medfaren, men han höll god fart med den både på småvägarna och stora vägen – släpkärran slängde hit och dit och för mig var utflykten rätt nervpirrande. Cosgrave hade ingen försäkring på bilen och jag undrade hur han kunde klara det.

– Det var för två år sedan, sa Willie, som jag inte hade pengar till försäkringen. Jag ringde till polisen i Gorey och frågade om jag inte kunde få använda bilen ändå en tid, tills jag hade fått ihop pengar. De sa: Vad oss anbelangar kan du köra hur länge du vill under förutsättning att du inte blir fast i någon trafikkontroll.

Men några månader senare fastnade han. Han hade kört till Arklow, där poliserna inte kände honom och därför var oförsämda nog att stoppa honom och ge honom en varning.

Cosgrave hade en av sina bröder till hjälp att lägga taket. Jag satte in en gammal lagårdsdörr som jag hade hittat och målade den grön. Boden blev väldigt bra för ved, sopor, färgpytsar, trädgårdsredskap och en del annat.

Vi bad sedan Cosgrave att bygga en altan nedanför förstugan – det blev en fin uteplats, solig och skön på eftermiddagarna,

och där brukade vi äta kvällsmaten alla de dagar då vädret var gott. För fem pund åtog han sig att sköta klippningen av alla gräsmattor och han kom med motorsågen och sågade upp allt skräpvirke till ved. Om jag inte hejdat honom hade Cosgrave gjort så mycket jobb att det inte skulle ha blivit något kvar åt mig själv att göra. När jag frågade honom vad jag var skyldig honom svarade han:

– *Give me a fiver.* (Ge mej en femma.)

Eller någon gång, då han jobbat extra länge:

– *Ten pounds, if you think that is OK.* (Tio pund om du tycker det är okej.)

Som de flesta irländare höll sig Cosgrave inte med några särskilda arbetskläder – han gick omkring i gamla lumpor och han hade av allt att döma en aversion mot svångremmar, byxorna gled då och då ner när han jobbade, varvid han grabbade tag i dem i sista sekunden och drog upp dem. Han hatade också arbetshandskar - hanterade de vassaste stenblock med sina nävar, som liknade grävskopor. Han var inte särskilt rentvättad – han hade ju dålig tillgång till varmvatten och att duscha var en lyx han sällan kunde unna sig. Men den mörka kulören i hans ansikte och på hans händer var ingenting annat än jord och lera, han spred alls ingen odör omkring sig. Någon enstaka gång förmådde vi honom att komma in och sätta sig vid köksbordet men längre än så gick han sällan utan att ta av sig skorna. Mötte man däremot Cosgrave en söndag var han en

helt annorlunda skepnad. Då hade han rakat sig på lördagen och klätt sig i kostym för att gå i kyrkan.

Willie rökte cigaretter och var pigg på att bjuda mig på ett glass. Däremot tackade han nej till all alkohol. Det hade han inte alltid gjort – han hade tydligen varit på väg att bli ett fylla. Men sedan han en dag beslutade sig för att sluta dricka höll han det löftet benhårt och gick inte heller på puben.

Var det något som blev över, då vi byggde och donade, tog han i regel hand om det för återanvändning. Vår gamla TV, som nästan förlorat färgen, lastade han till exempel i bilen och gladdes åt i flera år – naturligtvis utan att betala licens. Jag lärde mig att aldrig kasta något utan att först fråga Willie om han ville ha det.

Han kände alla i bygden och genom honom fick vi lära oss mycket om livet i Ballyfad med omnejd. Han var ibland intensivt deltagande i familjeproblem han råkade i kontakt med. Under några månader försökte han på sitt sätt reda ut de fullständigt katastrofala förhållandena i en familj han lärt känna på något sätt och ömmade särskilt för den 16-åriga dottern som hamnat i skottlinjen mellan de fientliga föräldrarna. Fadern söp och modern hade tappat modet. Men även om Willies avsikter var goda lämpade han sig knappast till socialarbetare eller äktenskapsrådgivare.

Willies förhållande till det motsatta könet var inte särskilt komplicerat: det var bara så att både hans utseende och hans

samhällsställning låg honom i fatet. Han hade för länge sedan passerat den ålder då han kunde räkna med att bli gift genom att göra en flicka med barn. Han fick nöja sig med att titta. Men ibland, då vår hemhjälp Margaret fanns i huset, levde han upp och visade en förbluffande framfusighet. Fick han chansen passade han på att ge henne en kram – varvid Margaret skrek som en gris.

Willie växte alltmera in i rollen som trädgårdstomte. Då och då kom han farande i sin skraltiga bil, ibland med släpkärran påkopplad, plockade fram gräsklipparen och satte omedelbart igång att klippa utan att fråga. Han följde med nyfikenhet mitt jobb med dammen, litet besviken för att han själv inte fick vara med om det – jag hade bestämt mig för att göra det projektet till mitt eget. Han reparerade muren mot vägen alldeles förträffligt, men fick sedan finna sig i att Eivor lagade muren vid grinden.

Hans intresse för trädgårdsarbete ökade hela tiden och han följde alla våra odlingsförsök. Detta var, tycktes det, något han gillade att göra och när han försiktigt framkastade tanken att han kanske skulle kunna specialisera sig på sådana jobb understödde vi honom livligt. Han provade först med att sätta in en annons i *The Guardian*. Han erbjöd hjälp med gräsklippning, trädgårdsanläggning, murbygge och annat sådant. Han lät också trycka reklamlappar, som vi hjälpte

honom att distribuera i bygden. Vi berättade för alla vi träffade hur duktig han var att jobba, men i de riktiga trädgårdar som fanns i trakten, till exempel Plattenstown och Ballykilty, behövdes ingen hjälp. Fru Stevens på Ram House i Coolgreany anlidade honom för att bygga ett par pergolor, men det blev tydligen inte särskilt lyckat – förmodligen hade hon och Cosgrave svårt med kontakterna och kanske hon tyckte han tog för mycket betalt.

Tidvis var Willie fullt upptagen med arbete - han ryckte in varhelst han behövdes. Men andra tider hade han dåligt med jobb. Hans annons hade inte gett resultat. Margaret hade tänkt anlita honom för att bygga en uthusbod av sten, men Cosgrave räknade alldeles fel på priset och hon tyckte det blev för dyrt: en farbror och en annan släkting ryckte i stället in och gjorde det gratis.

Cosgrave var besviken för att han missade det jobbet, fastän han aktade sig för att visa det. Han byggde en mur åt Pierces i Inch, men det tog honom bara några dagar. Ett fast arbete hade han dock: han skötte gräsklippningen på Ballyfads kyrkogård. Han fick det jobbet ungefär samtidigt som han började hjälpa oss i trädgården och enligt Dolores var han skamligt underbetald. Pat Cullen, som fungerade som ett slags självutnämnd kyrkvärd eftersom han bodde tvärs över vägen, tog till sin uppgift att hålla ögonen på Willie, som inte direkt hörde till de finkänsligaste. Åtminstone en gånorsakad Willie

stor oro genom att köra igång sin gräsklippare utanför den öppna kyrkdörren just då söndagsmässan pågick som bäst – jag kan tänka mig scenen då Pat kom utrusande direkt från nattvarden och knappast kunde undvika i varje fall ett litet *bloody*. Men när jag talade med Willie om det tog han lätt på episoden och menade att han hade rätt att själv bestämma när han skulle klippa gräset.

Willie betalade förstås ingen skatt på sina blygsamma

inkomster och som de flesta i samma situation kvitterade han ut sin *dole*, det irländska arbetslöshetsunderstödet. När en nitisk tjänsteman en gång sökte förvägra honom det löste Willie problemet på sitt eget sätt. Han stövlade resolut in på kontoret i Gorey, tog upp en död mus ur fickan och lade den på disken framför näsan på de skrikande kontorsdamerna:

– Om inte jag får pengar kommer jag snart att vara lika död som den här musen, sa Willie... och fick sin *dole* också i fortsättningen.

Vårt avsked från Willie Cosgrave var vemodigt. Han kom för att säga farväl dagen innan vi skulle fara. Vi skakade hand och Eivor gav honom en kram. Han fick inte många kramar, Willie.

– Jag kommer att sakna er, sa han. Jag kommer verkligen att sakna er.

Vi saknar också honom.

En resa västerut

Var i Cashel, Connemara, för att göra en intervju med Ann Henning Jocelyn, författare och uppfödare av Connemara-ponnyer. Körde tidigt på morgonen, kom hem sent. Att jag inte kan lära mig att avstånden på Irland är minst dubbelt så långa som de tycks vara på kartan!

Så gott som alla huvudvägar och järnvägar i republiken strålar ut från Dublin, men vill man ta sig tvärs igenom landet, från *The South East*, där vi bodde, till *The West* tvingas man leta sig fram genom ett virrvarr av mindre vägar. Det hände sig att vi flera gånger hade ärende åt det hållet, till Galway och Connemara, och vi lärde oss därför hitta bra och upptäckte undan för undan nya genvägar genom Irlands inre. I regel körde vi via Tullow till Carlow och förbi Abbeileix och Roscrea i County Laois, Birr i County Offaly, genom norra ändan av Tipperary North till Portumna vid floden Shannon och vidare till Galway.

Detta var ingen vanlig turistrutt men den ledde genom ett omväxlande landskap och alla dessa småstäder har något av

intresse. Birr, som sägs vara Irlands geografiska centrum, har ett storslaget slott från 1600-talet omgivet av en av landets vackraste trädgårdar. Portumna i norra änden av sjön Derg är en flodhamn där man kan hyra båtar för färder på Shannon som rinner upp i County Cavan och flyter 260 kilometer mot söder med utlopp i en djup fjord utanför Limerick.

I Galway, huvudstad i landskapet Connacht, upplevde vi en gång en uppsluppen *Murder Mystery Weekend* på ett hotell. Ett teatersällskap blandade sig med gästerna och inför våra ögon utspelades vid ett av middagsborden ett våldsamt gräl mellan en grupp originella människor som vi vid det laget hade lärt känna väl. En av dem kom sedan ramlande död genom en dörr och det blev vår och de andra gästernas uppgift att i grupper söka lista ut vem som var mördaren.

Galway är porten till Connemara, en av de mångbesjungna halvöarna på Irlands västkust. De har alla sin egen prägel; Connemara är ett stenigt och kargt istidslandskap, till stor del täckt av torvmossar med många sjöar och en del bergstoppar på över 600 meter. I det inre finns här endast vildmarker och fårbeten. Befolkningen bor ute vid kusterna. Många generationers slit har åstadkommit en del odlingsbar jord genom att man blandat sand med sjögräs och gödsel i tegar som skyddas av stenmurar. Det finns bara en stad i Connemara: Clifden vid en havsvik i väster. Den har under tusen invånare men befolkningen mångdubblas varje år i augusti under den

traditionsenliga hästmarknaden, då hästfolk letar sig dit från hela Irland och de övriga brittiska öarna. I centrum för deras intresse står då connemaraponnyn, som är en kraftig och hårdig häst med beundrare i hela världen.

I norr avgränsas halvön av den breda Clew Bay med den trivsamma staden Westport och där ligger också Croagh Patrick, Irlands heligaste berg, en 765 meter hög pyramid av kvartsit på vars krön skyddshelgonet Sankte Patrik år 441 tillbringade 40 dagar och 40 nätter i rådplägnings med Gud och överenskom med honom om Irlands frälsning. Sista söndagen i juli vandrar tiotusentals pilgrimer upp till toppen, somliga barfota. Jag hade funderingar på att göra den resan tillsammans med Michael O'Connor för att på det viset kanske komma honom närmare inpå livet, men det blev inte av.

I Cashel, ett litet fiskeläge djupt inne i en vik inte långt från Clifden, träffade jag lille Shane som då var bara sex månader men med tiden skulle bli *viscount*. Shanes pappa, Robert Jocelyn, var viscount med titeln Lord, och Shanes mamma, svenskfödda Ann Henning Jocelyn, var *viscountess* och borde egentligen kallas Lady Ann. Lille Shanes farfar var *Earl of Roden*, den tionde i ordningen. När han dog – han var över 80 – skulle pappa Robert bli *earl* nummer elva och lille Shane den tolfte viscounten Jocelyn.

Farfar earlen bodde i Nordirland. När gränsen drogs hamnade större delen av familjeegendomen på den brittiska

sidan. Där låg också slottet, som var ett av Irlands största och vackraste men revs 1953 efter att under kriget ha blivit alltför illa åtgånget då det användes som amerikansk militärförläggning. Farfar bodde i stället på en mindre herrgård. Han var nybliven änklings och ensam i huset en kväll då fyra maskerade gangsters kom körande med en lastbil, bröt sig in i huset, band lorden i en stol och krävde att få kombinationen till kassaskåpet. Då farfar envist vägrade började banditerna skära sönder tavlor och gobelänger. Med en slägga lyckades de bryta upp kassaskåpet, som de rensade på allt silver. De lastade sedan bilen med antika möbler och andra klenoder. Farfar hittades nästa morgon, fortfarande bunden vid stolen. Stöldgodset var oskattbart men värdet kunde uppskattas till minst tio miljoner kronor och det har aldrig kommit tillräkta.

Ann, som är uppväxt i Dals-Ed, hade bott länge i London och arbetat som skådespelerska, pjäsförfattare och regissör innan hon träffade Robert Jocelyn och flyttade med honom till Cashel, där Robert köpt en egendom för att ha en fast punkt i Irländska republiken. Huset heter Doonreaghaun och är från 1700-talet. Det byggdes av en skotte, som var specialist på att utvinna jod ur tång. Jod var på den tiden det enda desinfektionsmedel man kände till. Det blev ont om tång i Skottland men i den skyddade bukten vid Cashel växte den rikligt. Den samlades in där och skickades till jodfabriken i Skottland. Under Napoleonkrigen fick hela Europa jod från Casheltången.

Ann föder upp connemaraponnyer, men hinner också skriva böcker. Hennes ungdomsroman *The Connemara Whirlwind*, som är en fängslande skildring av livet på den irländska landsbygden, låg länge på bestsellerlistan. Hon känner sig hemma på Irland.

– Något sådant som klasstänkande finns inte alls här, sa hon. Här behandlas man inte efter vad man har för titel utan efter vad man åstadkommer. Om jag till exempel vinner pris för mina hästar då vinner jag också respekt. Här i Connemara lever alla i ständig batalj med elementen och det enda avgörande är en människas duglighet.

Utanför den irländska västkusten ligger en lång rad öar, de flesta samlade i grupper vid halvöarna, andra ensamma och ensliga klippor långt ute i Atlanten. De är alltför små och alltför splittrade för att bilda någon enhet, men också de minsta har någon gång varit bebodda, i varje fall av eremiter. Längs kusten gick en handelsväg och vikingar var ända här borta. Detta är Europas yttersta utkant.

På några av öarna talar man fortfarande iriska. Dit hör de mest kända, de relativt stora Aranöarna i Galwaybukten, ett av Irlands främsta turistmål. Men på Clare, som vi lärde känna bäst av de irländska öarna, talar man numera engelska.

Ön Clare har en yta på omkring 14 kvadratkilometer. Den har två berg, Croaghmore (463 meter) och Knocknaveen. Ön är nu helt skoglös men rester av trädstammar i torvmossarna

visar att där i ett tidigare skede växte höga träd. Den ligger i Clewbuktens mynning och man tar sig dit med båt från Roonah Quay, en cementerad stenpir, byggd som skydd för en liten hamnbassäng. Clare avtecknar sig ungefär fem kilometer utanför kusten och längre bort kan man också skymta grannöarna Inishturk och Inishbofin. Överfarten tar knappt en halvtimme. Clares hamn ligger på läsidan, skyddad från de atlantiska stormarna, och har en hög och bastant stenkaj vid en sandig bukt. Bilden domineras av ett fyrkantigt stentorn, Grace O'Malleys borg.

Grace O'Malley (Gráinne Uaile på iriska) var en sällsynt kraftfull kvinna som under större delen av sin levnad dominerade stora delar av Connacht. Då hon föddes 1530 var Irland sedan länge underkuvat av England, men i synnerhet i de västra delarna av ön regerade klanerna, som låg i ständig fejd med varandra.

Graces far var O'Malleyklanens hövding. Hon var gift flera gånger, första gången med Donal O'Flaherty, prins av Connemara, senare med Sir Richard Burke, vilkens slott och egendomar hon snabbt infiltrerade med sina egna bundsförvanter och slutligen tog över.

Borgen på Clare var en av elva i O'Malleyterritoriet. Med en garnison på 200 man kontrollerade Grace hela Clewbukten och patrullerade farvattnen med tre galärer, bedrev sjöröveri, inkasserade skatt och belade lasten på utländska fartyg på väg

norrut med tullar. Hennes skepp gjorde också handelsresor till Skottland, Spanien och Portugal. Allt till glädje också för befolkningen på Clare.

Hon var så fruktad och respekterad att hon 1594 togs emot med full pompa av Tudordrottningen Elizabeth i Greenwich, dit hon seglade runt Irland och uppför Themsen. Det sägs att hon kom till audiensen barfota och att Elizabeth tvingades lyfta handen högt då de hälsade, eftersom Grace var mera högre.

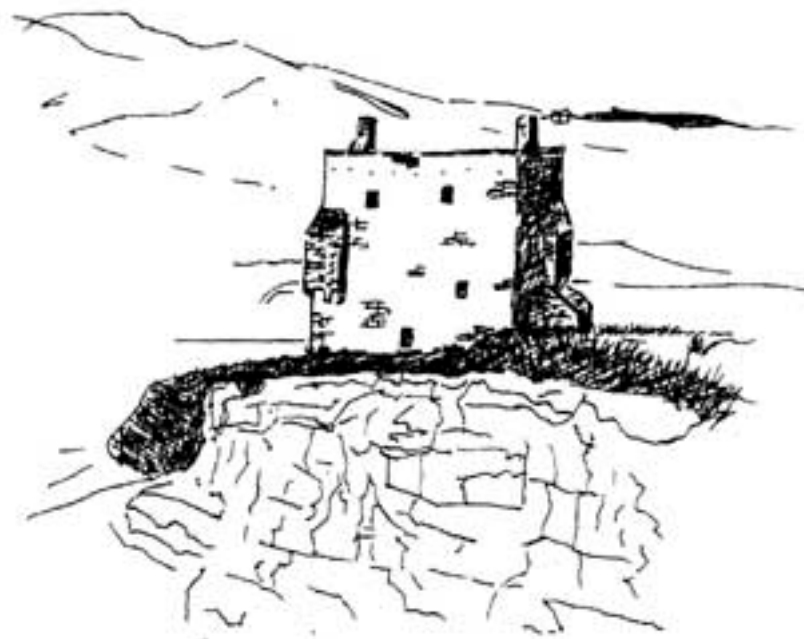
Då Grace och hennes följeslagare en gång var på en pilgrimsfärd till Sankta Brigids heliga källa kom det rapporter om att ett fartyg hade gått på grund nära ön Achill norr om Clewbukten. Graces folk gav sig av dit men skeppet hade redan brutits sönder. De återvände till Clare med en enda överlevande, en ung man som var så gott som död. Grace skötte honom tills han tillfrisknat och gifte sig därefter med honom. Han dödades inte långt därefter av MacMahonklanen. Grace hämnades genom att ställa till ett blodbad då MacMahonerna var på pilgrimsresa till den lilla Caherön. Hon behöll makten till sin död omkring 1600. Hon sägs vara begravd i den lilla klosterkyrkan på Clare, där man finner O'Malleys vapen på en sten. Enligt äldre öbor förvarades hennes skalle och två örringar förr i en nisch i kyrkväggen.

På många sätt kan Clare sägas vara ett Irland i miniatyr och

det gäller också dess historia. Ön ägdes en gång av jordherrar och befolkades av arrendatorer. 1841 var folkmängden 1600, men efter flera år av hungersnöd hade den 1901 minskat till 490. 1895 köptes hela ön för omkring 50 000 kronor av staten för genomförandet av ett ”storskifte” av den typ som igångsatts i Sverige redan på 1700-talet. Vid senaste sekelskiftet hade livet på ön förändrats och öborna ägde själva den jord de brukade.

Nu är befolkningen omkring 150 personer. En stor del utgörs av ogifta män och äldre men det fanns då vi var där 17 barnfamiljer och 29 barn i skolåldern. Den enda industrin är en laxodling utanför ön, startad 1988 av det norska tobaksbolaget Tiedemanns – den producerar 1 000 ton fisk om året och ger arbete åt ett tiotal karlar. Småbönderna på ön klarar sig någorlunda genom att de kvitterar ut arbetslöshetsunderstöd och dessutom erhåller fårskötselbidrag från EU. Men det är alldeles för många får på ön och vegetationen riskerar att utplånas. Stora delar av markytan har hårdnat och är så full av fårexkrementer att till och med öns dricksvattenförsörjning har kommit i farozonen. Också andra naturområden på Irland drabbas av fåravbetningen. Fårbidragen är ämnade som hjälp mot avfolkningen i Europas ytterområden, men de medverkar också till naturförstöringen.

Bebyggelsen är utspridd på Clares sydsida och hamnen är

öns centrum med puben och postkontoret men kyrkan, skolan

och lanthandeln ligger längre in på ön. Nära den västligaste punkten finns ruinerna av ett signaltorn från 1804. En serie sådana uppfördes vid den tiden längs Irlands västkust för att larma om en befarad invasion av Napoleons flotta. På klipporna längst uppe i norr ligger ett fyrtorn med omgivande byggnader, uppfört 1818 och under 150 år ett viktigt inslag i öns ekonomi: vaktpersonalens försörjning gav utkomst åt många familjer. Fyren ersattes 1965 av ett automatiskt ljus på en närbelägen ö och ägs nu av ett belgiskt par som med

stora kostnader restaurerat byggnaderna och förvandlat dem till ett ovanligt turisthotell.

På Clare bodde den svensk-irländska familjen Peter och Anna-Lisa med sina två söner. Efter många år i Sverige hade de bestämt sig för att prova på livet i Peters hemland. De hade vistats flera somrar på Clare Island, där de hade en stuga, och flyttade så dit för gott. Peter är inte från Clare och betraktades följaktligen lika mycket som en främling som hans svenskfödda hustru. Tillsammans med en kompanjon skaffade Peter sig en stor motorbåt och startade taxirörelse och Anna-Lisa öppnade restaurang. Sommartid letar sig en del turister till Clare Island.

Tack vare Peter och Anna-Lisa hade vi på Clare en av vårt livs mest minnesvärda teaterupplevelser – vi råkade vara där just då öns amatörsällskap skulle ge en föreställning av Seán O’Caseys klassiska tragikomedi *Juno and the Paycock* (Juno och påfågeln), som hade premiär år 1924 och utspelar sig under inbördeskriget. Det var en våt och dimmig vinterkväll och teaterlokal var den lilla skolan. Man hade plockat undan pulpeterna, ställt stolar i rader och byggt en provisorisk scen med ett skynke som ridå. Men det var bara inramningen som kunde förefalla amatörmässig och enkel – själva föreställningen var oerhört fängslande och rollgestaltningarna enastående.

Livet på Clare Island var, tyckte vi oss kunna notera, i många

stycken likt livet i Ballyfad eftersom även Ballyfad och andra irländska byar fungerar som öar med några dominerande familjer och en stark hembygdskänsla. Den medfödda irländska vänligheten gör att också främlingar välkomnas till ön, men det är så gott som omöjligt för en inflyttad att någonsin helt bli helt accepterad i kretsen. Man bistår beredvilligt varandra då det behövs men ingen ber om hjälp med något han kan klara själv, om än med stort besvär. Dessa egenskaper kunde vi också lägga märke till hos våra vänner i Ballyfad, men kanske de är ännu mer utpräglade på en ö som Clare, där också individualismen säkert är ännu starkare och ibland ställs i motsats till det gemensamma bästa. Byastämman på Clare hade, sades det, svårt att fatta samfälliga beslut.

Och tillvaron på en liten ö är trots allt annorlunda. Under vinterstormar kan Clare vara isolerat från yttervärlden i veckor. Det går kanske att lägga ut med båtar från öns skyddade hamn men det är ofta omöjligt att angöra Roonah Quay, där dyningarna ständigt rullar in från Atlanten. Det kan inte vara särskilt behagligt att sitta instängd på en kal liten ö i oceanen medan stormen viner oupphörligt och iskalla dimmor och snöglopp driver fram och man kan hålla värmen endast genom att låta torvbrasan ständigt brinna. Vi var glada över att bo på *The Mainland*.

De tre prästerna

Mötte fader Sinnott när jag var vid posten och han kom ut ur kapellet. Han lovade än en gång att komma och hälsa på, han är en trevlig man och det skulle vara intressant att prata med honom. Men jag kan ana en viss försiktighet. Ballyfaddarna skulle nog inte gilla att han umgicks med protestanter.

Fader Sinnott, prästen i Ballyfad, var en småvuxen och spenslig man i 40-årsåldern, som ofta sågs på vägarna då han körde omkring i sin lilla bil för att hälsa på i gårdarna och trösta, reda upp familjeproblem eller kanske bara prata en stund om livet och religionen. Han sågs också varje dag i kyrkan, där dörren för det mesta stod på glänt, och han var enligt gamla fru Cullen en helig man som bad mycket. Vi fann honom alltid älskvärd och intagande men blyg, i synnerhet för kvinnor som han helst undvek att se i ögonen. Eftersom han tillbringade så mycken tid i kyrkans dunkla ljus var hans ansiktsfärg blek. Han hade besvär med astma.

Han bodde, då vi kom till bygden, i en gammal prästgård bortom Gorteen, halvvägs till Kilanerin, och han passerade vårt hus då han for till kyrkan. Ett par gånger bad jag honom stanna till hos oss och komma in på en kopp te. Att han inte gjorde det berodde nog inte på att han hade något emot protestanter. Han hade väl inte tid eftersom hans församlingsbor krävde så mycket av honom och han naturligtvis främst måste se till sin egen flock. Dock visste han att om han körde in på vår gårdsplan skulle hela byn veta det nästa dag och allehanda rykten kunde börja surra.

En irländsk församlingspräst är en oomtvistad auktoritet. Han skall givetvis sköta alla kyrkliga förrättningar, vara biktfar och själasörjare. Men dessutom väger hans ord tungt i rent världsliga ting och knappast något sker i en by som Ballyfad utan att prästen först sagt sitt. Prästen är också ordförande i skolstyrelsen och övervakar undervisningen i byskolan. Till och med när det blev tal om att starta ett *neighbourhood watch*-program, det vill säga en frivillig vakthållning för att försöka hindra de allt vanligare inbrotten, var det fader Sinnott som förväntades ta initiativet. Vid byns tillfarter kom det upp skyltar med texten *COMMUNITYALERT*, det vill säga ungefär ”Samhälle på vakt”, som ett tips till tjuvar att inte göra sig besvär. Men sådana skyltar fanns snart utanför så gott som alla byar på Irland och de förlorade därför sin avskräckande verkan. Och någon organiserad vakthållning blev det inte –

Sinnott var fel man att planera något sådant.

Den uppgift, som i menighetens ögon tycks vara den allra viktigaste för en katolsk präst, är ändå att ge den döende den sista smörjelsen (*unctio extrema*), det vill säga att administrera den rit som innebär att ögon, öron, näsborrar, läppar och händer bestryks med välsignad olja och den döende på det sättet förhoppningsvis renas från sina synder och slipper riskera att hamna i helvetet. Ibland måste detta genomföras med stor brådska och en särskilt besvärlig komplikation uppträder om man inte vet till vilken religion den döende bekänner sig. På den smala vägen mellan Kilanerin och Coolgreany, i närheten av Bingen Doyles hus, inträffade en dag en trafikolycka. En skåpbil krockade med en lastbil. Skåpbilsföraren var medvetslös och satt fast med båda benen. Fru Doyle, som var först på plats, greps av panik och visste varken ut eller in: skulle hon ringa till den katolske prästen eller den protestantiske? Eileen, som hade hört smällen och skyndat dit, menade att det viktigaste var att larma ambulansen, men fru Doyle kallade också på fader Sinnott som var snabbt på platsen. Han behövde inte ingripa eftersom mannen kvicknade till och kom iväg till sjukhuset. Det visade sig att han var katolik och Sinnott hade sålunda inte löpt risken att av misstag ge smörjelsen åt en protestant, om det nu hade spelat någon roll.

Fader Sinnott hade varit 17 år i Ballyfad, vilket var osedvanligt länge. I regel flyttar biskoparna ofta på prästerna – att fader Sinnott fått stanna berodde, sa man, på att han var sjuklig. Det var väl också så att han med sitt försynta väsen inte kunde hävda sig gentemot den katolska hierarkin och inte heller ville det: han var en klosterbroder som nöjde sig med sin lott.

Ballyfadborna ville inte heller mista honom, han tycktes ha gjort sig outhärlig. Med sin finlemmade och högst kultiverade gestalt syntes han inte riktigt passa in i den lantliga miljön, men han kom själv från ett lantbrukarhem i Kilmuckridge i Wexford. Hans syster var nunna och man kunde ibland se dem tillsammans på ett kafé i Arklow.

För att underlätta för prästen och få honom på nära håll byggde församlingen en ny prästgård på en tomt som Mr d'Arcy skänkt. Det var en av de bästa villatomter som fanns tillgängliga, snett emot Seamus och Dolores hus och lagom högt belägen med utsikt över bergslutningen och dalgången. Mick Murray var byggmästare och gjorde ett gott jobb fastän han som vanligt hade svårt att få målare och rörmokare att hålla tiderna.

Det blev en stor enplansvilla, lämplig för en fembarnsfamilj. Innan den var inflyttningsklar var vi där och tittade på planlösningen och undrade hur den ensamme fader Sinnott skulle kunna utnyttja allt det utrymmet. Ett separat garage

byggdes också, och ett par pampiga grindstolpar murades upp. Vi såg den nya prästgården från vår ovanvåning. Den var i något slags nygeorgiansk stil med valmat tak och ett par korintiska pelare vid entrén. På kvällarna lyste det i fader Sinnotts kammare, det enda rum han hade möblerat någorlunda. Man skulle kunna tro att en så rymlig prästbostad också utnyttjades för kyrkkaffe och andra samlingar – det fanns ett stort och välutrustat kök. Men fader Sinnott hade aldrig några gäster. För heminredning saknade han allt intresse och han skulle säkert ha trivts bättre i en klostercell än i denna pampiga villa. Inte heller hade han någon håg för trädgårdsskötsel. Några träd och häckar planterades genom bybornas försorg och Willie Cosgrave klippte ibland gräsmattan gratis.

När fader Sinnott en dag meddelade att han skulle flytta delade vi den förstämning som spred sig i byn men det var först då som vi lärde känna honom bättre. Han skulle ge sig av till Sydamerika som missionär. Jag besökte honom en eftermiddag och bad honom äntligen komma på visit hos oss, innan han reste, vilket han också gjorde. Vi drack te i konservatoriet och hade ett långt och intressant samtal om förhållandena i Brasilien, där han skulle arbeta i ett slumområde. Han var medlem i ett katolsk ordenssällskap, som drev mission, och hans längtan hade ända sedan

ungdomen varit att bli missionär. Hans dåliga hälsa hade hindrat honom från att infria den drömmen men nu hade han lyckats övertala de styrande att han skulle få resa ut, i varje fall på prov.

Det var lätt att förstå att han trängtade efter en mera meningsfull uppgift än den han hade i Ballyfad, där ju fromheten var oföränderlig och knappast påverkbar men egentligen, vilket han säkerligen var fullt medveten om, också mycket ytlig. Efter alla sina år visste fader Sinnott mer än de flesta om vad som försiggick i det fördolda och även om han inte uttalade det framgick det att han var trött på Ballyfadborna och insåg att han ägnat dem alltför många år av sitt liv – och att han var allra mest trött på Michael O'Connor som terroriserat honom med sina ständiga krav på latinsk mäs

och ohejdade försök att lägga sig i saker han inte hade med att göra.

Fader Sinnott var fullt medveten om vad han gav sig in på: att den katolska kyrkans ställning i Brasilien var vacklande, utsatt som den var för en allt hårdare konkurrens från suspekta amerikanska frälsningsrörelser förutom den inhemska vidskepelsen. Han skulle under några månader genomgå en förberedande kurs i portugisiska. Vi önskade honom lycka till och hoppades att vi skulle kunna hålla kontakt med varandra och att han skulle skriva och berätta hur det gick.

I bygden startades en insamling till en avskedsgåva åt fader Sinnott. Fantasin sträckte sig inte längre än till en handmålad tavla av Ballyfadkapellet, beställd av en amatörkonstnär i Arklow – mitt förslag att i stället låta den duktige fotografen Murray producera en färgförstoring föll på hälleberget, det skulle vara handmålat. Avskedsfesten förbereddes vid ett livligt möte. Efter en animerad diskussion bestämde man att den skulle förläggas till församlingssalen i Kilanerin – de medelålders och yngre hade bespetsat sig på en trevlig kväll på något hotell men för det satte de äldre stopp. Vi var inte inbjudna, hörde ju inte till flocken och hade inte heller lämnat något penningkuvert till avskedspresenten. Vi gav i stället Sinnott en egen gåva, ett litet träkors som jag en gång fått i munkrepubliken Athos.

Vi hörde aldrig av fader Sinnott, men efter något halvår

fick vi veta att han var tillbaka på Irland. Han hade inte klarat påfrestningarna utan tvingats resa hem av hälsoskäl. Han kom aldrig mer till Ballyfad.

Fader Sinnott hade intagit en så stor plats i Ballyfadbornas hjärtan att det var ett svårt problem att ersätta honom. Församlingsborna själva hade ingenting att säga till om därvidlag, ty inom den katolska kyrkan tillsätts prästtjänster enväldigt av biskoparna. Under några månader var prästbostaden tom och i kapellet stod dörren för det mesta stängd – Ballyfadborna fick i stället fara till Kilanerin för mässa.

Den nye präst, som så dök upp i byn, fader Fouley, var i mångt och mycket fader Sinnotts raka motsats. Han var en ung och vacker man med mörkt hår och lika mörka ögon. Han hade ett par svarta labradorer, som han använde vid jakt och ibland rastade på Seamus fält. Zillah lekte med dem ett par gånger då de kom springande till oss. Bakom den nya prästgården byggdes omedelbart ett murat, öppet skjul som inreddes till kennel – vare sig han ville eller inte fick Seamus hjälpa till med det.

Fouley började med att inreda den ett år gamla prästgården. Där hade fönstren gapat tomma, men fader Fouley hade på några veckor åstadkommit underverk med tunga, fodrade kretonggardiner, heltäckningsmattor och pösiga sittmöbler. Någon spartansk klosterbroder var han alltså inte.

Ballyfadborna förhöll sig avvaktande, men efter ett par mässor och ett bröllop var de beredda att bilda sig en uppfattning om den nye prästen. Då vi frågade dem om saken blev svaren i regel försiktigt undvikande, men det föreföll inte som om han hade gjort sig särskilt omtyckt. Eileen, som för sin del gärna ville ge honom en chans och i varje fall accepterade att han inte var lika religiös som fader Sinnott, förklarade:

– Många klagar på att mässan går för fort, de hinner inte med. Och så dricker han, och det är ju en dödssynd här i byn. På bröllopet tog han en öl tillsammans med en av gästerna och folk glodde på honom hela tiden där han stod vid bardisken. Jag tror inte han får det lätt.

Att han hade för vana att komma för sent till mässan och sedan raska undan den i rasande fart kunde Ballyfadborna möjligen ha overseende med och många av de yngre gladdes åt det, eftersom de hade funnit fader Sinnott alltför långgrandig. Värre var det med drickandet.

Fouley sågs inte ofta utanför prästgården men ryktena om hans förflutna frodades – han hade, sades det, som nyexaminerad präst fått tjänst i Nordirland men plötsligt skickats därifrån sedan något hänt, riktigt vad kunde ingen utreda. Efter ett par månader var skandalen ett faktum i vår församling: han hade uppträtt berusad i kyrkan, han hade gripits för rattfylleri och han hade dessutom omgivit sig med kvinnor i prästgården – han togs slutligen ur tjänst och försvann från

trakten. Han var, berättades det, egentligen en djupt olycklig man. Han hade aldrig velat bli präst men hade tvingats till det av sin despotiske far. Det fanns väl de som tyckte litet synd om honom. Men var det ingen i församlingen som kunde ha gett honom litet stöd i hans förvirring? Naturligtvis inte – en präst behöver inget stöd av någon annan än Den Helige Ande.

Näste Ballyfadpräst, fader Cahill, ingav mera respekt. Han var en studerad karl, som tjänstgjort sju år i Vatikanen. Han for till Dublin ett par dagar i veckan och ägnade sig mer åt djuplodande teologisk forskning än åt hembesök och församlingsarbete, men han skötte mässorna ordentligt och menigheten tycktes vara tillfreds. Fru Carroll, som hade honom till närmsta granne, sågs så gott som varje dag trippa uppför backen, iklädd sin pimpinetta kyrkstass, för att få lift med prästen som aldrig sågs gå till fots ens den halva kilometern till kyrkan. Friden var återställd.

Biskopen bevärdigade sig en gång att besöka denna betydelselösa kapellförsamling i stiftets utkant (Pat Cullen målade inför den dagen om sin husfasad) men Ballyfadborna var rätt kluvna när det gällde honom. Biskop Brendan Comiskey var nämligen en kontroversiell figur. Han kallades ett år till Rom för att förklara sig sedan han dristat sig till att efterlysa en öppen debatt om det prästerliga celibatet. Han förnekade att han hade uppmanats avgå men begärde några

veckor senare tjänstledigt, vilket omedelbart godkändes av Vatikanen. Han sades vara ”fysiskt och psykiskt utarbetad” men det kom snart i dagen att han rest till USA för att behandlas för alkoholism – han hade hittats asfull och utan pass på flygplatsen i Bangkok. Han anklagades också för att ha underlåtit att ingripa mot fyra präster som misstänktes för ofredande av minderåriga och så småningom fick sina straff i en världslig domstol, och det avslöjades att han höll sig med en 700 000-kronorslägenhet i Dublin, som stiftskassan betalat. Avgiftningen tog längre tid än beräknat och det dröjde mer än ett år innan han var tillbaka i tjänst. Han ordnade då en presskonferens då han – givetvis fullt nykter – på ett skickligt sätt tog loven av sina kritiker och lyckades dra ett streck över det förgångna.

Under vår tid i Ballyfad hade byborna alltså tre präster, som alla på sätt och vis var typiska representanter för lika många olika katolska prästkaraktärer. Den asketiske, djupt religiöse, världsfrånvarande men ändå medkännande och plikttrogne fader Sinnott. Den olycklige och ensamme fader Fouley, som blivit präst mot sin vilja och inte hade någon möjlighet att infria de övermänskliga krav på celibat och självplågeri som ställdes på honom. Och slutligen den teologiskt högt bildade och mycket belevade fader Cahill, som inte gjorde några försök att stiga ner på allmogens nivå men satte sig i respekt genom sin oförvitlighet.

Protestanterna

En härlig söndag. Vi for till gudstjänsten i Arklow. David ägnade hela predikan åt att propagera för ja-sidan i folkomröstningen om Maastricht nästa vecka. Att rösta nej till fred, försoning och samarbete i Europa var, sa han, inte värdigt en god kristen. Efteråt tackade jag honom för det men fick klart för mig att inte alla hade reagerat som jag:

– Det ska inte vara någon politik i predikstolen! fräste Margaret McDowell.

Vi hade tre irländska vänkretsar, var så lyckligt lottade.

Den första var våra vänner i byn – Seamus och Dolores, Tom och Eileen, Paddy, Pat och alla de andra. Vi träffade någon av dem så gott som varje dag och det var aldrig brist på samtalsämnen.

Den andra var Richard och de människor vi mötte genom honom. Mellan dessa båda grupper fanns ingen kontakt annat än genom oss.

Så småningom kom vi så att skaffa oss en tredje vänkrets: protestanterna. Mellan dem och Richards grupp fanns ett visst

samband, dock begränsat till Richards partyn där ingen hänsyn togs till gästernas religion.

Eivor fick ingivelsen att vi skulle besöka gudstjänsten i Arklow. Den protestantiska *Saint Savior's Church* (Den helige frälsarens kyrka) dominerar stadens silhuett med sitt höga och spetsiga torn. Den uppfördes av William, greve av Carysfort, till minne av hans föräldrar och syskon, invigdes 1899 och skänktes då till Arklowförsamlingen. Den har samma stil som många kyrkor i Huntingdonshire och Northamptonshire i närheten av Lord Carysforts engelska hem. Interiören är stilfull med ett mittskepp och två sidoskepp. Innertaket av mörk ek är ett imponerande exempel på hantverksskicklighet liksom den utsirade predikstolen av amerikansk valnöt. Kvällstid är kyrkan fasadbelyst och ses då på långt håll, när man närmar sig staden. Den är Arklows främsta blickfång och alla stadsbor, oavsett religionstillhörighet, är stolta över den.

Vi slog oss ner i en bänk ungefär mitt i kyrkorummet och behöll sedan de platserna i fortsättningen. Gudstjänstbesökarna satt nästan alltid på samma platser – i viss mån tycktes indelningen följa ett gammalt mönster: de som placerade sig längst fram var de välklädda och välbärgade. Vi hade inga svårigheter att följa med i liturgin, som är så gott som densamma som i svenska statskyrkan, bara med en del skillnader som att alla psalmer sjungs stående. Det var som i svenska kyrkor förr, i vår barndom, innan gudstjänstordningen

påverkats av sådana katolska seder som korstecken och processioner – det var en ren och okonstlad religionsutövning, allvarsfylld men inte dyster. Vi kom att gå i kyrkan ungefär varannan söndag – trivdes med stämningen. Organisten var duktig, orgeln mäktig, predikan ofta intressant och kyrkorummet inbjöd till andakt och meditation.

Vi kom alltså att upptas i den protestantiska kretsen, lärde känna ännu en grupp irländare och måste så småningom motvilligt erkänna att vi ibland bara genom att betrakta folk var i stånd att bestämma deras religion... att vi i varje fall ibland *tänkte* på det. Det var inte så att protestanterna var särskilt fina och välbärgade, ty även om Arklowförsamlingen leddes av en grupp solida borgare och storbönder fanns bland medlemmarna också hårt arbetande hantverkare och småbrukare med böjda ryggar och valkiga nävar. Det var något annat, svårdefinierbart, som skilde dem från katolikerna, kanske deras sätt att tala och uppträda. Förutom, naturligtvis, att de aldrig gjorde korstecknet. Men religionen var lika viktig för dem som den var för katolikerna; deras tro lika fast.

De flesta protestanter är av anglo-iriskt ursprung. Den tidiga keltiska kyrkan var självständig gentemot Rom och behöll många egna seder och bruk, vägrade till exempel att anta den romerska kalendern. Inte förrän på 1100-talet underkastade den sig påven i Rom men styrdes i praktiken från England. Den engelska reformationen på 1500-talet påverkade

emellertid inte de irländska massorna och den anglikanska kyrka, som etablerades, blev ett verktyg för den engelska överheten. Katolikerna utestängdes från vissa yrken och tvingades ända till år 1838 betala skatt till en kyrka som mindre än en åttondel av befolkningen var ansluten till. 1871 bröts banden med den engelska kyrkan och den protestantiska *Church of Ireland* har sedan dess varit självständig, styrd av en synod och med ärkebiskopar i Dublin och Armagh i Nordirland.

Mindre än fem procent av republikens befolkning beräknas tillhöra Church of Ireland. Protestanterna bildar sålunda en minoritet som skulle vara obetydlig om den inte vore så aktiv och så ekonomiskt stark. Det föreföll till exempel som om en oproportionerligt stor del av butikerna i Arklow ägdes av protestanter liksom också flera av de större gårdarna i trakten.

Sedan jag väl börjat gå i kyrkan greps jag av stillheten och friden under gudstjänsterna och kände mig vederkvickt av dem. Kanhända detta mycket berodde på kyrkoherden. David Moynan, en man i 40-årsåldern, hade haft tjänsten i Arklow ett par år, då vi möttes. Han var fullständigt fri från hymleri och tillgjordhet, han kunde – åtminstone med mig – diskutera vad som helst. Han hade växt upp i ett lantbrukarhem och härstammade från en släkt hugenotter, som invandrade från Frankrike i slutet av 1600-talet. Som många andra präster i Church of Ireland hade han haft ett annat yrke innan han

inledde sina religiösa studier; han hade varit försäkringsinspektör med uppgift att kontrollera säkerhetsanordningar mot brand och stöld i hela Irland. Sin första prästtjänst hade han haft i Portadown, ett av de oroligaste områdena i Nordirland – det är vanligt att präster som utbildats i republiken skickas till Nordirland för ett elddop.

David bodde med sin hustru Isabel och två tonårspojkar i prästbostaden, en otrivsamt funkisvilla ganska långt från kyrkan. Församlingen var inte särskilt stor, omkring 250 familjer, men pastoratet var ganska vidsträckt. Han hade tre kyrkor att sköta gudstjänsten i – Arklow, Kilbride och Inch. Till hans åligganden hörde också att vara rektor för den protestantiska grundskolan i Arklow. En stor del av hans tid gick åt till rent praktiska saker. Förutom den överdimensionerade kyrkan ägde församlingen en stor samlingslokal, kallad *Marlborough Hall*, och en del andra fastigheter – prästen hade ansvaret för dem. Den lilla kyrkan i Kilbride hade nyligen renoverats, men också Saint Saviour's måste genomgå en grundlig reparation sedan man upptäckt att taket läckte. Det var prästens lott att skaffa fram pengarna. Församlingsmedlemmar betalar ingen skatt eller tionde, men en gång om året delas kuvert ut och i dem stoppar man sedlar efter råd och lägenhet, varvid det tas för givet att de välbeställda bidrar med ända upp till hundra pund medan de fattigare kan känna sig fullt tillfreds om de skänker tio. För kyrkorenoveringen gjordes en extra uttaxering men

det visade sig finnas betydligt mera pengar på församlingens bankkonton än man hade räknat med.

Församlingsborna var krävande. De kunde nog förlika sig med David, även om de ibland hade svårt att förstå sig på och smälta hans predikningar som ofta bara nödtorftigt anknöt till dagens bibeltext. Men de var inte riktigt nöjda med Isabel. Hon vägrade nämligen att åta sig den traditionella rollen som prästfru – hon hade ju inte heller gift sig med en präst utan med en försäkringsman. Hon skaffade sig en egen inkomst genom att ha dagbarn. Hon ställde upp som värdinna vid de tillfällen då David hade bjudningar för församlingsmedlemmar i hemmet, men hon höll i övrigt på sin självständighet och menade att den egna familjen måste gå före församlingen – det var David som var anställd som själasörjare, inte hon. Eftersom hon var stadsflicka från Dublin var det för övrigt inte lätt för henne att komma på intim fot med de konservativa församlingsmedlemmarna och hon gjorde inte några försök att bryta isen, men så gott som varje söndag gick hon i kyrkan tillsammans med de två välartade sönerna.

David's allra viktigaste uppgift var naturligtvis att alltid vara tillgänglig för sin flock – att besöka gamla och sjuka, trösta och hjälpa, medla och lösa problem. Också i den protestantiska kretsen doldes armod och elände – David berättade en gång om de dystra miljöer han ibland hamnade i, om ensamma olyckliga och bottenlöst fattiga människor som levde utanför

samhället utan hopp. En ganska vanlig situation på den irländska landsbygden tycks vara att några i en syskonskara blir kvar i föräldrahemmet, att ingen av dem gifter sig och flyttar hemifrån. Efter föräldrarnas död fortsätter de att leva som förr, ibland i osämja sinsemellan och helt opåverkade av omgivningen. De åldras i en oföränderlig värld medan förfallet för varje år blir allt djupare. Bland gudstjänstbesökarna i Arklow fanns en liten gumma, fattigt klädd och säkert mycket yngre än hon såg ut. Hon satt alltid på samma plats längst ut på en kyrkbänk och det var alltid många tomma platser runtomkring henne eftersom hon luktade så illa. Ingen talade med henne och efter högmässan försvann hon lika omärkligt som hon hade kommit. Hon bodde, berättade David, på en förfallen gård tillsammans med en tyrannisk bror och en syster som hon aldrig växlade ett ord med.

Bland våra bästa protestantiska vänner var Gordon och Margaret McDowell på Plattenstown House, som låg vid Coolgreanyvägen några kilometer från Arklow. Gordon var lantbrukare och liksom hustrun från county Monaghan norr om Dublin. De hade övertagit Gordons föräldragård, som dock var för liten för att försörja familjen. De köpte därför Plattenstown House, som varit ett mindre herresäte och hade betydligt bättre jordar. Plattenstown var också namnet på en rad hus ute vid vägen, där det även låg en idyllisk liten grindstuga.

Gordon och Margaret hörde till Arklowförsamlingens kärna. Gordon var en inflytelserik medlem av *the vestry* (kyrkorådet), tjänstgjorde ibland som kyrkvård och läste ofta episteltexten med klar och tydlig röst. Margaret var med i den lilla kyrkokören, som satt framme i koret under gudstjänsterna. Hon styrde och ställde med kyrkans blomsterdekorer och vid den årliga julmarknaden i Marlborough House sålde hon schampo, tvål och en massa andra attiraljer, som hon tiggat samman för den goda sakens skull, medan Gordon i regel hade hand om ett lotteri. Till dessa evenemang kom alltid mycket folk och vinsten blev häpnadsväckande god: upp till 2000 pund.

Under många år hade Gordon haft en mjölkdjursbesättning av Jerseykor. Han hade ett eget litet mejeri och distribuerade mjölken själv i ett stort distrikt. Jerseymjolk har hög fetthalt och ger ett smör av starkt gul färg. Djuren, som härstammar från ön Jersey i Engelska kanalen, är småväxta och trevliga.

Gordon och Margaret hade två söner och en dotter, men ingen av dessa hade lust att fortsätta med lantbruket. Gordon sålde därför en del av marken och slutade med mjölkproduktionen, men han höll fortfarande ett tiotal Jerseykor, som han älskade, och födde upp kalvar. Plattenstown House öppnades som lantligt pensionat och makarna ägnade sig åt den nya verksamheten med liv och lust. Det fanns gott om utrymmen i det stora huset, som hölls i gott skick. Steg

för steg inredde Gordon nya gästrum, de flesta *ensuite*, det vill säga med duschrum och toalett. Matsalen var möblerad med unika funkismöbler och det fanns ett hemtrevligt vardagsrum, en salong och ett TV-rum. Allt var ytterst smakfullt utan överdrifter. Det fanns en del fint arvegods i inredningen, men det allra finaste, en vacker gammal silverservis, försvann vid ett inbrott. Gordon och Margaret var på söndagsgudstjänsten, då tjuvarna slog till. Det var av allt att döma ett välplanerat dåd och flera inbrott rapporterades samtidigt i trakten.

”Innehavarna, Mr och Mrs G.R. McDowell, välkomnar er att koppla av tillsammans med dem i deras eget hem,” stod det i broschyren om Plattenstown House, ”och uppleva den fridfulla omgivningen, brasor, angenäma samtal och den goda mat som kännetecknar de bästa irländska *country houses*.” Allt detta stämde till punkt och pricka, särskilt vad gäller de angenäma samtalen: få människor kunde konversera på ett så lättsamt sätt i de flesta ämnen som Gordon. Och inte många pensionatsvärdar kunde heller steka ägg så vetenskapligt som han: han gav mig en gång en lektion i den konsten. Irländska och engelska pensionatsgäster är noga när det gäller frukostäggen, som har avgörande betydelse för betygsättningen av etablissemang. Plattenstown House fick högsta betyg. Många gäster återkom år efter år och Gordon och Margaret hade fullt upp att göra.

Gordon skaffade sig också en annan extrainkomst: han utbildade sig i reflexologi, den kvasivetenskapliga metoden att bota allehanda krämpor genom att klämma patienten på fotsulorna. Gordon var övertygad om att det fungerade, tog sin examen och öppnade praktik. Då jag hade drabbats av en muskelinflammation i ena armen erbjöd han mig några gratisbehandlingar. Jag kunde inte märka någon förbättring men det var ändå en hugsvalelse att sitta bekvämt i en länstol medan Gordon expertmässigt behandlade mina trampdynor samtidigt som han förde en avstressande konversation.

Egentligen hörde vi till Inchs församling. Vi for i regel till gudstjänsten i Arklow, som började klockan 11, men pallrade oss någon gång upp tidigare och körde ner till Inch där högmässan var redan 9.30. På det sättet kom vi också att inneslutas i denna lilla församling. I Inch fanns ingenting av den klassmedvetna protestantiska snobbism som kunde anas hos menigheten i Arklow.

Kyrkan i Inch är en enkel byggnad av slät kalksten med ett litet klocktorn vid ena gaveln. Den är gammal, förmodligen från 1100-talet, och ligger snett över vägen från Mrs Pierces butik och bensinmacken. Interiören domineras av stora infralampor, som vintertid tänds i god tid före varje gudstjänst och då snabbt värmer upp lokalen någorlunda. Det finns en gammal tramporgel i kyrkan men den används sällan. I stället har man installerat en förstklassig ljudanläggning och psalmerna spelas på kasettband. Detta fungerar så väl att man inte alls kan märka någon skillnad.

Kyrkvärd i Inch och en av de ledande i församlingen var Richard Lister, som bodde med sina gamla föräldrar på Knockbaun inte långt därifrån. Richard var kortvuxen och smal som en jockey och han var mycket riktigt hästränare. Han hade ett modernt stall med ett tiotal boxar. Han arbetade med galoppörer, travsporten är ringa utvecklad på Irland. Hästar som tränats hos honom vann priser både i Irland och på kontinenten. Vi såg honom då och då rida förbi vårt hus eller mötte honom på skogsvägen bakom åsen. Där brukade hans mor också motionera gårdens tre pigga Jack Russel-terrier, som ibland fick upp ett rävspår och var borta i timtal men varje gång kom tillbaka till grinden i skogskanten och satte sig att vänta på skjuts hem. Men en gång försvann en av dem för gott. Vi letade igenom hela skogen utan resultat.

Konkurrensen på hästräningemarknaden hårdnade

emellertid, Richard misslyckades med några hästar och fick svårt att få ekonomin att gå ihop, trots att han arbetade hårt. Han hade en bisyssla, som tidvis kunde vara vinstgivande: han var pokerspelare av proffsklass. Ett par gånger i månaden spelade han i Dublin och kunde kamma hem så mycket som 2000 pund på en kväll. Det hände också att han ordnade partier i hemmet. Han berättade en gång om en äldre vän, som kommit på besök med sin hustru och inte ville ge sig av förrän man spelat ett parti. Richard vann oavbrutet och ville gärna sluta men lyckades inte få stopp på spelandet förrän vännen drabbades av hjärtbesvär.

– Jag blev förskräckt, sa Richard, men jag lyckades få honom att skriva ut checken. Och lyckligtvis kvicknade han till efter en stund.

Richard var också intresserad av trädgårdsskötsel. Knockbaun var en typiskt irländsk lantgård med en kringbyggd bakgård och en rektangulär trädgård på framsidan. Rabatterna innehöll de mest skiftande växter, mestadels perenner. I ett skyddat hörn växte ett hundraårigt fikonsträd, som varje år gav riklig skörd, och vid sidan av huset ett par väldiga blodbokar. Richard odlade också sparris, jättelika pumpor och andra grönsaker och drev upp plantor till försäljning. Ett par gånger varje sommar öppnade han trädgården för allmänheten och satte upp en stor skylt nere vid vägen. Det var ett populärt arrangemang och Richard gjorde en välkommen vinst genom

att ordna teservering i stallet och sälja plantor.

Men de verkliga höjdpunkterna på Knockbaun var ändå Richards *garden parties*. Han hade uppfört en rustik trädgårdspaviljong i trädgården och samlade flera gånger om året vänner från när och fjärran till grillfester. Paviljongen rymde endast åtta personer. Vi hörde ofta till de inbjudna. Richard grillade köttbitar på en stor, portabel grill av egen konstruktion och alla trängde in sig runt bordet i paviljongen. Dessa tillställningar hölls i alla väder och ibland mitt i vintern. Levande ljus i lampetter och på bordet värmdes, alla pratade och glammade, det var ingen svårighet att hålla temperaturen uppe. Det var vanligen mer vin än mat så humöret steg i takt med att flaskorna tömdes.

Annie och biskopen

Casey-historien gick in i högvarv i söndags, påskdagen. Sunday Independent hade en "exklusiv" intervju med honom. Det visade sig att den bestod i ett fem minuters samtal på en gata i Cuernavaca, Mexico, plus bandinspelade telefonsamtal. Han förnekade att han överhuvudtaget hade träffat sin son. Kallade Annie Murphy "that evil woman".

I inget europeiskt land, förutom möjligen sitt hemland Polen, har påven Johannes Paulus II så stort inflytande som i Irländska republiken. Detta kan förefalla paradoxalt med tanke på det frihetsälskande och individualistiska folket. Men sedan kelterna på 400- och 500-talen hade kristnats av Sankt Patrick och andra sägenomspunna munkar var Irland under flera sekler en katolsk högborg, varifrån missionärer sändes ut över hela Europa. Mellan den katolska kyrkan och den irländska frihetsrörelsen var banden starka; de engelska överherrarna var ju till större delen protestanter. När republiken utropades skrevs den romersk-katolska religionen in i statsförfattningen.

Ändå råder i republiken full religionsfrihet. I officiella sammanhang, till exempel vid presidentinstallationer, framträder representanter för både katoliker och protestanter på jämställd bas och dessutom inbjuds både judiska och muslimska församlingsledare. Det finns knappast en tillstymmelse till det religiösa hat som råder i norr. Detta beror säkerligen på att protestanterna i republiken är en sådan försvinnande liten minoritet att de inte är något hot (i Nordirland är läget helt annorlunda: den katolska minoriteten är 28 procent). Ändå är det så att protestanterna också i republiken alltid dominerat näringsliv och utbildning – Trinity College betraktades till exempel för några decennier sedan som en protestantisk högborg och det är inte särskilt länge sedan Bank of Ireland krävde att de anställda skulle vara protestanter.

Vare sig de tillfrågas eller inte uttalar sig den katolska hierarkin, det vill säga biskoparna, i politiska ärenden, i varje fall om det enligt deras mening gäller moralfrågor – och de visar en beundransvärd skicklighet i att göra så gott som alla debattämnen, till och med Maastricht-avtalet, till moralfrågor. Ibland blev dessa deklarationer tröttsamma eftersom man alltid visste vad de skulle innehålla: i princip ett hyllande nej till alla reformer. Särskilt tröttsam blev den katolske kardinalen Daly. Han höll till i staden Armagh i Nordirland, ett religiöst centrum alltsedan Sankt Patrick byggde en kyrka där på 400-

talet. Så gott som varje gång någonting förfärligt hände i Nordirland hörde det till rutinen att Dalys ansikte skulle dyka upp i TV.

Opinionen styrdes i hög grad av Vatikanen genom dess ombud, något som alla framstegsvänliga politiker tvingades ta hänsyn till och som ofta måste ha gjort dem frustrerade. Politikerna hade naturligtvis inget annat val än att hålla god min inför de kyrkliga potentaternas tillrättavisningar – de visste ju att de möjligen kunde vädja till medborgarnas förnuft men att det var påven och hans lierade som hade makten över de flesta själarna. Bara någon enstaka gång hände det att en politiker gick i svaromål. Sålunda tappade premiärminister Albert Reynolds humöret inför Maastricht-omröstningen, då ett par biskopar anklagade regeringen för att inte ta upp ”frågan om de ofödda barnens rätt”: han ringde dem och framförde sina protester.

Ett land där skilsmässa var förbjuden, där kondomer och andra preventivmedel inte tilläts saluföras öppet, där abort var olaglig, där kvinnor fortfarande betraktades som rättslösa barnaföderskor och där även den blekfetaste präst behandlades som en gudomlig varelse... ett sådant land var ett drömland för påven och han hade gett sina biskopar ett bestämt besked om att inte släppa makten ifrån sig. Men under de år vi bodde i republiken blev kampen mellan kyrka och stat, medeltid och nutid, allt hårdare och vi kunde notera hur påvemakten skakades

i sina grundvalar av en till synes oändlig rad skandaler. Om vad som doldes i de mörkaste kyrkogemaken hade man tidigare talat tyst men med en förundransvärd plötslighet började det komma fram i dagsljuset.

Att påvar, biskopar, präster och munkar i alla tider på något underligt vis lyckats kombinera celibatlöftet med Guds uppmaning till människan att föröka sig är ju välbekant. På Irland och i stora delar av den övriga katolska världen hade man uppnått en så hög grad av hyckleri och skenhelighet att problemet inte längre existerade. Men allt detta ändrades med en skräll då biskop Eamonn Casey i början av maj 1992 till allmän förvåning reste till Rom för att lämna in sin avskedsansökan. Århundradets skandal rullades därefter upp i samma takt som en följetong och trollband nationen i veckor och månader. Det var en mästerlig historia, ingen bestsellerförfattare kunde ha gjort den bättre.

Eamonn Casey var biskop i Galway; tidigare hade han haft samma position i Kerry. Han var populär – hade gjort sig känd som en radikal och frispråkig prelat, som alltid uppträdde till försvar för de mänskliga rättigheterna. Han hade till exempel varit öppen motståndare till USA:s inblandning i Centralamerika och när president Reagan en gång besökte Galway vägrade biskopen träffa honom. Casey var också den ledande i Trocaire, en katolsk hjälporganisation. Han sågs ofta i TV: en bastant figur med ett ansikte som på något vis var

både barnsligt och kraftfullt. Hans livsstil präglades av högsta aktivitet och han såg ut att kunna finna sig tillrätta i vilka miljöer som helst. Han spottade inte i glaset. 1986 hade han tagits för rattfylleri i London, men vände den episoden till sin fördel genom att öppet och oförbehållsamt be om förlåtelse. I pressen hade han prisats som en ”öppen, varmhjärtad och impulsiv människa”, ty han förstod att hålla sig väl med journalister.

Fastän han både till sin apparation och sitt levnadssätt – och förmodligen också när det gällde sina åsikter – på sätt och vis var Johannes Paulus II:s raka motsats var Eamonn Casey en av påvedömets främsta tillgångar på Irland och eftersom han aldrig satte sitt ljus under ena skäppa kunde man vänta att han skulle sluta om inte som påve så i varje fall som kardinal.

När Eamonn Casey begärde avsked ”av personliga skäl” var det alltså en överraskning. Men redan i de första rapporterna antyddes att det låg något skandalöst i bakgrunden: biskopen hade, meddelade *The Irish Times*, år 1990 betalat 115 000 dollar till en kvinna i Connecticut, USA. Nästa dag framträdde kvinnan, en parant mörkbrunett i 40-årsåldern, i press och TV. Bredvid sig hade hon sin 17-årige son, längre än modern, väluppfostrad och vinnande. Man kunde skymta Eamonn Caseys drag i hans anlete.

En vacker aprildag år 1973 kom Annie Murphy från New York till atlantflygplatsen Shannon. Hon var 26 år gammal och med sitt kastanjebruna hår och sina gröna ögon mycket attraktiv. Men hennes medpassagerare på planet hade, om de observerat henne närmare, kunnat tänka sig att hon hade haft några svåra år, att hennes känslor var i uppror, att hon var på väg att tappa fotfästet i tillvaron.

Annie hade just brutit upp från ett två och ett halvt-årigt äktenskap, som varit helvetiskt. Det var för att försöka återfå sitt livsmod som hon kom till Irland och det var på inrådan av fadern John C. Murphy, läkare på ett sjukhus i Connecticut. Hon hade aldrig varit på Irland tidigare, men flera av hennes förfäder kom därifrån och hon hade släktingar där. En av dessa var Eamonn Casey, biskopen av Kerry – hon var hans syssling på moderns sida. Det var biskopen som först föreslagit att hon skulle resa till Irland:

– Skicka henne till mig, hade han sagt till Annies far då denne berättat om hennes skilsmässa. Om något så har Irland lugn och frid och det verkar som om det är vad din dotter behöver.

Då hon hade passerat tullkontrollen möttes hon av biskopen. Trots att hon endast träffat honom en gång 17 år tidigare i New York, kände hon igen honom. Och hon fick omedelbart en känsla av att hon hade känt honom i hela sitt liv. Biskopen var 21 år äldre, men ålderskillnaden spelade ingen roll:

– Om det finns något sådant som ”kärlek vid första ögonkastet” så var det just vad som hände mig, hur banalt det än verkar. Vi var som ett par barn, berättade Annie. Vi tog mina väskor och gick till hans bil. När han hade startat körde han inte, han flög! Landskapet var fantastiskt: frodigt gröna fält med vita, lockiga lamm, vilda bruna berg och höga klippor vid havet... allt det som for förbi mina ögon gjorde mig andlös. Det var så det började och det fortsatte på det viset en tid.

Biskop Casey tog med sig Annie till sitt sommarresidens i Inch, grevskapet Kerry, ett avskilt ställe nära stranden. De första kvällarna pratade de till långt in på natten – Casey sov aldrig mer än fem timmar om dygnet. Annie berättade allt för honom – om sin uppväxt i ett alkoholiserat hem, om sitt katastrofala äktenskap. Inom två veckor delade de säng:

– Jag var våldsamt förälskad i en man som var gift med kyrkan. När jag var i hans värld tycktes bara han existera och jag stängde in mig i någon sorts magisk bubbla.

Annie tillbringade den våren och sommaren tillsammans med biskopen. Han tog ut Annie på middagar med sina vänner och släktingar, hon hjälpte honom i hans arbete. Vackra kvällar tog de långa promenader längs den vida stranden vid Inch. Deras umgänge hölls inte särskilt hemligt, men ingen talade om det. Många, i varje fall i den ”inre kretsen”, måste ha varit medvetna om att Annie var biskopens älskarinna, men på Irland kunde en sådan tanke inte uttalas.

I oktober flyttade Annie till Dublin, där hennes föräldrar hade hyrt en semesterlägenhet. Men biskopen besökte henne en gång i veckan och hon tillbringade minst en weekend i månaden hos honom i Inch. Sedan hennes föräldrar återvänt till USA bodde hon kvar i Dublinlägenheten och skaffade sig arbete på ett hotell. I slutet av november upptäckte hon att hon var gravid.

– Det är en skam, en fruktansvärd skam! var biskopens ord då hon gav honom nyheten.

Enligt Annie inledde Casey sedan en veritabel hjärntvätt för att få henne att adoptera bort barnet. Fastän han visste att hon hade lämnat kyrkan, då hon var 17 år, började han läsa högt för henne ur religiösa böcker då de var tillsammans. I slutet av april, då grossessen var fullt synlig, lämnade hon Dublin och for till Inch men genom ett kvinnosjukhus fick hon sedan arbete som barnflicka hos en familj i Dublin. När hon var i åttonde månaden träffade hon Casey på ett hotell. Han fortsatte försöken att övertala henne till att adoptera bort babyn:

– Om du bara ville läsa det jag har skickat till dig skulle du kunna komma närmare Gud och låta honom ta hand om det här problemet. Ha din tillit till Gud i stället för att tänka på barnet, annars blir det bara svårare för dig...

Barnet, en pojke som döptes till Peter Eamonn, föddes den 31 juli 1974, och så snart Annie såg honom förstod hon att hon hade handlat rätt: att hon aldrig skulle kunna överge

honom. När biskopen kom nästa dag och såg att hon hade babyn hos sig blev han upprörd:

– Du kan inte behålla det här barnet, du har ingen rätt till det! Det är Guds barn och det måste få det bästa liv som är möjligt och inte ha en ogift mor som knappast kan ta vara på sig själv.

Också en annan präst uppsökte Annie för att pressa henne att gå med på en bortadoption – denne anklagade henne för att vara olämplig som förälder av både moraliska, finansiella och känslomässiga skäl. Han hetsade upp sig till den grad att Annie måste be sköterskorna om hjälp för att få iväg honom.

Då Annie sedan vistades på ett katolskt hem för ogifta mödrar, där atmosfären var fängelselik, kom biskopen åter på besök och försökte på alla vis få henne att gå med på adoption. Hon hade fått en svårförklarlig smärta i höften, var blek och svag och togs tillbaka till sjukhusets mödraklinik sedan en psykiatriker, en vän till hennes far, hade ingripit. Då biskopen en gång besökte henne blev han så upprörd att läkarna förbjöd honom att komma tillbaka.

Annie återvände till Amerika på hösten 1974 och hade då sonen med sig. Casey hade erbjudit sig att betala 110 dollar i månaden för barnet – då Annie hotat med att resa till Rom och låta Vatikanen bli pojken förmyndare gick han med på att höja summan till 175 dollar i månaden och fem år senare

höjdes den till 285 dollar. Under de följande 17 åren hade Annie nästan ingen kontakt med biskopen.

Det var egentligen sonen Peter, som låg bakom att historien om Annie och biskopen kom i dagen. De irländska radiolyssnarna fick höra Peter berätta hur han i hela sitt liv fått träffa sin far under bara fyra minuter – på ett advokatkontor i New York. Besvikelsen växte till övertygelse: han tänkte inte låta biskopen komma undan så lätt. Om inte Annie låtit sanningen komma fram skulle Peter ha gjort det på eget bevåg, men modern hade ingen tanke på att låta honom utstå den pårsen ensam. Peter kunde knappast ana vilka konsekvenser sanningen skulle få...

Varje dag kom nya avslöjanden om biskopens otroliga känslökyla och hyckleri – de irländska tidningarna lossade alla spärar och ägnade flera sidor åt affären i varje nummer. Också i USA var skandalen förstasidesnyhet.

I den irländska republiken var reaktionen till att börja med blandad. Många vägrade tro på historien – när de tvingades inse att den faktiskt var sann sökte de lägga skulden på Annie, som ”hade lett biskopen i fördärvet” och kallades för hora. Biskopen själv hade försvunnit – han smugglades ut från Irland på ett Amerikaplan och ingen visste var han befann sig. Efter fem dygn hörde han av sig med ett uttalande, som kungjordes via Galway: ”Jag erkänner att Peter Murphy är min son och att jag allvarligt har felat gentemot Peter och hans mor Annie

Murphy. Jag har också allvarligt syndat mot Gud, Hans kyrka och prästerskap och människorna i Galways och Kerry stift.”

Nu klarlades ytterligare ett mysterium: varifrån den stora penningssumma hade kommit, som biskopen år 1990 betalat till Annies advokat. En del hade biskopen tagit av egna pengar men det allra mesta hade han ”lånat” ur stiftets reservkassor. Nu hade den summan, meddelade han, å hans vägnar betalats tillbaka av flera olika donatorer.

Nyheten att biskopen också förskingrat kyrkans medel gjorde det allt värre. Och vilka ”donatorer” hade betalat tillbaka pengarna och varför?

Och hur många ”prästbarn” fanns det egentligen – hur många andra präster och biskopar hade brutit celibatet? Ryktena snurrade och ämnen, som tidigare knappast nämnts, började diskuteras. En speciell stödgrupp bildades för kvinnor, som hade barn med präster, och redan inom någon vecka hade många anmält sig. Tidigare präster framträdde och berättade att de i motsats till biskop Casey hade dragit konsekvenserna av sina gärningar, av sagt sig prästämbetet och bildat familj.

Många äldre irländare hade tappat fotfästet och var djupt bedrövade. Den yngre generationen reagerade i stället med ilska och avsky. I Dublin såldes T-tröjor med Caseys bild och den oöversättliga ordleken ”JUST IN CASEY – USE A CONDOM”.

Det var en såpopera. Den hade kanske paralleller i andra

länder, även om det hör till sällsyntheterna att en biskop spelar huvudrollen – i England var det i stället politikerna som ständigt nagelfors. Men i inget annat land än Irland kunde en förbjuden kärlek efter 17 år få så omskakande konsekvenser. Irland var sig inte riktigt likt längre. Nya opinionsundersökningar i pressen gav sensationella resultat. Några år tidigare hade den katolska hierarkin genom en sällsynt obehaglig lögnkampanj lyckats få majoritet för ett skilsmäsoförbud – nu uttalade sig en majoritet för skilsmässa. Likaså hade kyrkan genomdrivit att ett abortförbud inskrevs i grundlagen och trots det upprörande fallet med flickan, som vägrats resa till England för att få abort efter en våldtäkt, hade man tagit för givet att folkmajoriteten fortfarande var emot abort... i stället uttalade sig en majoritet för abort under vissa omständigheter. Irlands biskopar, som bara några veckor tidigare gjort ett av sina oblyga försök att påverka politiken, höll sig förvånansvärt tysta – men bara för en period.

Det var emellertid ändå så som den radikale författaren Dermot Bolger förklarade för mig, att man ofta fann att de människor som gjorde mest nytta i områden av fattigdom och arbetslöshet var katolska nunnor och präster. Man skall akta sig för att döma den katolska kyrkan efter dess potentater, sa han:

– Det finns en massa fina människor i kyrkan och jag tror att den fungerar bättre ju mindre makt den har.

Trolltyg

Blåsig och ruskigt väder men vi tog på oss oljerockarna och for upp till Trollskogen med Zillah. Hade en härlig promenad. Kraften var lika stark som vanligt i backen. Hade med mig kompassen men den gav inget utslag, så det kan inte vara något magnetiskt, vilket jag heller inte trott. Det måste vara något hittills okänt fenomen som vi har kommit på.

Det irländska landskapet är en tillflyktsort för allehanda vättar, älvor, tomtar, troll och annat oknytt. Många av dessa har flytt dit från kontinenten, där deras livsrum blivit allt mindre, men naturligtvis dominerar ännu de inhemska pysslingarna, som bott där alltsedan kelternas tid. Till exempel *leprechaun*, som är en liten tomttegubbe med trekantig hatt och läderförkläde. Han försörjer sig som skomakare åt älvfolket och man kan ibland höra honom när han sitter och pliggar. Han har en gulds katt gömd och om man kan få syn på honom och inte släpper honom ur sikte kan det hända att han avslöjar sitt gömställe. Eller *banshee* (på iriska *Bean Sidhe*, som betyder

och då jag vandrade med Zillah längs bäcken i vår lilla dalgång tänkte jag att detta var ett typiskt Tolkien-landskap, som förmodligen var fullt av *hobbits* (hober), dvärgar och annat småfolk. Skådade man nattetid ut över nejden kunde man här och där se svaga ljussken, svåra att förklara. Från vårt sovrumsfönster såg vi under första tiden varje kväll ett sådant trolskt sken mitt på fältet halvvägs till O'Connors gård.

Men någon banshee fanns inte i vårt hus då vi bodde där – det var heller inte att vänta ty banshees bosätter sig endast hos familjer av rent irländsk härstamning.

Moderna spöken höll sig borta från Irland. Där sågs aldrig några flygande tefat och aldrig några små gröna rymdmän.

Inte heller uppträdde några av de cirklar i sädesfälten, som varje sommar vållar uppståndelse i England. Hårda atmosfäriska smällar, som vi hörde ibland och som kom fönstren i vårt konservatorium att skallra, grubblade vi först över, men det var troligen överljudsbangar från British Airways Concord som drog på full gas över Irländska sjön.

Redan första året observerade vi ett naturfenomen, som tycks vara så utbrett på Irland att irländarna vant sig vid det och aldrig tänker på det. Det vållade oss en del huvudbry och vi fick aldrig någon förklaring till det. Men jag vågar påstå följande:

På vissa platser i det irländska landskapet är tyngdkraften satt ur spel. Det innebär att ”upp” i själva verket kan vara ”ner” och tvärtom. Att vatten sålunda kan rinna uppför en sluttning.

Den rörledning, som ursprungligen försåg vårt hus med vatten, var ju nergrävd i fältet ett stycke nedanför vår tomtgräns. Röret var lagt på Bushes ägor från ett ställe längst nere i dalgången, nedanför Bolgers lilla hus, där det fylldes av vatten från en bäck som kom från en källa uppe i skogsranden på d’Arcys ägor. Eftersom O’Connor hade proppat till röret bortom sitt tappställe var det bevisligen så starkt tryck i det, att det vid vissa tillfällen räckte för att ta vattnet ända upp till tanken på vår vind.

Men den punkt där vattnet rann in i röret låg uppenbarligen mycket lägre än vårt hus. Och på den gamla lantmäterikartan var den ursprungliga bäckens lopp utritat med angivande av flödesriktningen – bäcken hade av allt att döma runnit uppåt! Om man ställde sig på vår gårdsbacke och siktade bort över fältet såg man helt tydligt att Bolgers stuga låg lägre och bäcken passerade ju på ännu lägre nivå.

Jag påpekade en gång detta för Seamus, som inte riktigt förstod hur jag menade.

– Men vattnet rinner ju uppåt! sa jag.

– Jaha, sa Seamus. Det gör det kanske.

Inte heller kunde jag få någon hjälp av Richard Lister.

– Sånt händer, sa han. Det är likadant på ett ställe på mina ägor.

Jag bad att få se på det stället. Richards mark gränsar till den småbackiga vägen mellan Kilanerin och Coolgreany och han har en liten bit mark också på andra sidan vägen, en vacker äng intill den strida bäck som kommer från vår dalgång. Mitt på ängen finns en grund källa och från den har Richard dragit ett plaströr som går under vägen och en vildvuxen häck till ett gammalt badkar som kreaturen dricker ur. Badkaret ligger definitivt på högre nivå än källan, men det är ändå inget fel på vattenflödet i plaströret.

När jag tog upp saken med Michael Boaden, som är fast förankrad i verkligheten, menade han att det måste vara fråga

om synvillor och erbjöd sig att låna ut ett antikt avvägningsinstrument med kikare och stativ och andra attiraljer, som han förvarade i en liten träkista, så att jag skulle kunna konstatera hur det låg till med nivåskillnaderna. Men jag kunde knappast klara det själv och Michael hade aldrig tid att hjälpa mig, så det blev inte av. Och snart upptäckte vi ett ännu märkligare fenomen.

Vi hade några platser dit vi brukade åka för att promenera med hunden och eftersom Ballyfadborna inte var lagda för promenader fick vi ha dessa ställen för oss själva. Ett av dem låg på en rygg nedanför Croghantoppen. Vi vandrade först ett stycke neråt mellan häckar av björnbärsbuskar, fuchsia och blåbärsris av en irländsk art som växer frodigt men inte bär mycket frukt. Vi följde sedan en skön skogsväg som med några kurvor och krökar ledde tillbaka uppåt genom skogen. Det var en vacker och spännande skog, full av mossiga tuvor, åldriga granar, lärkträd och lummiga lövträd, men det fanns också några nyplanterade arealer, där granarna växte med förvånansvärd fart – årsskotten var närmare en meter. Ibland fanns får i skogen och ibland gick en snäll gammal häst på sommarbete.

Där backen först planade ut i skogen och sedan började luta utför märkte jag redan första gången vi gick där att något inte stämde. Jag grubblade en stund över det, gick fram och tillbaka

några gånger och frågade så Eivor:

- Om du tittar framåt här, går vägen uppåt eller neråt?
- Den går neråt, naturligtvis, sa Eivor.
- Men vänd och gå åt andra hållet, sa jag.

Och det stod genast klart att det var likadant för Eivor: det lutade neråt när man gick uppåt och det lutade uppåt när man gick neråt. Gick man neråt fick man pusta och jobba hårt, gick man uppåt ramlade man liksom framåt. Stannade man till och försökte stå rak drogs man alldeles tydligt åt ena hållet, det vill säga uppåt, av en osynlig kraft.

Vi tyckte först inte det var någon idé att avslöja för våra irländska vänner vad vi hade kommit på utan höll vår mystiska backe hemlig. Men när vi hade gäster från Sverige testade vi fenomenet på dem. Vi tog dem med på promenaden och då vi kom till stället upprepade vi alltid proceduren: bad dem säga om det lutade uppåt eller neråt och uppmanade dem sedan att vända och gå åt andra hållet.

Resultatet blev alltid detsamma: stor häpnad och förvirring. Somliga blev totalt konfysa och när de kände hur de drogs åt ena hållet av en kraft så stark att de tappade balansen och höll på att ramla omkull, blev de litet skraja och ville komma därifrån. Fast många blev så förhåxade att de vandrade fram och tillbaka i djupa tankar och med stirrande ögon tills vi tröttnade på dem.

En del var jordbundna människor, folk som inte gärna

accepterar några övernaturligheter. Till exempel min vän Anders, journalist. Också han blev förbluffad, fastän hans journalistsinne krävde att han skulle hitta en förklaring.

Han menade att alla träden stod snett på grund av blåst och därför vållade en synvilla. Men det stämde definitivt inte, för i så fall skulle så gott som alla träd på Irland stå lika snett. Min vän Gustav, som inte är lättimponerad, sa att besöket i vår mystiska backe var bland det egendomligaste han hade varit med om, och tackade mig i högtidliga ordalag för att jag hade berett honom och hans familj denna sällsamma upplevelse.

Gustav hittade på ett enkelt sätt att demonstrera fenomenet. Han ställde sig på stigen och vägde noga av vikten mellan tårna och hälarna tills han var övertygad om att han stod helt rak. Men när hans dotter sedan betraktade honom från sidan konstaterade hon:

– Du står ju alldeles snett!

En som uppträdde litet annorlunda var vår amerikanske vän Arthur. Också han drabbades av den mystiska kraften och tvingades motvilligt erkänna det.

– Och hur förklarar du det? frågade jag.

– Det är oförklarligt, muttrade Arthur ilsket och lufsade därifrån. Det som inte kan förklaras betraktar han som ointressant.

Innan vi lämnade Irland tyckte vi ändå att vi borde demonstrera vår mystiska backe för några irländare för att se

om också de berördes. Jag bad våra vänner Gordon och Margaret komma över. De lovade att inte avslöja platsen annat än för folk de kunde lita på och de var fullt överens med mig om risken för en invasion av nyfikna. Det är klart att om det här blir känt kommer all världens ”New Age”-hippies och andra flummare att vallfärda dit liksom de ibland invaderar Stonehenge i England och Snaefellsjökull på Island, Kap Byron i Australien och andra platser, där de menar att universums kraftlinjer möts.

Jo, det fungerade på irländare också. Margaret blev så omtumlad att hon hade svårt att hålla sig upprätt – också hennes syn påverkades, menade hon, redan innan jag hade talat om att vi var på rätt plats.

När jag sedan berättade om saken för Seamus ville också han prova. Vi passade på en eftermiddag då han hade besök av en släkting, som är skollärare i Tullow. Denne berördes särskilt starkt av kraften och sa sig aldrig ha hört talas om något liknande. Han sa att han skulle ta skolbarnen med sig dit, men vi bad honom avstå från det. Seamus intygade utan omsvep att också han påverkades.

Fenomenet uppträder på en sträcka som är ungefär 30 meter lång. Varje gång vi gick promenaden med Zillah kontrollerade vi ”kraften”. Den fanns i alla väder och alla årstider. Vi slutade snart grubbla över den – kom att betrakta den som en vän i skogen.

Våra gäster

Richard var här och vi pratade om Freddy. Han var verkligen galen, sa Richard med viss beundran. Jag tror inte jag har träffat någon galnare än han. Det var festligt att höra Richard komma med ett sådant erkännande, ungefär som om han hade mött sin överman.

Vår förste gäst på Irland var som sig bör Arthur Sweet. Han hade sett huset en gång tidigare – innan vi köpte det hade vi bett honom besiktiga det. Det var delvis hans rapport som kom oss att besluta oss för köp.

Vi har nu förlorat kontakten med Arthur, men vi kände honom i mer än tio år, ända sedan den dag då vi träffade honom på färjan mellan La Paz i Baja California och Los Mochis i Sinaloa – liksom vi var han på luffen i Mexico.

Arthur var en välbyggd och attraktiv amerikanare i 60-årsåldern. Han hade varit gränspolis men pensionerat sig tidigt och levde nu på sin statliga pension. Han bodde i Harrisburg, Pennsylvania, där han hade ett hus i ett villakvarter, men han befann sig en stor del av året ute på resor. Att resa var hans

stora intresse och han hade varit vida omkring.

Det är svårt att förstå vad han egentligen fick ut av sina resor – han tog sig alltid fram på billigaste sätt och ägnade därför mycket tid åt planeringen. Men han fäste sig särskilt vid vissa länder och kulturer. Han hade fått ett sådant intresse för Wales att han försökte lära sig walesiska. Det var i Wales han bodde, då vi kontaktade honom för att be honom se på huset. Han hade blivit nära bekant med en pensionatsvärdinna, som han gästade under långa perioder – när han nu besökte oss första gången på Irland berättade han att denna kvinna plötsligt hade dött. Det var tydligt att han sörjde henne.

Arthurs två försök till äktenskap hade tydligen slutat så snabbt att han gett upp tanken på giftermål. Han var en ensam man. Under sitt långa ungkarsliv hade han lagt sig till med en del vanor, som var svåra för andra att ha fördrag med. Han var ytterst självcentrerad och hans sinne för humor var dåligt utvecklat. Han kunde se en TV-komedi, som gav andra många goda skratt, utan att röra en min. Han uttalade sig ofta kritiskt om människor han mött. Men samtidigt hade han en skarp iakttagelseförmåga och hans ömdömen var ofta pålitliga.

Arthur var händig och behärskade allt hantverk som hör till husbyggen. Då han nu kom till Irland var det därför lägligt för oss. Arthur målade matrummet och han satte också in kakel i köket. Han hälsade på oss ytterligare två gånger men vid hans sista besök tyckte vi att han hade förändrats. Han verkade illa

till mods. Hans jakt efter billiga flygbiljetter hade blivit närmast manisk, han hade ingenting annat i huvudet. Han hade kontakt med en studentorganisation, som kunde ordna Atlantbiljetter till vrakpris men de biljetterna kunde inte bokas: man måste vänta tills det fanns flygstolar lediga. Arthur var på väg hem efter en resa i Europa och tillbringade väntetiden hos oss. Han satt mest och glodde i en stol. Det blev rent av påfrestande och värst var kanske hans bordsskick: han kunde inte äta någonting utan att mosa det först, inte bara potatisen utan till och med müslin. Vi hade inte längre någonting att tala om.

Under det första året hände det flera gånger att jag fick brev från medelålders svenska kvinnor, som antingen någon gång varit på Irland i sin ungdom och sedan alltid längtade tillbaka dit, eller som drömt om Irland i hela sitt liv men aldrig haft möjligheten att resa. Så här kunde de skriva:

”Irland har alltid haft en särskild plats i mitt hjärta. Redan i skolåldern drömde jag om att arbeta med får på Irland eller Island. Jag försökte komma iväg, men utan pengar kommer man inte långt. 1981 kom jag i alla fall iväg på en tvåveckorstur. Jag var några dygn i Dublin, resten av tiden tillbringade jag på Aranöarna. Ärligt talat höll jag på att bli kvar, vilket land, vilka människor och vilken musik! Hade jag inte haft en liten son som väntade på mig i Sverige så vete sjutton hur det gått. Många fina människor träffade jag. En av

dem, Ronan O Flaithearta, duktig sångare och spelman, tillbringade jag många timmar tillsammans med, när vi efter pubstängningen gick hem till hans stora kök och satt där med varsin kopp te.”

Flera av de här kvinnorna ville ha hjälp att skaffa brevvänner och det var lätt att ordna: Jag satte bara in en gratisannons under rubriken *Pen Friends* i veckotidningen *Irelands Own*, som är populär i synnerhet på landsbygden och ser precis likadan ut som svenska veckotidningar gjorde för omkring 50 år sedan. Några av de svenska kvinnorna skrev senare till mig och berättade att de hade fått en ström av svarsbrev, ända upp till 30, och jag tror att en del givande korrespondenser kom i gång.

Det finns numera gott om hyresrum för turister på Irland, man ser *bed & breakfast*-skyltar överallt och löper ingen risk att bli utan nattlogi annat än under turistsäsongen på semesterorterna. Man gör klokt i att välja de ställen som också har en skylt med ett grönt klöverblad, en *shamrock*, vilket betyder att de är inspekterade och godkända av Irländska statens turistbyrå. Många som inte har det märket kan visserligen vara lika bra eller bättre, men vill det sig illa kan man hamna i ett rum som är så litet att där inte finns plats för mer än en dubbelsäng och en pall och man får dela badrum med en bökgig familj, där varje enskild medlem håller sig med en egen uppsättning badolja, schampo, puder och parfym – fast också det kan ju ha sin charm.

Vi kunde inte få vår gäststuga *approved* eftersom den inte alls fyllde de officiella kraven – det går till exempel inte att ha ett litet pentry i samma rum som sängarna och inte heller betraktades ett golv av gamla stenplattor som särskilt lämpligt: på Irland är det mjuka heltäckningsmattor som gäller, ju tjockare desto bättre.

Vi hade ämnat vår gäststuga åt släktingar och vänner. Barnen bodde där, då de kom på besök minst en gång om året, och svenska vänner hörde av sig ibland och frågade om stugan var ledig. De trivdes bra och några återkom flera gånger och lärde känna Ballyfad med omnejd (det vill säga en stor del av Irland). Men ibland stod ju stugan tom och vi satte upp en lapp om den nere vid huvudvägen i Inch och sade åt McDowell's i Plattenstown att de gärna fick hänvisa folk till oss när de hade fullt. På det viset fick vi en del ”betalande gäster”, som vi också höll med frukost fast de fick laga till den själva. Det var trevligt folk – där bodde till exempel i flera dagar ett ungt lantbrukarpar från Nordirland som var ute för att se om det fanns någon lämplig gård till salu i republiken: de hade tröttnat på oroligheterna i norr.

Men vår allra märkligaste gäst hade vi innan gästhuset var klart och då besökare hänvisades till vårt lilla gästrum, som också var Eivors sy- och skrivrum. Denna besökare gjorde ett oförglömligt intryck på oss.

Freddy von Lauenberg anlände en onsdag strax efter påsk. Jag hämtade honom på stationen i Arklow. Han hade knappt stigit av förrän han ropade på långt håll:

– *Hello Tord! How are you?*

Vi hade aldrig setts förr.

Han antastade därefter en parant dam, som stått bredvid mig och väntat på tåget:

– Är det här mamma? Jag har haft sällskap med er son på tåget. Lova mig en sak: han måste varva ner och vila upp sig. Han jobbar alldeles för mycket. En mycket fin pojke, ni måste vara stolt över honom!

Damen blev hänförd och delade med sig av sin förtjusning:

– Vi har setts förut. Ni bor någonstans åt Ballyfad till, eller hur?

Freddy hade en enorm kappsäck och en tung kameraväska. Jag pulade ner dem i bilkofferten och vi körde till Quinnsworth för att handla. Freddy bekantade sig omedelbart med en expedit:

– Jag känner ägaren, förstår ni. Er arbetsgivare. Gammal god vän till mig. Jag ska lägga ett ord för er nästa gång jag träffar honom. Ni har ett trevligt sätt.

Expediten visste inte riktigt hur hon skulle bete sig. Freddy köpte två kartonger apelsinjuice och sex burkar *baked beans*.

– Heinz. Det måste vara Heinz. De är de enda som duger. Chefen där, Paddy Ryan, är en fin man, jag har mött honom flera gånger.

Freddy von Lauenberg var en svårbeskrivbar yngling med lika svårbedömlig ålder – förmodligen närmade han sig 40 men han hade aldrig riktigt förlorat sina småbarnsdrag och han rörde sig genom världen med en förbluffande aningslöshet, lämnande efter sig rader av undrande människor. De två dygn han tillbringade hos oss var en av våra värsta provningar under hela Irlandstiden och det skulle inte förvåna mig om de Ortsbor som mötte honom fortfarande har honom i starkt minne.

Freddy drev en pressbyrå med det stolta namnet *Europress Features Inc.* och det var på det viset jag hade fått kontakt med honom. Men vi hade bara talats vid i telefon. Han bodde i en förstad till Manchester och jag hade meddelat honom vår nya adress. Nu hade han ringt och aviserat sin ankomst – han hade nästlat sig med på en bjudresa till Dublin, ordnad av Irländska turistbyrån, och inbjöd sig själv till ett besök hos oss. Det var ingenting att göra åt det.

Då vi kommit hem installerade sig Freddy omedelbart med sitt pick och pack i gästrummet och tog sedan vardagsrummet i besittning. Överallt där han drog fram skräpade han ner ordentligt utan att vi riktigt förstod hur han bar sig åt. Han var vegetarian, vilket han meddelat i förväg, och vi rättade därför matsedeln efter honom. Han insisterade ändå på att koka soppa och installerade sig sålunda också i köket. Där återfanns han på morgonen, då han gjorde i ordning sin frukost, bestående av två burkar *baked beans* och fyra rostade brödsivor.

Freddy var nära bekant med större delen av världens kända män och kvinnor. Han hade en gång dansat med drottning Silvia. I ett lamt försök att hävda mig försökte jag få in samtalet på folk jag hade träffat. Författaren Roald Dahl, till exempel.

– Jag känner honom, sa Freddy. Och Tessa, dottern, jag känner henne väl.

Jag hade nyss varit på ön Sark – det kunde jag väl ändå ha för mig själv...

– Michael Beaumont (Sarks ägare och *Seigneur*) är en gammal god vän till mig, sa Freddy.

På kvällen tog han plats framför TV:n – drog fram en stol och täckte hela rutan.

– Jag måste se *Coronation Street*. Mitt favoritprogram.

I det läget var katastrofen nära – i TV-rutan sågs bara ett flimmer. Det tog en stund innan jag redde upp problemet, men Freddy följde under tiden såpoperan intensivt i flimret – tydligen kunde han den utantill. Han sa sig ha varit med då avsnittet spelades in och utropade med jämna mellanrum:

– I det rummet har jag varit! Tänka sig! I det rummet har jag också varit!

Ibland uttalade han skådespelarnas repliker innan de hunnit säga dem.

För att ge Eivor tid att andas ut tog jag nästa förmiddag Freddy (sedan han ätit sin bönfrukost) med på en utflykt till Gorey, där han bland annat gjorde ett oförglömligt intryck på

personalen på Bank of Ireland. När han presenterade sig var han för övrigt noga med att lägga betoningen på ”von” i ”von Lauenberg”, en släkt som efter vad jag förstod för länge sedan invandrat till England från Holland. När jag på eftermiddagen satte mig vid skrivbordet drog Freddy fram en stol och slog sig ner mittemot. Som tack för gästfriheten skulle han, förklarade han, se till att sälja ett par reportage från Papua Nya Guinea, som jag hade liggande i engelsk översättning. Han tog fram en svart anteckningsbok och lade beslag på telefonen.

– Bara lugn, jag ringer *collect*, det kostar dig inte ett öre.

– Men det kan du väl inte göra! De kanske inte tar emot samtalet.

– Visst, det gör de alltid. Det finns inte en tidningsredaktion som vägrar att ta emot ett *reverse call*. De är ju rädda för att de ska gå miste om något. Jag betalar nästan aldrig för ett utlandssamtal.

Under den närmaste timmen hann Freddy med åtminstone tio samtal till olika europeiska metropoler och ett till New York, alla sålunda gratis. Men som väntat var intresset för Papua Nya Guinea obefintligt.

När vi på kvällen for över till Richard Miller på en drink iklädde sig Freddy en äkta irländsk polismössa, som han påstod sig ha fått i gåva i Dublin. I Bolgers hörna mötte vi Pat Cullen, som gjorde stora ögon då han såg en polis i baksätet – jag

stannade och förklarade för honom:

– Han är ingen polis, han är bara en galen engelsman.

– Jag förstår, sa Pat. Jag bara undrade vad som stod på.

Freddy hade nog tänkt att jag skulle skjutsa honom till Dublin, men jag hade ingen större lust till det utan föreslog 9.20-tåget från Arklow. Klockan 7.30 hittade jag honom till min förvåning fullt påklädd vid telefonen i färd med att ringa ett *collect call* till Finland utan att få svar. Han letade sedan rätt på en kastrull i köket och värmdde sina bönor. Hans kappsäckar stod packade och klara på köksgolvet.

Jag fick honom ombord på tåget och drog en suck av lättnad då det skramlade bort från perrongen.

Men vi var inte riktigt av med honom för det – när jag kom hem upptäckte jag att det var totalstopp i toalettstolen. Det hade gått åt väldigt mycket toalettpapper under de två dagarna. Det berodde väl på alla *baked beans*. Varken förr eller senare hade vi något problem med avloppet, men det tog mig nu en god del av dagen att rensa stoppet och inte förrän jag hade lånat en del grejor av Seamus och länsat Shortts lager av kaustiksoda lossnade proppen med ett våldsamt gurglande och försvann i röret bort mot septiktanken.

– Hej och farväl, Frederick von Lauenberg! ropade jag genom badrumsfönstret.

Förändringen

Valdagen. Labour startade stort. Reynolds kommer att förlora katastrofalt. Men rösträkningen börjar inte förrän i morgon eftermiddag. Fianna Fáil hade helsidesannonser med lögner om Labour. Labour svarade i går.

Charlie Haughey och Brian Lenihan, Des O'Malley, John Bruton och alla de andra. De blev nästan som familjemedlemmar. Vi såg dem i tidningen och TV-rutan så gott som varje dag: de särpräglade, kvicktänkta, finurliga, oberäknliga och ibland skrupelfria irländska politikerna, som alla behärskade talets gåva så väl att man baxnade – till och med den skäggprydda lille före detta kommunisten Proinsias De Rossa, som led av en besvärlig stamning... han hade gjort stammandet till ett karaktärsdrag som han utnyttjade maximalt.

Och vad var den svenska riksdagen annat än en slätstruken kommunalstämma i jämförelse med en debatt i *Oireachtas* (parlamentet), som sjöd av liv, infall, häpnadsväckande orddueller!

Den irländska politiska scenen är inte, som i Sverige, statiskt bunden i ett borgerligt och ett socialistiskt block. Där går inte heller att skilja klart mellan konservatism och liberalism. Det irländska partisystemet faller utanför de vanliga politiska grundbegreppen, något som ibland vållar utländska bedömare problem.

De två dominerande partierna, Fianna Fáil (gaeliska för ”Irlands kämpar”) och Fine Gael (”Gaelisk nation”) har båda sina rötter i tiden kring inbördeskriget. Fianna Fáil grundades 1926 av Eamon De Valera och andra motståndare till det avtal som 1921 hade givit upphov till Irländska Fristaten. Fine Gael tillkom 1933 genom en ombildning av Gaelernas förbund, det parti som stött avtalet. Sedan dess har regeringsmakten växlat mellan de båda med stark dominans för Fianna Fáil och ofta med överraskande vändningar – det var till exempel inte Fianna Fáil (ibland kallat Republikanska partiet) som 1948 utropade Irländska republiken utan en koalitionsregering under ledning av Fine Gael.

Av de tre övriga partier, som representeras i parlamentet, är Labour äldst – det bildades 1912 av fackföreningskämpen Jim Larkin och var första oppositionsparti i Irländska Fristaten. Det är anslutet till socialistinternationalen. Democratic Left (Demokratiska vänstern, tidigare Workers Party) motsvarar det svenska Vänsterpartiet. Progressiva Demokraterna är en utbrytning ur Fianna Fáil.

Vi kom till Irland på Charlie Haugheys tid och vi var åskådare till hans sista strid.

Haughey, kallad *The Boss*, var en irländsk politiker av den gamla stammen, en avväpnande skicklig, hårdför och när så behövdes hänsynslös maktmänniska. Han var ganska kortvuxen och något lik Napoleon i sin gestalt och sitt uppträdande. Han kunde utveckla stor charm men påstods ibland få hemiska vredesutbrott när något gick honom emot. Mest framträdande av hans anletsdrag var påsarna under ögonen, och hans röst hade den litet suddiga och gutturala biton, som ofta hördes på pubarna.

Haugheys politiska karriär karakteriserades av skandaler och bakslag, men han hade alltid rest sig från dem, i regel genom att fullständigt hänsynslöst ge andra skulden och offra vänner och bekanta. Han styrde Irland med fast hand, dock mer som en landsgreve än som en demokratiskt vald premiärminister. Han hade startat sin politiska karriär utan nämnvärda ekonomiska tillgångar. Men med tiden hade han samlat på sig en väldig förmögenhet – han var nu en rik man, kanske en av de rikaste i republiken. Han ägde ett palats i Kinsealy, ett stuteri med många ovärderliga kapplöpningshästar, en konstsamling, en lustjakt, en källare full med dyrbara viner – han ägde t o m en hel ö, Inishvikkilane, en av de historiska Blasketöarna utanför Dinglehalvön. Han braverade med ett överdådigt leverne och det föreföll som om irländarna i gemen trivdes

med det: han var ju deras premiärminister.

Då vi trädde in i teatersalongen återstod ännu några akter med Haughey som oomtvistad huvudperson. I vredesmod över en förlorad omröstning i parlamentet (den gällde ett förslag om hjälp till homosexuella med aids, vilket regeringen sökt stoppa) hade han just upplöst parlamentet och utlyst nyval. Detta visade sig vara ett av hans största misstag – när rösterna räknades hade Fianna Fáil gått starkt tillbaka. En svår regeringskris blev följden.

Som utlänningar fick vi naturligtvis inte delta i parlamentsval och folkomröstningar – däremot sattes vi upp på röstlängden för kommunalval. Fianna Fáils valarbetare i Ballyfad med omnejd var Mrs Carrolls son Miles, en sympatisk man. Men vi fick också besök av en son till kommunens Fine Gael-pamp d’Arcy, som också var *TD*, det vill säga parlamentsledamot. Skolan var vallokal och valnämnden leddes av trevlig ungkarl, som hade varit FN-soldat i Kongo och bodde uppe vid Croghan.

När senatorm Shane Ross, protestant och representant för Fine Gael, inbjöd Arklowförsamlingen till ett studiebesök i Leinster House, parlamentshuset i Dublin, passade jag på att följa med. Intresset var svagt – det blev bara Gordon, Margaret och jag som åkte – men Ross tog emot oss vänligt, guidade oss i maktens labyrinter och lät oss lyssna på förhandlingarna i båda kamrarna. *Dáil Éireann*, den folkvalda andra kammaren,

samlas i en stor och stilren amfiteater, där ledamöterna sitter partivis och regeringschefen och oppositionsledaren då hamnar mittemot varandra med talmannen på en plattform i mitten. Ordväxlingarna är livliga och snabba. Omröstningar sker inte genom knapptryckning utan med vandring i gåsmarsch och röstregistrering efter engelsk modell. Åhörarläktaren längst uppe vid taket ger god överblick och akustiken är utmärkt.

I *Seanad* (en motsvarighet till den tidigare svenska första kammaren), som är en sal utan läktare, sitter åhörarna alldeles intill senatorerna, endast ett skrank skiljer dem åt. Säkerhetsåtgärderna är för övrigt förvånansvärt osynliga. Man måste visserligen ha ett inbjudningskort för att släppas in i Leinster House, men ett sådant är enkelt att skaffa sig. Har man väl visat upp det kan man röra sig tämligen fritt i hela huset och inta sin lunch i den trivsamma restaurangen.

Besöket i Leinster House var en positiv upplevelse av en kanhända stökig, bråkig och alls inte fulländad men ändå väl fungerande demokrati, inte tillnärmelsevis så gammal och anrik som den svenska men ändå i många avseenden överlägsen. De irländska politikerna tycktes stå närmare folket än de svenska, de drog sig sällan ur rampljuset ens i besvärliga lägen och de var framför allt särpräglade individer, som inte gärna kunde styras av partidisciplin... de hårdaste striderna utkämpades, föreföll det, inom partierna. Så länge parlamentarikerna skötte sitt jobb, uttryckte sig slagfärdigt och visste vad de talade om

visade väljarna dem stor tolerans. Av deras personliga vandell hade ingen något större intresse. Sexskandaler av den typ som ständigt utnyttjas i den engelska kvällspressen sålde inga lösnummer på Irland om de inblandade var politiker, de betraktades som vanliga människor med rätt att ha sina svagheter (för biskopar och präster gällde andra kriterier). Att de utnyttjade sin ställning för egen vinning accepterades till en viss grad om det skedde någorlunda snyggt. Däremot kunde det vara förödande för en politiker att avslöjas som en lögnare.

I press och TV och genom samtal med irländska vänner följde vi detta politiska skådespel med spänning och kände oss alltmer delaktiga. Då vi i-bland fick brevrapporter och tidningsurklipp från den svenska ankdammen om vad Carlsson, Johansson eller Bildt hade för sig, läste vi dem med en gäspning. Ankdammen... men var inte likaväl Irland en ankdammen? Jo visst, men ankorna var annorlunda!

Den irländska presidenten har rangen som officiellt statsöverhuvud med främsta uppgift att övervaka statsförfattningen men utan politiskt inflytande. Presidenten väljs på sju år. Det hade emellertid inte varit något presidentval på länge – posten hade tre gånger fyllts genom överenskommelser mellan riksdagspartierna. Den hade sedan 1976 besatts av Patrick Hillery, en före detta Fianna Fáil-minister som förde en tillbakadragen tillvaro.

Inför Hillerys avgång 1990 förklarade Labourledaren Dick Spring kategoriskt att det denna gång skulle bli ett regelrätt presidentval och kom på det sättet att få ett avgörande inflytande på Irlands framtid. Med ett genialiskt drag såg han till att Mary Robinson, tidigare senator i några år men vid tillfället inte ens medlem i Labour, accepterade kandidaturen. Hon stöddes också av Workers Party.

En kvinnlig president, som dessutom föreslogs av de båda vänsterpartierna, föreföll närmast som en orimlighet i Irländska republiken men vid det laget hade förändringens vindar nått ökad styrka och Robinsons kandidatur hälsades med tillfredsställelse av alla framstegsvänliga krafter, oavsett partitillhörighet. Med Simon & Garfunkels ”*Here’s to you Mrs Robinson*” som signaturmelodi gav sig Mary ut på en landsomfattande kampanj, som leddes av proffsen i Labour och Workers Party, varade i sex månader och representerade något alldeles nytt i irländsk politik. Hon dök gärna upp på någon arbetsplats i stället för ett fint hotell och hon hade svårt att passa tiden eftersom det var så många att skaka hand och växla några ord med. Hon hade inte varit särskilt känd ute bland folket, men denna fenomenala presidentkampanj ändrade det och det var en fröjd att följa hennes framfart i landet. Vi mötte henne en dag i folkvimlet utanför Pettitts Supermarket på Main Street i Gorey.

I den andra räkningen vann Robinson bekvämt med 86 000

rösters övervikt och Irland hade fått sin första kvinnliga president.

Mary Robinson var en slank och nätt 45-årig mörkbrunett med regelbundna anletsdrag och så starka färger att hon knappast behövde använda någon makeup. Hon rörde sig med stil och förfining och hade en intelligent utstrålning. Att hon också var ganska stel och att hennes röst hade en säregen mörkt metallisk klang snarast förstärkte det intryck hon gav av uppriktighet och ärliga avsikter.

Valet av Mary Robinson till Irlands president var ett tecken på en förändring som under flera år pågått under ytan i det irländska samhället. Landet präglades av en livskraft och optimism som var enastående i Europa. Det stod klart att landet äntligen var på väg att göra sig av med de sista resterna av inbördeskriget och frihetskampen. Särskilt tydlig tedde sig den utvecklingen vid en jämförelse med det statiska Nordirland. Och även Sverige föreföll oss förstelnat och föråldrat då vi upplevde den irländska förändringen och vitaliteten – det var som om alla historiska bojor, religiösa ok och nedärvda hämningar var på väg att brytas. Vi tyckte det var härligt att bo i ett sådant land.

Till en del var den känslan kanske överdriven. Det tar lång tid att utplåna religiösa fördomar och ändra politiska mönster. Förändringen var starkast på det kulturella området – inom

särskilt litteraturen och musiken gick Irland mot en guldålder som ingen kunde undgå att lägga märke till.

De irländska tidningarna förfogar över en stor grupp orädda, skickliga och omutliga journalister. Med friskt mod och blanka spadar började de gräva fram den ena skandalen efter den andra – och det var inga löjliga sexaffärer som i England utan korruption, nepotism och ”borsta mig på ryggen”-affärer.

Haughey avvärjde den ena attacken mot sitt ledarskap efter den andra. Men det blev till slut en skandal för mycket. Inför hotet om ett nyval bestämde sig ”Den gamle räven från Kinsealy” till allmän förvåning för att dra sig tillbaka. Ett par år senare avslöjades han i en korruptionsskandal av osannolika mått som en storfifflore av allra värsta sorten.

En koalitionsregering, ledd av Fine Gaels John Bruton, bonde från county Longford, tog vid och då Irland 1996 för tredje gången tog över ordförandeskapet i Europaunionen var missmod, stigande arbetslöshet och social tillbakagång det vanliga i hela Europa – men inte i Irländska republiken som upplevde ett uppsving och en högkonjunktur utan motstycke. Hur kunde det komma sig?

– Det går inte att förklara, sa en irländsk vän. Det är inte så att man hittat olja på irländskt vatten eller att Irland plötsligt fått en blomstrande storindustri. Det måste bero på folket, på deras optimism och framtidstro.

Fyra författare

Träffade Seamus Heaney i hans stuga utanför Ashford i går. Sympatisk karl, lätt att intervjuas, alldeles oberörd av sin berömmelse. Lärde mig en del om poesi.

Jag hade stämt träff med Seamus Heaney klockan 11 en förmiddag på Chester Beadys pub i Ashford, ett samhälle vid huvudvägen mellan Arklow och Dublin inte långt från Wicklow Town. Men han dök inte upp.

Det var några år innan han blev Nobelpristagare på riktigt. Det hade tidigare gått så envisa rykten om att han fått priset att Charlie Haughey, premiärministern, en gång till och med gratulerade honom till det. Men nu hade Seamus utnämnts till professor i poesi vid Oxfords universitet, en kulturnyhet som toppat alla förstasidor. Det hade därför varit förklarligt om uppståndelsen tvingat honom att stanna i Dublin och han aldrig kunnat resa till sin stenstuga i Wicklow. Med hjälp av gubbarna på puben lyckades jag emellertid leta rätt på stugan och där stod han i dörröppningen:

– *Oh, I forgot! I am very sorry!* Jag bad dig komma hit just

därför att jag ville ha en anledning att komma från Dublin och så glömde jag alldeles bort dig.

Snart satt vi iorstugan. Det var kyligt, i den öppna spisen brann ingen brasa men Seamus fick fart på en fotogenkamin och värmdte tevattnen.

– Var snäll och berätta inte för någon var den här stugan finns, sa Seamus. När jag är här vill jag vara i fred, här har jag ingen telefon. Det går, förstår du, långa perioder när jag inte skriver alls. Jag har punkter av självtillit, sträckor av torka. Jag känner det som så att i sökandet efter det ursprungliga måste man ta sig genom ödemarker – tills man känner ett ryck, som när en fisk nappar i floden. Man får kontakt, något lokaliseras. Den ljuvligaste upplevelsen av alla är att få napp, att trötta ut fisken, att landa den.

Jag tyckte det var en härlig beskrivning av ett författarskap.

– Om man är författare har man alltid linan ute i floden. Jag förmodar att det är skillnaden mellan författare och icke-författare. Människor som inte skriver delar samma flod. Men författarna har linan med betet ute. Betet är deras känslighet. Olika fiskar nappar på olika beten... Nej, nu får jag sluta, man kan fortsätta den där liknelsen mellan fiske och diktande i det oändliga. Det var bara något jag fick i tankarna just nu.

Seamus Heaney föddes på en liten bondgård i Nordirland, äldst av nio syskon.

– Jag växte upp på 40-talet i en gammaldags miljö. Landets

rytm var i det närmaste medeltida. Man gick till brunnen för att hämta vatten, det fanns ingen elektricitet och en del av grödan skördades med skärar. Jag såg min far så för hand med en skäppa. Jag skulle kunna säga att jag är mer än 400 år gammal: jag har gått från 1600-talet till 1900-talet. På 30 år.

Det var i det tidiga 1950-talet som förändringen kom med elektricitet, vattenledning och traktorer.

– Lantbruket blev mera ekonomiskt inriktat. Åkrarna gjordes större. Häckar röjdes och träd fälldes – därigenom försvann också en särskild hemlighetsfullhet från landskapet.

Men detta var alltså i Nordirland, där lantbruket hade ett uppsving som inte hade en motsvarighet i republiken. Seamus beskrivning av sin barndomsmiljö stämde nog också med Ballyfad, fast där hade förändringen gått ännu långsammare och där är inte alla häckar ödelagda, hemlighetsfullheten finns kvar.

Seamus var bara 12 då han kom till en internatskola i Londonderry, som katolikerna kallar Derry. Han hade 65 kilometer till föräldrahemmet, som han bara besökte till jul, påsk och på sommarlov.

– Det var en katolsk skola, vars främsta uppgift hade varit att utbilda präster. Alla lärare var fortfarande präster och alla var naturligtvis manliga. Allt präglades av en strängt religiös atmosfär.

Föräldrahemmet var också religiöst, modern en gudfruktig kvinna.

– Hela världen var full av religion! Hemmet, skolan, församlingen... Världens tak var ett kyrktak. Jag har mött många i min generation, som växt upp under det kyrktaket. Efter det använder man kanske 20 år av sitt liv för att försöka förvärldsliga sig. Men så når man en punkt då man inser att det religiösa utrymmet kanske bör tillåtas finnas kvar i medvetandet. Man lär sig att leva i två världar utan svårighet. Jag kanske är religiös men jag går aldrig i kyrkan. Jag betraktar kyrkan som en institution.

Vid 18 års ålder kom Seamus till universitetet i Belfast. Han vistades där fyra år och under den tiden skrev han sina första dikter, publicerade i studenttidningen under pseudonymen *Incertus* (Osäker). Det var inte förrän han blev lärare som han började skriva poesi på allvar. 1965 gifte han sig med Marie, som också var lärare. 1966 var ett händelserikt år: första barnet (av tre, två pojkar och en flicka) föddes, Seamus fick sin första bok publicerad och utnämndes till docent vid Queen's University.

Att Seamus och hans familj 1972 lämnade Belfast och flyttade till Irländska republiken hade, betonar han, inga politiska orsaker:

– Tvärtom, vi var lyckliga i Belfast, på sätt och vis hade vi det kanske alltför bra. På den tiden betraktades det som *chic* att bo i Belfast, trots explosionerna och våldet, eller kanske just på grund av dem.

Seamus deltog aldrig aktivt i politiken:

– Men alla som växt upp i Nordirland hade verkligheten djupt etsad i själva kärnan av sitt medvetande: konflikten majoritet-minoritet, katoliker-protestanter, nationalister-unionister. Det är inget tvivel om att läget var olidligt, att en förändring måste ske. Alla i minoriteten var upphetsade, också jag. Medborgarrörelsen tillkom för att försöka bryta unionisternas maktapparat. När IRA startade sin våldskampanj måste man – hur mycket man än moraliskt fördömer våld – erkänna att det fanns ett slags skaparkraft i våldet. Det var avskyvärt, men det var kanske nödvändigt för att åstadkomma en förändring. Fram till 1974 märktes en förändring till det bättre. Men sedan dess har ingenting skett. Våldet har blivit diaboliskt, politiskt fullständigt värdelöst och moraliskt en cancersvulst.

Seamus lämnade Belfast för att göra sitt "skuggliv" till ett verkligt liv:

– Jag har två liv. Dels det medborgerliga livet som förälder och försörjare. Dels det liv "under floden" som består av de förhoppningar jag har på mig själv som författare. Och man hyser ständigt en rädsla för att medborgarlivet ska paralysera det hemliga livet.

Det var först, menar Heaney, sedan han startat ett annorlunda liv i republiken som han blev poet:

– Poet är ett stort ord för mig. För att ha rätt att kalla sig

poet måste man ha nått en viss mognad och det måste finnas en helhet och ett allvar i ens liv. Jag skiljer mellan poet och författare. En författare behöver inte ta hänsyn till de heliga lagar som gäller för poesin.

Stugan i Wicklow var familjens hem under några ekonomiskt osäkra år. Nu bor Seamus i ett fint hus i Dublinstadsdelen Sandymount och har stugan som en plats dit han kan dra sig undan. Det är en ganska liten *cottage*, byggd som bostad åt en jaktvårdare vid ett av godsens i trakten. Den ligger i en vildvuxen trädgård och har ingen utsikt. Den ger intryck av att vara en instängd boning.

– Jag har upptäckt att den här stugan är en underbart kraftgivande bostad, som hjälper mig att lita på mig själv som poet. Här kommer alla minnen från min barndom fram: träden, gräset, häckarna.... Och den här gamla dörrklinkan och ljudet när man öppnar den – vi hade samma slags dörrklinkor i mitt barndomshem. Det är som att öppna dörren till en minnesbank.

John Banville är litteraturredaktör på *Irish Times* men mera känd som författare. När jag träffade honom hade hans *THE BOOK OF EVIDENCE* fått lysande recensioner och blivit en bestseller. Det är en psykologisk thriller, som utspelar sig i USA, Grekland och Irländska republiken. Han mötte mig vid redaktionsingången på Fleet Street i Dublin och tog mig med runt hörnet till en pub, som ligger snett emot Trinity Colleges

vackra huvudentré. Puben heter Doyles.

– Men till för något år sedan hette den Oscar Wilde, berättade John. När ägaren upplystes om att Oscar Wilde var homosexuell bytte han namn på puben. Här var förr fullt av fotografier av Wilde. Han ströks också på listan över irländska författare på väggen bakom bardisken.

Banville tycktes inte särskilt upprörd över detta övergrepp mot en av de främsta irländska författarna genom tiderna. Pubcensuren mot Wilde är nog typisk för Irland.

– Det är ett land som kan försätta en i raseri. Jag trivs här!

Med sina glasögon och ett hår, som tidigt börjat skifta i grått, ger Banville snarast intrycket av att vara en bokhållartyp och hans naturliga ansiktsuttryck tycks ha ett sammanbitet drag av svårmod. Men han har nära till ett charmfullt leende och tar inte sig själv på blodigt allvar. Om *THE BOOK OF EVIDENCE*, som alltså är en gastkramande thriller, sa han:

– Jag tycker det är en rolig bok. Betraktar den som en komedi.

Och när jag frågade honom vilken av de egna böckerna han placerade främst:

– Kanske *MEFISTO*. Förmodligen för att jag inte begriper vad den egentligen handlar om.

Banville föddes 1945 i Wexford och gick i skola där men fortsatte inte till universitet utan tog i stället jobb på Aer Lingus, det irländska flygbolaget, för att det gav honom chansen att

resa billigt. 24 år gammal började han arbeta som journalist. Han har mest tjänstgjort som redigerare: han är nämligen intresserad av språket som sådant, gillar att fila och ändra på meningar för att nå perfektion. Sin första bok skrev han under ett år i London, den hette LONG LANKIN och kom ut 1970. Han har aldrig fått något bokmanuskript refuserat.

Banville bor i en villa i Howth, en vacker förstad på en halvö strax norr om Dublin, tillsammans med sin amerikanska hustru Janet, som är väverska, och två söner. Han inleder varje dag med att skriva och far sent på eftermiddagen till redaktionen i Dublin. Hans uppgift är att välja ut vilka böcker ur den strida strömmen av recensionsexemplar som är värda att omnämnas, och det är inte särskilt många.

Fastän hans egna böcker är romaner betraktar sig Banville inte som romanförfattare:

– Jag gillar inte romaner. Jag har bara råkat hamna i den genren. En roman är ju i regel en väldigt användbar form för att berätta en historia och kommentera samhällsproblem.

Han är inte i stånd att förklara hur hans böcker tar form, varifrån idéerna kommer. Han förstår det av allt att döma inte själv. Han utgår dock från att böckerna baseras på hans eget liv.

– Man kan ju inte beskriva en solig dag utan att ha upplevt den.

Att det finns så många framgångsrika irländska författare har säkert till en del sin grund i att litteraturen, framför allt poesin, under omkring 700 år var en av de få konstformer folket kunde utöva. Landet var fullt av poeter och de kom också att spela en framträdande roll i självständighetskampen. Sedan har den litterära traditionen oavbrutet hållits vid liv.

– Kraven på nästa generation är höga, förklarade Laurence Cassidy, chef på litteraturavdelningen på *The Arts Council*, det organ som administrerar det statliga stödet till alla konstformer. De välkända äldre författarna kräver hög standard på det de yngre presterar. Om de inte gillar det säger de det rent ut: Kom inte hit igen förrän du har lärt dig skriva bättre! Yngre författare betraktar sina äldre kolleger med skräck. Det tycker jag är riktigt och naturligt. Det bidrar till att den litterära standarden hålls på högsta nivå, generation efter generation. Landet producerar hela tiden nya författare.

Det är fortfarande, tycks det, poesin som har den starkaste positionen, i varje fall på landsbygden. En poesiafton på Irland samlar alltid mycket folk och det finns gott om bygdepoeter. Jag mötte en gång Mrs Carrolls make, som sedan dog, i Bolgers vägskäl och utan att ge mig en chans att hejda honom reciterade han ett diktverk på minst 20 verser som han hade skrivit.

Också intresset för dramatik är imponerande. I så gott som varje småstad i republiken finns ett amatörteatersällskap med

högt ställda mål. I Gorey verkar, förutom ett teatersällskap, också *Gorey Musical Society*, som varje år under en vecka i september ger en musikal på teatern, en enkel byggnad med plats för flera hundra åskådare. Det är fullödiga föreställningar med musik, sång och balett, där alla de medverkande är amatörer men av professionell klass – aldrig glömmar vi till exempel Goreys uppsättning av ”*Oklahoma*”.

Jag måste nämna *Wexford Opera Festival*, som numera är världsberömd och under en vecka lockar operahabituéer långväga ifrån. Dit kommer operastjärnor från flera länder, i regel är också Sverige representerat, men större delen av ensemblerna består av amatörer. Man satsar alltid på kortare och sällan uppförda operor och kritiken är ofta översvallande. Att en stad med bara 10 000 invånare förmår att år efter år arrangera ett sådant kulturevenemang är alls ingenting ovanligt på Irland.

Dermot Bolger, som då jag träffade honom var 32 år gammal men redan hunnit med fem romaner, fem poesisamlingar, sju teaterpjäser och flera TV-filmer, hör till den grupp unga irländska författare som kallas *The North Dublin Writers* och har gjort sig kända för att skriva om den irländska arbetarklassen på ett rättframt och opolerat sätt. Bolger är en lättillgänglig och okonstlad människa, fruktansvärt aktiv, och ses liksom glida fram på Dublins gator med långa steg, i regel

iklädd en stor svart överrock. Han är i ständig skärmytsling med det politiska etablissemanget. Hans böcker, till exempel *THE JOURNEY HOME* (Vägen hem), bygger på en mörk verklighet, och utspelar sig i Irland i mitten av 1980-talet.

– Då hade Irland gått vilse. Regeringar föll och bildades oavbrutet – det var tre val på två år. Graden av cynism hos politikerna var högre än nånsin. Utvandringen började på nytt. Ända sedan mitten av förra århundradet hade det varit normalt att en stor del av den yngre befolkningen gav sig av utomlands. Men min generation hade varit annorlunda. I slutet av 1960-talet hade emigrationen minskat och vi som växte upp på 70-talet hade fått lära oss att vi kunde emigrera om vi önskade, men det var inte längre ett tvång. Irland tycktes äntligen ha nått så långt att vi hade friheten att bo kvar i vårt eget land. Men det var bara en tillfällig förändring: den kommande generationen förlorade den friheten. De bor i England och Amerika, Frankrike och Australien.

Jag frågade Bolger om korruptionen:

– Det har alltid funnits en grad av politisk korruption i Irland men jämfört med vad som pågår i många andra länder är den minimal. Den beror till stor del på att politiken är uppbyggd som ett klanväsen. Politikerna väljs till nationalförsamlingen för att i första hand bevaka de lokala intressena och ofta ignoreras den nationella välfärden. Problemet är att det irländska folket accepterar den här småkorruptionen och trivs med den.

Dermot Bolger är född i Dublin. Hans far var sjöman och därför borta från hemmet mesta tiden, hans mor dog då han var nio. Hans tre äldre syskon, två systrar och en bror, flyttade hemifrån och gifte sig och från 15 års ålder levde Dermot ensam i stadsdelen Finglas. Han var tidigt på det klara med att han skulle bli författare, fick sina första dikter publicerade då han var 17. Efter gymnasial utbildning fattade han ett medvetet beslut att inte fortsätta på universitet. Han siktade mot att skriva en roman om människorna i det arbetarområde där han bodde och var rädd för att förlora kontakten med det verkliga livet om han började på universitet.

– Att tro att man kan lära sig författarskap på ett universitet är ju absurt! För att bli författare måste man ha ett normalt liv, umgås med vanliga människor och få ett slag på käften ibland.

Han tog i stället arbete på en fabrik, där man tillverkade svetsämnen, och hans första roman byggde på den miljön.

I Dermots stadsdel fanns på den tiden inte ens ett bibliotek. Han startade själv en liten kulturgrupp. När han sedan upptäckte att det var lätt att få vackra poem om lantliga idyller publicerade, men nästan omöjligt att sälja dikter om det verkliga livet i Dublin bestämde han sig för att starta ett förlag: det radikala *Raven Arts Press*, som kom att bli föregångare ifråga om utgivning av nutida irländska verklighetsskildringar.

THE JOURNEY HOME skildrar alltså Irland på 80-talet. Är det bättre nu? frågade jag.

– Ja och nej. Jag menar: det är bättre för somliga människor och sämre för andra. Dublin är fortfarande en delad stad, det går en klyfta mellan rika och fattiga. Det är likadant i andra europeiska städer. Man finner stadsdelar som bara blir rikare och rikare men andra bostadsområden sjunker allt djupare i elände och förslumning. Och knarkmissbruket – vet du att i Dublin var det inte så att vägen dit gick via hasch. Barnen bytte direkt från Smarties (populärt godis) till heroin! Langarna stod utanför skolorna och sålde heroin till 14-åringar.

Men Irland har väl också sina ljusa sidor?

– Ja visst! Irland är det land där jag vill att mina barn ska växa upp. Det finns två sorters irländare: De som verkligen älskar Irland men inte bor här eftersom de tvingats emigrera. Och de som kritiserar Irland men inte kan tänka sig att bo någon annanstans. Irland är ett dynamiskt samhälle, fullt av problem men i ständig förändring. Nästan hälften av befolkningen är under 25 år. Det har medfört en veritabel explosion av unga förmågor inom musik, författarskap, teater – nästan alla former av mänskligt skapande. Irland är ett fruktbart och moget samhälle, fyllt av mänsklig värme.

Mellan det glesa nätet av riksvägar i Irländska republiken finns ett tätare nät av bygdevägar som är så smala att två fordon inte kan mötas. Det finns inga diken och därmed inte heller några vägrenar; i stället kantas vägarna av höga häckar av

hagtorn, ärttörne, fuchsia och många andra vilda blommor och buskar. Möts två bilar på en sådan väg är det, som vi snabbt hade lärt oss, en oskriven lag att den som har närmast till en kreatursgrind, en gärdesinfart eller något annat ställe där vägbanan är en aning bredare stannar där eller backar dit och trycker bilen så långt åt sidan som möjligt.

På en sådan väg kom en lastbil, modell större, med vitmålat skåp och varumärket Yoplait (en fransk-irländsk joghurt) körande och mötte en svart Mercedes, skinande blank och fin. Det var helt klart att Mercedesen borde backa eftersom den nyss hade passerat ett lämpligt grindhål. Men i stället öppnade föraren, en gladlynt, stor och bastant kvinna, dörren och gick fram till lastbilen:

– Jag kan inte backa, sa hon. Jag är nämligen en mycket dålig bilförare.

– Med den bilen! utbrast den chockade lastbilsföraren som aldrig förr hade upplevt att någon erkänt sig vara en dålig bilförare. Det är klart att ni kan backa!

– Nej, faktiskt inte, sa kvinnan. Jag är alldeles för tjock för det. Jag kan inte vrida huvudet bakåt. Så det är bara för er att backa. Annars kommer vi att stå här för evigt.

Sedan han tvingats acceptera att kvinnan menade allvar lade lastbilsföraren in backen och lyckades långsamt manövrera långtradaren någon kilometer bakåt tills han hittat ett någotsånär brett ställe – Mercedesen följde envist efter, kylare mot kylare.

– Jag ska hålla utkik efter er, sa han då de äntligen kunde passera. Och om jag ser er en gång till kommer jag att skicka polisen på er, var så säker!

Den tjocka bilföraren med Mercedesen var Maeve Binchy, en av Irlands populäraste författare. Hon berättade själv historien för mig då jag träffade henne i ”Pollyvilla”, ett gathus i Dalkey, en av Dublins trivsammaste förstäder där hon bor tillsammans med sin engelske make Gordon Snell, som skriver barnböcker. Hon är född och uppväxt i Dalkey. Fadern var advokat, modern hade varit sjuksköterska före giftermålet. Maeve är äldst av fyra, systemen Joan är lärare, systemen Winnie psykiater, brodern William juridikprofessor vid Trinity College i Dublin.

William är lika känd i republiken som Maeve men i ett annat fack: hur orimligt det än kan förefalla för en studerad karl som han är han en av de främsta i antiabort- och antiskilsmässokampanjerna och förekommer ofta i TV.

– Jag är mycket förtjust i honom, sa Maeve. Han är ju min lillebror. Men jag kan inte göra någonting åt hans åsikter. Det farliga med honom är att han låter så övertygande när han framför dem. Jag tror att han influerades av någon fanatisk präst när han gick på ett ultrakatolskt universitet i Minnesota. En gång frågade jag honom: Antag att vi bodde i en husrad och jag målade min dörr grön och du din blå, varför skulle du då tvinga mig att ändra färg på min dörr? Han sa: Det är så här

jag ser det – om vi båda bodde i en husrad och jag slog min farmor medvetslös i trädgården, då skulle du inte säga: Om han vill slå sin farmor medvetslös i sin trädgård, låt honom göra det, jag behöver ju inte slå min farmor för det. Jag sa: Men det är inte så! Han sa: Du bad mig att förklara hur jag ser på det och det har jag gjort. Och även om jag tycker att han är galen måste jag låta honom tänka på det viset.

I barndomen var också Maeve rättroende katolik:

– Att bo på Irland under 40- och 50-talen var som att bo i ett getto. Alla var katoliker i byn och alla gick i kyrkan. Man kunde hellre gå ut naken på morgonen än inte gå i mässan. Jag var lika religiös som alla andra. Jag trodde att Gud var irländare liksom Sankt Patrick. Så, när jag var 22, kom jag till Israel. Jag gjorde en bussresa till Jerusalem för att se några heliga platser, bland annat rummet för den sista nattvarden. Sedan dess har jag aldrig mera trott på Gud. Där stod en israelisk soldat med full beväpning och jag sa till honom: Det här är inte rummet för den sista nattvarden – det kan det helt enkelt inte vara! Han sa: Vad var det ni väntade er, madam – ett renässansbord dukat för 13? Och jag insåg att det var precis vad jag hade föreställt mig.

Fortsättningen av Maeves berättelse om sin ”omvändelse” kunde vara hämtad ur en av hennes romaner. När hon kom hem från Israel promenerade hon med sin far i den blomsterdoftande trädgården och berättade för honom att hon inte

längre betraktade sig som kristen.

– Det är bra, sa fadern, du är gammal nog att bestämma själv. Men jag tror att judarna har något som de kallar ”den högre lagen”. Den säger att det är tillåtet att till exempel mjölka en ko under sabbaten för annars skulle kon råka ut för lidande. Jag tror att du kan tillämpa den lagen. Din mor har, som du vet, en mycket enkel tro, hon tror på himlen och helvetet och allt det andra. Hon skulle ta det väldigt hårt om du slutade gå i mässan och sedan hamnade i helvetet. Så jag har det här förslaget: du kan låtsas gå i kyrkan varje söndag fastän du i verkligheten går någon annanstans. Men det är du själv som avgör.

Maeve kände sig fångad i en fälla. Men varje söndag, då det var tid för mässan, gick hon hemifrån för att träffa några vänner eller fördriva tiden med något annat, hon gick dock aldrig till kyrkan. Efter fem år dog modern och Maeve fortsatte av ren vana att gå ut vid den tiden på söndagarna tills fadern sa: Nej, nu behöver du inte låtsas längre, du har gjort vad jag bad dig om, det är bra.

– Jag hatar inte kyrkan, sa Maeve. Jag tycker det är bra om människor blir lyckligare genom att tro på helgonen, väderleksrapporterna eller horoskoperna i tidningarna. Men mitt liv har varit bättre sedan jag slutade tro att en irländsk Gud skulle ordna allt till det bästa. Vet man att det inte finns något liv efter detta måste man ju göra sitt allra bästa i det här livet.

Alla Maeves böcker utspelar sig på Irland och förutom i hemlandet är de särskilt populära i Sverige och USA. Det händer att utländska besökare kommer till turistbyrån i Dublin och frågar efter Knockglen eller Mountvern eller andra byar och småstäder, som beskrivs i Maeves romaner. De tror att de finns i verkligheten, men Maeve skapar orterna i sin fantasi.

– Fast alla irländska byar och småstäder ser ju nästan likadana ut. Det är en lång gata, en bro över en liten flod, en ful katolsk kyrka, en vacker men tom protestantisk kyrka, ett nunnekloster i ena änden och en pojkskola i den andra, en biograf, fem pubar och en bilverkstad. Läsaren kan hitta de här byarna överallt på Irland.

Våra fåglar och andra djur

Ingen av fågelholkarna är bebodd. Men skatorna har byggt i en av bokarna. De har tydligen redan fått ungar för det är ett väldigt tjattrande där uppe och häromdagen såg jag en skatunge hoppa omkring på vägen. Svalorna saknar vi men gråsparvarna har som vanligt flyttat in i takfoten ovanför mitt fönster.

Vår stora fasantupp sitter och tittar i gröngräset på Bushes stubbfält och ett stycke bredvid honom går en av skatorna och petar i jorden. Det är fuktigt efter en regnskur och gott om kryp, förutom all spillsäd som ligger kvar efter skörden. Nu spatserar fasanen upp mot grinden, går alldeles förbi skatan som inte bryr sig det minsta om honom.

Skatan har varit här länge men fasantuppen är en av våra senaste gäster och vi är glada över honom. På morgnarna ser vi honom i regel i trädgården och liksom andra fågelfän tar han sig då en tur ner till dammen för att dricka och putsa sig. På dagarna håller han mest till utanför vår tomtgräns, antingen på Seamus betfält eller på Bushes åker, och kommer bara stundtals till trädgården. Zillah jagar då bort honom, det hjälper

inte att skrika åt henne. Ibland händer det att han sitter på den gröna trädgårdsgrinden och tittar. Förmodligen kommer han så småningom att bli skjuten av någon söndagsjägare från Arklow men vi hoppas han skall klara livhanken ännu ett tag. När Zillah mer honom flaxar han upp i någon buske med ett förfärligt kacklande och ibland kommer han farande rätt över huset. Fasaner tycks inte kunna flyga utan att kackla för full hals – när de flyger upp ute i skogen för de ett sådant oväsen att Zillah blir perplex och inte kommer sig för att rusa efter dem förrän det är för sent.

Vi skulle vilja att fasanen, liksom alla andra vilda djur, kunde lära sig att vår trädgård är en fristad: att här verkligen är ett äkta *game sanctuary* (viltreservat). Bönderna sätter upp skyltar med den texten, men jag tror inte att de själva respekterar dem, de vill bara hålla utomstående jägare borta. Hos oss kan vilda djur dock känna sig säkra. Zillah är ju inte alls så farlig som hon låter. När det gäller fasaner och skator och andra sådana flaxande krabater är hon mest nyfiken och skulle vilja ta sig en riktig titt och lukta på dem, fastän hon aldrig får chansen. Det är samma sak med harar och kaniner, som hon ibland kan jaga långa vägar över gårderna innan de ofelbart lurar henne och hon kommer lufsande tillbaka, litet besviken men alltid glad i hågen.

Det var bara en djurart, som var ovälkommen i vår trädgård, och det var förstås råttorna. Eftersom Irland saknar ormar och det dessutom är ont om rovfåglar är beståndet av råttor alldeles för stort. Under vissa perioder, särskilt om hösten då det ligger spillsäd längs vägarna och betorna har mognat på fälten, kan man se dem springa över vägarna överallt och det är ingen särskilt trevlig syn. Sedan Eivor hade mött en storråtta på trädgårdsgången och jag stått ansikte mot ansikte med en annan då jag öppnade pannrumsdörren beslöt jag ta till råttgift och hade sedan så gott som året runt sådant utlagt på fem ställen, väl skyddat under tunganockpannor av tegel och

därför oåtkomligt för alla andra djur, hoppades jag, än dem som det var avsett för – Zillah kunde i varje fall inte få i sig det. Sedan jag började med det såg vi aldrig någon storråtta i närheten.

Det var inte trevligt, men det fanns ingen annan möjlighet att bli av med råttorna än gift och de bönder, som odlade säd eller betor, måste lägga ut stora pengar på sådant varje år. Vi funderade på att skaffa oss en av de apparater, som flitigt utannonserades i veckotidningar och påstods skrämma råttor och möss på flykten genom ohörbara ultraljudsignaler. Men jag lyssnade en dag till en konversation inne hos elgrossisten i

det var ett mycket dåligt skämt. Nästan lika malplacerat som att antyda för en engelsman eller irländare att karantänsbestämmelserna skulle kunna avskaffas för rabiesvaccinerade hundar. De brittiska öarna är fortfarande fria från rabies och ämnar så förbli.

Det fanns gott om rävar i markerna och vi såg dem ofta skymta. På Irland finns ingen rävskabb, den fruktansvärda pest som drabbat djuren på kontinenten och även i Sverige och vållar dem ohyggliga lidanden. En räv slog länge sin skymningslov över fälten nere vid bäcken och lämnade här och där efter sig sin skarpt luktande avföring, som Zillah älskade att rulla sig i. Det fanns en rävlya i Bushes jordvall vid vägen, där det var gott om håligheter, och en försommar kunde vi ibland se några rävungar leka.

Särskilt gott om räv tycktes det vara i skogen ovanför Boadens gård, i varje fall enligt Michael som sade sig varje år förlora flera nyfödda lamm till rävarna. Det finns djurvänner som menar att detta är en myt, att rävar enbart lever av möss och smådjur, men det fanns ingen anledning att tvivla på Boadens ord. De irländska tackorna lammar i regel ute på fälten och de nyfödda lammen är försvarslösa. Boaden tog rävplågan med sans, menade att den var ett oundvikligt ont men gav sig ut med bössan ibland och lyckades skjuta några av lammtjuvarna.

Annars jagades räv enbart på engelskt vis, nämligen genom stora, organiserade jaktdrev med hundar och hästar. Dessa förekom någonstans i trakten varje år och ibland var Toss Byrnes pub en samlingspunkt. Det kom hästar, ryttare och hundar långväga ifrån och jakten gick sedan över stock och sten, gårdsgårdar och åkerfält, fast det var oklart om det var någon Mickel med i spelet – rävarna var alltför sluga för att låta sig luras till det. En sommar drog följet uppför Condrens fält inte långt från vårt hus men någon räv såg vi inte till – den hade eljest varit välkommen att söka skydd hos oss. Jag kom aldrig riktigt underfund med hur jakterna organiserades, men förmodligen var de berörda markägarna informerade i förväg och fick välersättning för intrånget.

Vi var inte särskilt förtjusta i de här evenemangen och uppfattningen om dem tycktes vara delad också bland irländarna. De var i varje fall en ytterst ineffektiv metod att jaga räv.

Första sommaren efter det Bushe köpt fältet intill vår tomt arrenderade han en tid ut det till en släkting för fårbeta. En dag upptäckte vi skyltar med texten POISON LAID (gift utlagt) på ett par gärdesgrindar. Sådana skyltar sågs här och var i trakten och det var väl så att de främst fungerade som avskräckare för tjuvjägare med hundar. Hade gift lagts ut var det emellertid utan tvivel fråga om stryknin och risken var ju

att Zillah skulle få i sig det. Bolgers sa sig ha förlorat en hund på det viset. Seamus lugnade oss och menade att Bushe inte skulle gå med på någon giftutläggning på sina marker. När vi sedan talade med Bushe var han ovetande men lovade undersöka saken och efter någon vecka var skyltarna faktiskt borta. Det är inte rävarna som är problemet utan de stora råkorna, som kan få för sig att hacka ihjäl både lamm och får, påstod Bushe. De ger sig på sjuka och försvagade djur

De här råkorna kunde dyka upp från ingenstans. En sensommar fick vi ett talande bevis på hur de kunde härja i ett moget sädesfält. Av någon anledning hade de utvalt Seamus vackra kornåker alldeles ovanför vårt hus och landade i väldiga flockar. På bara någon dag hade de börjat äta sig inåt i fältet och ödelade snabbt allt större ytor. Seamus försökte utan resultat skrämma dem med smällare. Han lade sig på pass med hagelbössan och lyckades skjuta ett par stycken – flocken försvann då med ett fasligt flaxande men var snart tillbaka. Seamus såg alltså sin vinstmarginal försvinna. Eftersom jag kunde ha uppsikt över fältet erbjöd jag mig att låna en bössa och hade den ständigt inom räckhåll. Men jag behövde aldrig avlossa något skott, för råkorna försvann plötsligt från trakten för att söka lt på annat håll. Också Bushe sköt några kråkor ibland och hängde då upp de döda fåglarna på ett taggtrådstaket. Kråkorna fattade vinken och höll sig borta. Sådan nödvärnsjakt hade jag förståelse för. Däremot hade jag

svårt att förlika mig med de söndagsjägare från Arklow som några gånger gömde sig i buskarna uppe i Seamus backe för att skjuta kråkor bara för skojs skull och sedan lät fåglarna ligga kvar där de föll.

Än värre var att de också sköt duvor. Vi hade i över ett år ett vackert skogsduvpar i trädgården – de kom varje dag spatserande på gräsmattan och besökte fågelbordet för att få sig några korn. Men en söndag då det började knalla inte långt från huset anade jag oråd. Jag hittade en död duva på fältet ovanför huset och fann sedan också jägaren, som satt inkrupen under en buske men gav sig av sedan jag tämligen upprört bett honom dra åt helsike och sluta mörda våra duvor.

Våra skator utspisades på en särskild plattform högt uppe på en stolpe – åt en stor del av matavfallet och ratade varken kycklingben, kokt potatis eller överbliven spagetti. Varje dag, då Eivor gick ut med maten och ropade ”Skatan! Skatan!” kom de flaxande och satte sig i ett träd för att sedan dyka ner och plocka åt sig godbitarna. Vi tror att det var ett skatpar och det verkade som om en av ungarna blev kvar året efter, då de var tre. De blev med tiden allt tjockare och hade ibland vissa svårigheter att ta sig upp på matbordet. De vande sig vid regelbundna måltider och om maten då inte stod på bordet satte de sig att kraxa uppfordrande utanför köksfönstret.

Det var oundvikligt att vi kom att inkräkta på fåglarnas livsrum

– även om vi gav dem mat hade de säkert trivts bättre om huset fått stå obebott och trädgården fått växa igen. Den södra fasaden var då vi kom full av håligheter och skrymslen och där hade många småfåglar sina boplatser. Det fanns också små fladdermöss, som vi ibland kunde skymta på kvällarna. Men det gick inte att ha det så – vi måste reparera fasaden. För att ge fåglarna nytt husrum snickrade jag några holkar, som jag satte upp i träden runtomkring men jag tror att irländska småfåglar är ovana vid sådana moderniteter och jag fick aldrig några hyresgäster. I stället försökte vi bevara alla fågelvänliga buskar, till exempel hagtorn, och lät häcken nedanför trädgården växa vilt. Där borde finnas gott om bra boplatser. Jag gjorde ett fågelbord och Eivor såg till att det fanns mat varje dag. Engelsk press rapporterade att småfåglarnas antal minskat katastrofalt. Men jag tror inte att den nedgången drabbade Irland, där landskapet inte är tillnärmelsevis så uppodlat som i England.

Det fanns två svalbon under taket i den gamla stenladan och det var roligt att följa livet där. Men när ladan fick nytt tak förstördes de bona och när svalorna kom tillbaka nästa vår var de husvilla. Den lilla glugg i gaveln uppe vid taknocken, som de hade flugit ut och in genom, var dock fortfarande kvar. Jag var inne i ladan när de första två kom. De flög in genom den öppna dörren som året innan hade varit en bred öppning i väggen. Jag blev så överraskad att jag råkade skrämma dem,

en av dem flög ut, den andra flög mot ett av de nyinstallerade fönstren och jag hade svårt att få tag i den för att släppa den fri. De tog sig senare ännu en titt men konstaterade att boet var borta och försvann. Det verkade som om ett svalpar senare hade börjat bygga ett bo alldeles intill den nya vattentanken vid taket, men det övergavs innan det blev färdigt. En dag på sensommaren såg jag dem igen flyga över gårdsplanen, men de var snart åter försvunna.

Det finns knappast några mer fantasieggande fåglar än svalorna, inga mer efterlängtade på våren då de anländer efter sin ofattbart långa resa från Sydafrika. Kanske hade de irländska och svenska ladusvalorna bott grannar där, kanske hade de gjort sällskap under färden, men någonstans skildes deras vägar och våra svalor tog rutten ut över havet och satte kurs mot Irland. Till samma plats, till samma bo. Hade man tur kunde man se när de kom – hur de plötsligt pilade genom luften som ett slags sfäriska budbärare. Under det första året hade vi kunnat följa deras strävsamma liv, hur de båda bona under stenladutaket byggts, hur ungarna kläckts, hur föräldrarna sedan ständigt flög in och ut genom gluggen på gaveln för att mata de små.

En dag på hösten var de borta. När de inte mera kom tillbaka sörjde vi dem.

Men alla de andra småfåglarna hade vi kvar att glädjas åt – de vippande sädesärlorna, de lysande gulsparvarna, de granna

rödhakarna, de ljusgröna gransångarna (med det festliga engelska namnet *chiffchaff*), rödbröstade domherrar, vackra steglitsor med röda ansikten, blåmesar och andra mesar (*tits*), en del av dem knappt större än kolibrier. Det hände att de förirrade sig in i glashuset och sedan hade svårt att hitta ut. Om Zillah då var i närheten greps hon av ohejdad jaktiver och en gång slök hon en mes i ett nafs innan vi hann blinka. Hon trodde att det var en geting – hon hade nämligen utvecklat en oslagbar teknik när det gällde att glufsa åt sig getingar utan att bli stungen.

Fåglarna fanns omkring oss året om. Koltrastarna var så hemmastadda i trädgården att de behandlade oss som inkräktare, men underhöll oss gärna med trädtoppskonserter i kvällningen. Och där fanns också fräcka och framfusiga björktrastar.

Vintertid kom kajflockarna: de tycktes dra land och rike runt och sökte sig till vår dalgång. De kom över huset i skymningen – luften fylldes då av fladdrande svarta flagor och då de slog ner på ett fält satt de så tätt att det blev alldeles svart. Ett av Zillahs tidsfördriv var att rusa iväg och skrämma bort dem, för vilket hon alltid bemöttes med ett samfällt kraxande... varpå flocken i regel slog sig ner i ett annat hörn av fältet.

Ibland möttes dessa kajflockar i luften av nästan lika mäktiga stim av mindre, svarta fåglar. Det var starar, som övervintrade på Irland. Och någon gång kunde vi se en rovfågel sväva högt

uppe på himlen – en pilgrimsfalk, den största av Irlands falkar. Jag träffade en dag i en skogsglänta på Croghans sluttning en amatörornitolog, som gladdes åt den synen. Pilgrimsfalken var, förklarade han, ovanlig i denna del av Irland. Han lärde mig hur den kunde kännas igen på sin flykt. Jag såg den sedan flera gånger högt i skyn, en ensam jägare på spaning i sitt gränslösa revir.

Epilog

Jag har nu berättat nästan hela historien om vårt liv på Irland och dagboken är slut och kan inte ge mig flera minnesbilder – den slutar dagen innan vi reste och Willie Cosgrave kom för att ta farväl och hade tårar i ögonen.

Vi har hört att Beachgrove inte är sig riktigt likt – att husets vackra grova rappning, som smälte så väl in i landskapet, målats vit, att palmskogen jag planterade nedanför har röjts bort och att gäststugans gamla stengolv, som vi var så stolta över, har bytts ut mot en heltäckningsmatta. Den som nu bor där, en medelålders läkardotter från Rosslare, separerad från en hästtränare och konstnärligt lagd, tycks inte ha mycket kontakt med ballyfaddarna.

Men i övrigt har inte mycket förändrats i Ballyfad. Richard bor kvar i sitt stora hus och fortsätter att renovera och röja, men tycks ha kommit av sig med skrivandet. Seamus har köpt en ny fin traktor och en del andra moderna maskiner, Dolores ser till att trädgården alltid är lika välskött. Mike och Joan strävar vidare på Tinnabaun och postkontoret finns kvar hos Cullens mittemot kyrkan.

Men hos O'Connors är det annorlunda. Lantbruket sköts numera exemplariskt av Patrick, som bor i sin nya villa vid

vägen med sin växande familj. Han har rivit den underbara stenstugan, som stod öde i den vackra däliden bakom höjden i norr, och öppnat ett grustag där. I det gamla huset bor Michael ensam. Barbara for till Australien och meddelade efter ett halvår att hon inte tänker komma tillbaka. Hon tog Lill-Michael med sig och Justin kom något år senare. Alla i byn gladdes över att hon äntligen förmådde ta sig ur sitt elände.

O'Connor fortsätter oförtrutet sin kampanj. I parlamentsvalet 1997 ställde han upp som ”en ropandes röst i öknen” med ett program mot ateism, pluralism, kommunism, liberalism och materialism och lovade fortsätta att kämpa mot ”dessa onda och gudlösa läror tills de har utplånats”. Han lade ner en otrolig penningsumma, som ingen begrep var han fått ifrån, på valpropaganda och fick över 600 röster i Wexford county, men bara tre i Ballyfad, hans egen inberäknad. Richard Miller meddelade att han denna gång var oskyldig.

En del skandaler har livat upp samtalet på kyrkbacken. Hustrun i en familj, som flyttat in i en villa kommunen låtit bygga på en tomt i närheten av Richards hus, gav sig plötsligt av till England med sin älskare och lämnade maken och tre barn åt sitt öde.

Fader Cahill, som aldrig blev särskilt bekant med sina församlingsmedlemmar, har flyttat och det har kommit en ny präst – en ung man som lider av svår ensamhet och därför tillbringar så gott som varje kväll i köket hos Dolores tvärsöver

vägen. Dolores är inte särskilt trakterad av det eftersom hon alltid har mycket att göra men hon kan ju inte gärna be honom hålla sig därifrån.

Att efterträda Fader Sinnott som församlingspräst har visat sig vara en omöjlig uppgift. Sinnott tjänstgör numera i Wales men ballyfaddarna har aldrig glömt honom och vid viktiga tillfällen, till exempel begravningar, kallar de på honom. Han betraktas som Ballyfads eget helgon och har presterat flera mirakel, förmodligen oavsiktligt. Michael Byrne, en kutryggig liten man som bodde med sin syster i en stuga snett över vägen från Paddy Murphy och gjort sig vida känd som en lysande skådespelare, blev så svårt sjuk att han måste hållas vid liv på konstgjord väg. Då det blev tal om att koppla bort maskineriet bestämde sig byborna för att kalla på Sinnott och samlade in pengar för hans biljett. Sedan Sinnott besökt Byrne på sjukhuset och pratat med honom en stund, tillfrisknade Byrne till den grad att han dagen efter var på benen. Och en svårt sjuk pojke, som förlorat livsgnist, blev också fullt återställd då fader Sinnott kom på besök.

Protestanterna har också fått en ny herde. David Moynan och hans familj bor numera i prästgården i Kilternan, en församling strax söder om Dublin. De trivs mycket bättre där än i Arklow och David har utnämnts till canon, det vill säga domkyrkopräst, vilket är en stor heder.

Gordon McDowell är död. Han började få andningsbesvär

- lungorna hade beckat igen av allt damm och boss han andats in under sitt liv i lada och ladugård; det kallas ”farmarlunga”. Han höll modet uppe och trodde på en långsam förbättring, men så knäcktes han plötsligt av en lunginflammation. Margaret har sålt kreaturen och arrenderat ut jorden men försöker driva gästhuset vidare så gott hon kan.

Willie Cosgrave sköter kyrkogården i Ballyfad föredömligt och har gott om jobb. Men hans liv ärfortfarande mycket trassligt. Sedan en gubbe han bodde ihop med i en stuga och tog hand om dog hade Willie hoppats få bo kvar, men eftersom gubben aldrig skrivit något testamente blev det någon avlägsen släkting som fick ärva stugan och Willie kördes på porten.

— — —

Det har nu gått tre år. Vi är åter på färjan över Irländska sjön. Wales klippor har försvunnit akterut och snart bör vi se Wexford-kusten dyka upp ur diset.

(2000)

tord@veberod.com
www.wallstrom.has.it